

Riksdagens protokoll

2004/05:49

Måndagen den 13 december

Kl. 10.00 – 20.19

Protokoll
2004/05:49

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 6 och 7 december.

2 § Meddelande om onsdagen den 15 och torsdagen den 16 december

Tredje vice talmannen meddelade att votering skulle äga rum *onsdagen den 15 december kl. 9.00 och efter debattens slut.*

Tredje vice talmannen meddelade vidare att två sammanträden skulle äga rum *torsdagen den 16 december*: det första kl. 9.00, det andra tio minuter efter det första sammanträdet slut, båda med votering efter debatten.

3 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 2004/05:240

Till riksdagen

Interpellation 2004/05:240 av Anna Grönlund Krantz om skydd för orörda älvar

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 18 januari 2005.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresor och juluppehåll i riksdagen.

Stockholm den 9 december 2004

Miljödepartementet

Lena Sommestad

Enligt uppdrag

Lena Ingvarsson

Expeditions- och rättschef

4 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2004/05:FPM30 Direktivförslag om mönsterskydd för reservdelar KOM(2004)582 till lagutskottet

2004/05:FPM31 Förslag till förordning om handel med varor som kan användas för dödsstraff, tortyr m.m. till utrikesutskottet

Utbildning och
universitetsforskning

5 § Utbildning och universitetsforskning

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2004/05:UbU1
Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (prop. 2004/05:1 delvis).

Anf. 1 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Regeringen har, som den brukar, ägnat hösten åt att diskutera allt annat än skolans resultat och uppgift. Kunskapsmålen, vad eleverna lär sig har förts undan, och i stället har skolpolitiska skenmål satts ut likt vättar på vattnet.

Skolminister Baylan har gjort utspel efter utspel om skolans huvudmannaskap. Vem ska få äga och driva skolor? Stopplagar aviseras liksom nya bolagsformer, efterfrågade av ingen. Ska man få göra vinst på skolans verksamhet och inte bara på verksamhet i skolan? Det är skolministerns skolpolitik i ett nötskal. Ska kristna friskolor få finnas, eller kan man lyckas att förbjuda dem, oavsett Europakonventioner? Ska betyg kunna överklagas innan de sätts i stället för efter – en nästan George Orwellsk omskrivning av begreppet överklagans betydelse – när betygen faktiskt har satts? Dialog och samtal i förväg likställs nu av Baylan med överklagan av myndighetsbeslut. Sista terminens arbete föregrips och förlorar i betydelse. Vad säger det till den som kämpar in i det sista under skoltiden?

Baylan lånar förslag av de borgerliga, som tvåspråkig undervisning, eller föregriper Skollagskommittén, och vips ser det ut som att regeringen har nya egna förslag. Vi har väntat för länge på att dessa skolpolitiska skenmål ska följas av diskussion om kunskapsmål och sakfrågor. Men Baylans vättar på vattnet skymmer de verkliga målen. Det är också det enda syftet – att leda människors blickar från huvudsak till bisak. Inte ett enda barn kommer att lära sig någonting mer på grund av skolminister Ibrahim Baylans olika organisatoriska utspel. Vad är då Baylans program för att ge svenska elever mer och bättre kunskaper? Var anser han att skolpolitiken har gått fel? Eller är han nöjd med att vart fjärde barn inte når kunskapsmålen och att vart tionde inte får gymnasiebehörighet. Vad mer än detta krävs för en omprövning av den socialdemokratiska skolpolitiken?

Fru talman! Bilden av den svenska skolan är inte entydig. Höstens undersökningar ger en viktig statistisk överblick som säger att svensk skola är bra på mycket men inte internationellt framstående på något särskilt. En rad problem belyses där skolpolitiken bär ansvar när man ger skolan för svaga förutsättningar.

PISA-undersökningen har till syfte att få länder att upptäcka sin skolas starka och svaga sidor. Så vilka slutsatser drar Baylan av att Sverige tappat en placering i matte, naturkunskap och läsfärdighet och att Finland vinner allt? Vilken slutsats drar han av att hälften så många elever i Finland hamnar under nivå 1 i läsförståelse som i Sverige? Vilken slutsats drar han av att 12 % i Sverige inte klarar att lösa ens de mest banala problemen? 13 länder lyckas bättre i 2003 års undersökning genomförd med den tidigare. 5, däribland Sverige, klarar sig sämre.

Avgörande är dock att PISA-undersökningen bidrar till att avfärda två socialdemokratiska myter. Den första är att höga krav på baskunskaper skulle stå i motsats till krav på problemlösning, förståelse och kritiskt tänkande. Precis tvärtom hänger de ihop, vilket Koreas och Finlands exempel visar.

Den andra myt som avfärdas är att Sverige skulle vara särskilt bra på att kompensera elever för sociala skillnader. År 2000 spelade social bakgrund mindre roll i Sverige än i andra länder, men nu ligger vi lika. Skolan förmår alltså inte kompensera för social bakgrund, vilket är ett underbetyg för den socialdemokratiska skolpolitiken.

Skillnader mellan elever, skolor och kommuner är växande. Skolverket uttrycker det så att ”variationen mellan elever, skolor och grupper kan vara på väg att öka, vilket påverkar likvärdigheten negativt”.

Undersökningar visa också i övrigt på ökande skillnader mellan elever och en tendens till växande spännvidd mellan hög- och lågpresterande och ett ökat antal lågpresterande elever, särskilt i naturämnen. Det går också allt sämre för utlandsfödda elever när OECD-genomsnittet för dessa samtidigt stärks. Skolverket säger att det är ”alarmerande att resultaten för dem som befinner sig på den nedre delen av skalan har försämrats så drastiskt på bara tre år”.

Fru talman! I den aktuella debatten om skolan för en vecka sedan berättade jag om framgångsrika skolor som driver på skolutvecklingen, om skolor som återupprättats efter allvarliga problem, om skolor med undermåliga resultat och som är kvar i uppgivenhet. Goda skolor har någonting gemensamt: en känsla av ansvar. Framgångsrika skolor tror, liksom framgångsrika lärare, på eleverna, på att alla kan och ska lära. Man betonar inte ursäkter utan möjligheter. Det finns en passion för kunskap och kunskapens makt, ofta eldsjälar som tongivande lärare och ledare. Många skolor vill ha möjlighet att ta egna beslut och göra egna prioriteringar, slippa trassla sig in i detaljstyrningar och regler som hindrar individualisering, undervisning och kunskapsfokus. De nämner själva möjligheten att arbeta utan nationell timplan, som ger mycket goda effekter på kunskapsresultaten. Men många fruktar att de ska tvingas gå tillbaka till timplanens styrning när försöksperioden är över. Men regeringen passar.

Framgångsrika skolor har system för varje elevs utveckling och kontakt med föräldrar, som individuella kunskapsplaner och portfoliemo-

deller. Där finns uppföljning av elever och krav på föräldrar. För oss är

de individuella kunskapsplanerna ett verktyg där elevens kunskapsläge och vad som krävs för fortsatt lärande klargörs. Men det är också ett verktyg för att skapa balans mellan och tydliggöra skolans, elevens och föräldrarnas respektive ansvar. Här är skillnaden mellan oss och skolminister Baylan som aldrig nämner föräldrarnas roll, varken i samband med kunskapsplaner eller annars.

Regeringen gör ingenting för att lätta på regelbördan, för att öka professionens möjlighet att fatta vardagsbeslut eller för att ta bort någon av de åtta–tio beslutsnivåer som finns ovanför en vanlig lärare. Lärarförbundet lyfter numera liksom vi fram behovet av självstyrande kommunala skolor.

Fru talman! Sverige är ett av de länder som spenderar mest på skolan, men svenska 15-åringar presterar som bäst medelmåttigt. Skolkvalitet är mer än bara en resursfråga. Men Socialdemokraterna har inte klarat att värna skolans huvuduppgift, det vill säga undervisningen. Mindre än varannan krona når i dag fram till undervisningen, och mer än hälften går till någonting annat. Vi lägger därför mest i västvärlden på skola, men kring snittet bara på undervisning. Svenska skolan lägger ca 2 500 kr per elev på läromedel, drygt det dubbla, 5 500 kr på skolmat och cirka tre gånger så mycket på lokaler. Varför skulle undervisningen värnas när regeringen aldrig talar om den? Om regeringen ständigt lyfter fram och prioriterar allt annat som lika viktigt som undervisningen kommer också skolans resurser att styras snett.

Men detta andra, hur viktigt det än må vara, är knappast avgörande för unga människors liv på det vis som undervisningskvaliteten kan vara. Det råder en total obalans i regeringens intresse för undervisning respektive kringverksamhet.

Hur stora resurser skolan har är viktigt, men det avgörande är hur resurserna används. Vi moderater satsar mer än regeringen på skolan, och vi ser också till att pengarna verkligen når fram till undervisningen. Låt mig ge några exempel.

Vi vill införa full valfrihet för alla elever att välja skola. Vi vill ha etableringsfrihet för skolor. Vi vill ha ett finansieringssystem där pengarna bildligt och bokstavligt följer eleven ända in i klassrummet. Vi vill ha nationell målstyrning av skolan och tydliga kvalitetskrav på skolan. Vi vill ha frihet för skolans medarbetare att avgöra hur de nationella målen ska nås, hur resurser ska prioriteras och skolan profileras. Vi vill ha en avreglering av skollagen och ökad individanpassning av skolan. Vi vill ha tydligare ansvarsfördelning mellan skola, elev och föräldrar, bland annat med hjälp av individuella kunskapsplaner och kontrakt. Vi vill ha nationell kvalitetsutvärdering, där alla skolor mäts med samma måttstock, oavsett vem som är huvudman. Vi vill ha en stärkt lärarutbildning och fortbildning med ökad vetenskaplig anknytning.

Detta ger tillsammans en kraftfull vitamininjektion till skolan, och därutöver kommer vi att anslå ca 2,3 miljarder kronor mer till skolan än regeringen. Socialdemokraterna i finansutskottet har tvingats acceptera att vi moderater lägger 5 miljarder mer till kommunerna än regeringen gör på tre år. När den nationella skolpengen införs tillför vi en extra miljard till skolan. Vi satsar 300 miljoner kronor mer än majoriteten på valfrihet för barn med funktionshinder. Vi satsar 650 miljoner kronor mer på pedagogisk barnskola för de små barnen.

Regeringen, vars skolpolitik egentligen endast har bestått av rabblande av en ramsa om miljarder till kommunerna, står där förbisprungen med tomma händer och tomma blickar. För oss är ökad finansiering av skolan endast en del av skolpolitiken och för regeringen allt, men ändå ger den alltså mindre.

Fru talman! Framgångsrika skolor har tydliga regler, och de vågar upprätthålla dem. Enligt PISA är svenska elever dock de som är sämst på att komma i tid. Det är dubbelt så vanligt med brister i detta som jämfört med andra länder. Störningar får naturligtvis också inverkan på skolklimatet, och alltfler går i skolor med oro och störande ljudnivåer.

Vi presenterar i dag från moderat sida en rapport omfattande 75 sidor om vad forskningen säger om vad som kan göras för att stoppa mobbning och oro i skolan, och därutöver en åtgärdslista med 17 konkreta förslag. Vi kräver bland annat utbildning i forskningsbaserade åtgärdsprogram för Sveriges alla skolor, precis som i Norge och på Island. Vi kräver att alla skolor ska åläggas att arbeta med bevisat effektiva åtgärdsprogram, inte som i dag kunna göra insatser som till och med de facto bidrar till att öka mobbningen enligt undersökningar. Vi kräver att kunskap om mobbning förs in i lärar- och skolledarutbildningen genom att man inför ett nytt konkret examensmål. Vi kräver att skollagen skärps så att våldsbrott som begås i skolan verkligen anmäls av skolan. Vi kräver löpande utvärderingar av insatsernas effekt, inte bara av hur nöjda de vuxna som arbetar i skolan är.

Hittills har regeringen inte varit beredd att vidta några som helst åtgärder mot mobbning och skolvåld som har forskningsstöd, trots att de bevisligen kan åstadkomma stor skillnad. Här, liksom vad gäller kunskapskraven, bär regeringen skygglappar.

Anf. 2 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Ämnet som vi debatterar i dag är det väldigt många som är engagerade i, både i riksdagen och utanför. Utbildningsfrågor är verkligen framtidsfrågor, och skola, utbildning och forskning är bland de viktigaste frågor vi över huvud taget debatterar här i riksdagen. För en ung människa är det livsavgörande vilken utbildning han eller hon har att gå vidare med, och en misslyckad skoltid är väldigt svår att reparera. Även för tillväxten och välfärden är kunskap och forskning av oerhört stor betydelse.

Flera rapporter under den här hösten har visat att den svenska skolan fortsätter att halka efter. Skolverkets egen rapport visade att läsförmågan har försämrats för elever på motsvarande före detta mellanstadiet jämfört med några år sedan. Sedan har vi den internationella PISA-rapporten som jämför internationellt och visar att svenska elever inte alls går ut grundskolan med så goda kunskaper som man ibland vill påstå. Rent statistiskt slås Sverige konsekvent av Finland, som ligger i topp i Europa, men också mestadels av länder som Sydkorea och Japan. Nu är det här ju ingen tävling för skojs skull, utan det handlar om ungdomar som får en dålig start i livet, och det ska vi ta på allvar.

I dag diskuterar vi ju regeringens förslag till budget. Vi från Folkpartiets sida säger ja till de resursinsatser för skolan som regeringen gör. Vi säger ja till pengarna, men vi säger nej till hur regeringen använder pengarna. Vår utgångspunkt är att en bra skola kostar mycket pengar, men en

dålig skola kostar ännu mera pengar, och det är det vi ser i Sverige i dag. Sverige är det land i Europa som satsar mest på skolan, men vår skola är i bästa fall medelmåttig, vilket man ser om man tittar på jämförbara länder.

Min direkta fråga till skolministern är: Ska vi nöja oss med att vara medelmåttiga fast vi satsar mest pengar på skolan?

Fru talman! Innan jag kommer in på rena budgetfrågor ska jag ge några korta exempel på hur vi tycker att regeringen använder pengarna fel och borde kunna använda dem på ett annat sätt.

Vi vill sätta in stöd eller extra tid så tidigt som möjligt i grundskolan. Låt inte eleverna gå vidare utan förkunskaper! Det är inte snällt att göra det – det är grymt att göra det. Det kan vara bättre med ett extra år i grundskolan än att misslyckas i gymnasiet. Låt en rejäl och riktig skolinspektion utvärdera skolan. Ha fler nationella prov så att ingen blir lurad på sin rätt till stöd. Inför nationella prov i svenska senast årskurs 3. Byt ut hobbykurserna i gymnasiet mot språk, kemi och fysik.

Låt både praktiska och teoretiska kunskaper komma till sin rätt i gymnasieskolan. Inför en lärlingsutbildning värd namnet. Alla ska inte behöva läsa samma teoretiska kurser i matte, engelska och svenska. Alla ska inte behöva plugga för att komma in på högskolan.

Skapa arbetsro i skolan! PISA-undersökningen visade att i Sverige var det varannan elev i åldern 10–12 år som upplevde bristande arbetsro i klassrummet. Ge skolorna befogenheter att flytta elever när det behövs och befogenheter att bekämpa skolk, mobbning och bristande respekt.

Satsa också på välutbildade lärare. Gör om lärarutbildningen så att ämneslärarna blir ämnesspecialister och att lärarna för de mindre barnen blir experter på barnens tidiga utveckling. Lämna idén om en enhetlig lärarexamen.

Slutligen, skolministern: Erkänn att ungdomar är olika och att inte alla kan läsa samma sak på samma tid!

Fru talman! Regeringen talar om att det behövs fler vuxna i skolan. Folkpartiet talar om att det behövs fler lärare och andra med särskild utbildning. De öronmärkta pengar som regeringen delar ut till personalförstärkningar har hittills förfelat sitt syfte. I verkligheten har de lett till att vi har fått utbildade lärare som har blivit kvar eftersom reglerna inte tillåter att man byter ut utbildade lärare mot utbildade lärare. Vi i Folkpartiet föreslår att personalpengarna uttryckligen ska gå till att anställa personal med lämplig utbildning: lärare, förskollärare, fritidspedagog och så vidare. Det är många undersökningar som visar att det inte är antalet vuxna i ett klassrum som är viktigast utan vilken lärarkompetens de vuxna har. Det här är ett exempel på hur Socialdemokraterna använder pengar på fel sätt i skolan.

Ett annat exempel är det individuella programmet i gymnasieskolan som ska repetera grundskolan.

Om dessa resurser i stället hade använts till att sätta in stöd tidigt i skolan skulle de göra mycket mer nytta. Det är både mänskligare och billigare att lära barnen att läsa när de är små än när de är tonåringar.

Gymnasieskolans yrkesutbildningar har kommit i strykklass. Och skolans övergripande mål är att 50 % ska läsa på högskolan. Men Socialdemokraterna säger väldigt lite om yrkesutbildning. Begreppet lärlingsutbildning är fortfarande ett tomt begrepp i Socialdemokraternas skola.

Vi i Folkpartiet föreslår i vår budgetmotion en lärlingsutbildning utanför dagens 17 gymnasieprogram, en riktig lärlingsutbildning där företagen tar ett ansvar.

Förutom att skolministern borde besöka Finland borde han också besöka Danmark där många ungdomar får en yrkeskompetens genom att gå som lärling ute i hantverk eller industri. Det är dags att inte bara prata om och utreda lärlingsutbildning utan faktiskt börja agera. I vårt budgetförslag anslår vi medel så att varje kommun som startar försöksverksamhet med lärlingsutbildning får 20 000 kr per elev under ett år. Vi anslår också medel för att förstärka den kvalificerade yrkesutbildningen.

Det är väldigt roligt att skolministern deltar i debatten. Vi uppskattar att den ansvariga för en del av området är med. Men det är tråkigt att inte också utbildningsministern med ansvar för högre utbildning och forskning är här i dag. Det är synd därför att större delen av denna budget handlar om det eftersom skolans och förskolans budget ligger under kommunerna.

Jag vill ställa några frågor till skolministern och till övriga socialdemokrater här i kammaren. Varför envisas ni med att tala om satsningar på forskning, när nästa års forskningsbudget i verkligheten innebär en minskning av resurserna? Varför envisas ni med att tala om en satsning på studenternas utbildning, när resurserna till undervisning och lektioner är ungefär 20 % mindre per student än för tio år sedan? Universitet och högskolor har under en följd av år fått minskade resurser, och man har byggt ut utan att ta hänsyn till utbyggnaden.

För att kompensera detta föreslår Folkpartiet en ökning av forskningsmedlen nästa år med 700 miljoner kronor jämfört med tidigare år. Då blir det en ökning. Regeringens lilla ökning med 100 miljoner kompenserar inte kostnads- och löneutvecklingen. Det är fel att just för forskningsområdet och högskoleområdet räkna med en prisutveckling på bara 1 % som regeringen gör. Regeringens 100 miljoner till forskning innebär i verkligheten att våra universitet förlorar ungefär 200–300 miljoner totalt till forskning. Samma sak gäller grundutbildningen.

Detta är alltså en fråga som jag ville ställa bland annat till Majléne Westerlund Panke som ofta debatterar högskolepolitik och forskningspolitik. Det måste finnas en trovärdig relation mellan de visionära målen för svensk forskning som man har å ena sidan och de statliga satsningar som man anser sig ha råd att göra å andra sidan. Att som regeringen tala om att antalet doktorander ska fördubblas men ge medel till bara hälften håller inte.

Sedan tror vi liberaler också att starka och självständiga universitet och högskolor är en förutsättning för framgångsrik forskning. Framgångsrika universitet har i historien inte varit politiskt detaljstyrda. Därför vill vi öka anslagen till fri forskning direkt till forskarna, till de så kallade fakultetsanslagen. Socialdemokraternas politik har gått i rakt motsatt riktning. De vill i stället öka de anslag som ska sökas utifrån, och det skapar en osäker och stressad situation för forskarna och sätter dem i beroendeställning.

Vi tycker också att studenterna är värda fler undervisningstimmar och mer handledning av välutbildade lärare. Därför anslår vi ett par hundra miljoner kronor för att höja kvaliteten i utbildningen.

Fru talman! De svenska skolresultaten försämras, och högskolorna får allt svårare att klara sin uppgift. Därför är det dags att skapa en tydlig vision för utbildningspolitiken, en vision som inte utgår från verklighetsfrämmande skrivbordsprodukter och som inte håller i verkligheten. Det är dags att finna en vision som sätter eleven, studenten eller forskaren i centrum för utbildningspolitiken.

Vi har många bra reservationer här som vi på olika sätt kommer att fortsätta att arbeta för. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 15 under punkt 13.

Anf. 3 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! Det går aldrig att skapa en bra inlärningsmiljö i en skola där en stor del av eleverna är rädda, känner sig kränkta och blir störda av ständiga orosmoment. Om inte målet att skapa en varm och positiv atmosfär både i och utanför klassrummet uppnås går det inte att uppnå några andra mål heller. Och det kanske är därför som den svenska skolan ligger dåligt till i dag när det gäller kunskapsmålen.

Den bästa mätaren på hur skolorna klarar att leva upp till läroplanens tydliga etiska målsättningar är hur de lyckas hantera mobbning, våld och skadegörelse. Därför borde det också vara en uppgift att högsta prioritet för regeringen är att kartlägga hur olika skolor klarar den uppgiften.

I Skolverkets senaste attitydundersökning kan man se att eleverna inte tycker att värdegrundsarbetet har satt sig ordentligt i skolans vardag men också att elever, föräldrar och lärare anser att det är en av skolans viktigaste uppgifter.

För elevernas skull är det dags att ge lärare och skolledare det moraliska stöd och de verktyg som de själva anser sig behöva för att komma till rätta med oordning, skolk, mobbning och skadegörelse som tyvärr är alltför vanligt i många skolor.

Kristdemokraterna har tagit fram ett sjupunktsprogram för att förbättra ordningen i skolan, och det vill jag presentera.

För det första: Arbetet med att omsätta de etiska målsättningarna i läroplanen i praktisk handling måste intensifieras. Etiska samtal ska ingå som en naturlig del i arbetet i varje ämne. Och det ska vara obligatoriskt med utbildning i konflikthantering och arbete mot mobbning i lärarutbildningen. Det är inte det i dag – hör och häpna.

För det andra: Tydliga regler och sanktioner mot den som bryter mot dem måste införas. Den som kränker eller våldför sig på sina kamrater och lärare eller som bryter mot skolans regler måste få tydliga besked om att det inte accepteras. Och det kräver att lärare och skolledare får möjlighet att tillgripa sanktioner i någon form – självklart inte i fysisk form. Det kan handla om att städa upp efter sig, att laga en punktering som man har förorsakat eller att under en dag få lämna ifrån sig en mobiltelefon som man har missbrukat under lektionstid. Det här är ju självklarheter, kan man tycka. Men det är just sådant som har klandrats av s-märkta politiker och som fått tummen ned av skolmyndigheterna.

För det tredje: Inför ett skriftligt omdöme om elevens uppförande och ordning i betyget. Omdömet ska handla om det år som betyget gäller. Eleverna ska alltså ha chans att förbättra omdömet till slutbetyget. Det är en viktig poäng i det hela, och det tror vi kommer att öka effektiviteten.

För det fjärde: Uppge även skolk och olovlig frånvaro i betyget. Skolket är på väg att bli ett av skolans största ordningsproblem, speciellt på gymnasiet men också på högstadiet. Tusentals elever kommer för sent till eller uteblir utan giltig anledning från lektionerna. Det behöver förstås åtgärdas på många olika sätt. Och orsakerna som ligger bakom ska självklart utredas. Men det får aldrig nonchaleras. Det är en självklarhet att elevens föräldrar omedelbart ska informeras. Men dessutom anser vi att skolket också ska skrivas in i elevens betyg. Det har Socialdemokraterna förbjudit när flera skolor har velat pröva det. Skolministern borde se till att det inte bara blir tillåtet utan obligatoriskt för alla skolor. Och precis som när det gäller ordning och uppförande ska bara det senaste årets frånvaro anges, så att eleverna får möjlighet att komma igen till slutbetyget.

För det femte: Inför ansvarskontrakt mellan hem och skola. Föräldrar och skola måste dra åt samma håll om det ska gå bra för barnen. Därför vill Kristdemokraterna införa ett ansvarskontrakt som preciserar elevens, föräldrarnas och lärarens åtaganden. Det är ett sätt att hjälpa eleverna att uppnå kunskapsmålen och att ta ansvar både för sitt arbete och för sitt uppförande i skolan.

För det sjätte: Det behövs fler vuxna i skolan. För att skapa en trygg miljö i och utanför klassrummen krävs det resurser i form av fler vuxna – lärare, elevvårdspersonal och ideellt engagerade, till exempel en klassmorfar.

Att en vuxen finns i närheten och kan ingripa är det bästa förebyggande arbetet mot mobbning och kränkningar.

Rektoreorna måste också få hinna ägna tid åt att tillsammans med övrig personal skapa en god skolanda i stället för att tvingas gräva ned sig i administrativa sysslor som det ofta är i dag.

För det sjunde: Det gäller också att förbättra skolmiljön. Den fysiska miljön måste vara utformad som i vilken annan betydelsefull verksamhet som helst. Nedslitna och ostädade skollokaler där toaletterna är låsta på grund av att det inte går att garantera att de hålls snygga får aldrig accepteras som ett normaltillstånd. En dålig fysisk arbetsmiljö inbjuder till oordning och förstörelse eftersom den visar att varken de som befinner sig där eller verksamheten är av vikt. Ett upprustningsprogram för varenda nedsliten skola är en första nödvändig åtgärd.

Fru talman! Alla diskussioner om olika pedagogiska metoder blir meningslösa om inte en grundläggande respekt för varandra får råda i klassrummet. Den gamla gyllene regeln att man ska behandla andra som man själv vill bli behandlad borde putsas upp och sättas som devis över varenda svensk skola. Några undantag från den regeln får inte finnas.

Med en nationell politik som fokuserar på trygghet, kunskap och arbetsro tillsammans med en stor frihet för varje skola att utforma sin egen verksamhet kommer långt fler elever än i dag att lyckas med sina studier. Tyvärr får vi nog vänta till år 2006 och en ny regering på att få se den politiken genomförd. Men det vore intressant att så småningom få reaktioner på mina förslag här i dag från skolministern.

Anf. 4 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! I ett internationellt perspektiv är Sveriges finanser starka. Medan ett flertal av EU-länderna redovisar stora underskott kan Sverige

fortsätta att uppvisa överskott. Men överskotten är små, budgetmarginalerna likaså. Utrymmet för reformer, vare sig det gäller ökade utgifter eller det gäller skattesänkningar, är därför mycket begränsat.

Budgetpolitiken har därför inriktats på att säkerställa de uppsatta saldomålen, på att se till att utgiftstaken hålls, på att stärka den långsiktiga tillväxten och på att nå sysselsättningsmålen.

Som ett alternativ till denna ansvarsfulla politik har Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centern långtgående krav på skattesänkningar som finansieras genom försämringar i grundläggande trygghetssystem och genom vaga antaganden om möjligheter till besparingar. Inget av partierna har egentligen förmått att prestera och redovisa en budgetpolitik som är tillräckligt stram för att man ska uppnå de egna målen. Det inger inte någon trovärdighet när de egna budgetmålen och effekterna av de egna förslagen inte hänger ihop utan är enbart oförenliga.

För samarbetspartierna innebär tillväxten en fortsatt utbyggnad av välfärden. Människors välfärd är den mest avgörande tillväxtfrågan. Trygghet och tillväxt går hand i hand. Men tillväxtklimatet måste ständigt förbättras. Den fortgående globaliseringen och de nya EU-länderna skärper konkurrensen ytterligare. Utbildning och forskning ska därför förstärkas ännu mer.

I budgetpropositionen anger regeringen att resurserna till forskning ska höjas stegvis under de närmaste åren så att nivån år 2008 höjs med 2,3 miljarder kronor jämfört med dagens nivå.

Vidare pågår arbetet med att utveckla en innovationsstrategi i syfte att stärka Sveriges förmåga att skapa kunskap och omsätta den i tillväxt och nya jobb.

Forsknings- och utvecklingsresultat måste i mycket större omfattning än i dagsläget omsättas i nya produkter och tjänster. Den så kallade svenska paradoxen måste motverkas.

Därför blir jag så förvånad när jag tittar på de borgerliga partiernas budgetförslag – jag tänker då på Moderaternas och Folkpartiets – när det gäller forskningen.

Moderaterna säger att de satsar 1,5 miljarder mer än regeringen och samarbetspartierna. Det är lögn. Det är nämligen endast fakultetsanslagen man talar om. Man låtsas inte om den höjning av anslagen till forskning som ännu inte fördelats men som kommer att fördelas i den forskningspolitiska propositionen. Dessutom avser Moderaterna den totala summan. I sin motion anger man också att man vill anslå extra medel till Vetenskapsrådet, men det finns inte med en enda krona till detta i partiets budgetförslag.

Folkpartiet påstår också att det inte satsas pengar på forskning i budgetpropositionen. Deras förslag till en förstärkning av forskningen är 600 miljoner kronor till fakultetsanslagen och 40 miljoner kronor till Formas. Samtidigt ska vi komma ihåg att man vill lägga ned Arbetslivsinstitutet och föra över forskningsmedel till högskolan, vilket beräknas motsvara ca 100 miljoner kronor per år.

Dessutom – och detta är det verkligt märkliga – vill man minska anslagen till Vinnova med 310 miljoner årligen med start redan år 2005. Det motsvarar ungefär 30 % av Vinnovas totala budget. Man vet inte särskilt mycket om forskarsamhällets villkor om man gör på det sättet. Det är alltså ett bedövande slag mot den behovsmotiverade industrinära

forskningen, som är så viktig för vår framtida tillväxt och för vår framtida välfärd.

Man kan också titta på Folkpartiets nettotillskott och då inte bara år 2005. År 2005 har de ett nettotillskott på 231 miljoner. Det kan jag säga ligger högre än regeringens nettotillskott på 100 miljoner. Men redan år 2006 ligger Folkpartiets nettoöverskott på 236 miljoner, att jämföra med regeringens 600 miljoner. År 2007 blir det riktigt illa. Då handlar det om 236 miljoner mot 1,1 miljarder.

Det var några ord om forskningspolitiken och Folkpartiets utspel här.

Vi är väldigt glada över att en majoritet i utskottet, bland annat med anledning av vår motion, beslutat att frågan om reglering i lag av avgiftsfriheten för studenter från Sverige och det övriga EES-området bör tillföras direktiven till den planerade utredning som ska utreda om det ska bli möjligt att erbjuda studenter utanför EES-området utbildning mot betalning.

För Vänsterpartiets del är rätten till avgiftsfria studier en grundläggande princip. Ett öppet utbildningssystem som är tillgängligt för alla är ett viktigt verktyg för att minska klasskillnaderna, öka jämställdheten och minska segregationen. Att garantera avgiftsfrihet är viktigt både i ett rättvis- och i ett kvalitetsperspektiv.

Vi menar att utbildning inte får vara en handelsvara vars värde endast mäts utifrån dess ekonomiska nytta. Rätten till kunskap är en nödvändig beståndsdel i en demokrati. Universitet och högskolor har därför ett demokratiskt ansvar att erbjuda en miljö som uppmuntrar till kritiskt tänkande och där kunskap har ett egenvärde. Därför vill Vänsterpartiet gå ännu längre än utskottsmajoriteten. Vi menar att Sverige kan och bör ta ett ansvar för att minska de globala orättvisorna genom att erbjuda utländska studenter utbildning på samma villkor som de som gäller för de svenska studenterna.

Det finns en analys gjord i Uppsala när det gäller den internationella rörligheten bland studenter. Där konstateras att den svenska avgiftsfriheten är en av de absolut viktigaste orsakerna till att utländska studenter väljer att komma till Sverige. Genomförs förslaget riskerar man alltså att antalet utländska studenter i Sverige minskar.

Dessutom menar också Högscoleverket att avgifter inom högre utbildning kan innebära ökade kostnader, inte minskade. Det kommer att krävas fler stipendier för studenter med otillräcklig ekonomi. De flesta kommer ju från länder som Kina, Indien, Sydafrika och så vidare. Administrationskostnaderna kommer att öka, och om man ska marknadsföra svensk utbildning utanför Europa kommer det att krävas ganska stora resurser. Om detta har vi ett särskilt yttrande.

Efter tio års erfarenhet av det nuvarande resurstilldelningssystemet avseende universitet och högskolor anser vi att det nu är dags för en översyn. Den översynen bör, tycker vi, ge svar på frågor som följande: Vad grundar sig skillnaderna mellan prislapparna för olika utbildningsområden på? Grundar de sig på aktuella antaganden om de olika utbildningarnas innehåll och uppläggning, eller finns det skäl att förmoda att utbildningarna förändrats till sin karaktär och att fördelningen nu bör se annorlunda ut? Kan frågor om rättvisa och jämställdhet utifrån kön, etnicitet, klass, geografiskt läge etcetera tillföra något i det här sammanhanget?

Prot. 2004/05:49
13 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Med detta yrkar jag bifall till reservation 30.

Vi har ett antal särskilda yttranden. Jag vill särskilt ta upp vikten av att permanenta landets lärcenter. Ofta bedrivs lärcentren som tidsbegränsade projekt, vilket skapar otrygghet och osäkerhet när det gäller den framtida finansieringen. Vi menar att regeringen framöver måste ta ett större ansvar för både lärartjänsternas utbyggnad och deras utveckling.

Vi har också skrivit ett särskilt yttrande om University of the Arctic, som är ett nätverk för samarbete inom utbildning och forskning i det cirkumpolära området. Målet för det samarbetet är att stärka regionens identitet just genom utbildning. Det är Mitthögskolan, Luleå tekniska universitet och Umeå universitet som deltar i det här. Man har än så länge kunnat finansiera det inom de ordinarie anslagen, men vi menar att regeringen nu bör gå in och garantera mer långsiktig finansiering. Det vore en verkligt snygg gest om regeringen gjorde det inför det internationella polaråret 2007–2008 och i likhet med de andra nordiska länderna bidrog till de här sakerna.

Anf. 5 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Eftersom Britt-Marie Danestig uppgav en massa siffror vill jag bara kort säga att när det gäller vår forskningsbudget från Folkpartiets sida föreslår vi 600 miljoner mer än regeringen till forskning och forskarutbildning varje år de närmaste tre åren. De pengarna är bland annat avsedda att gå till det som det är en oerhörd brist på i dag, nämligen doktorandtjänster. De som doktorerar i dag lever under alltmer eländiga villkor, på stipendier som inte ger några pensionspoäng, utan någon försäkring och så vidare. Samtidigt talar både regeringen och Vänsterpartiet om att man ska fördubbla antalet doktorer, fast man inte har pengar att finansiera med. Det behövs alltså mer pengar till forskare och forskarutbildning.

Framöver är alla budgetar osäkra. Den säkra budget vi har när det gäller hårda pengar är nästa års, och där står Vänsterpartiet bakom en budget som ligger på 100 miljoner. Jag vill då fråga Britt-Marie Danestig: Är det fel att säga att ni i verkligheten urholkar forskningsbudgeten med ett par hundra miljoner? Tycker Britt-Marie Danestig att jag har fel när jag säger det som bland andra Högskoleverket och andra visar i sina rapporter, att det blir en rejäl minskning av forskningspengarna i nästa års budget? Jag skulle vara tacksam att få svar på den frågan. Är det en felaktig uppgift att det blir mindre resurser till forskning nästa år med er politik?

Anf. 6 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag vill påminna Ulf Nilsson om att vi diskuterar budget just nu, och då är det inte så konstigt att vi plockar fram siffror. Om vi tittar på de sifferuppgifterna långsiktigt de närmaste åren ser vi att Folkpartiets forskningssatsning är väldigt svag jämfört med regeringens. Jag sade att det finns en viss skillnad nästa år.

Jag skulle vilja att Ulf Nilsson svarade på min fråga: Hur kan Folkpartiet föreslå att man från ett år till ett annat ska minska Vinnovas anslag med 30 %? Inser Ulf Nilsson och Folkpartiet vad det innebär? En stor forskningsmyndighet som Vinnova har naturligtvis bundit sig – de här forskningsprogrammen är ofta långsiktiga och binds upp för fyra fem

år, ibland upp till tio år. Det är en katastrof att minska deras anslag – det är fullständigt ogenomförbart. Kan jag få svar på den frågan?

Prot. 2004/05:49
13 december

Anf. 7 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Vi har tillräckligt mycket att debattera inom utbildningsutskottets budget, så debatten när det gäller Vinnova kanske vi ska återkomma till när näringsutskottet debatterar sin budget, som behandlar de frågorna.

Jag tycker att den aktuella frågan om urholkning av forskningsresurserna nästa år är väldigt intressant och viktig. Jag tycker att man ska tala ärligt och öppet: Om man inte anser att det går att få mer pengar till forskning får man säga det. Man ska inte, som Vänsterpartiet tillsammans med regeringen gör, tala om satsningar på forskning när man inte satsar.

Därför upprepar jag den enkla frågan: Håller Britt-Marie Danestig med om eller anser hon att det är fel att säga att 2005 års forskningsbudget innebär en resursminskning i verkligheten med ett par tre hundra miljoner för svensk forskning?

Anf. 8 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! När det gäller Vinnova måste man ta hänsyn till dem. Vinnova är ett av de stora forskningsråden, tillsammans med Vetenskapsrådet, och de står för en betydande del av den forskningsfinansiering som sker här i landet. Man kan inte bara räkna bort dem, utan man måste försöka bedöma helheten. Det går inte att skjuta över det här och säga att det inte hör ihop. Pratar vi om forskning pratar vi om helheten. Det vill jag kraftigt markera.

Det är mycket möjligt att det här också kommer upp i näringsutskottets debatt. Jag hoppas verkligen att mina kamrater där kan få ett bättre svar än vad jag lyckas få av Ulf Nilsson här i dag.

Ulf Nilsson nämnde också doktorandtjänsterna och de dåliga villkoren. Jag delar den uppfattningen. Vi har inte fördelat de här pengarna, och regeringen har inte presenterat sin forskningspolitiska proposition. Regeringen kommer inte att göra det förrän någon gång i slutet av januari nästa år. Då får vi se hur mycket pengar som kommer att fördelas, bland annat till en utbyggnad av doktorandtjänsterna men också till det som jag tycker är mycket viktigt, nämligen de postdoktorala tjänsterna. Det är inte bara det att vi ska producera doktorander, utan de måste också ha möjligheter till meriterings- och karriärtjänster.

Jag har redan svarat på Ulf Nilssons fråga. Jag sade att Folkpartiets budget ligger något över regeringsförslaget 2005, men däremot är det väldigt tunt både 2006 och 2007. Men ni har möjlighet att komma på bättre tankar.

Anf. 9 SOFIA LARSEN (c):

Fru talman! Vi vet att läget i skolan är sådant att ungefär var femte 16-åring inte klarar av att läsa en vanlig dagstidning ordentligt. Det är en katastrof. Vi vet också att närmare var femte högstadieelev inte kan räkna ut ett av de mest grundläggande matematiska problemen och att hälften av grundskolans elever inte känner arbetsro i skolan.

Det här är läget i dagens svenska skola.

*Utbildning och
universitetsforskning*

Man skulle då kunna tänka sig att den högste ansvarige, ansvarig minister, var bestört och aktivt arbetade med att ta tag i de här problemen och att ge förutsättningar för en bättre skola och för Sveriges elever. Men tyvärr är så inte fallet.

I den här stunden har den nye skolministern valt att prata om dels hur dåligt det skulle vara för Sveriges elever om den borgerliga alliansens politik fick råda, dels vilken skada landets friskolor gör.

Vad ska man säga? Det är inte så konstigt att skolan är på väg utför, med en sådan styrning som vi ser i dag.

Vi håller på att få en ny delning av Sverige, en kunskapsdelning mellan dem som har kunskapen och dem som inte har den, en kunskaps-segregation som är oerhört skrämmande. Fortsätter det så här kommer det att bli ett av de största hoten mot dagens unga.

Vi håller alltså på att förlora en hel generation, en generation som varken kommer att få vetskapen eller möjligheten att vara en del av vårt samhälle, en del av vår demokratiska utveckling, och som inte kommer att ha chansen att försörja sig eller att komma in på arbetsmarknaden. Vad blir det för samhälle egentligen?

Det är inte så att det har varit dåligt med tid för Socialdemokraterna att lägga grunden för en bra skola i vårt land, eftersom man kommer att ha haft makten 65 av de senaste 74 åren.

Man har också från Socialdemokraternas sida vid de senaste valen dyrt och heligt lovat en bättre skola bara man röstar på dem. Så har det låtit. Tyvärr har regeringen inte klarat av sina löften efter något av de val som har varit.

Den senaste tiden har det duggat tätt med rapporter som visar på krisläget i den svenska skolan. Rapporterna visar att våra elever blir allt sämre på matematik och på att läsa och skriva. De visar också att fler och fler elever inte ens nått de mest grundläggande kunskaperna när de slutar nian.

Jag har haft en undran här i kammaren tidigare till riksdagens socialdemokrater och till skolministern varför de inte frågar sig hur det kommer sig att så många elever lämnar grundskolan utan tillräckliga kunskaper och varför man inte frågar sig varför alltfler elever blir allt sämre på att läsa, räkna och skriva. Och varför börjar man inte ifrågasätta sin egen politik, när man ser läget i skolan, en politik som förnekar alla elever en ärlig chans?

Grunden för Centerpartiets skolpolitik är att alla elever ska få lära utifrån sina egna unika egenskaper, att elever ska få ordentligt med stöd och hjälp från början. Vi vet ju vad eleverna kan uppnå när de verkligen får möjligheten och chansen.

Vi har satt upp tre delar för en bättre grundskola. Den första är att grundskolan ska satsa på kunskap i stället för tid. I dag är det ju antalet år som eleven är i grundskolan som är viktigare än själva kunskapen eleven får med sig. Vi vill att det som vi kallar för en kunskapsrätt ska införas, rätten till kunskap. Hjälpmedel för det här är till exempel individuella studieplaner eller ett kunskapskontrakt, ett kontrakt som finns mellan skolan, eleven och föräldrarna. Det ska finnas ett samspel mellan dem.

Den andra är att vi bör förbättra arbetsmiljön i skolan. Alla blir ju vinnare på att vi tar hand om ordningsproblemen från början.

Den tredje är att vi behöver en mer elevanpassad skola. Vi vill införa en flexibel skolstart helt enkelt för att vi vill att den individuella synen på eleven ska väga tyngre än den statiska, fyrkantiga som systemet skolan bygger sin verksamhet på. Då blir elevens kunskaps- och mognadsnivå det styrande och inte själva åldern på eleven.

De här tre punkterna, kunskap i stället för tid, bättre arbetsmiljö och en elevanpassad skola – plus, som vi har, en satsning på läs-, skriv- och matematikinläring på 1,2 miljarder kronor som ska sättas in under elevernas första år i skolan – anser vi kommer att ge en mycket bättre start för Sveriges elever än den man får i dag. Vi vill ge alla en chans från början.

Fru talman! Elever på landets skolor, alla duktiga lärare som finns och många engagerade föräldrar ropar efter förändring och vill ha en bättre skola. Många lärare är ju slitna och börjar tröttna på sin arbetsituation med lite resurser, mer eller mindre obefintlig fortbildning, en arbetsmiljö som är under all kritik och att det över huvud taget finns så få lärare och så få inom skolpersonalen anställda. Vi vet ju att det behövs tiotusentals nya lärare framöver, och det är dags att ta tag i de här problemen så att skolan blir en aktiv arbetsplats så att vi får de lärare vi behöver framöver.

Hur tänker skolministern agera för att vi ska få de här lärarna? Hur tänker han agera så att han inte hamnar i samma pinsamma situation som sin kollega förskoleministern, som måste sätta in en ganska halvdan akutåtgärd som inte funkar i ett väldigt sent läge? Lärarutbildningen vet vi också inte funkar helt riktigt. Senast i dag kunde vi läsa i en av dags-tidningarna att just den här verksamhetsförlagda utbildningen, VFU:n, bara kommer till en liten del. Den är nästan obefintlig vid vissa lärosäten.

Föräldrarna är också upprörda över att deras barn inte får det stöd och den hjälp de har rätt till, att det inte är lugn och ro, att det inte är en bra arbetsmiljö i skolan och att deras barn helt enkelt inte lär sig det de ska lära sig. Eleverna är också trötta på slitna lokaler, att de inte får hjälp när de behöver det och att det fortfarande tillåts att de själva eller klasskamrater kan mobbas eller behandlas utan respekt utan att någon egentligen tar notis om det eller att något händer. De har tröttnat på att de inte får en ärlig chans att utvecklas.

Fru talman! Gymnasieskolan diskuterades för inte så länge sedan här i kammaren, och den proposition som regeringen lade fram hade inga massiva förändringsförslag. Det mesta konkreta som kom fram var att det individuella programmet ska stärkas. Det kan ju vara viktigt i sig, och det är viktigt för de elever som befinner sig i den situationen just nu. Men att föra en politik där man accepterar sådana grova misslyckanden från grundskolan är inte acceptabelt.

Regeringen har valt väg. Man satsar mer och hellre på det individuella programmet och efterhandslösningar än på att förebygga och stärka grundskolan. Vår lösning från Centerpartiet är, som jag har beskrivit, att satsa och ge eleverna en chans att lyckas från början i grundskolan. Elever ska ha med sig grundläggande kunskaper när de börjar gymnasiet. Gymnasiet ska ju inte bli en typ av uppsamlingsheat för en misslyckad grundskola. Vi vill också öppna fler vägar för en godkänd gymnasieutbildning, en lärlingsutbildning där det praktiska lärandet kommer till sin rätt, där eleverna får utbildning som förenar teori och praktik i både

skolmiljö och arbetsliv. Kärnämnen kan också anpassas efter utbildningens inriktning.

Fru talman! Det är inte acceptabelt att vi har en skola som tidigt sorterar ut människor, som vi har i dag. Skolan är ju till för att ge elever en bra start och en rättvis chans i livet. Alla elever har rätt att gå ut grundskolan med tillräckliga kunskaper och med ett bra självförtroende. Något annat är ju helt enkelt oacceptabelt. En skola som skickar ut elever oförberedda på fortsatt lärande, otillräckliga för det moderna yrkeslivet och utan kunskaper för att kunna delta i samhället runtomkring gör sig skyldig till ett livslångt svek. Den bidrar till en social klyvning i samhället och till den kunskapssegregering som vi ser öka markant. Denna segregering är dagens socialdemokratiska regering ansvarig för, och det är mer än någonsin tydligt att det behövs en ny skolpolitik.

Centerpartiet har lagt fram många förslag för en bättre skola. Det gäller både resurser till kommuner, insatser för skolan, och konkreta förslag som vi har lagt fram här i kammaren. Därmed vill jag avsluta, fru talman, med att yrka bifall till reservation 14 under punkt 12.

Anf. 10 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Fru talman! Vi ska i dag ta ställning till budgeten för utgiftsområde 16. Vi har i den 121-punktsöverenskommelse som vi gjorde med regeringen och Vänsterpartiet efter valet sagt att barnen ska stå i centrum för politiken. Det är otroligt viktigt att vi också låter våra beslut här i riksdagen genomsyras av ett barnperspektiv.

Vi är överens med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet om att en av de viktigaste åtgärderna framöver är att det blir fler lärare och mindre barngrupper både i skolan och i förskolorna. Skolan måste alltid möta eleverna där de befinner sig. För att förverkliga det behövs det kompetent personal som ger stöd och fler vuxna som ger en trygg miljö.

Miljöpartiet har i samverkan med regeringen och Vänsterpartiet medverkat till ökade statsbidrag till kommunernas skolverksamhet. Denna satsning fortsätter nu enligt planerna. Dessutom tillförs ett bidrag för att öka personaltätheten och därmed minska barngrupperna i förskolan. Det här får vi anledning att återkomma till i detalj i en senare debatt i dag.

Miljöpartiets grundläggande inställning är att det borde vara mer fria medel i stället och att det här borde ingå i det generella statsbidraget. Här har vi dock gemensamt gjort bedömningen att riktade bidrag behövs. Då är det viktigt att vi försöker jobba för att de blir så flexibla som möjligt och att de inte blir styrda i ännu högre grad.

För att stärka skolan i Sverige krävs ett aktivt arbete med åtgärder på flera fronter, en fortsatt decentralisering av skolan med stor pedagogisk frihet och variation och en positiv metodutveckling som utgår från elever och elevers intressen. Mångfald är bra. Ett större antal friskolor och mer profilering av kommunala skolor är nödvändigt för en skola med mer mångfald.

En avskaffad timplan, flexibel skolstart och mindre centralstyrning, en mer aktiv elev- och föräldramedverkan och en bättre arbetsmiljö i skolan är några viktiga områden. Många av dessa förslag kommer vi att få anledning att återkomma till när vi behandlar den kommande skollagspropositionen.

En ökad individualisering av undervisningen är nödvändig som vi ser det. Det handlar om att i än högre grad utgå från varje individs behov och förutsättningar, ett elevaktivt arbetssätt där man engagerar sig i sin egen inlärninng och inte bara är passiv mottagare av kunskap.

För att stärka kunskaperna och resultaten i Sverige behövs ett starkt fokus på kunskap och en förbättrad metodutveckling. I det arbetet anser vi att det är viktigt att man särskilt uppmärksammar pojkar och det faktum att de fortfarande har lägre resultat än flickor i skolan. Varför är det så att killar klarar sig sämre än tjejer i den svenska skolan? Det behöver man titta ytterligare på i framtiden.

Alla människor måste ges möjlighet att lyckas och få nödvändiga kunskaper. Därför är det positivt att det i den här budgeten föreslås en satsning på barn som behöver extra mycket stöd. Det görs genom ett extra resurstillskott till skolor i områden med svaga resultat. Jag tror emellertid, och skulle ändå vilja tillföra, att det är viktigt att de här extra resurserna följer individen, att individen väljer skola, och inte är geografiskt begränsande. Storstadssatsningen har visat på en del problem med att låsa pengar till geografiska områden när det egentligen i praktiken är så att barn och ungdomar rör sig över en hel kommun, eller flera kommuner, och kanske väljer andra skolor än den närmaste.

Jag tänkte ta upp en sak som inte någon har nämnt. Det är en liten men faktiskt ganska viktig förändring som föreslås i det här betänkandet. Det är en förändring vad gäller ersättningssystemet till fristående gymnasieskolor. Det är en viktig och efterlängtd åtgärd. Det finns stora problem i dagens ersättningssystem. Friskolorna har i dag alltför dåliga förutsättningar att kunna planera sin verksamhet i tid och veta förutsättningarna för den. Rapporteringen av uppgifter från kommunerna har bristande kvalitet. Nu vidtas flera åtgärder. Skolverket ska se över kommunernas rapportering och förbättra underlaget. Skolverket får ett uppdrag att reagera om det finns för stora skillnader över år eller mellan budget och utfall. Kommunerna måste rapportera i god tid och ge rimliga förutsättningar för friskolorna så att de vet vilken ersättningsnivå som gäller.

Det som nu föreslås i betänkandet är att ta bort steget att mottagar-kommunens kostnad ska styra ersättningen. I dag är det ju som bekant så att det i första hand är motsvarande kostnad för samma program i elevens hemkommun som ska styra ersättningen, i andra hand kostnaden i mottagarkommunen och först i tredje hand den så kallade riksprislistan. Nu tas det andra steget bort, och det blir hemkommunen och därefter riksprislistan som styr. Detta ger ett enklare och renare system, det blir mindre rörigt och bättre både för de fristående skolorna och för kommunerna.

Fru talman! Avgiftsfriheten för studenter vid våra högskolor och universitet är viktig, och det är oroande att det nu diskuteras att den ska luckras upp. Den högre utbildningen är i Sverige i dag avgiftsfri. Det är en av grundprinciperna för utbildningspolitiken. Rätten till utbildning ska inte styras av den egna plånbokens tjocklek.

Socialdemokraterna har visat sig vara beredda att börja luckra upp denna princip genom att öppna för möjligheten att ta ut avgifter för elever som kommer från länder utanför EES-området. En sådan förändring vore, som vi ser det från Miljöpartiet, mycket olycklig. Den mest omedelbara effekten skulle bli att rekryteringen av icke-europeiska studenter

minskar, vilket går stick i stäv med regeringens ambitioner om en internationaliserad högskola.

Hur man kan se detta som ett sätt att öka det internationella utbytet är för mig fullständigt obegripligt. Intäkterna från dessa studenter är inte heller så stora att de i sig skulle berättiga till en förändring för att ta ut avgifter. På sikt finns en uppenbar risk för att avgifter kommer att införas även för svenska studenter.

Erfarenheter från andra länder visar att avgifter för utländska studenter kan vara ett första steg på vägen mot avgifter även för studenter från det egna landet. Det finns flera skäl till detta. Det blir svårt att ta ut avgifter av vissa studentgrupper men inte av andra. Samtidigt får staten genom de utländska studenternas avgifter upp ögonen för studenterna som en potentiell inkomstkälla. I tider av ekonomisk åtstramning finns en uppenbar risk för att även inhemska studenter tvingas betala avgifter för att fylla igen hål i statsbudgeten.

Detta är en utveckling som vi anser måste motarbetas. Därför bör riksdagen besluta att i högskolelagen slå fast att utbildningen i Sverige ska vara avgiftsfri. Genom att flytta bestämmelsen från högskoleförordningen till högskolelagen får den en starkare ställning. Undantag från denna regel ska inte göras för utländska studenter. Alla ska kunna studera på lika villkor i den svenska högskolan. Jag yrkar därmed bifall till reservation 20.

Utskottets tillkännagivande om att stärka avgiftsfriheten för svenska studenter och för dem inom EES-området är bra, och vi stöder det. Men det får inte uppfattas som att vi stöder översynen för att försämbra villkoren för studenter utanför EES-området. Också Britt-Marie Danestig talade väl om denna fråga, och hon är välkommen att rösta på vår reservation.

Skolan har en viktig roll att vara åsiktsmässigt neutral och låta elever utvecklas utan ideologisk påverkan. Vi anser därför från Miljöpartiet att Skolverket bör utvärdera läromedlen ur ett genus- och HBT-perspektiv. Det är ett alarmerande resultat som RFSL redovisar i sin undersökning av hur gruppen HBT speglas i skolans biologiböcker för barn och ungdomar. Jag anser inte att vi från statens sida ska styra läromedlens innehåll, men det är väl värt att uppmärksamma problemet och visa på skevheter för att skapa ökad medvetenhet och förändring.

Anf. 11 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! I sin bok om skolan, *Kunskap och kärlek*, säger Göran Persson att ”skolan ska vara en barnens värld präglad av trygghet, solidaritet och jämlikhet. En värld, som stimulerar nyfikenhet och upptäckarglädje.”

Det som är Sveriges styrka är vårt lands förmåga att förena rättvisa och utveckling. Det finns ett direkt samband mellan ett lands förmåga att ta vara på kunskap och arbetsvilja hos hela sin befolkning och dess möjlighet till tillväxt och utveckling. Därför sviktar socialdemokratin aldrig på att vi ska ha en skola där barn med olika begåvningar, bakgrunder och förutsättningar möts. Föräldrarna ska kunna lita på närmaste skola. Vi säger bestämt nej till Moderaternas och Folkpartiets förslag om att rasera skolväsendet och införa skolpeng i stället för att satsa på skolorna i när-samhället.

Inledningen av dagens debatt har svartmålat den svenska skolan. Det är farligt. Den som inte ser de fina insatser som görs i svensk skola, eller den inneboende styrkan i den gemensamma skolan, riskerar att riva ned i stället för att förbättra, att experimentera sönder i stället för att utveckla.

Vi socialdemokrater tar resultaten från både NU-03 och PISA-undersökningen på stort allvar. Vi oroas över att resultaten i läsförståelse försämrats, och vi ska vända den negativa utvecklingen i matematik. Vi ser ökade klyftor och skillnader mellan barn och skolor som en av de allra viktigaste utmaningarna.

Vi gläds över det som kan inge stolthet – en skola som sammantaget tillhör de bättre i OECD, med väldigt fina resultat i framtidsämnen som engelska, samt elevernas goda förmåga att samarbeta och kritiskt granska det som de läser.

2005 års budget innehåller kraftfulla satsningar på skolan. Socialdemokraterna och samarbetspartierna har strävat efter att föra en budgetpolitik som medger en kraftig ökning av statsbidragen till kommunsektorn. De 6 miljarder i sysselsättningsstöd, som tillförs kommuner och lands-ting, kommer att få stor betydelse för att säkra en god kvalitet och stabilitet i verksamheter som vård, skola och omsorg.

Men vi behöver också rikta pengar direkt till skolan, och därför fortsätter satsningen på det som kommit att kallas Wärnerssonpengarna. Det är viktiga pengar. De barn som studerats både i NU-03 och i PISA-undersökningar är barn som drabbades av 90-talets besparingar. De uppföljningar av besparingarna som genomförts visar att det var de barn som hade de största behoven som drabbades hårdast. Det låg säkert inte några onda tankar bakom, men vissa behov i skolan prioriterar sig själva. När pengarna tryter blir det skolans extrainsatser som drabbas.

I 2005 års budget satsas ytterligare 1 miljard på lärare och annan personal i skolan. Liksom tidigare villkoras pengarna med att personaltät-heten verkligen ökar. Vi har sett att den metoden varit effektiv. Personal-tätheten har ökat i skolan och är nu åtta lärare per hundra elever i grundskolan. Och lärartätheten fortsätter att öka.

När satsningen på mer personal i skolan började var regeringen och samarbetspartierna ganska ensamma om att vilja genomföra satsningen. I dag finns det en uppslutning från i princip alla partier utom Centerpartiet. Det är bra. Men det skulle vara bättre om också Centern tog sitt ansvar för att driva på utvecklingen i skolan. Det är anmärkningsvärt att Centern riktar 7 miljarder mindre till skolan än Socialdemokraterna och samarbetspartierna, att Centern som talar så mycket om förebyggande arbete inte är berett att tydligt rikta pengar till skolan.

Wärnerssonpengarna har sin motsvarighet på förskoleområdet. Till de mest efterlängdade insatserna i budgeten hör satsningen på 1 miljard i nya pengar för att öka personaltäteten i förskolan. Den följs av ytterligare 1 miljard 2006. Pengarna behövs. 6 000 nya förskollärare och barnskö-tare ger förutsättningar för både mindre dagisgrupper och mer personal inom de områden där barnen har det jobbigast. Så ser det ut när vallöften blir praktisk verklighet.

Men det är inte bara besparingar som har varit jobbiga för resultaten i den svenska skolan. Jag är glad över att regeringen nu gör en kraftfull satsning på nya resurser för att stärka utvecklingen i segregerade bo-stadsområden.

Behovet av insatser bekräftas av Skolverkets uppföljning av elever med utländsk bakgrund. När över 91 % av de elever som hade svensk bakgrund var behöriga till gymnasieskolans nationella program var samma andel 65 % bland de elever som invandrat efter 1993.

Bland de barn som kommit sent till Sverige och brottas med bristfälliga språkkunskaper finns framtidens begåvningsreserv. I samspel med hemmet måste den svenska skolan hitta metoder för att möta de barnen på deras villkor. Det kräver ett gediget pedagogiskt utvecklingsarbete och insatser för att stärka språkets betydelse. Men det kräver också ett tydligt fokus på familjernas livsvillkor. Det är en prioriterad uppgift för Myndigheten för skolutveckling att stärka utvecklingen i segregerade bostadsområden. Jag är glad att regeringen följer upp detta med 225 miljoner i nya pengar för 2006–2007. Det finns därför skäl att vara väldigt orolig över de borgerliga partiernas syn på utvecklingsarbetet. Det är allvarligt att samtliga fyra borgerliga partier tar så lätt på behovet av utvecklingsarbete att de med ett penndrag vill avveckla Myndigheten för skolutveckling.

Myndigheten för skolutveckling är viktig. Den ska bidra till utvecklingen i segregerade bostadsområden. Men den ska också ansvara för rektorsutbildning, stärka matematiken och naturvetenskapen, bidra till att utveckla jämställdhetsarbetet och den didaktiska utvecklingen i bred mening. Alla dessa uppgifter för myndigheten säger borgerligheten nej till.

Thomas Östros tog med sin utvecklingsplan för skolan initiativ till Matematikdelegationen. De försämrade resultaten i matematik visar att det var alldeles rätt. Det är fantastiskt att se Matematikdelegationens rapport. Det är ett gediget förslag om breda kompetensutvecklingsinsatser och insatser för att skapa engagemang för matematiken i hela samhället. Delegationens många förslag kommer att remissbehandlas.

I avvaktan på en bredare satsning på kompetensutveckling gör redan nu Myndigheten för skolutveckling riktade insatser bland annat till det nationella centrum för matematik vid Göteborgs universitet som är en spjutspets i arbetet att stärka och modernisera svensk matematikutveckling.

Fru talman! Vi måste arbeta inom breda fält för att stärka den svenska skolan. Vi ska använda de riktade resurser som regering och riksdag ger. Vi ska bryta växande orättvisor. Vi ska använda Skolverket som en stark och kompetent tillsynsorganisation. Vi ska bidra med forskning, utveckling och samverkan med en spännande och viktig lärarutbildning.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i UbU1 och avslag på samtliga reservationer i betänkandet.

Anf. 12 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Vi har gång efter annan den här hösten fått se svart på vitt hur läget ser ut i den svenska skolan. Varje gång det har kommit en rapport har Socialdemokraterna sagt som Inger Lundberg nu i talarstolen: Vi tar resultaten på allvar, och vi genomför kraftfulla insatser. Det har varit svaret på varenda rapport under varje år, i varje debatt och varje gång det kommit en ny rapport om krisläget i skolan.

Är det inte dags för Socialdemokraterna att inse att det just är Socialdemokraterna som är ansvariga? De är ytterst ansvariga för skolan i lan-

det. De är också de som ytterst har möjligheten att förändra. I det läget säger Inger Lundberg att hon är mer orolig för Centerpartiets och den borgerliga alliansens politik än orolig för den kunskapssegering vi ser öka så markant. Hon är mer orolig för det än för hela den generation som är på väg ut som inte kommer att få möjlighet att vara delaktig i samhällets utveckling.

Min fråga blir: Hur tänker Socialdemokraterna framöver ta tag i problematiken? Vad finns det mer för substans än att bara säga att vi ser resultaten och tar dem på allvar?

Anf. 13 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Det finns en stark substans i socialdemokratisk skolpolitik. Det har markerats genom den kraftiga satsning som har gjorts med Wärnerssonpengarna. Det innebär att vi har ökat bemanningen i skolorna till åtta lärare per 100 elever, och vi fortsätter att öka bemanningen. Vi vet att det behövs för de barn som har det jobbigast.

Vi har tagit initiativ till ett av världens kanske mest framstående system för uppföljning av studier och verksamheten i skolorna. Det är en granskning som görs av Skolverket. Vi har gett Myndigheten för skolutveckling dess uppgifter att särskilt rikta insatser mot utveckling i skolorna.

Vi har genomfört en ny lärarutbildning med en mycket kraftfull satsning på didaktisk forskning med ett speciellt organ som ska arbeta riktat mot kommunerna för att förankra lärarutbildningen i den praktiska verkligheten ute i kommunerna. Vi har gjort kraftfulla satsningar på förskolan för att barnen ska ha möjlighet att tidigt bland annat få en stark språkutveckling.

Allt detta har vi gjort för att vi har oroats av att många barn har det jobbigt i skolan. Samtidigt har vi sagt ifrån när borgerligheten har velat radera den svenska skolan. Vi har varit väldigt bekymrade över att Centern som talar så väldigt mycket om skolan och i en så aggressiv ton slår ned på bristerna i skolan saknar varje instrument för att förbättra verksamheten i skolan.

Nog är det väl lite konstigt, Sofia Larsen, att ni har 7 miljarder mindre i riktade pengar till skolan än vad samarbetspartierna har? Ändå säger ni att det är så viktigt med förebyggande verksamhet för ungdomarna i skolan.

Anf. 14 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Inger Lundberg är orolig för att den borgerliga alliansen kommer att radera skolan. Det behöver hon inte vara. Socialdemokraterna har klarat det så bra själva. Skolan har ju raserats.

Hon rabblar också upp en massa saker som vi vet inte har gett de resultat som krävs. Det har inte hjälpt eleverna och har inte gett eleverna den ärliga chans från början som de så väl behöver.

Inger Lundberg talar också sig varm för Wärnerssonpengarna, som om det skulle vara svaret på allt. Det vi har sett är att det har slagit väldigt snett. Vi från Centerpartiet har föreslagit att ge pengarna direkt till kommunerna till dem som berörs och dem som sitter på makten lokalt.

Vi har föreslagit lika mycket pengar som Socialdemokraterna har gett i riktade bidrag. Det har vi föreslagit ska gå direkt till kommunerna plus

en ytterligare satsning på 1,2 miljarder för läs-, skriv- och matematikprogram.

Vi har föreslagit stora insatser för skolan. Vi ger också möjligheten och besluten till dem som sitter på ansvaret lokalt, vilket jag tycker är oerhört viktigt.

Svaret från Inger Lundberg om hur man ska rädda och hjälpa de elever som befinner sig i kris försvinner någonstans i luften. Det är Wärnerssonpengarna som är det absolut viktigaste. Vi har sett att det inte har lyckats.

Vi har flera förslag. Bland annat vill vi satsa på kunskap i stället för tid. Vi vill satsa på arbetsmiljön i skolan. Vi behöver en mer elevanpassad och flexibel skola. Men till och med de sakerna säger man nej till. Man vill inte ha mer elevanpassning och flexibilitet. Det är farligt, eftersom det missgynnar.

Förskoleministern var ute för några veckor sedan och sade att försöken med flexibilitet inte ens får fortsätta. Hur kommer det sig att Socialdemokraterna är så rädda att det ska bli en mer individanpassad och elevanpassad skola? I stället säger man härifrån att Wärnerssonpengarna är det enda som är det bästa för alla runtomkring.

Anf. 15 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Vi är rädda om barnen. Just för att vi är rädda om barnen vill vi inte experimentera med en flexibel skolstart utan att ha hela bilden av hur barnens skolgång ska fungera. Det gäller inte bara när de börjar skolan utan också hela vägen genom den svenska skolan. Detta har förskoleministern gjort väldigt klart.

Vi är också så rädda om barnen att vi vill ha ett system för att stärka personaltäteten ute på skolorna och verkligen kunna följa upp det. Den uppfattningen delas av samtliga partier utom Centerpartiet. Centerpartiet, som är det parti som svartmålar den svenska skolan mest, är kanske trots allt det parti som står allra mest tomhänt när det gäller direkta och riktade insatser för att stärka skolan.

Anf. 16 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag har en inledande fråga till Inger Lundberg. Vi har hört en uppräkningslista av en väldig mängd insatser, en väldig mängd program, en väldig mängd delegationer och en väldig mängd utredningar. Det har gjorts så många insatser utan resultat. De undersökningar och rapporter som kommer visar att resultaten blir sämre. Det är bara drygt hälften som till exempel når upp till gymnasieskolans mål, om vi ska ta det som slutpunkt för ungdomsskolan.

Är det inte dags att fråga sig vad det är för fel på insatserna om de insatser man hela tiden gör inte bryter den negativa trend som finns?

Jag svartmålar inte. Det finns många som klarar sig jättebra i skolan, och vi har många duktiga lärare där. Men de som drabbas i den svenska skolan är de barn och de elever som kanske inte har tillräckligt stöd hemifrån och de som har lite jobbigt med att komma i gång med inläringen de första åren i skolan. De drabbas, och det är de som Socialdemokraterna glömmer bort trots alla vackra ord.

För att välja en konkret fråga tänkte jag fråga om de extra pengarna till personalförstärkningar. Inger Lundberg säger att vi nu har åtta lärare

på 100 elever. Tidigare talade ni om vuxna i skolan. I verkligheten är det 30 % av de lärare som finns i skolan som inte har rätt utbildning för det stadium, de elever eller det ämne som de undervisar i. Det är därför vi om och om igen ställer frågan: Varför inte använda de pengar som vi och jag också tycker behövs till att se till att vi får utbildad personal i skolan? Mer än hälften av förskollärarna finns ju inte och 30 % av lärarna är obehöriga. Varför då inte använda personalpengarna för att få utbildad personal i förskola, skola och fritidshem?

Anf. 17 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Vi här helt eniga om värdet av utbildad personal i både skola, förskola och fritidshem. När det gäller förskolan handlar utbildad personal både om förskollärare och barnskötare. Det tycker jag är viktigt att slå fast i den här kammaren.

Jag tycker att det är oerhört angeläget att stärka och skapa skarpare förutsättningar för att kommunerna anställer behörig personal. Därför är det ett så värdefullt initiativ som Skolverket nu tar för att analysera vad som händer ute hos skolhuvudmännen, både kommunerna och inte minst de privata huvudmännen, när det gäller anställning av behöriga lärare eller inte. Men jag tror att det vore olyckligt om vi villkorade Wärnerssonpengarna med detta.

Jag tycker att det är kul att höra Ulf Nilsson ser att det händer mycket bra i den svenska skolan. Det finns många duktiga elever och engagerade lärare, och det finns mycket gott att bygga på i den svenska skolan.

Folkpartiet har gjort sig till tolk för skolan som det parti som kanske pratar allra mest om skolan. Därför tycker jag att det är lite sorgligt att se att Folkpartiet samtidigt är det parti som vill rasera mest på skolområdet. Ni plockar till exempel bort Myndigheten för skolutveckling helt och hållet. Med ett penndrag avvecklas den utvecklingsverksamheten. Ni tar bort en tredjedel av utvecklingsanslaget för skolan; enkelt gör ni den förändringen. Folkpartiet är det enda parti här i kammaren som säger nej till den riktade satsning på drygt 100 miljoner kronor i utbildningsvetenskaplig forskning som har en sådan oerhört stor betydelse för att vi ska komma vidare och verkligen stärka och utveckla den svenska skolan. Är inte det lite torftigt av ett parti som pratar så mycket skola?

Anf. 18 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Vi tycker att utvärderingen och uppföljningen av skolan måste bli bättre. Det måste bli fler skolinspektörer från en skolinspektion ute på skolorna, fler nationella prov så att man inte kommer efter och så att man ser när man behöver göra extra insatser – senast i årskurs 3. Därför drar vi in Myndigheten för skolutveckling. När det gäller att diskutera skolutveckling så gör skolorna det bra lokalt, och vi har även högskolor och universitet till det. Vi lägger de pengarna på en ny skolinspektion för att vi ska få in hårda fakta som visar var vi behöver sätta in insatserna.

Vi säger inte nej till några pengar till forskning, men vi vill låta forskare använda pengarna friare än att vi ska sitta och öronmärka dem politiskt. Det handlar verkligen om att satsa på en skola där vi vet någonting, för innan vi vet någonting om hur det går för eleverna kan vi inte sätta in den riktiga hjälpen.

Det finns mycket som är bra i skolan. Men mitt engagemang handlar om alla de barn som glöms bort och alla de elever som går vidare upp till gymnasieskolan och först när de är 16–17 år får reda på att de inte har fått med sig de kunskaper de skulle ha fått redan i 4:an och 5:an i grundskolan. Det beror på att ni har en tradition att sopa allt under mattan och tycka att det kommer att ordna sig på slutet.

Återigen ställer jag den konkreta frågan om lärare, för utbildade lärare behövs i förskola och skola. Vi hade förra året ett antal exempel på detta. I Staffanstorps kommun, till exempel, hade man inte möjlighet att anställa utbildade lärare eftersom de inte samtidigt fick säga upp sådana som vikarierade och inte alls hade lärarutbildning. Jag har en konkret fråga för att de här pengarna verkligen ska användas till att stimulera kommunerna att anställa utbildad personal: Är det inte dags att ändra reglerna på det här området? Nu driver det hela fortfarande fram tänkandet om att det gör detsamma vem som är i ett klassrum bara det är en vuxen. Det är en förödande inställning för barnen.

Anf. 19 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Det gör sannerligen inte detsamma om det är en utbildad lärare eller en inte utbildad lärare. Vi socialdemokrater kommer att göra allt vi kan för att stärka och öka andelen behöriga lärare. Här har Skolverket en oerhört viktig uppgift.

Vi har lite problem med matematikundervisningen, Ulf Nilsson. Det gäller tydligen också i Ulf Nilssons och min generation. Det är ju inte så att Ulf Nilsson tar pengarna från Myndigheten för skolutveckling och lägger dem på ett nationellt kvalitetsinstitut, utan han sparar 200 miljoner på Skolverket. De pengarna lägger Ulf Nilsson på ett nationellt kvalitetsinstitut. Dessutom spar han 96,2 miljoner – hela anslaget till Myndigheten för skolutveckling. Han tar också bort 60 miljoner – nästan en tredjedel av utvecklingsanslaget för skolan.

Det här är allvarligt. Vi har behov av att driva utvecklingsarbete, och ett exempel är just matematikundervisningen. Här har regeringen tydligt sagt att det måste göras en kraftsamling och tillsatt Matematikdelegationen för att få de många goda idéerna om hur vi ska driva kompetensutveckling och på annat sätt sprida engagemanget för matematiken på bredden. Då måste vi ha instrument för det; då kan vi inte bara stå i de här talarstolarna och prata, Ulf Nilsson! Det socialdemokratin gör är att se behoven ute i skolan och vidta åtgärder för att stärka och utveckla den svenska skolan, och inte bara prata.

Anf. 20 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Föräldrarna ska kunna lita på närmaste skola. Kan de det i dag?

Anf. 21 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Nej, jag tror inte att föräldrar kan känna sig riktigt trygga med närmaste skola. Det är därför vi lägger så stor tyngd på den kvalitetsuppföljning som ska finnas i alla kommuner och där kommunerna har ett starkt ansvar. De enskilda huvudmännen har också ansvar för det. Det gäller alltså att kvalitetssäkra och följa upp sin verksamhet.

Det är också därför socialdemokratin tog initiativ till det som kanske är världens mest gedigna skolinspektion – Skolverkets genomgångar av samtliga kommuner. Men det behövs naturligtvis mycket mer. Det behövs en vital debatt om utvecklingen i skolan. Vi behöver stärka föräldrarnas inflytande. Det är en av de frågor som spelar en viktig roll i arbetet med den kommande skollagen.

Vi ska ta delaktigheten från eleverna på allvar. Det är också en viktig kvalitetsfaktor för att utveckla och stärka den svenska skolan.

Det finns mycket i det som Kristdemokraterna talar om när det gäller lugn och ro och trivsel i skolan som ligger nära socialdemokratisk politik. Jag tror också att det var därför det var så lätt för oss att samarbeta med er när vi diskuterade värdegrundsfrågorna. Vi är långt ifrån framme när det gäller värdegrundsarbetet, men det jag vet är att Ingegerd Wärnersson planterade en mycket fin planta som är på väg att utvecklas på många skolor, om än det är en lång bit kvar på en del av dem.

Anf. 22 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag fick det svar som jag egentligen ville ha, och som är det självklara: Föräldrarna kan i dag inte lita på närmaste skola. Jag har egen erfarenhet av detta. Jag har många i min bekantskapskrets som har egen erfarenhet av detta. Det går inte att stå här och förneka det här inför Sveriges folk. Det finns problem på så många svenska skolor i dag. Frågan är vad det beror på efter 65 år med Socialdemokraterna i ledningen för det här landet. Kan det ha någonting att göra med att ordet fostran byttes ut mot utveckling? Det togs bort ur läroplanerna. Plötsligt skulle man fostra sig själv som barn. Det fungerar inte.

Därför är jag också glad att värdegrundsarbetet kommit i gång. Det var ett initiativ från Kristdemokraterna från början. Ingegerd Wärnersson och jag stod här diskuterade ett antal gånger, och sedan kom det. Det var ju ni som hade regeringsmakten och hade möjlighet att lägga fram det konkreta förslaget.

Detta med skolinspektörer var inte heller ett s-initiativ från början. Det kom från de borgerliga partierna.

Vi har alltså hela tiden fått fösa er framför oss för att få tillbaka ordning och reda i den svenska skolan. Jag är glad om Inger Lundberg nu är inne på den linjen. Det är här det måste hända någonting. Det kan inte vara så att elever hoppar ut och in genom fönstret under lektionstid, som det var i mina barns skola för några år sedan. Jag kan ta hur många exempel som helst på att det har varit så. Lärarna har stått handfallna och inte fått något moraliskt stöd. Det handlar alltså inte bara om pengar, utan det handlar också om moraliskt stöd och om lagstiftning för att vi ska komma till rätta med det här.

Anf. 23 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Ingegerd Wärnersson får tala för sig, men jag tror att det är få politiker – där ber jag Inger Davidson om ursäkt – som har betytt så oerhört mycket för att uppmärksamma och beakta frågan om värdegrundsarbetet. Den insats hon gjorde där ska inte förringas genom att man säger att hon föstes dit. Den gjorde hon med ett mycket stort engagemang. Hon blev väldigt ofta hånad, inte av Kristdemokraterna men av andra partier, för att hon lade detta väldigt starka fokus på värdegrunds-

arbetet. Det vore kanske bättre att Inger Davidson läxade upp sina borgerliga kolleger i stället för att läxa upp socialdemokratien som under hela skolutvecklingen har stått för de här benen i skolan, kunskap och kärlek, kunskap och fostran och kunskap och utveckling.

Anf. 24 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s):

Fru talman! Det är tråkigt att den borgerliga maktalliansen nästan unisont ägnar sina inlägg åt att prata om vad Socialdemokraterna vill eller inte vill och åt en mycket onyanserad svartmålning av den svenska skolan. Det enda undantaget från detta har varit Kristdemokraterna. Jag håller visserligen inte med dem om att det bästa sättet för den svenska skolan att möta framtiden är att backa in i den, men de ska ändå ha beröm för att de har försökt lägga fram förslag till en egen politik i stället för att bara svartmåla och prata om vad Socialdemokraterna vill eller inte vill.

Målet för den svenska utbildningspolitiken är att Sverige ska vara en ledande kunskapsnation där utbildningen präglas av hög kvalitet och ett livslångt lärande för tillväxt och rättvisa. Det innebär att den i särklass viktigaste uppgiften för det svenska skol- och utbildningsväsendet är att ge alla elever en mycket stark kunskapsbas att stå på inför fortsatta studier och framtida yrkeskarriär.

För ett land som Sverige, där kunskap och kompetens är en av de mest centrala konkurrensfördelarna, är ett väl fungerande utbildningssystem avgörande för framgång. Därför är det viktigt att fortsätta de omfattande satsningar som görs på skolan.

Utmaningarna för svensk utbildning är stora. Samhällets utveckling har stor påverkan där befolkningsutveckling, internationalisering och det alltmer kunskapsintensiva arbetslivet ställer stora krav på våra skolor.

Under 90-talet genomfördes kraftfulla besparingar inom den svenska skolan, och resultatet kan vi nu se i olika utvärderingar. Det är viktigt att sätta in dessa utvärderingar i sitt rätta sammanhang. Ett 90-tal som var oerhört tufft och ansträngande för väldigt många skolor ser jag som en av de stora anledningarna till det resultat vi ser för våra 15-åringar i dag. 15-åringarna är 90-talets grundskolebarn. Resultaten visar på behov av kraftfulla satsningar.

Regeringen avser därför att fortsätta de stora satsningar som har skett på skolområdet de senaste åren. Det viktigaste för mig är att ge alla skolor tydliga verktyg som de kan använda i det dagliga arbetet för att ge alla elever nödvändiga kunskaper. För att lyckas tror jag att vi behöver en kunskapsskola med höga ambitioner och tydliga mål för alla.

Regeringens politik är tydlig. Vi vill att alla skolor ska vara bra skolor. Kvalitetsarbetet i skolorna ska utgå från att ge alla elever förutsättningar att nå kunskapsmålen. Genom en enhetlig struktur och tydliga nationella kvalitetsindikatorer blir kvalitetsredovisningar det grundläggande verktyget för att i varje kommun och varje skola analysera styrkor och svagheter och därifrån formulera effektiva strategier och kraftfulla åtgärder för att nå målen. Alla skolor har ett ansvar för att ge eleverna nödvändiga kunskaper, och jag kommer att under de närmaste åren skärpa kraven på vad som ska finnas med i alla skolors kvalitetsredovisningar.

Framåtsyftande individuella utvecklingsplaner ska införas i grundskolan. För att utveckla kvaliteten ytterligare ska framåtsyftande individuella utvecklingsplaner vara införda vid samtliga grundskolor redan hösten 2005. De individuella utvecklingsplanerna ska fungera som ett kontrakt mellan skolan och föräldrarna där det beskrivs vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och även i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna.

Det ska finnas trygghet och studiero. Skolan ska vara en trygg plats för alla elever. Barn och ungdomar som inte har möjlighet att få stöd och hjälp hemifrån, barn som lever under tuffa sociala förhållanden och barn som bor i förorterna runt våra storstäder drabbas hårdast när det är stökigt i klassrummet. Alla barn och ungdomar ska känna sig trygga, och alla elever ska kunna jobba ostört i skolan.

Regeringen kommer nästa år att lägga fram ett förslag om den nya skollagen och ett förslag till en särskild lag som ytterligare stärker elevernas skydd mot mobbning, sexuella trakasserier och diskriminering. Likabehandling ska främjas och diskriminering ska stoppas. Vår skola ska erbjuda flickor och pojkar lika förutsättningar. Insatser ska ske för att främja otraditionella yrkesval både för pojkar och flickor.

Regeringens mening är att fler insatser och åtgärder inom grundskolan och gymnasieskolan behöver fokusera på pojkar och män för att bryta traditionella könsbundna studieval och framför allt också förbättra pojkars numera sämre studieresultat.

En av de viktigaste framtidsfrågorna handlar om den alltmer segregerade skolan. Segregationen måste brytas. I många kommuner i Sverige finns utsatta områden som är präglade av social och etnisk segregation. I dessa områden finns en kraftig överrepresentation av elever som har svårigheter att nå utbildningens mål. Arbetet med att bryta segregationens negativa effekter kräver samordnade insatser från många olika håll och många olika sektorer i samhället.

Det är väl känt att skolresultaten för elever i dessa områden inte enbart beror på förhållanden i skolan. Vistelsetiden i Sverige, föräldrarnas utbildningsbakgrund och deras anknytning till arbetsmarknaden har också stor betydelse. Skolan är emellertid den arena där alla barn och ungdomar vistas en stor del av sin tid, och skolornas roll i sammanhanget måste betraktas som central.

Regeringen satsar nu ytterligare resurser för att stärka insatserna i skolor i segregerade områden och har föreslagit riksdagen att för detta ändamål avsätta 70 miljoner respektive 155 miljoner under åren 2006 och 2007.

Regeringen har också gett klartecken för försöksverksamhet med ämnesundervisning på modersmålet. Att nå skolans mål kan innebära stora problem och utmaningar för de elever som kommer till Sverige under grundskoletiden. Skolorna måste därför aktivt arbeta för att ge dessa elever bättre möjligheter att nå skolans mål. Vi kan inte låta dessa elever vänta med ämnesundervisningen tills de har fått tillräckliga kunskaper i svenska.

Därför görs satsningar på försöksverksamhet där upp till hälften av ämnesundervisningen i grundskolan kan bedrivas på elevens modersmål.

Regeringen har också tagit initiativ till öronmärkta statsbidrag avsedda för personalförstärkningar i skolan. Genom ett tillskott från staten

på 5 miljarder kronor över fem år anställs 15 000 fler lärare och andra specialister i landets skolor. Hittills har satsningen gått över förväntan. Över 12 000 fler personer har anställts i skolan, och lärartätheten ökar nu för varje år.

Men det räcker inte. Vi måste också gå vidare med utvecklingen av skolan. Jag skulle vilja se en mer individualiserad gymnasieskola. De senaste tio åren har en fördubbling skett av andelen ungdomar som slutför treåriga gymnasieutbildningar. De senaste åren har resurserna ökat och antalet lärare höjts från sju till drygt åtta per 100 gymnasieelever, men det räcker inte. Det krävs fortsatta satsningar på att förbättra möjligheten för alla elever att nå en fullständig gymnasieutbildning. Alla elever ska utifrån sina individuella behov och önskemål mötas i en gymnasieskola för alla.

De yrkesförberedande gymnasieprogrammen måste förbättras genom ett ökat samarbete mellan skola och arbetsliv. Kommunernas samarbete måste också öka, så att elever ska kunna få en utbildning som passar för deras behov. Alla elever ska ges möjlighet till arbetsplatsförlagt lärande av hög kvalitet som relaterar till den utbildning eleven har valt. Den ökade globaliseringen innebär att eleven i större utsträckning ska ges möjlighet till utlandsförlagd praktik. Regeringen avser också att inrätta en ny gymnasial lärlingsutbildning, vilken är ett attraktivt alternativ inom gymnasieskolans nationella yrkesinriktade program. Regeringen har nyligen givit en yrkesutbildningsdelegation i uppdrag att utveckla yrkesutbildningarna.

Men det är också viktigt att kvaliteten på de individuella programmen höjs för att garantera att alla elever får de kunskaper de behöver för att fortsätta på ett nationellt program. I propositionen *Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan* uttalar regeringen som sin mening att alla elever på de individuella programmen ska ha rätt till utbildning på heltid. Detta slås nu också fast i budgeten. Regeringen satsar därmed 450 miljoner kronor från och med den 1 juli 2006.

Den svenska skolan är på många sätt väldigt bra, men den kan bli mycket bättre, och det sker genom satsningar, bättre uppföljning och bättre utveckling av skolan. Det är det som vi socialdemokrater står för – en skola som präglas av lärande, trygghet och studiero.

Anf. 25 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Ja, det behövs en hel del förändringar i dagens skolpolitik för att bryta den negativa trend som vi ser med den ökande kunskapssegregationen. Vi kunde höra hur Ibrahim Baylan i sitt anförande sade att han är beredd att ge förutsättningar för att alla ska nå kunskapsmålen i skolan, och det tycker jag är oerhört bra. Men sedan sade han: Det ska vi göra genom en enhetlig struktur i skolan, och då kommer jag till min fråga. På vilka sätt anser skolministern att en enhetlig skola är bättre för den enskilda eleven än en mer individuellt anpassad skola?

Anf. 26 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik:

Fru talman! Till skillnad från Sofia Larsen tror jag på en skola där elever med olika bakgrund och förutsättningar och från både rika och mindre bemedlade hem kan mötas, en skola som håller samman och som kan fungera som en bro mellan olika religioner och klasser och mellan

elever som har olika förutsättningar. Jag ser inget större hinder för att en enhetlig skola skulle kunna vara individuellt anpassad. Det är väldigt viktigt att den svenska skolan anpassar sig efter elevernas individuella förutsättningar. Vi vet att det är en väg för framgång, och det är också en viktig del av regeringens politik.

Prot. 2004/05:49
13 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Anf. 27 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Nu blir jag något förbryllad. Hur kommer det sig att Ibrahim Baylan å ena sidan säger att mer av samma sak, mer av samma faktiskt misslyckade socialdemokratiska politik, är bättre än att satsa på den enskilda eleven? I nästa andetag säger han å andra sidan att det är viktigt att den enskilda elevens utveckling är individuellt anpassad, och samtidigt vill han ha kvar den enhetliga strukturen.

Vi från Centerpartiet förespråkar ju en mer individuellt anpassad skola, för vi är helt övertygade om att om varje enskild elev får en riktig chans från start, så får man mycket bättre möjligheter. Får vi en skola som är mer inriktad på kunskap i stället för på tid och där man satsar på arbetsmiljön och på mer av elevanpassning och flexibilitet, kan eleverna klara sig och lyckas mycket bättre i samhället än vad man gör i dag.

Vi vill också införa en flexibel skolstart eftersom vi är helt övertygade om att elevens mognads- och kunskapsnivå är viktigare än elevens ålder. Hur kommer det sig att Socialdemokraterna än en gång säger: Nej, vi vill inte satsa på en mer individuellt anpassad skola – vi ska i stället sitta här på Rosenbad och bestämma precis hur skolgången ska vara för varje enskild elev?

Anf. 28 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik:

Fru talman! Det är en mycket märklig argumentation som Centerns Sofia Larsen för. Å ena sidan säger hon att man skulle vilja ha mindre av detaljstyrning, å andra sidan samarbetar man gärna med ett moderat parti som vill ha en mer central styrning. Det här går inte ihop för min del.

En individualiserad skola finns på många ställen redan i dag. Gör som jag! Åk ut och besök skolor. Min ambition är att vara ute på minst en skola per vecka och se det enorma utvecklingsarbete som där bedrivs. För att stötta detta ytterligare har regeringen den ambitionen att från och med höstterminen 2005 införa individuella skriftliga framåtsyftande utvecklingsplaner för alla landets elever från och med det första året. Det är en del av vårt arbete för att se till att alla elever klarar skolgången bra.

De här planerna ska bygga på en överenskommelse mellan elever i högre och i lägre åldrar och mellan skolans personal och föräldrarna, där man punkt för punkt går igenom vad som behövs – vilket stöd man behöver för att eleverna ska kunna nå upp till de mål som är uppsatta för skolan vad gäller läsutveckling och möjligheter att lära sig att skriva och räkna ordentligt.

Det här är väldigt viktigt, och om nu Centern på allvar vill ha en mer individualiserad och decentraliserad skola, borde man hellre ansluta sig till den politik som Socialdemokraterna för och inte ta ett moderat parti i svansen och följa efter det, för Moderaterna vill ju bara ha mer av centralstyrning och vill inte ge skolans personal rejäla möjligheter att lyckas med sitt arbete.

Anf. 29 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Statsrådet karakteriserade Kristdemokraternas förslag, som jag här i dag lade fram, som att backa in i framtiden. Får jag då påminna om att en hel del av de saker som statsrådet nu beskriver som framåtsyftande och som satsningar på skolan från början kommit från Kristdemokraterna eller från andra borgerliga partier. Det kan till exempel gälla kvalitetsredovisning, utvecklingssamtal och skriftlig dokumentation av dessa. Allt detta har vi stått här och debatterat om i riksdagen och fått mothugg mot för att det har varit bakåtsyftande. Det gäller inte minst kravet på att man ska skriva upp vad man vill att eleverna ska åstadkomma och sedan hjälpas åt med detta. Ansvarskontrakt är ytterligare ett sådant exempel.

Men det är ju bra att ni tar till er vissa delar, och jag är ganska säker på att om vi står här om ett par år eller så igen, kommer även de förslag som jag lyfte fram i dag att ligga på Socialdemokraternas bord, om inte de borgerliga har tagit makten innan dess. Det är bara synd att eleverna måste vänta på detta.

Anf. 30 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik:

Fru talman! Jag har varit statsråd bara i ungefär sex veckor, men jag har ändå kunnat se en väldigt tydlig trend i denna kammare. Det görs oftast en onyanserad svartmåling av skolan. När så inte sker lägger den borgerliga maktalliansen ned väldigt mycket tid på att tala om vad Socialdemokraterna vill eller inte vill. När vi då någon gång, som de tycker, kommer fram med ett bra förslag är trenden väldigt tydlig: då har vi naturligtvis stulit det från den borgerliga maktalliansen. Det här är inte trovärdigt, Inger Davidson.

Jag vet att Kristdemokraterna har ett gediget engagemang när det gäller tryggheten och studieron i skolan. Jag välkomnar Kristdemokraterna till ett fortsatt samarbete kring de här frågorna. Vi kommer under våren att lägga fram flera förslag som just syftar till att öka tryggheten och säkerställa studieron i klassrummen. Ni är välkomna att stötta de förslagen om ni verkligen menar allvar och detta inte bara är ännu en del i den borgerliga maktalliansens strävan att ta över makten.

Det är ju bara det ni är överens om. Jag har inte hört någonting annat här som ni varit särskilt överens om, förutom då naturligtvis det faktum att ni tycker att den socialdemokratiska politiken inte duger. Ett samarbete måste väl ändå byggas på mer än så.

Fram med era gemensamma förslag! Låt oss se dem! I annat fall är ni hjärtligt välkomna till ett samarbete som ökar tryggheten och säkerställer studieron i klassrummen.

Anf. 31 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Låt mig då föreslå att statsrådet börjar med att läsa direktiven till arbetsgrupperna och även att han läser på namnet – det är alltså inte ”maktalliansen” utan någonting helt annat. Det kan ju vara bra att börja med det.

Jag har också märkt en tendens de gånger vi har debatterat: Statsrådet upprepar precis det han sade nu, nämligen att vi antingen svartmålar eller säger att ni har tagit över våra förslag. När det gäller det senare går det ju att gå tillbaka och titta i protokollen. Sätt någon tjänsteman på att titta

tillbaka på hur debatterna såg ut i början av 90-talet när alla de här olika förslagen fördes fram!

När det gäller sanktioner är Socialdemokraterna väldigt rädda. Det är ett otäckt ord. Det kan låta som den här gamla filmen *Hets* med Stig Järrel, som någon lärare som har kadaverdisciplin på eleverna. Det är inte alls det som någon här i kammaren är ute efter.

Det som dock förvånar mig är att när statsrådet kommer med ett förslag handlar det sanktioner mot skolan. De vuxna kan alltså utsättas för sanktioner om de inte lyckas med det de borde lyckas med. Jag tar inte avstånd från det förslaget; det kan hända att det måste till om man inte kommer till rätta med mobbning. Men det jag skulle vilja ha en förklaring på är varför man inte i stället börjar i andra ändan och ger lärare och skolledare verktyg för förebyggande insatser så att vi den vägen kan minska den mobbning och de kränkningar och trakasserier som förekommer i dag. Något av de förslag som jag har fört fram i dag kanske skulle gå att pröva.

Anf. 32 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik:

Fru talman! Jag är beredd att i arbetet med den nya skollagen ge skolans personal de befogenheter man behöver för att säkerställa studieron och tryggheten i skolan. Det är viktigt. När det inte är tryggt och när inte studieron infinner sig är det nämligen alltid de barn och ungdomar som mest behöver undervisningen som far mest illa. Vi vet också vilka barn det är. Det är ofta barn som inte kan få denna hjälp på hemmaplan. Det är ofta barn som har speciella behov och speciella förutsättningar som skulle behöva undervisningen mest. Därför är jag beredd att göra vad som krävs för att vi ska kunna garantera tryggheten och säkerställa studieron i klassrummen.

Jag har gått igenom de oerhört många reservationer som den borgerliga oppositionen har avgivit. Mitt bestående intryck är det inte är mycket ni är överens om.

Låt mig ta ett konkret exempel. En av de mest centrala delarna i den budget som vi tillsammans med v och mp lägger fram är satsningen på fler lärare och andra specialister i skolan. Där vill ett parti, Folkpartiet, gå ännu längre än vad regeringen har gjort och inte bara öronmärka pengar till skolan utan också öronmärka dem efter behörighet medan ett annat parti, Centern, inte alls vill öronmärka dem.

Jag tycker att det vore hedervärt av er, också inför Sveriges väljare och Sveriges folk, att presentera en gemensam utbildningspolitik i stället för att bara klanka på den socialdemokratiska politiken. Vi lägger fram våra förslag, och jag hoppas innerligt att ni kommer fram med gemensamma förslag ni också.

Anf. 33 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag ska försöka hinna med att ställa två frågor till skolministern.

Ordning och trygghet i skolan har Folkpartiet talat om i flera år, och vi har blivit väldigt kritiserade av tidigare skolministrar. Nu har det kommit en undersökning som visar att varannan tioåring känner stor oro och inte trivs med arbetsron i skolan. Många är rädda för mobbning, och många känner sig stressade.

Vi har haft ett antal förslag, till exempel att man ska ha rätt att flytta mobbare. Rätt att beslagta mobiltelefoner var en klassisk valdebatt. Andra förslag har varit att behålla möjligheten till kvarsittning, möjlighet att stänga av elever tillfälligt, fortlöpande rapporter om ordningen till föräldrarna och så vidare. Hela tiden har vi fått höra från ledande socialdemokratiska politiker att vi är konservativa när vi talar om att vi vill öka skolans befogenheter.

Nu ser vi en mycket bred samsyn, bland annat i dag i olika utspel från olika partier i den borgerliga alliansen, när det gäller att satsa på ordning och trygghet i skolan.

Ministern har flera gånger här talat om trygghet i skolan. Vilka befogenheter är ministern beredd att acceptera och införa i skolan för att fler elever ska känna trygghet? Det är den första frågan.

Den andra frågan handlar om en grupp som Socialdemokraterna har glömt bort, nämligen de som är inriktade på ett praktiskt yrke. I vår kommer 25 000 elever, om statistiken från förra året håller, att hoppa av gymnasieskolan. Det är elever som går yrkesprogram.

Vi från Folkpartiet tycker inte att alla behöver plugga för att komma in på högskolan. Alla vill inte bli akademiker, men det är många som vill skaffa sig en yrkesskicklighet. Vi har pekat på lärlingsutbildning som den i Danmark som ett exempel, men regeringen har sagt nej till försöksverksamhet i bland annat Skåne med lärlingsanställning på företag. Regeringen har också sagt nej till yrkeslinjer med andra kursprogram än de nationella.

Vilka åtgärder vill skolministern vidta för att vi ska få en bra yrkesutbildning?

Anf. 34 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med den sista frågan. Jag tycker att det är märkligt att Folkpartiet, ett parti som förr i tiden hade ett väldigt stort socialliberalt medvetande, har gått så långt åt höger, så pass långt att man i dag föreslår att vissa elever inte ska få den nödvändiga utbildning de behöver ute i yrkeslivet. Man föreslår att vi ska korta ned utbildningen för dem som antagligen behöver utbildningen mest, dra ned den från tre till två år och därmed beröva de här eleverna möjlighet att få en bra grund att stå på. Det är, fru talman, högst märkligt och framför allt oförlåtligt.

Vilket arbete man än söker i dag krävs det goda kunskaper när det gäller att läsa, skriva och räkna ordentligt. På dagens och morgondagens arbetsmarknad är det vitalt att man har en bra kunskapsbas att stå på. Möjlighet och förmåga att kommunicera på andra språk och att kunna läsa och förstå en text ordentligt är nödvändigt oavsett om man går vidare till högskolan eller väljer att försöka gå ut på arbetsmarknaden. Därför blir det oerhört märkligt när Folkpartiet blir det parti som mest gör sig känt för sin sorteringskola, en skola som vill lämna vissa efter, i sticket, därför att de minsann inte behöver ha samma utbildning som alla andra.

Det finns en stor skillnad mellan de förslag och den politik Socialdemokraterna vill föra för trygghet och studiero i skolan och den politik som Folkpartiet föreslår. Vi vill också ta oss an orsakerna till att barn och ungdomar inte är trygga och att barn och ungdomar också kan tänka sig

att mobba andra. Det finns alltid individuella orsaker till detta, och vi måste också ta oss an dem. Vi kan inte bara säga: De där skickar vi till en annan skola så blir allting lugnt och bra. Även på den andra skolan behöver man ta itu med dessa problem.

Anf. 35 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Om vi börjar med att titta på historien, som skolministern gjorde när han jämförde ideal förr och nu, vill jag säga att jag tycker att det är väldigt märkligt att ett parti som i namn har ordet "arbetarepartiet" nedvärderar handens arbete på det sätt som Socialdemokraterna gör. Jag tycker att det är sorgligt att de 30 % som nu hoppar av gymnasieskolan för att de inte klarar kärnämnen ska känna sig misslyckade fast de skulle kunna klara sig alldeles utmärkt på en praktiskt inriktad utbildning. Jag tycker att det är bättre att ungdomar får en bra tvåårig utbildning med allmänbildning i viktiga ämnen samt en tydlig yrkesinriktad utbildning än att de hoppar av och lämnar skolan utan en färdig utbildning. Dessutom är fördelen om man går två år att man kan komplettera, antingen för att läsa upp till högskolebehörighet eller för att gå en lärlingsutbildning.

Ni har glömt den här gruppen. Det är till och med så att de som ska gå kvalificerad yrkesutbildning, som är en mycket bra utbildning, inte kommer in på den om de inte har högskolebehörighet. Det här är feltänkt, och det får människor att känna sig misslyckade.

När det gäller ordning och reda, fru talman, är skolministern och jag överens om att det är väldigt viktigt att vi hela tiden diskuterar orsaken. Men vi är tydligen inte överens om att man också måste diskutera vilka möjligheter till åtgärder, vilka befogenheter skolorna ska ha. Och de är väldigt små.

Skollagskommittén talade bland annat om att avskaffa en av de sista befogenheterna, nämligen kvarsittning. Vi vet att till och med rektorer som i väntan på utredning tillfälligt har stängt av gymnasieelever som har hotat kamrater med kniv har fått varningar och reprimander från Skolverket.

Jag ger skolministern chansen att svara en gång till: Tänker skolministern i något avseende öka skolans befogenheter att bekämpa skolmobbing och respektlöshet?

Anf. 36 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik:

Fru talman! Låt mig återigen få upprepa att jag i arbetet med den nya skollagen tillsammans med dem som vi diskuterar med, framför allt v och mp, kommer att ta initiativ till att kolla vilka befogenheter som behövs för att säkerställa studieron i klassrummen och öka tryggheten i skolan. På många skolor i vårt land bedrivs ett jättebra, väl fungerande arbete.

Vi ser också i många av de undersökningar som har kommit nyligen, även de internationella, att alltfler elever trivs bättre i skolan, att dialogen mellan elever och lärare fungerar allt bättre. Det här är någonting som vi kan bygga på. Där det behövs att skolan får mer befogenheter är jag inte främmande för det.

Men, fru talman, för att återgå till Folkpartiets förslag om att införa tvååriga yrkeslinjer vill jag säga att det intressanta när detta förslag kom på Dagens Nyheters debattsida var att de första att gå ut var Svenskt

Näringsliv. Man gick ut med ett pressmeddelande: Det här är helt fel väg. Lärarorganisationer, elevorganisationer och fackliga organisationer har också motsatt sig detta.

Dagens samhälle, med allt större globalisering och teknisk utveckling kräver snarare mer utbildning än mindre. Vad är det som gör att Folkpartiet anser att eleverna på yrkesutbildningarna inte behöver nödvändiga baskunskaper i dagens skola? Gymnasieskolans kärnämnen är inte bara till för att rusta dem som går till högre studier.

Vi kan vara överens om att de som vill gå vidare och läsa på högskola ska få göra det. Vi är också överens om att det varken är önskvärt eller nödvändigt att alla gör det. Men vi vet också att både dagens och morgondagens yrkesliv kräver nödvändiga baskunskaper. Man ska ha ordentliga kunskaper i att läsa, skriva och räkna och även kunna gör sig förstådd på främmande språk.

Anf. 37 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Fru talman! Jag vill först och främst yrka bifall till den moderata reservationen nr 1 samt säga att jag för tids vinnande avstår från att yrka bifall till våra övriga reservationer även om jag givetvis står bakom innehållet i samtliga.

Fru talman! Kunskapsjobb har för vissa politiker blivit ett mantra för arbeten som någonstans mirakulöst bringar folk högre lön och jobb som inte är lätta att flytta på. Problemet är bara att säger man kunskapsjobb faller med automatik ett antal andra parametrar ut. Det är precis som ett dominospel. Petar man på brickan ”vi vill och vi måste leva på kunskap” måste också med automatik andra saker följa för att spelet ska gå ut och för att vi ska få ett välfärdssamhälle i andra ändan.

Ska man kunna leva på kunskap måste den vara bättre än andras, bättre i meningen mer djup, mer specialiserad, mer marknadsrelevant, och det kräver en tydlig spets. Och det i sin tur kräver omtänk i de institutioner som förmedlar och bygger kunskap, nämligen skolor och universitet.

Vi i Moderaterna vill därför skapa förutsättningar för en högkvalitativ högre utbildning, mer mångfald, mer valfrihet och mer kvalitet. Utbildningen ska locka så många som möjligt att studera och avlägga examen vid svenskt universitet eller högskola. Målet är att alla som vill och har de grundläggande kunskaperna ska kunna välja den utbildning som han eller hon bäst anser tillfredsställer vederbörandes uppfattning om sitt livsprojekt.

Detta kräver att den högre utbildningen internationaliseras och att svenska universitet och högskolor erbjuder utbildningar som står sig i det globala utbildningssamarbetet. Flera alternativ, både inom och utom vårt lands gränser gör att var och en får ökade möjligheter att ta vara på sin begåvning och göra det mesta av sin egen potential.

Det är grundläggande att varje student får möjlighet att själv välja vilken sorts universitet eller högskola han eller hon vill läsa vid. Det måste vara upp till studenten att själv avgöra om det som passar bäst är en bred högskola med massföreläsningar eller ett smalt spjutspetsuniversitet med mycket forskningsbaserad undervisning.

En logisk följd av studenternas fria val, den ökade institutionella konkurrensen och lärosätenas strävan att profilera sig är att avskaffa det cen-

trala antagningssystemet. Varje lärosäte måste själv få lov att bestämma hur antagningarna ska gå till.

Med syfte att ytterligare bidra till ökad profilering och mångfald vill vi fortsätta den utveckling av högskolorna i stiftelseform som Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping varit föregångare för. Utvecklingen där har varit utomordentligt positiv. Den fria formen har stimulerat den kreativa förmågan och förnyelsen. Vi vill komplettera och utöka möjligheterna för fler stiftelsehögskolor.

Statens uppgift inom forskning och utveckling är att komplettera alla forskningsfinansierare. Det innebär att tyngdpunkten läggs på grundforskning samt forskarutbildning. Riksdag och regering ska inte detaljstyra forskaranslagen. Starka och självständiga universitet och högskolor är en förutsättning för forskningens frihet.

Men de senaste sex sju åren har anslagen till grundutbildningen urholkats. De tidiga fakultetsanslagen har urholkats. Och anslagen till forskningsråden har skurits ned. Den här utvecklingen måste vi nu vända. Det blir särskilt nödvändigt i ljuset av en från regeringen alltmer centralstyrd forskning och en ny struktur som har direkt centralistiska drag.

Vi vill påbörja en successiv återuppbyggnad av grundutbildnings- och forskningsanslagen genom att tillföra universitet och högskolor ökade resurser. Jag är övertygad om att Britt-Marie Danestig och jag när jag har avslutat mitt anförande kommer att ha en mycket intressant diskussion om vad som egentligen står i vår budget.

En oerhört viktig punkt rör också ansökningsraseriet, det vill säga kraven på landets forskare att ständigt behöva söka mer medel. Effekten av detta blir tidsförluster när fem–tio ansökningar per år och forskare måste lämnas in till Vetenskapsrådet och motsvarande organisationer.

Väl att märka är att många av de här ansökningarna inte alls avser att ordna pengar till nya spännande projekt utan att upprätthålla elementär infrastruktur, laboratorieutrustning, lokaler, men framför allt tjänster. Doktorand- och laboratorieassistenter, handläggare och till och med sekreterartjänster finansieras ibland från månad till månad med de här pengarna. Det leder till otrygghet och till att den vetenskapliga kvaliteten blir lidande.

I regleringsbrevet från regeringen för 2004 står också att Vetenskapsrådet ska öka sina insatser för att ge unga och nydisputerade forskare goda förutsättningar att fortsätta sin forskarkarriär och att tiden mellan disputationen och en eventuell fast universitetstjänst är en lika viktig som kritisk period för den fortsatta karriären. Det är väl känt.

Men i dag råder det brist på så kallade mellantjänster. Det är betydligt många fler som söker en anställning som forskarassistent hos Vetenskapsrådet än de har möjlighet att finansiera. Under de senaste två åren har Vetenskapsrådet finansierat ett antal internationella postdoktorsstipendier. Men dessa har nackdelen att när stipendiaten efter två år kommer tillbaka till Sverige har denne hamnat utanför det svenska socialförsäkringssystemet. Det tar till exempel i dag 240 dagar att kvalificera sig för föräldraförsäkring.

I Doktorandspegeln från 2003 framgår att mer än hälften av doktoranderna vill arbeta vid ett annat universitet än sitt nuvarande efter doktorsexamen. Det är just bristen på mellantjänster och intresset för att byta universitet som indikerar att nya nationella postdoktorstjänster fyller ett

behov som också skulle stimulera en ökad rörlighet inom Sverige. Frågan är naturligtvis vad regeringen tänker hitta på i det avseendet. Någon forskningsproposition har vi ännu inte sett röken av i den här kammaren.

Avknoppningen av innovationsföretag från högskolor och universitet är i dag ytterst betydelsefull för näringslivets utveckling. För att stimulera kommersialiseringen bör regeringen se över hur staten kan gynna de högskolor och universitet som erbjuder sina forskare belöningar i form av olika slags vinstdelningspaket i vilka forskarna erbjuds royaltyn, delägarskap och optioner i ett eller flera företag.

Det är också viktigt att komma ihåg och tänka på verkligheten för dem som jobbar på universiteten och högskolorna. De jobbar i dag alltmer övertid, ibland obetalda, för att studenterna ska få en högkvalitativ utbildning. Men gränsen för välviljan är snart nådd. Yrkesstolthet och filantropisk verksamhet kan aldrig i längden täcka över de brister som urholkningen av anslagen inneburit. Risken för utbrändhet och hopplöshet närmar sig för alltfler – dock inte för mig tack vare det här vattenglaset!

All offentlig universitetsutbildning på grundnivån i Sverige ska vara avgiftsfri. Om detta tror jag inte att det råder några delade meningar i kammaren. Men med det skattesystem som råder och den mycket sammanpressade lönestrukturen finns det ingen möjlighet för studenter att själva finansiera hela eller delar av sin utbildning. Det gäller också de mycket stora studielån som många studenter i dag drar på sig. De är så betungande att de är mycket svåra att betala av, även för individer med mycket avancerade akademiska arbeten. Med tanke på att kunskapsinhämtning inte längre har några gränser och att utbytet med utlandet bör öka framöver leder modellen till vissa problem. Vi menar att det är fel att utländska studenter i dag inte betalar några kursavgifter när den svenska staten finansierar svenska studenters kursavgifter vid utländska universitet.

I dag har vi en global kunskapsmarknad. Utlandsstudier blir allt vanligare, och då måste svenska studenter kunna utnyttja expanderande marknader. Sverige måste bli ett land dit utländska studenter söker sig för att skaffa sig en högkvalitativ utbildning. Det är hög tid för Sverige att aktivt arbeta för att dra till sig begåvade personer och inte släppa dem ifrån sig. Därför måste svenska universitet och högskolor arbeta för att bli globala, attraktiva studiemiljöer.

Vi vill därför att högskoleförordningen ändras så att lärosätena får möjlighet och skyldighet att ta ut avgifter för högskoleutbildning av studenter och doktorander från länder utanför EES som ej omfattas av utbytesavtal i särskild ordning. Lärosätenas möjligheter att ta ut avgifter samt vilka skyldigheter det innebär bör man reglera i ett särskilt brev. Dimensioneringen däremot ska vara lärosätets ensak. Lärosätet ska också få lov att behålla intäkterna. Vi föreslår en översyn av högskoleförordningen för att möjliggöra försäljning av utbildning till studenter utanför EES.

Fru talman! Basen av kompetenta unga forskare i Sverige behöver breddas. Det är av stor vikt att unga forskare ges tillfälle att efter examen vidga sina vyer och komma bort från sina egna handledare och universitet under en period för att skapa självständighet för blivande forskare. En postdoktorstjänst, gärna utomlands, skapar möjligheter att bredda utbildningen och samtidigt sprida svensk forskningskompetens. Det är också

ett sätt att få fram verkligt goda forskningsämnen. Vi ser fram emot att höra vad regeringen har för idéer när forskningspropositionen väl kommer fram på bordet i den här delen. Fler nyligen disputerade och större möjligheter att rekrytera utländska postdoktorander är det bästa sättet att förbereda för det generationsskifte som kommer att komma här liksom på så många andra områden i vårt samhälle. Om nyantagna doktorander riskerar att hinna fram för sent och deras äldre kolleger att ha lämnat i förtid kommer inte generationsskiftesinsatsen att få någon balanserad utformning. Därför måste vi satsa på postdoktorala insatser för att bredda och utveckla forskarhandläggningskompetensen.

Vi tycker att det är viktigt att koncentrera resurserna till de regioner och forskningsområden där svenska forskare och forskarlag i dag håller mycket hög klass. Vi vill se fler och breddade stipendier i det avseendet, och vi hoppas att vi kommer att uppnå enighet om det i kammaren.

Sverige har i dag kunskapskluster på många områden, till exempel Stockholm–Uppsala och Malmö–Lund. Där finns en kritisk massa av universitetsforskning, storföretag, utvecklingsföretag och en infrastruktur vad gäller riskkapital, patent och så vidare. Vi menar att klustren måste stärkas. Det är lite annorlunda i mindre utbildningscentrum. Där är bilden mer splittrad. Vi menar att det är viktigt med specialiseringen och profileringen. Sverige har även ett antal andra kunskapskluster som håller mycket hög internationell klass inom skilda områden. Vår politik syftar däremot till att särskilt stimulera forskare, forskningsområden och regioner som håller högsta kvalitet.

Anf. 38 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag har några frågor till Tobias Billström.

När det gäller forskningen säger ni visserligen – och det sade jag också i mitt anförande – att ni satsar en halv miljard mer än regeringen. Det är bara fakultetsanslagen. Ni räknar inte med den höjning för forskning som faktiskt finns med i BP:n och som kommer att fördelas i den forskningspolitiska propositionen.

Ni tycks i era motioner mena den totala summan. Man vill höja fakultetsanslagen med totalt 1,6 miljarder över tre år. Den totala summan i budgetpropositionen för motsvarande period är 1,8.

För övrigt har ni inte några ytterligare satsningar på forskning. Det är ingenting när det gäller råden, förutom – förlåt mig – 1 miljon till så kallad konkurrensforskning. Tobias Billström kanske kan beskriva för mig vad det är. Det är faktiskt ett helt nytt begrepp för mig.

En annan sak som är bekymmersam i ert budgetförslag är faktiskt vuxenutbildning. Den nämnde inte Tobias Billström i sitt anförande. Jag kan förstå det. Ni slår ihop alla anslagen. Bidrag till vissa organisationer 50 miljoner. Statligt stöd för utbildning av vuxna 1,9 miljarder. Kvalificerad yrkesutbildning 793 miljoner. Folkbildning, det vill säga folkhögskolorna, 1,2 miljarder. Summa drygt 3,9 miljarder. Men i ert förslag när det gäller vuxnas utbildning ligger bara 3,6 miljarder, det vill säga en minskning av anslagen till utbildning för vuxna med 350 miljoner kronor – och det är redan 2005. Det innebär att folkhögskolorna får spara 25 % från det ena året till det andra. Folkhögskolorna är små enheter och har redan nu ganska svår ekonomi. De är oerhört betydelsefulla för att mot-

verka den sociala snedrekryteringen till högre studier. Det här visar på Moderaternas elitistiska syn på människor.

Anf. 39 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Britt-Marie Danestig använde stora ord i sitt anförande och anklagade oss för lögn, som det kommer att framgå av protokollet. Det är ett mycket allvarligt ord. Vi ljuger inte. Man frestas att använda ordspråket tomma tunnor skramlar mest. Det är faktiskt så att våra höjningar är väsentligt mer påtagliga än de som regeringen gör.

För 2005 höjer vi fakultetsanslagen med 621 miljoner kronor, för 2006 höjer vi med 480 miljoner kronor och för 2007 höjer vi med 500 miljoner kronor. Allt detta är tydliga och klara siffror som går att utläsa av vår budgetmotion, och vi har inte gjort några som helst förändringar sedan denna inlämnades till riksdagen.

Sedan var det frågan om folkhögskolorna. Vi är folkhögskolornas bästa vänner i den här kammaren. Vi tycker att de är alldeles utmärkta. De förverkligar verkligen vår tanke på hur skolpengssystemet ska fungera, det vill säga att man själv får välja vem som ska vara uppdragsgivare och utförare av de utbildningsuppdrag som man får.

Vad vi däremot inte tycker om är den flora av olika studiestödsformer som finns. Därför valde vi redan förra året i budgeten att samla dessa i ett särskilt konto som vi kallar för vuxnas utbildning. Det innebär inte några neddragningar. Britt-Marie Danestig försökte med samma knep förra året, och det kommer att misslyckas i år igen. Det här handlar om en budgetteknisk justering. Det är inte fråga om någon neddragning. Däremot flyttar vi pengarna från det ena kontot till det andra, från utbildning till kultur. Det ser naturligtvis ut som en neddragning, men i verkligheten blir det inte det – utom vid en punkt, naturligtvis, Kunskapslyftet, som är på väg att fasas ut. I och med att det är på väg ut innebär det också en neddragning i faktiska pengar. Sedan vill Britt-Marie Danestigs parti behålla Kunskapslyftet intakt med lika många platser och till och med, när man lyssnar på vissa företrädare i kammaren, en utökning av dem. Det vill inte vi. Där är vi helt ärliga i våra texter. Man måste naturligtvis räkna utifrån verkligheten, Britt-Marie Danestig, och inte efter vad man tror eller tycker att det ska se ut.

Anf. 40 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag tror att Tobias Billström får ta en kurs i enkel matematik. Det är faktiskt 350 miljoner redan under 2005. Tittar man på 2006 och 2007 är det riktigt att det statliga stödet för utbildning av vuxna ska föras över till det generella statsbidraget till kommunerna. Det framgår inte riktigt av Moderaternas motioner om det är fallet även med deras förslag. Men deras förslag till anslag för vuxnas utbildning jämfört med 2005 minskas 2006 och 2007 med ca 1 miljard kronor.

Då ska man komma ihåg att samtidigt som ni gör det här vill ni kraftigt utöka antalet platser inom KY, det vill säga mer än fördubbla platserna. Det räknar ni med blir en ökad kostnad på ca 800 miljoner. Där har ni också räknat fel. Det blir 900 miljoner kronor, om man går på snittalet 55 000 kr.

800 plus 900 miljoner kronor är i varje fall 1,7 miljard av det som ska gå till KY. Det här är alltså en fruktansvärd åderlåtning av övrig vuxen-

utbildning. Sedan framgår det inte av era motioner om det är folkhögskolan som ska dra ned eller om ni nästan totalt ska utplåna komvux.

Men jag ska påminna Tobias Billström om att det faktiskt står i ert niopunksprogram när det gäller studiestödet att det ska motverka social snedrekrytering. Med tanke på det blir det här nästan absurt. Det är inte bara egendomligt, utan det är också faktiskt ganska oärligt att leka med siffrorna på det här sättet.

Anf. 41 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag noterar i varje fall att Britt-Marie Danestig avstod från att använda ordet lögn som ju förekom tidigare i debatten. Jag vet inte om det beror på en insikt om att det kanske inte riktigt ser ut på det viset som Britt-Marie Danestig trodde när hon stod uppe i talarstolen. Vi har ju klarat ut att det här handlar om en budgetteknisk justering. Gör man på det vis som vi har gjort framstår det naturligtvis som en neddragning, men det är inte det i verkligheten. Det går alldeles utmärkt att titta på siffrorna.

Sedan är det helt riktigt att vi inte ser komvux som ett självändamål. Vi har vid flera tillfällen här i kammaren deklarerat uppfattningen att vi vill ha ett minskat antal studenter som går direkt från gymnasieskolan till komvux. Därför är det ganska naturligt att vi minskar anslaget till den sektorn. Det är fullständigt självklart.

Däremot omfördelar vi naturligtvis inom budgeten så att vi ser till att på gymnasieskolan och grundskolan göra sådana förstärkningar som gör att eleverna faktiskt när de kommer till, låt oss kalla det för vägs ände, har med sig de kunskaperna som är nödvändiga.

Jag förstår att det är väldigt svårt för Britt-Marie Danestig att inse det här och hantera det med tanke på att hon inom vänsterkartellen representerar en politik som går i rakt motsatt riktning och som inte innebär att man tar tag i problemen när de uppstår utan att man skjuter dem framför sig. Då är det också naturligt att man behåller komvux på en så hög nivå som det är rimligt, men det tycker inte vi.

Vi har också rätt ut frågan om folkhögskolorna, upplever jag, eftersom Britt-Marie Danestig avstod från att kommentera den i sitt andra inlägg. Vi behåller alltså nivån intakt, men vi ser till att lägga pengarna på ett annat konto. Så var det med den saken.

Anf. 42 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till reservation 33 under punkt 32.

Vi diskuterar utbildningspolitik i dag – skola, forskning, högskola, universitet. Och jag tycker nästan synd om motståndarna. De måste i dag försvara en kunskapspolitik som nästan varje dag utsätts för obarmhärtig kritik i rapporter, undersökningar och vanliga journalistiska reportage.

Låt mig ta ett exempel som har med högskolan att göra. Det gäller lärarutbildningen. Den nya lärarutbildningen kördes igenom med applåder och hurrarop från den röda sidan. Nu läser vi i tidningar och hör på radio att de nya lärarna inte vet hur de ska lära barn att läsa, skriva och räkna, att de nya lärarna inte har lärt sig att tänka på hur man sätter betyg och att de nya lärarna inte får praktikplatser, som var den stora paradidén med den nya lärarutbildningen. Då kan man undra: Vad är det man har åstad-

kommit med den här reformen, som man har blåst upp så mycket i retoriken men som i praktiken visar så många stora hål?

När vår utbildningsminister, oavsett vad han heter, åker utomlands slår han sig för bröstet och säger att Sverige satsar mest av alla länder på forskning och utbildning på högskole- och universitetsnivå. Men då berättar han inte att han inte har tagit hänsyn till den egentliga kostnads- och prisökningen i Sverige som ligger på 3–4 %, medan de ökningarna som det egna departementet har räknat med ligger på 1 %. Vad är detta om inte en minskning av kunskapens ekonomi?

Man talar inte om den situation som de stackars doktoranderna och de nyblivna doktorerna utsätts för. Man talar inte om alla dessa doktorander och doktorer som under en lång tid av sina studier har levt på stipendier och utbildningsbidrag och alltså inte fått försäkringar och inte fått räkna någonting av studierna som grund för den kommande pensionen. Och sedan talar man inte om alla dessa nyblivna doktorer som dagen efter framgångsrik disputation faller rakt ned i arbetslöshet därför att vi har för få postdoktorsplatser.

Jag tycker synd om socialdemokrater, om vänsterpartister och om miljöpartister. Jag tycker synd om dem för att de måste försöka, med så stora retoriska ansträngningar, täcka över alla dessa fel och misstag som de själva har åstadkommit.

Sättet att bedriva den här propagandakampanjen om att vi är så bra på kunskap i Sverige påminner mig om mycket mörka minnen som jag har. Under hela den tid som jag levde i en atmosfär som präglades av ett enda parti med totalmakt fick jag höra att det fanns brister men att allting var så bra.

Kan vi inte börja diskussionen om kunskapen i Sverige med en realistisk syn på det som händer i verkligheten? Kan vi inte börja med att erkänna att vi har väldigt mycket att göra för att rätta till långvariga ideologiska brister och fel?

En av de här långvariga synderna består i en masstanke. Allt ska lösas i grupp och genom kvantitet. Det var därför man satsade så oerhört mycket på en expansion av högskolorna. Det är sant. Man har låtit väldigt många människor komma in i högskole- och universitetsutbildning. Men just det här masstänkandet, bristen på förståelse för kunskapens mycket särskilda art, bristen på förståelse för variation och nyanser i den oändliga värld som kunskapens värld är, har lett till det faktum att vi har en stigande arbetslöshet bland akademiker.

Jag är väldigt glad för det arbete som vi nu gör i Folkpartiet. Vi försöker ta bort en del av de dimmiga retoriska ridåerna kring situationen i kunskapens värld i Sverige och försöker etablera en realistisk syn på arbetet med kunskap i Sverige.

Jag vill också påminna om att det finns långvariga brister när det gäller integrationen av kunskap från andra delar av världen i den svenska kunskapsvärlden.

Jag vet inte om jag har berättat hur det var när jag kom till Sverige. Jag hade undervisat på högskolenivå. Mina elever var redan berömda teatermänniskor. De hade varit mina elever som studenter. Men jag placerades bland nybörjare i Sverige. Visserligen kunde jag väldigt mycket om italiensk film, rysk film, skådespelarpedagogik i modern tid, textanalys, Shakespeare och grekisk tragedi, men jag kände inte till pilsnerfil-

mens historia. Alltså visste jag ingenting. Det var slutsatsen, eftersom mina kunskaper inte fanns på schemat för utbildningen för teater- och filmvetare i Sverige.

Jag har hört mycket mer upprörande historier av samma slag. Jag har till exempel träffat en civilingenjör från Eritrea. Han kunde sitt eget modersmål, arabiska, italienska, engelska och svenska. Han hade också studerat i England och hade praktisk kunskap om hur man jobbar med byggarbete i mycket svåra ökenförhållanden. Men den mannen fick aldrig komma fram till någon anställningsintervju när det gällde stora biståndsprojekt. När det gäller sådana saker tittar man först och främst på meriter från föreningslivet i Sverige.

Det här sättet att se på kunskap måste ändras. Det måste ändras i grunden. Sverige måste lära sig att ta emot kunskap som kommer utifrån. Det är därför vi satsar 70 miljoner i vår budget på speciella kurser för akademiker från andra länder. Det finns i dag alldeles för lite av det här. Vi lyfter också fram frågan om respekt för den andra kunskapen, den kunskap som inte just nu finns på plats i Sverige.

Anf. 43 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Fru talman! Torsten efter kunskap är ett av de mest framträdande dragen hos människan. Den har resulterat i att människan under historiens lopp har skaffat sig alltmer kunskap om tillvaron, kunskap som ska utvecklas inom ramen för de värderingar som garanterar människovärdet och den etiska bas som samhället vilar på.

Därför är det bra att fler under senare år har fått tillgång till högre utbildning. Däremot är det inte bra att kvaliteten har blivit lidande, att var och varannan i högskolan kan berätta att grundutbildningens kritiska och utvecklande inslag har ersatts av en utbildningsfabrik som på löpande band ska klara av student efter student. Undersökningar visar att lärosätena sett sig tvingade att dra ned på lärartid. I nuläget finns inga garantier för att studenterna ska få adekvat stöd och handledning. Vi kristdemokrater menar att det är viktigt att en sådan garanti införs och att en miniminivå läggs fast för vilket stöd som studenterna har rätt till. Vi anslår därför i vårt budgetförslag medel för att öka andelen disputerade lärare i högskolan.

De förändringar som vi kristdemokrater vill göra i högskolan har utgångspunkt i kunskap, valfrihet och trygghet. Högskoleutbildning ska inte bara ge studenterna specifika ämneskunskaper för ett framtida yrke. Den måste också leda till personlig utveckling, samhällsengagemang och kritiskt tänkande. Det nuvarande resurstilldelningssystemet motverkar den bredare bildningen. De strängare regler som infördes 2001 inom studiemedelssystemet minskar också möjligheterna för studenter att skaffa sig en bred allmänbildning. Den utredning som tillsatts för att se över resurstilldelningssystemet bör därför se över hur bildning kan stimuleras bättre. En långsiktig grundfinansieringsmodell bör införas som tar hänsyn till kursernas svårighetsgrad. Ett nytt resurstilldelningssystem bör också innehålla en komponent för vetenskaplig anknytning. När ett nytt system utformas bör rekrytering från underrepresenterade grupper och pedagogisk mångfald tas med.

Vi vill också lyfta fram olika sorters kunskap, kunskap som under alltför många år har fått vara dold i det svenska utbildningsväsendet.

Därför lägger vi extra pengar på att stimulera lärlingsutbildning i gymnasieskolan och på att bygga upp en ny yrkeshögskola. Dessa satsningar finns i vårt budgetförslag.

Fru talman! Man förkastar varje god idé för att sedan göra den till sin egen. Det är en tes som har anammats av både utbildningsutskottet och den socialdemokratiska regeringen. Vi kristdemokrater kan bjuda på det. Det handlar om avgiftsfriheten för svenska studenter och möjligheten att sälja utbildning till länder utanför EES.

Kristdemokraterna har i flera år krävt möjlighet för högskolorna att ta ut avgifter för studenter utanför EES-området. Det går inte att motivera att svenska studenter betalar utomlands medan utländska studenter får läsa gratis i Sverige. Utredningen *Advantage Sweden* föreslog 2000 att högskolor skulle få möjlighet att ta ut avgift för högskoleutbildning av studenter och doktorander från länder utanför EES.

Utredningsförslaget har väckt stor oro bland studentföreträdare som sett det som det första steget mot att införa avgifter fullt ut för studenter i högskolan, en inriktning som vi kristdemokrater tar mycket starkt avstånd ifrån. Inte minst har den tidigare socialdemokratiska utbildningsministern öst fotogen på brasan genom att agera vindflöjel. Efter ett hårdnackat motstånd hette det plötsligt att ”för att rekrytera fler utländska studenter bör universitet och högskolor kunna erbjuda studenter från länderna utanför EES utbildning mot betalning”. Det är en total omvändning. Makten är trött.

Det är bra att Socialdemokraterna har ändrat sig, även om det som vanligt tog alltför lång tid. Vi förstår också den oro som detta skapat. Lösningen är i stället för att se över resurstilldelningssystemet som helhet för att kunna återställa och höja högskolans nivåer till rimliga belopp så att utbildning och bildning kan vara av hög kvalitet.

Det största hotet mot avgiftsfriheten i högskolan är att den inte är lagreglerad. Det är därför viktigt att avgiftsfriheten för svenska studenter säkras innan avgifter kan tas ut av utomeuropeiska studenter. Vi kristdemokrater är nöjda med att utskottet i dagens betänkande går oss till mötes och ger regeringen till känna att avgiftsfriheten för svenska studenter ska ligga fast. Det är ett steg framåt.

Fru talman! Det finns en risk att regeringen vid beslut om universitetsstatus eller nya vetenskapsområden tar alltför stora hänsyn till andra skäl än kvaliteten. Vi har tyvärr sett hur andra hänsyn än de rent kvalitativa inte alltför sällan spelat in i Socialdemokraternas bedömningar. Det är ju val snart.

Högskoleverket gör en ambitiös och strukturerad granskning av ansökningarna. Principen som vi vill slå vakt om bör därför bli att regeringen ska ge universitetsstatus eller vetenskapsområde till ansökande högskolor i fall där Högskoleverket har undersökt kvaliteten och tillstyrkt ansökan. En regering ska inte kunna köpa röster genom att dela ut universitetsskyltar tvärs emot de kvalitetskriterier som finns.

Fru talman! Enligt många undersökningar är den allra viktigaste faktorn för om en elev lyckas i skolan lärarens kompetens. Därför är lärarutbildningen viktig. Ju större behov eleven har av hjälp i sitt lärande, desto större är betydelsen av att hjälpen är kvalificerad. Vi vill därför stärka ämneskunskaperna i hela lärarutbildningen och till exempel även göra det obligatoriskt med kunskaper om skriv- och läsinläring för de lärare

som ska arbeta med yngre barn. Väsentligt är också att utbildningsvetenskapen stärks.

Som vi kristdemokrater så många gånger påtalat i denna kammare måste den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU, fungera. Senast i morse kom nya uppgifter om den välkända problematiken att finna VFU-platser i Stockholm. Det duger inte.

Det visar sig också att den nya lärarutbildningen har haft stora svårigheter att få studenter att välja vissa inriktningar. För att klara den framtida lärarförsörjningen vill vi att staten i fortsättningen centralt dimensionerar platstillgången på lärarutbildningen och dess olika inriktningar, så att studenterna får den utbildning de behöver och barnen de lärare de behöver. Högskoleplatser måste kunna omfördelas för att kunna svara mot söktrycket.

Fru talman! Forskning är en investering för framtiden, och kunskap är Sveriges framtida ”basindustri” – vår mest bärkraftiga bro till framtida välstånd. Utbildning och forskning påverkar framtiden mer än något annat samhällsområde. Samhället och medborgarna har stora förväntningar på denna sektor, med all rätt, kanske i dag framför allt som en motor för fortsatt välfärd. Trots detta dröjer den utlovade forskningspositionen. Vi får se när den kommer.

Kristdemokraterna satsar 325 miljoner mer än vänsterkartellen under perioden 2005–2007 för att markera forskningens betydelse för samhällets framtida välstånd. Sverige behöver en framtidsinriktad forskningspolitik som ger vårt land de bästa förutsättningarna för kunskapsutveckling och välfärd. Då är det inte minst viktigt att ta vara på den kompetens som finns i dag i Forskarsverige, att se till att forskare efter avlagd forskarexamen kan få möjlighet att forska vidare och meriteras ytterligare för en framtida vetenskaplig karriär. Det handlar om forskarassistenttjänster, det handlar om olika insatser för att ta vara på dem som har doktorerat och har en kunskap som behövs för framtiden.

Fru talman! Under senare år har antalet myndigheter på utbildningsområdet vuxit. Så fort det kommer in en ny socialdemokratisk minister på scenen ska vederbörande visa sin handlingskraft genom att inrätta någon liten myndighet, någon liten delegation, ett råd eller någonting annat. Det här är förstås en både dyr och ineffektiv utveckling, dyr för skattebetalarna, ineffektiv i bemärkelsen att olika myndigheter i sina regleringsbrev faktiskt kan ha till uppgift att göra ungefär samma saker. Så här ska vi inte ha det. Det har vi inte råd med. Vi slösar tid, vi slösar pengar på detta. Därför vill vi kristdemokrater se en översyn av antalet myndigheter på utbildningsområdet – det gäller hela Myndighetssverige förvisso, men i all synnerhet på utbildningsområdet – så att det går att samordna de olika arbetsuppgifterna.

Med detta sagt vill jag yrka bifall till reservationerna nr 4 och nr 7, även om jag givetvis står bakom Kristdemokraternas samtliga reservationer i betänkandet.

Fru talman! Makten är trött. Vänsterkartellens lösningar räcker inte. Vi kristdemokrater vill se kunskap, valfrihet och trygghet som tråden i högskolepolitiken. Utmaningen att bygga en högkvalitativ högskola med bildning och kunskap för framtiden är nyckeln till framtiden och till kunskapssamhället med hög välfärd och ett gott liv.

Prot. 2004/05:49
13 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Anf. 44 HÅKAN LARSSON (c):

Fru talman! I lördags följde jag den stora konserten som hölls i Oslo med anledning av Nobels fredspris. Det var en hyllning till årets fredspristagare Wangari Maathai från Kenya, som inte bara är känd för att leda en organisation som har planterat 30 miljoner träd i Afrika. Denna fantastiska kvinna gör också en massa andra stora insatser, bland annat för att ge människor möjlighet till utbildning. Detta poängterades som en stor fredsinnsats.

Utbildning är ett viktigt redskap för att skapa utveckling, välstånd och frihet. Detta gäller i Kenya men självfallet också i Sverige.

Utbildning är den bästa och mest långsiktiga vägen till social och regional utjämning. Samtidigt ger utbildning människor redskap för att kunna infria sina framtidsdrömmar. Kunskap innebär makt att förändra och påverka i samhället men också makt att kunna göra egna personliga val. Därför måste politiken bygga på en grund som erbjuder alla lika möjligheter till god utbildning.

Från Centerpartiets sida ser vi mot den här bakgrunden positivt på att vi i dag har en förhållandevis väl utbyggd högre utbildning över hela vårt land. Detta gör att fler människor får möjlighet att studera vid en högskola eller ett universitet. Utbyggnaden av distansutbildningen via nätuniversitet och via olika lärcentrum ökar möjligheterna och tillgängligheten ytterligare. Människor som av familje- eller arbetsmarknadsskäl inte har möjlighet att flytta för att få tillgång till högre studier har fått en ny möjlighet, en ny chans. Genom den utbyggda högre utbildningen tar vi bättre vara på landets begåvningsreserv.

De nya högskolorna och universiteten som har tillkommit de senaste decennierna är alltså ett viktigt redskap för framtiden. Ännu är det dock en bit kvar till målsättningen att hälften av en årskurs ska ha påbörjat högskoleutbildning vid 25 års ålder.

Det verkar råda stor enighet om att det nuvarande tilldelningssystemet bör ses över. Något är fel när allt större resurser måste satsas på att marknadsföra olika utbildningar för att rekrytera studenter. Mindre högskolor med små resurser har självfallet svårt att konkurrera med de större lärosätenas PR-kampanjer, även om utbildningskvaliteten ofta är lika bra. För den enskilde blivande studenten kan det också vara svårt att hitta rätt i de olika lärosätenas allt större informationsdjungel. Därför är det viktigt att ett nytt tilldelningssystem stärker lärosätenas självständighet och långsiktiga kvalitetsarbete.

När det nu finns en förhållandevis väl utbyggd högre utbildning är det viktigt att prioritera starkt kvalitet på utbildning och forskning. Det kommer signaler, som vi har hört här tidigare, om att det är problem med både kvaliteten i utbildningen, som Lärarhögskolans problem som vi hörde om här, och med att man har en besvärlig ekonomisk situation. Då är det särskilt viktigt att utarbeta en långsiktig strategi, som vi har efterlyst länge, för hur rekryteringen av såväl vetenskapligt som pedagogiskt väl kvalificerade lärare ska ske till våra högskolor och universitet.

Vi befinner oss nu i en ganska avvaktande situation i väntan på regeringens forskningsproposition, som lär komma någon gång på nyåret. Då blir det förmodligen och förhoppningsvis fart på den diskussionen. Jag tror dock inte att situationen är så lysande i Forskarsverige som den an-

svarige ministern Leif Pagrotsky vill framställa den i sitt inlägg på Svenska Dagbladets Brännpunkt i dag.

Som jag underströk i en tidigare debatt här i kammaren i höstas anser Centerpartiet att det är viktigt att satsa offensivt på forskning. Det är därför som vi anslår ytterligare resurser i vår budget.

Det är viktigt att agera nu om Sverige ska kunna behålla sin position som ledande forskningsnation. Hur vi lyckas med denna utmaning får i förlängningen stor betydelse för utvecklingen och tillväxten i vårt samhälle. Det handlar inte minst om att ge våra doktorander och forskningsstuderande bättre förutsättningar att studera och gå vidare på forskarbanan.

En viktig uppgift blir också att stimulera framväxten av goda och starka forskningsmiljöer, och då inte bara vid de stora traditionella universiteten utan även vid de nya lärosätena landet runt. Alla högskolor och universitet bör ges förutsättningar att utveckla sin forskning. Det är inte storleken som avgör om en stark forskningsmiljö kan utvecklas. Däremot är det viktigt att varje lärosäte prioriterar och utvecklar sina specifika profiler på de områden där de har förutsättningar att bli framgångsrika. Alla kan inte vara bäst på allt.

Vi diskuterade tidigare under hösten vikten av att förstärka och fördjupa samarbetet mellan högskolor och näringsliv, mellan forskning och näringsliv. Det handlar om att kommersialisera forskningsresultat och på det viset medverka till att skapa sysselsättning och utveckling ute i regionerna. Här har Sverige mycket att lära av andra länder, och här finns mycket att göra.

I betänkandet diskuteras även frågan om avgifter inom högskoleutbildningen. Från Centerpartiets sida anser vi att det är viktigt att slå vakt om avgiftsfriheten för svenska studenter, och det är bra om den blir fastlagd i lag. Vi är också tveksamma till att införa avgifter för studenter utanför EES-området. Risken är att om principen bryts för vissa studenter från länder utanför EES kan det vara lättare att i ett senare skede införa terminsavgifter också för svenska studenter. Vi menar emellertid att i det här läget är det viktigt att detta diskuteras och vill avvakta med ett definitivt ställningstagande tills den utredning som planeras har presenterat sina slutsatser. Vi tar den diskussionen då.

Anf. 45 MAJLENE WESTERLUND PANKE (s):

Fru talman! Budgetpropositionen för 2005 visar när det gäller utgiftsområde 16, utbildning och forskning, på väldigt tydliga prioriteringar. Efter flera år av kraftig expansion går nu högskolans grundutbildningsdel in i en tid av lugnare tempo. Vi kan kalla det en tid för konsolidering och andhämtning, om vi vill.

Samtidigt sker en rejäl satsning på forskning och forskarutbildning för att möta det ökande antal studenter som planerar för en forskarutbildning. Men denna satsning möter också det omgivande samhällets ökade krav på fler forskarutbildade, samtidigt som generationsskiftet genom 40-talisternas uttåg från högskolan skapar många luckor som måste fyllas. Detta är onekligen en utmaning för oss att anta, och vi gör det.

Hur ser då läget ut inför framtiden? Jag delar naturligtvis inte den svarta bilden som vi har fått höra från talarstolen här i dag. Jag vill snarare beteckna läget inför framtiden som ganska gott.

Genom det rejäla tillskottet av pengar och en helt fantastisk arbetsinsats som högskolans personal har gjort har vi faktiskt under de senaste åren kunnat erbjuda 100 000 fler personer en plats på högskolan. Vi har dessutom skjutit till de pengar som behövs för att göra det praktiskt möjligt för alla dessa nya studerande att finansiera sina studier.

Målet att 50 % av en årskull ska ha påbörjat en högskoleutbildning före 25 års ålder ligger fast. Vi närmar oss en måluppfyllelse i ganska rask takt. Av dem som fyllde 25 år förra året hade drygt 42 % börjat läsa på högskolan.

Andelen av en årskull som avlägger en forskarexamen var 2002 nästan 3 %. Det kanske kan låta som en löjligt låg siffra, men det är den högsta andelen av en årskull inom hela OECD-området.

Precis som en nioårig grundutbildning under 60-talet blev alla ungdomars utbildningsnivå, efter ett århundrade av uppdelning i folkskola och realskoleutbildning, har den treåriga gymnasieskolan i dag satt ribban för vad man allmänt anser vara samhällets krav på grundutbildning. Men jag är övertygad om att inom en mycket nära framtid kommer den eftergymnasiala utbildningen att vara en grundutbildningsnivå för flertalet av våra ungdomar.

Då kommer vi till den situationen att en högskola, som är en naturlig del av flertalets utbildning, måste precis som grundskolan och gymnasieskolan vara avgiftsfri. Denna avgiftsfrihet är viktig att slå vakt om när nu högskolans nya roll markeras tydligare och tydligare. Därför anser vi att det är dags att reglera frågan om avgiftsfrihet i lag. För oss socialdemokrater är det viktigt att det är riksdagen som ska äga denna fråga om avgiftsfrihet. Det är därför vi i dag ger regeringen till känna att vi vill tillföra denna del till den utredning om avgifter i högskolan som planeras.

Fru talman! Som sagt avlägger redan i dag nästan 3 % av en årskull forskarexamen. Vi kan också förvänta oss att denna siffra kommer att stiga, eftersom samhällets olika delar, precis som flera talare före mig har sagt, både offentlig sektor och näringsliv, i dag formulerar sina krav på kunskapsstillförsel. Vi lever redan i dag i ett mycket kunskapsintensivt samhälle, med snabb utveckling av nya teknologiska system, som påverkar samhället i dess allra innersta delar, som påverkar varje individs vardag. Man kan ställa sig frågan om det är någon av oss som egentligen tror att den här utvecklingstakten kommer att minska.

Vi socialdemokrater vill därför under perioden 2005–2008 tillföra ytterligare 2,3 miljarder kronor till forskning. Kring frågan om hur dessa pengar ska fördelas ges vi tillfälle att diskutera under våren, då regeringens forskningsproposition ska behandlas här i kammaren. Men redan i dag vet vi var tyngdpunkterna kommer att ligga.

Vi måste, som jag sade, möta generationsskiftet. Vi måste utöka pengatillförseln till grundforskningen. Vi måste bygga starka forskarmiljöer. Vi måste underlätta utvecklingen av grundforskningens rön till konkreta produkter – kalla det kommersialisering, om ni vill.

Jag ser med spänning fram mot maktalliansens samlade motförslag. Det börjar väl bli dags nu att presentera ett sådant för väljarna. Kommer man att koncentrera forskningspengarna till ett mindre antal lärosäten, som Folkpartiet föreslår, eller kommer man att gynna de små högskolorna, som Centern förespråkar? Kommer man att permanenta den ut-

bildningsvetenskapliga kommittén, som Kristdemokraterna kräver, eller kommer man att följa Folkpartiets uppmaning att slopa den kommittén helt?

Vi har i dag 40 reservationer som ligger på detta område till följd av årets budgetproposition, till stor del beroende på att man knappast vid något tillfälle har lyckats skriva ihop sig om gemensamma reservationer. Därför tycker jag att det är viktigt att vi redan här och nu, kanske i dag, kan få lite signaler om var man har de gemensamma nämnarna när det gäller det motförslag som ska presenteras.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkande UbU1 och avslag på samtliga motioner.

Anf. 46 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Majléne Westerlund Panke talar sig varm för forskningens villkor här uppe i talarstolen, men jag hör inte lika mycket om den enskilde forskarens villkor. Det är ju så att i hennes anförande speglas gång på gång den uppfattning som Socialdemokraterna har: Det är kvantitet som betyder någonting och inte någonting annat, i synnerhet inte kvalitet.

I dag är ju situationen för många doktorander sådan att de saknar väsentliga komponenter, till exempel resurser för forskning och inte minst resurser för den egna försörjningen. Ännu värre är det för doktorander som har barn. Vad händer, Majléne Westerlund Panke, med de doktorander som i dag blir färdiga och har fått hatten eller lagerkransen och sedan ska ut på marknaden? Vilken verklighet väntar då? Faktum är att vi i dag utbildar mångdubbelt fler doktorander än vad vi i dag har tjänster för, och vad tänker man från vänsterkartellens sida göra åt den här saken? Majléne Westerlund Panke påminner mest om handledaren som bjuder på disputationmiddag med vita linneservetter och kandelabrar för att sedan sätta fram en uppvärmd burk vita bönor.

Det är ett faktum att i dag måste ett alldeles för stort antal forskarstuderande och disputerade dela på för små resurser. Säger man ”fler doktorander”, vilket Majléne Westerlund Panke har gjort här i talarstolen vid ett antal tillfällen, både under hösten och i tidigare debatter, så måste man också säga någonting om de resurser som kommer att följa dem åt. Så vad blir nu svaret?

Anf. 47 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Tänk, när man lyssnar till Tobias Billström så verkar det som om vi aldrig har haft en forskarutbildningsreform i det här landet. Vi har faktiskt haft det, Tobias. Vi drev igenom den under väldigt hårt motstånd. Grundtanken i den reformen var att varje enskilt lärosäte skulle ta ansvaret för samtliga doktoranders finansiering av sina studier.

Varför genomförde vi denna reform? Jo, vi gjorde det därför att vi hade kunskapen om alla dessa doktorander som inte hade någon finansiering alls, som knappast hade handledning på grund av att man hade släppt in så många doktorander i verksamheten, speciellt inom humaniora och samhällsvetenskap, att man inte hade möjlighet att handleda och ännu mindre möjlighet att finansiera.

Kravet blev att man skulle presentera finansieringsförslag för samtliga doktorander, och vad skedde? Jo, det skedde inte, kan man säga, en

kritik mot att vi skulle släppa in för många doktorander utan snarare att de skulle vara för få. Så lät det då. Nu är vi plötsligt i en diskussion som är precis tvärtom: Vi får stå till svars för att vi har för många doktorander i systemet.

Det finns en viss ologik i det här sättet att resonera. Man lagar på något sätt efter läge från Moderaternas sida i det här fallet. Det är faktiskt så att vi i dag har betydligt fler doktorander som arbetar med en säker långsiktig finansiering än vi hade innan forskarutbildningsreformen genomfördes.

Anf. 48 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det där var ju inget svar på min fråga – det var ju bara en problembeskrivning, och sådana har vi haft gott om under senare år, inte minst 2003 när vi fick den studiesociala utredningen på bordet, som tydligt och klart listade alla de problem som jag tog upp tidigare i mitt anförande och som Majléne Westerlund Panke nu i sin svarsreplik till mig inte ens en gång bevärdigas lyfta. Ett exempel är frågan om vad som händer för de *post doc* som åker utomlands och sedan kommer tillbaka och är ute ur socialförsäkringssystemet, där det tar 240 dagar att kvala in. Vad har ni för förslag? Vad har ni för idéer för att lösa det problemet?

Vi vill från vår sida få fler stipendier och fler och förbättrade finansieringssystem för att hantera de excellenta doktorander som i dag inte får möjlighet att utvecklas därför att pengarna inte räcker till. Det innebär att vi måste koncentrera oss på *post doc*-sidan. Det ni koncentrerar er på är att diskutera antalet doktorander som kommer in i systemet. Vi har vid den forskarutbildningsreform som Majléne Westerlund Panke tidigare berörde tagit upp den här frågan. Vi fick inget svar då, och vi får uppenbarligen inget svar nu heller. Kommer det att komma någonting i forskningspropositionen om *post doc*-situationen, eller kommer det på nytt att bli en fråga som man begraver lite vid sidan av? Vad svarar Majléne Westerlund Panke på vår utmaning i den här frågan? Vi har ju mer pengar i forskningsbudgeten än vad ni har. Vilka omfördelningar i budgeten är ni i så fall beredda att göra för att lösa *post doc*-situationen? Vad har ni för idéer inom vänsterkartellen?

Vi vill ju se en ny studiesocial utredning som ska få i uppgift att just titta på *post doc*-situationen. Vi vill också se en ny studiesocial utredning som tar ett kraftfullt grepp om de doktorander som faktiskt har skaffat barn innan de började utbildningen eller under utbildningen. Men även här är det fullständigt tomt. Det är tomt i utskottets bedömning av våra motioner, det är tomt i utskottets bedömning av forskningspolitikens betydelse på det här område, och efter vad jag uppfattade var det väldigt tomt i Majléne Westerlund Pankes anförande också.

Anf. 49 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Mitt anförande innehöll också uppgiften om att en av tyngdpunkterna i den kommande forskningspropositionen kommer att ligga på generationsskiftet i forskarvärlden. Detaljerna i den tyngdpunkten kommer vi naturligtvis att få diskutera.

När det gäller *post doc*-villkoren har man för att göra finansieringen mer överskådlig nu koncentrerat väldigt mycket av denna finansiering till Vetenskapsrådet. Tidigare fanns även finansiering från STINT, Stiftelsen

för internationalisering av högre utbildning och forskning, men detta upplevdes så att hade man det på två håll så blev det till viss del mer svåröverskådligt för den enskilde *post doc* än det skulle vara om man hade det samlat på en och samma myndighet. I det här fallet är det alltså Vetenskapsrådet som i dag har hand om pengarna och även ansökningarna.

Att det är problem när det gäller kopplingen till det svenska försäkringssystemet är vi medvetna om – jag var faktiskt själv en av dem som motionerade i ärendet för ett antal år sedan – men det här är ju en koppling till våra ordinarie socialförsäkringssystem, så det kan vi inte ta fatt i och börja arbeta med på utbildningsutskottets sida. Men det är klart att även den här gruppen personer finns med när man nu ska göra en stor översyn av våra socialförsäkringssystem. Jag tror att det är där man hör hemma även som *post doc*. Särlösningar brukar inte vara några bra lösningar, utan kan man väva in det i den totala översynen av socialförsäkringssystemen tror jag att det är det bästa.

Anf. 50 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! I Dagens Nyheter i dag fanns det en artikel som beskrev den problematik som finns vid Lärarhögskolan i Stockholm när det gäller att få fram platser till verksamhetsförlagd utbildning, i dagligt tal praktik. Det här är en problematik som vi kristdemokrater har uppmärksammat flera gånger till knapp och ingen nytta i den här kammaren.

Nu visar det sig alltså att studenterna själva får gå ut med mössan i hand och tigga fram praktikplatser, just därför att systemet är utformat på det sätt det är utformat så att det inte finns tillräckligt med morötter för att få fram VFU-platser.

Min fråga till Majléne Westerlund Panke är kort och gott: Vad har Majléne Westerlund Panke för besked till de lärarstudenter i Stockholm, men också på en hel del andra håll i Sverige som undrar vad som händer med deras utbildning?

Anf. 51 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Förutsättningen för en god lärarutbildning i dag i det nya lärarutbildningssystemet är att man har goda relationer till kommunerna. När vi genomförde den nya lärarutbildningsreformen gjorde vi det under starkt motstånd – som vanligt – från de partier som nu ska ingå i den borgerliga maktalliansen.

Ett av de hårdaste motståndsnästena upplevde vi att vi hade i Stockholms kommun. Jag kan inte beskriva Stockholms dåvarande borgerliga styrelse som positiv till att inleda ett samarbete för att göra den nya lärarutbildningsreformen så lyckosam som möjligt. Jag skulle snarare vilja beskriva situationen, som jag upplevde den, tvärtom.

Det sorgliga är dock att våra medier finns koncentrerade till Stockholm. Allt som händer i Stockholm översätter man därför till en generell situation för hela landet. Jag vill å det kraftigaste dementera att vi generellt i landet har dessa stora problem att hitta praktikplatser.

Jag föreslår därför att Torsten Lindström lite grann läser den lokalpress som finns kring andra högskolor som bedriver lärarutbildning med alla trevliga reportage om nya lärarkandidater som är ute i skolan, trev-

liga bilder med glada barn och nöjda studenter. Då får han lite mer perspektiv på och balans i tillvaron.

Anf. 52 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag hoppas att jag inte ska uppfatta Majléne Westerlund Panke som att hon uppriktigt beklagar att medierna är koncentrerade till Stockholm. Det skulle leda till tanken att medierna på något sätt ska decentraliseras ut i landet bara därför att Majléne Westerlund Panke ska få sin vilja igenom. Det vore en ny typ av socialisering som jag inte tror låg riktigt bakom det som hon sade, lika lite som det går att ta talet om borgerlig maktallians som särskilt seriöst.

Vad vi har här är en mycket tydlig skillnad, en tydlig kontrast, mellan den vänsterkartell som sitter och rullar tummarna och låtsas som om det inte finns några problem och oss som vill lösa problemen.

När vi tittar på genomförandet av den nya lärarutbildningen, som vi kristdemokrater i stora delar var väldigt positiva till, har det varit och finns problem med VFU:n just därför att den socialdemokratiska regeringen lät det gå så lång tid innan frågan om reglering mellan kommunerna och staten blev löst. Det tog år in och år ut och så vidare, och priset för detta betalas av de lärarstudenter som faktiskt känner sig lurade på sin utbildning därför att socialdemokratiska skolministrar förnekat problemet och underlåtit att se till att det har funnits goda förutsättningar för att bygga upp bra relationer mellan skolorna och högskolan.

Jag måste ställa också en helt annan fråga till Majléne Westerlund Panke för att se om hon kan reda ut den. Under senare år har vi kunnat se hur antalet byråkrater, på ren svenska, på utbildningsområdet har blivit alltfler. Det har kommit till fler och fler myndigheter. Senast var det Valideringsdelegationen. En stor del av den budgeten går till just byråkrati och administration. Finns det någon förståelse hos Majléne Westerlund Panke för att se över myndighetsstrukturen så att vi kanske kan satsa mer energi och resurser på verksamhet och lite mindre på administration?

Anf. 53 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! När det gäller den diskussion som gled in på medierna var det inte en kritik mot att medierna är koncentrerade till Stockholm. Det var kanske mer kritik riktad mot att man som läsare koncentrerar sig endast till de medier som finns i Stockholm och då bygger upp sin världsbild generellt om Sverige med utgångspunkt i det. Så förhåller det sig inte riktigt.

När det gäller lärarutbildningen år efter år måste jag säga att den första nyutexaminerade läraren från den nya lärarutbildningen har faktiskt inte lämnat lärarhögskolan än. Det kanske är viktigt att tänka på det i samband med att man kritiserar dessa nya lärare för allt som de inte kan. De har inte ens kommit ut från lärarhögskolan än. Vi kan väl i alla fall vänta tills de har lämnat den för att kunna göra bedömningen. Annars tycker jag att det är lite orättfärdigt och orättvist gentemot alla på lärarutbildningarna som har lagt ned ett fantastiskt arbete på att få en bra struktur på denna utbildning och som ute i landet också har väldigt goda relationer med avnämarna, det vill säga kommunerna som ska ta emot de nya lärarna när de kommer ut från lärarutbildningen. Jag tycker att vi lite

grann måste lyfta fram dem och inte bara de negativa resultat och problem som man har svårt att tackla här i Storstockholm.

Prot. 2004/05:49
13 december

Anf. 54 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Jag ska börja med att korrigera en uppgift inte från Majléne Westerlund Panke utan från Britt-Marie Danestig tidigare. Jag har hos mig Folkpartiets budget också för 2006 och 2007. Våra 600 miljoner finns med också för dessa år. Vi tar inte bort dem.

*Utbildning och
universitetsforskning*

Anf. 55 ANDRE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller Majléne Westerlund Panke.

Anf. 56 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Jag ska gå tillbaka till budgetdiskussionen. 100 miljoner för 2005 för forskning täcker inte kostnadsökningarna. Hur ska man lösa den svåra ekvationen?

Anf. 57 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag ser vår forskningssatsning som den satsning den är. Det är 2,3 miljarder fram till 2008. Under det första året utfaller 100 miljoner, under det andra året 500 miljoner och det tredje året 500 miljoner och så vidare. Det är väl så som vi ska resonera när det gäller den här satsningen, inte avgränsa det första året där det är väldigt tydligt profilerat var någonstans de 100 miljonerna så småningom kommer att hamna. De övriga miljarder som sedan utfaller får vi möjlighet att diskutera här i kammaren när forskningspropositionen i detalj är klar och kan värderas. Det är i det sammanhanget som jag och de allra flesta, tror jag, gärna skulle vilja se ett samlat borgerligt motförslag så att man vet vad det är som finns i stället för det förslag som vi tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet lägger fram.

Anf. 58 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Tack för svaret. Vi ska alla med passion diskutera den nya forskningspropositionen när den kommer. Det kommer att bli väldigt intressant. Den stora frågan då är inte hur mycket vi kommer överens om inom de olika grupperna, utan det är framför allt vilket resultat vårt arbete här ger ute i verkligheten.

Och just i samband med det vill jag informera om att klagomål om praktik för lärare inte enbart handlar om Stockholm. Våra kamrater som kommer från Malmö har mycket ofta berättat för oss om situationen i Malmö.

Jag minns från den tid då vi gjorde ett utskottsbesök i Umeå att det också där var ett stort problem att hitta praktikplatser för de nya studenterna på den nya lärarutbildningen. Jag tror därför inte att det är en storstadssvårighet. Jag tror att det är en strukturell brist i den nya lärarutbildningen som har lett till dessa komplikationer.

Anf. 59 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Det är klart att det finns utmaningar i kommunerna i dag. Men jag vill inte utmåla det så svart som det görs i diskussionen. Och det

enda exempel som man gång efter gång lyfter fram är situationen på Lärarhögskolan i Stockholm. Sedan blir hela lärarutbildningen svartmålad på grund av detta specifika problem. Det är den svartmålningen som jag vänder mig mot.

I sammanhanget måste jag nu när Ana Maria Narti står här mitt emot mig säga att jag tycker att svartmålningen i Ana Maria Nartis anförande definitivt passerade gränsen, alltså att hon jämförde demokratin Sverige med enpartistaten Rumänien under kommunisttiden. Då tycker jag faktiskt, Ana Maria Narti, att man har passerat anständighetens gräns när det gäller att beskriva sin egen politiska demokratiska verklighet i det här landet!

Anf. 60 MARGARETA PÅLSSON (m):

Fru talman! Det börjar bli ont om förskollärare i Sverige. Allt fler kommuner saknar nu behöriga lärare till sina lediga platser. Hoppet står naturligtvis till de 6 000 nya förskollärare som regeringen har utlovat alltsedan valrörelsen 2002. I två år har vi hört om dem om och om igen i partiledardebatter, vid frågestunder och i vårbudgeten, men hela tiden har samma satsning presenterats som om det vore nya pengar.

Crescendot kom när statsrådet Lena Hallengren den 22 september uttalade sig i Expressen och sade: Jag har en glad nyhet. Kommunerna får 1 miljard till barnomsorgen år 2005 och ytterligare 2 miljarder år 2006. År 2007 får de också 2 miljarder.

Expressen undrade om det var en nyhet. Man hade ju hört det flera gånger. Men statsrådet vidhöll att om man uppfyller ett vallöfte är det en nyhet. Nåja, fru talman, nyhet eller inte nyhet, tjänsterna behövs. Frågan är bara om de blir verklighet.

Under de senaste fyra åren har ca 1 200 förskollärare per år utexaminerats. Men Högskoleverket sade förra veckan att antalet kommer att sjunka de närmaste åren. Andelen lärarexamina har visserligen ökat rätt så kraftigt. Men inom den gruppen är det nu färre förskollärare än tidigare. Den förlängda studietiden med ökade studiekostnader borde ha följts av högre löner. När det inte skett minskar antalet studerande.

Dessutom har man inte när man räknat tagit hänsyn till att många kommer att gå i pension. En del kommer att sluta av andra orsaker. Vidare sägs det att alla 6 000 inte behöver vara förskollärare, utan de kan till exempel vara grundskollärare. Men hur många grundskollärare tror ni kommer att jobba långsiktigt i förskolan när de får 4 000–5 000 kr mindre i lön varje månad än de skulle ha fått om de var anställda i grundskolan?

Lena Hallengren tror också på anställning av dietister och genuspedagoger. Det skulle säkert vara bra, men inte lär den gruppen personal uppgå till ca 1 000 per år. Att syftet är gott räcker inte. Också konsekvenserna måste vara goda.

Sedan har vi den stora personalgruppen barnskötare som vi tycker oförskyllt har blivit diskriminerad i förskolan. Vi moderater tycker att de har en given plats. Det är ju mycket omsorg i förskolan. Barn ska matas, kläs på, kläs av, tröstas och bytas blöjor på. För det behövs inte alltid tre och ett halvt års högskoleutbildning.

Under en ganska lång tid har det snarast varit skottpengar på barnskötare. Många kommuner, däribland min hemkommun, har med socialde-

mokratisk majoritet fattat beslut om att det inte ska anställas några barnskötare utan endast förskollärare. Därför har barnskötareutbildningen nästan försvunnit. Men tack vare kritik från Kommunal har Socialdemokraterna nu tagit in dem i värmen igen. Det tycker jag är bra.

Jag har hela tiden haft synpunkter på den nya lärarutbildningen. Det hade Moderaterna redan när den beslutades här i kammaren. Dels har jag synpunkter på innehållet, för det saknas en del grundläggande bitar. Dels har jag synpunkter på utbildningens längd relaterad till den ingångslön som nya lärare får. Mellan en förskollärare och en grundskollärare för de tidigare åren skiljer det, som tidigare sagts, 4 000–5 000 kr. Människor är inte dumma. De väljer naturligtvis det yrke som betalas så mycket bättre, det vill säga: Antingen måste alltså förskollärares lön upp eller också måste deras utbildningstid ned.

Vi moderater vill ha en barnskola för barn i åldrarna 3–6 år. Dit riktar vi i stället de här miljarderna, alltså 1+2+2 miljarder. Vår tanke är att tillvarata barnens förmåga till inlärning när de är som mest receptiva. Tänk vad många elever som skulle ha kommit ut från grundskolan med bättre kunskaper i läsning, skrivning och räkning om de hade fått förskoleåren på sig för att grundlägga färdigheterna på ett metodiskt och lekfullt sätt!

Dessutom anslår vi mer pengar till förskolan, totalt 700 miljoner mer än regeringen under perioden. Det kan bli mycket av de pengarna. Att pengar behövs i verksamheten är tydligt. Tydligt är också att kvaliteten skiljer väldigt mellan olika kommuner. Inte minst i personaltäthet skiljer det väsentligt, från 6,7 barn till 3,9 barn per årsarbetare. Detta speglar väl skillnaden i prioritering och ekonomi mellan Sveriges kommuner.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 men står givetvis också bakom alla de andra moderata reservationerna.

Anf. 61 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Först vill jag be Margareta Pålsson titta i budgeten. Den kraftiga satsning på förskolan som Socialdemokraterna gör tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet avser år 2005. Det är alltså fråga om nya pengar för år 2005, 1 miljard, och sedan ytterligare en miljard för år 2006. Sålunda kan vi räkna med att få ytterligare 3 000 förskollärare, barnskötare och annan personal i förskolan under år 2005, och sedan blir det en ökning med ytterligare 3 000 för år 2006. Detta är, som sagt, nya pengar.

Det är ingen hemlighet att det här är ett av Socialdemokraternas valloften. Före ett val går ju vi i de politiska partierna ut och talar om vad vi har för ambitioner. Jag antar att också Moderata samlingspartiet före ett val brukar gå ut och tala om vad man har för ambitioner inför valet.

Jag har ett par frågor till Margareta Pålsson.

Först gäller det förskollärares löner. Jag blev väldigt förvånad över påståendet om att vi i riksdagen ska slå fast att lönerna för förskollärare ska ligga 3 000–4 000 kr under grundskollärares löner. Det är väl ingenting som vi ska lagstifta om. Ska inte lönebildningen ske på marknaden? Och är inte vi som kvinnor, Margareta Pålsson, väldigt angelägna om att det sker en positiv löneutveckling på de områden där det finns många kvinnor?

Sedan undrar jag om Margareta Pålsson skulle vilja tala lite grann med Folkpartiet om värdet av barnskötare och förskollärare. Ni ska ju

samarbeta med Folkpartiet som i andra sammanhang mer eller mindre tar avstånd från barnskötare i förskolan.

Anf. 62 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag är väl medveten om att det är fråga om nya pengar. Det tycker jag är jättebra. Vi ställer oss helt och fullt bakom de här pengarna. Vad jag ville debattera är detta med att risken föreligger att det finns pengar men inga utbildade lärare.

Sedan har jag aldrig sagt att vi här i riksdagen ska besluta om löner. Men jag är väl fri att kommentera och ifrågasätta det som jag tycker är felaktigt i er politik, och det är just att utbildningen görs längre och att personalen sedan ändå får samma löner som tidigare. Därför kommer det att bli problem med att få fram detta. Jag tänker inte föreslå lagstiftning om det här.

Jag kan tala om för Socialdemokraterna att mina manliga kolleger är också angelägna om att de som jobbar inom de angelägna områdena vård och utbildning ska ha bra betalt.

Slutligen vill jag säga att jag pratar mycket och gärna med Folkpartiet. Vi har tillsatt en arbetsgrupp som ska ta fram en plan för hur vi ska kunna regera ihop och hur vi ska sköta utbildningen. Var inte oroliga för om vi ska kunna prata oss samman. Det kommer vi att klara alldeles utmärkt.

Anf. 63 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Det är som Majléne Westerlund Panke sade 40 olika reservationer i det här betänkandet som spretar åt de mest olika håll. Så nog kommer det att finnas utrymme för samtal och ganska långa samtal. Hoppas att ni kommer fram i frågan om värdet av att det finns både barnskötare och förskollärare. Där finns också en stark uppslutning från socialdemokratin.

Det känns väldigt fint att från Moderata samlingspartiet nu höra hur värdefulla förskollärare är. Jag tror inte att det är så där förfärligt länge sedan som de grupper som fanns i den gemensamma sektorn betecknades som tärande grupper från Moderaternas sida. Men det är ett annat tonläge i dag, och det är bra. Det är bara synd att det har tagit lång tid.

Anf. 64 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Det är 40 olika reservationer, och visst finns det lite olika inriktningar. Det är inte heller vårt mål att vi ska utplåna de särarter som finns i de fyra olika partierna. Jag kan inte se att regeringspartiet har gjort det med sina kamrater i vänsterkartellen. När ni uppmanar oss att prata skulle jag vilja säga att vi hade varit glada om ni hade pratat lite mer. Det är ni som har regeringsinnehavet. Det är ni som ska besluta om de svåra frågorna, till exempel om försvaret på onsdag. Samtalen borde hasta snarare hos er än hos oss.

Anf. 65 KRISTER HAMMARBERGH (m):

Fru talman! Jag har tidigare motionerat om att inrätta så kallat Svenskt köldcentrum. Den motionen har rönt den framgång som enskilda motioner brukar ha. Men den behandlas i just detta betänkande. Jag har

inget yrkande, men jag vill på något sätt förklara för kammaren vad tanken är.

Jag kommer från en valkrets som heter Norrbotten, högst upp. Norrbotten har ett antal fördelar som andra inte har. Det finns kyla, det finns ytor och det finns framför allt en oerhört stor kunskap om hur man betar sig i kallt kärvt klimat. Det betecknas många gånger som en nackdel, men det är de facto också en fördel, en komparativ fördel, som jag anser att Sverige borde ta till vara mycket bättre. Det handlar om en framtidsbransch.

I Norrbotten har det bedrivits testverksamhet och övningsverksamhet under många år. Mest känd är biltestverksamheten, där samtliga etablerade bilmärken som finns i Europa i dag testas. Det är en verksamhet som växer ständigt. Inte minst i norra Finland är man lite irriterad över att den testverksamhet som finns på den finska sidan nu är på väg över till den svenska sidan. Det finns en kompetens på det här området som är värdefull.

Men det handlar inte bara om biltest. Mindre känt är exempelvis att den största testbanken vad gäller mobiltelefoni finns i Luleå med 5 000 vana användare.

Nu diskuteras en annan del av testverksamheten. Euro Fighter, Europas stora satsning på ett nytt stridsflygplan, testas i dagarna i Norrbotten. Det är inte första gången man testar militär utrustning i Norrbotten. Westland Helicopters har testat sina robotar där. Vi har ett bolag som heter Raytheon och som har testat AMRAAM-robotar där. Tyskarna har testat något som heter Heonix, en rymdfärja. Det finns en lång rad av exempel, och det finns en stor erfarenhet. Den här verksamheten växer. Det finns fler och fler områden.

Anledningen till att många företag väljer att satsa stora pengar på detta – det är stora investeringar – är att det som fungerar i sträng kyla också fungerar i värme. Precis på samma sätt fungerar det när det gäller övningsverksamhet. Det har visat sig många gånger i olika typer av FN-uppdrag att den som har en vinterutbildning, nordiska soldater, klarar sig betydligt bättre än soldater från annat håll. När det blir sträng kyla – och det har hänt både på Balkan och i Afghanistan – är andra förband helt enkelt tvungna att försöka klara sin egen överlevnad, medan svenska förband också klarar av att sköta sin uppgift. Det handlar om vilken träning man har.

Det här är högaktuellt. Det finns inte minst en utredning som gjorts av utredaren Karl Leifland, som lagt fram ett förslag om att man ska titta vidare på möjligheter för både civil och militär test- och övningsverksamhet. Tyvärr har regeringen valt att inte behandla frågan innan försvarspropositionen lades fram. Vid debatten på onsdag kommer man inte att ta någon hänsyn till detta alls när det gäller att fastställa grundorganisationen för försvaret. Det förband som har flest internationella besök och mesta testverksamheten, K 4, föreslås läggas ned. Helikopterverksamheten i Boden försvinner, vilket till stor del redan på förhand omöjliggör en del av denna verksamhet. Det är synd.

Man säger sig i fortsättningen vilja bedriva en stor del av denna övningsverksamhet, denna utbildning, stundtals veckovis. Det säger sig självt, fru talman, att man inte kan förfrysa sig till vinterförmåga. Utbildningen måste ske på plats.

Prot. 2004/05:49
13 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Jag skulle vilja se att vi går vidare. Det gäller att få forskarkompetens. Det gäller att föra den här möjligheten till nischverksamhet i Sverige. Jag skulle vilja se ett *center of excellence*. Det finns en mängd olika förutsättningar, framför allt kring Luleåregionen. Där ligger utvecklingsenheten Vinter. Där finns robotbasen RFN. Där finns Luleå Tekniska Universitet som har en mycket lång erfarenhet av testverksamheten. Det finns en militär infrastruktur som är unik. Det har gjorts teletekniska investeringar, vilket innebär att man kan bedriva testverksamhet i realtid, vilket inte minst bilbranschen har insett. Där finns en hamnanläggning som används året runt och har gjorts så sedan 1971. Där finns hög kompetens om isbrytarverksamhet. Där ligger isbrytarna i dag. Det finns ett sjukhus som har en mycket stor erfarenhet av att jobba med människor i kyla.

Allt detta skulle kunna bilda ett kluster och en möjlighet just för Sverige. Jag vill hävda, med respekt för Sveriges riksdag, att det nog vore dumt av oss att låta någon annan stat ta den högteknologi och sysselsättning där vi själva har komparativa fördelar.

Jag tror, fru talman, att det efter onsdagens beslut finns anledning att återkomma och debattera denna fråga. Om det sedan sker i form av en debatt om ett betänkande från utbildningsutskottet eller från något annat utskott vet jag inte, men det finns definitivt anledning att ta till vara den här möjligheten, just för Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

Studiestöd

6 § Studiestöd

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2004/05:UbU2
Utgiftsområde 15 Studiestöd (prop. 2004/05:1 delvis).

Anf. 66 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Fru talman! Jag ska börja med att yrka bifall till den moderata reservationen 6. För tids vinnande avstår jag från att yrka bifall till de övriga reservationerna även om vi självfallet stöder samtliga.

Fru talman! Den avgjort viktigaste satsningen inför framtiden är utbildningen. Den goda utbildningens främsta förutsättningar är tillgången på resurser och upprätthållandet av en hög kvalitet. De här går hand i hand.

En av de viktigaste frågorna är emellertid de villkor som gäller för de enskilda studenternas ekonomiska situation. Vi moderater vill ha en samordning av studenternas ekonomiska och sociala situation under den samlade studietiden. Det behövs en kartläggning av samspelet mellan studiestödssystemet och andra förmånssystem som bostadsbidraget, socialförsäkringssystemet, socialbidraget och arbetslöshetsförsäkringen. Studenternas situation har under alltför många år fallit mellan stolarna.

Det tydligaste exemplet på detta är den roll som Centrala studiestödsnämnden, CSN, spelar. Många av de problem som finns har uppstått på grund av en rigid syn på studiefinansieringen som ytterst har sin grund i CSN:s dubbla monopol dels som beslutande myndighet, dels som ansva-

rig utbetalare. Varför ska utbetalningen av studiemedlen och myndighetsansvaret vara oupplöstligt förenade?

Det finns i dag flera möjligheter till konkurrens och alternativ som inte tillvaratas. Studenters möjlighet att betala tillbaka lånen har hamnat lite vid sidan av fokus i debatten efter den senaste studiemedelsreformen. Men faktum är att det i dag inte finns någon hållbarhet i det nuvarande systemet, särskilt inte när det gäller skuldsättningsproblematiken.

I takt med att antalet studenter ökar kommer dessa problem att bli tydligare och accentueras. Av flera anledningar behövs det därför politisk enighet kring ett långsiktigt hållbart och överblickbart studiefinansieringssystem.

Moderaterna är inriktade på att konstruktivt söka lösningar på ett heltäckande studiefinansieringssystem som bygger på bredast möjliga politiska förankring och som uppfyller följande avgörande principer.

För det första ska ett framtida studiefinansieringssystem vara ekonomiskt hållbart och överblickbart, både för den enskilde studenten och för samhället.

För det andra ska högre utbildning löna sig även ekonomiskt. Ett sätt att bidra till högre lönsamhet är att på olika sätt försöka att minska studenternas skuldsättning. Vi vill bland annat ta bort fribeloppet som förhindrar att människor tjänar mer pengar än upp till ett visst tak som staten bestämmer godtyckligt. Vi vill göra det möjligt för studenterna att arbeta utan att få minskade studiemedel.

För det tredje ska systemet bidra till att motverka social snedrekrytering. Många vågar i dag av olika skäl inte ta steget in i den akademiska världen. Men det avgörande är att högre studier ska löna sig. Exempelvis ska inte studier utomlands missgynnas, vilket sker i dag. Det skulle ge Sverige mer av spetskunnande och nödvändiga ekonomiska och internationella kontakter.

För det fjärde ska skulderna betalas tillbaka. Men både det nuvarande och de föreslagna systemen bidrar snarare till det motsatta, till ökad skuldsättning eftersom sannolikheten att den enskilde ska kunna betala tillbaka studielånet innan det avskrivs är obefintlig för många individer.

Vidare ska systemet skilja på sådan finansiering som är relaterad till studierna och som har med studierna att göra och sådant som inte direkt kan hänföras till det området, exempelvis kostnader som avser bostad under studietiden. För sådana kostnader måste särskilda låneformer tillskapas.

Dessutom tycker vi att alla studenter ska ha rätt till såväl privatekonomisk rådgivning som information om vilken kvalitet som olika utbildningar har innan man fattar ett av de kanske viktigaste investeringsbesluten i hela sitt liv.

Självfallet måste det också finnas ett större mått av flexibilitet. Även längre studier bör kunna finansieras via studiemedel. De som så vill ska också kunna erbjudas studiemedel i mer än tio månader per år.

Fru talman! Det är också viktigt att fundera på vad som ligger bortom vägens slut, när man har tagit ut sin examen, i synnerhet när man har befunnit sig länge vid akademien och doktorerat.

Vanligen är det så att man gör sin postdoktorsperiod vid ett utländskt universitet eller forskningsinstitut. Postdoktorala studier finansieras väldigt ofta med stipendier, men stipendier är inte sjukpenninggrundande.

Då står man inför samma problem som med stipendiefinansieringen. Det är inte ovanligt att båda föräldrarna – om de har fått barn under sin doktorandtid – tappar den sjukpenninggrundande inkomsten under en gemensam utlandsvistelse.

Kvinnor är fortfarande i klar minoritet inom de högre tjänsterna i universitetsvärlden såsom forskningsassistenter, lektorer, forskare och inte minst professorer. Dessutom tillkommer föräldraansvaret, och alla i den här kammaren är medvetna om vad det innebär, så det behöver jag inte ägna tid åt.

Att låta postdoktorer och även doktorander behålla sin tidigare sjukpenninggrundande inkomst är en mycket viktig signal om att det ska kunna gå att kombinera en forskningskarriär med familj, inte minst för kvinnor. Förutom pensionen är föräldrapenning över garantinivån en del av de arbetsbaserade förmånerna i socialförsäkringssystemet som har en väldigt lång kvalificeringstid. Man måste ha varit med väldigt länge för att få tillgodoräkna sig utfallet.

Alternativet är att spara ihop pengar av sin knappa doktorandlön eller sitt postdoktorsstipendium eller att drastiskt minska sina utgifter. Men gör man det kan man ofta inte bo i en större stad där arbete för akademiker finns eller där man kan söka försörjningsstöd.

Det ska bli mycket spännande och intressant att se om den forskningsproposition som regeringen förhoppningsvis under våren lägger fram inför riksdagen kommer att beröra dessa frågor och innehålla någon form av hållbara alternativ till de problem som vi ser i dag.

Fru talman! Systemet med studiefinansieringen ska vara ekonomiskt hållbart och överblickbart både för student och för samhället. Högre utbildning ska löna sig ekonomiskt, bland annat genom att skuldsättningen ska minska. Systemet ska motverka social snedrekrytering. Skulderna ska betalas tillbaka, och systemet ska ha en större flexibilitet än för närvarande så att även längre studier kan finansieras med studiemedel.

Jag tycker att det var mycket intressant och upplysande att lyssna på Majléne Westerlund Panke. Hon talade om tydliga prioriteringar och att det skulle göras en rejäl satsning på studenter som planerar för forskarutbildning. Hon nämnde inte hur, men regeringen har väl någon idé om hur det ska gå till. Sedan avslutade hon med att säga att det kommer att bli ett rejält tillskott av pengar.

Min fråga till utbildningsutskottets ordförande Jan Björkman blir naturligtvis: Vad menas egentligen med de tydliga prioriteringar som Majléne Westerlund Panke talade om? Vad kommer den rejäla satsningen på studenter som planerar för forskarutbildning mer konkret att innebära? Kommer det att innebära någonting för postdoktorer över huvud taget? De frågorna tycker jag att Jan Björkman kan fundera över tills det är dags för honom att kliva upp här i talarstolen.

Anf. 67 AXEL DARVIK (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka alla som är beredda att ansluta sig till liberala idéer. Jag yrkar bifall till reservation nr 7 i betänkandet.

Som liberal kämpar jag för att alla ska få lika möjligheter i livet, oavsett vilken bakgrund man har. Man ska ha makt att själv kunna bestämma över sitt liv. Med en mycket stark tro på individen drar jag slutsatsen att

människor själva vet bäst hur de ska leva sitt liv. Det är utgångspunkten för vår politik.

Om man bestämmer sig för att ge sig in på en utbildning vet vi alla att det är en tuff utmaning, inte bara ekonomiskt utan också när det gäller att klara av sina studier. Samhället ska stödja de individer som väljer detta.

För ett tag sedan träffade utbildningsutskottet företrädare och elever för en kvalificerad yrkesutbildning. Jag slog mig ned och pratade med en av studentrepresentanterna. Hon berättade om två av sina klasskamrater. Dessa två tjejer hade det gemensamt att de hade barn och var ensamstående. De hade gett sig in på den här utbildningen som motsvarade det som de hade önskat sig länge att få syssla med. De ville lära sig mer om ett yrke inom det gastronomiska området.

Båda dessa elever hade hoppat av utbildningen, inte för att de inte klarade av studierna utan därför att den ekonomiska situationen var så kärv att de inte längre klarade av att fullfölja sin utbildning. Därmed krossades deras framtidsdrömmar. Det var inte roligt att höra det.

Jag antar att den socialdemokrat som kommer efter mig i debatten gör som många andra socialdemokrater, nämligen slår sig för bröstet och säger att vi har det bästa studiesystemet i världen. Jag tror inte att eleverna på den kvalificerade yrkesutbildningen uppfattade det så.

Man måste också sätta in detta in en svensk kontext. Vi har nu i fyra decennier haft ett studiemedelssystem utan någon koppling till föräldrarnas inkomst, någonting som inte är så vanligt i andra länder ute i Europa i dag. Vi har valt att ha en modell med generell välfärd som ska gälla lika för alla.

Föreningssparbanken, som är ett privatekonomiskt institut, har gjort en del undersökningar kring detta system. Vad är det som har hänt under de senaste åren? Tittar man 15 år tillbaka har studenter i dag tappat 40 % av sin ekonomiska standard. När de nödvändiga kostnaderna är betalda har man 500 kr mindre att röra sig med än vad man hade för 15 år sedan.

Det är klart att kostnaderna har ökat, men även nya kostnader har tillkommit. En dator är i dag självklar utrustning för varje student, och det har också medfört ökade kostnader.

Ensamstående studenter har i dag 20 kronor över när nödvändiga kostnader är betalda enligt samma undersökning. Ett tandläkarbesök kan förstöra en students ekonomi för flera månader framöver. Jag måste ställa mig frågan: Är det verkligen det tryggaste studiemedelssystemet i världen som vi har i Sverige?

Jag vill ha ett system där studenter ges möjlighet att koncentrera sig på sina studier i stället för att oroa sig för ekonomin när tanden värker eller när man inte får hushållskassan att gå ihop. Det pratas ju mycket om stress. Jag ser en mycket viktig anledning till stress just i det studiemedelssystem vi har. Det tryggar inte studenters ekonomi.

Detta har ju vi i Folkpartiet tagit fasta på. I vår budget förelår vi en höjning med 400 kronor per månad för alla studenter och att uppräkningsen därefter sker i samma takt som priserna ökar i samhället i stort. Vi vill också att flit bland studenterna ska löna sig. Tar man sina poäng i den tid och den takt som är avsedd ska man också premieras. En examensbonus ska ges till dem som klarar sina studier i den takt som krävs. Det innebär att en del av de studielån som man har dragit på sig under tiden skrivs av.

I dag är det universiteten som gynnas om studenterna klarar sig. Det kan naturligtvis skapa en drivkraft för att sänka kunskapskraven på universiteten. Det skulle vara mycket olyckligt om det blev så. Jag tror att man i stället bör lägga tyngdpunkten på incitamenten och drivkrafterna hos individen.

Fribeloppet är ett annat problem som en del studenter går och har magont för, särskilt så här i julklappstider. Det kanske inte just gäller att ha råd med klapparna, men när året är slut gäller det ju att inte ha jobbat för mycket vid sidan om eller under sommaren. Då kan man bli återbetalningsskyldig. Det är naturligtvis också väldigt bakvänt. Varje student som klarar av att arbeta och samtidigt klara sina studier bör naturligtvis ha rätt att behålla de inkomster man får.

När det sedan gäller studenter med barn ser vi i dag att studiemedelssystemet är omodernt. Jag bad en studentkårsordförande från Göteborgs universitet att förklara hur en genomsnittsstudent ser ut. Han sade att hon är 27 år, och ofta har hon barn. Det är ju en situation som vårt system inte är anpassat efter. En något lättare situation skulle det bli om det tilläggs lån som i dag finns också skulle kunna ges till studerande med barn. Det innebär 3 000 kr extra per månad, vilket naturligtvis skulle kunna vara bra att ha särskilt om oförutsedda händelser inträffar. Det system vi har i dag är knappast att beteckna som det modernaste i världen.

När man sedan blir lite äldre och har möjlighet att utveckla sin kompetens finns det ju ett system med kompetenskonton. Vi har jobbat mycket för att det skulle drivas igenom, men det skrotas nu. I den budget som finns plundras kontot med 6 miljarder kronor som skulle vara en grundplåt för de här kompetenskontona. Det plundras av regeringen och samarbetspartierna för att man ska kunna spendera friskt på andra områden. Detta är löntagarnas pengar som skulle kunna användas för just kompetensutveckling. Den möjligheten sopas igen med en mycket skenartad förklaring som knappast är särskilt trovärdig: att man inte skulle kunna klara av att komma överens med arbetsmarknadens parter, som har varit väldigt drivande.

Problemet med dagens regering är inte vad den gör åt studenternas situation. Det är vad den inte gör. Problemen som vi ser i dag har varit kända länge. Ändå händer det ingenting. Regeringen är trött och saknar kraft och energi. Sverige behöver förändring. Det krävs nya tag för att flit bland studenterna ska löna sig, för att krångel och byråkrati inte ska löna sig, för trygghet, för ett rättvisare studiemedelssystem och för ett friare samhälle. Jag vill precis som jag har sagt tidigare yrka bifall till reservation 7. Samtidigt ställer jag mig bakom alla våra reservationer.

Anf. 68 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Fru talman! I ett samhälle där kunskap och förmågan att lära är nyckeln till ett gott liv är studiemedelssystemet ett viktigt instrument. Utan ett studiemedelssystem som gör det möjligt för människor att förverkliga sina drömmar förblir pratet om kunskapssamhälle fagert tal utan förankring i verkligheten. För oss kristdemokrater har kunskap – all form av kunskap – ett egenvärde. Det är viktigt att föda och nära människors drömmar så att ingen lämnas utanför. Och därför behövs ett öppet och generöst studiemedelssystem.

Dagens budgetbetänkande för utgiftsområde 15 är tunt. Det speglar väl det ljumma intresset hos vänsterkartellen för dessa frågor. Om det är blekt, passivt och idéfattigt på det s-styrda Utbildningsdepartementet i största allmänhet är just detta område så styvmoderligt behandlat att det visar hur trött makten blivit. Det skulle behövas en nytändning. För än i dag finns murar som hindrar människor från att växa, utvecklas och förverkliga sin inneboende längtan.

De senaste åren har glädjande nog fler studenter med icke-traditionell bakgrund hittat till högskolan. De berikar i dag det akademiska samtalet var och en på sitt sätt. Andelen äldre studenter har ökat, liksom andelen studenter med barn. Det bidrar till att riva den sociala snedrekryteringen och rusta Sverige som kunskapsnation.

Men fortfarande finns murar som låser studenter ute från högskolan och försvårar studenters vardagsliv. Fortfarande är samhällets strukturer inte anpassade till stora studentgrupper. Fortfarande finns många steg kvar. Det ska vara möjligt med en dräglig vardagstillvaro under studieåren även för den som till exempel både är förälder och högskolestudent.

Då handlar det i hög grad om de sociala trygghetssystemen för studenterna som är formade utifrån en gammal bild av yngre studenter utan barn, den käcka 19-åringen med nudlar och party i sikte, inte utifrån dagens heterogena studentgrupper. Hälften av studenterna är äldre än 25 år. 28 % av kvinnorna och 13 % av männen har barn.

Fru talman! Att vara student i dag är tufft. Inte nog med att studenterna ska klara kunskapskraven, de ska också försörja sig under knappa ekonomiska förhållanden. På 15 år har standarden för en student sänkts med drygt 40 %. För vilka andra skulle det accepteras? Vi kristdemokrater föreslår att andelen bidrag i studiemedlen ska öka. Det är inte trovärdigt att säga sig vilja attrahera nya grupper till högskolan samtidigt som skuldsättningen är stor. Och det blir svårare för studenterna att få pengarna att räcka lika länge som månadens dagar.

Till detta kommer som sagt att dagens studenter ofta har försörjningsansvar, inte bara för sig själva utan också för sina barn. 187 475 barn lever med minst en förälder som studerar. Sex av tio ensamstående studenter med försörjningsansvar behöver i dag socialbidrag för att klara vardagens kostnader för mat, hyra, kläder och annat som hör livets nödtorft till. Det är inte värdigt. Det går på tvärs med ambitionerna om ett välfärdssamhälle.

Den studiesociala utredning som till sist tillsattes, efter att Socialdemokraterna fått alla andra partier emot sig, fick ett så begränsat uppdrag att ingen blev förvånad över att den mest bara kom att beskriva problem. De få förslag som utredningen lade fram har ännu inte hörtsammats. Går det månne att hoppas på en ändring? Att det sedan kan finnas något ljus i tunneln för studenter med barn beror på att Socialdemokraterna till sist gav upp motståndet i frågan efter hårt tryck från Student-Sverige och även från oss kristdemokrater. Vi lade vårt förslag om barntillägg till studenter långt innan vänsterkartellen kommit så långt. Viktigt är nu att det nya barntillägget beräknas per barn – inte per förälder.

Fru talman! Trygghetssystemen är inte anpassade efter studenterna. Studenter får inte ta del av socialförsäkringssystemen på samma villkor som andra samhällsmedborgare. För vilka andra skulle det accepteras?

I dag är det till exempel inte möjligt för en student att vara sjukskriven på deltid, trots att studier i mer begränsad omfattning kan vara den bästa chansen för en student som blivit sjuk att komma tillbaka. De positiva effekterna för samhället och den enskilde är uppenbara om förutsättningarna för att kombinera studier med sjukskrivning på deltid ges.

Som lök på laxen har studenterna därtill en rekordlång karenstid vid sjukskrivning – 30 dagar. Att studenternas karenstid är satt till 30 dagar gör att det blir mycket kostsamt för en student – kanske till och med förödande – att vara sjuk. Inga andra i Sverige har 30 dagars karenstid. Varför ska studenter ha det?

Ett annat exempel rör bostadsbidraget. De nuvarande reglerna för hur bostadsbidraget räknas ut för studenter var ursprungligen tänkta som övergångsregler. Studiesociala utredningen har föreslagit förändringar som innebär att studiebidraget undantas från inkomsten då bostadsbidrag fastställs. När kommer förslaget till riksdagen?

Dagens system innebär inte enbart att människor faller mellan stolar. Studenter som tar egna initiativ straffas också av regelverket. Det är därför Kristdemokraterna vill ta bort inkomstprövningen vid beviljande av studiemedel. Det är inte rimligt att de som hinner, orkar och förmår lönearbeta vid sidan av studierna ska straffas för det. Likaså vill vi ta bort den övre åldersgränsen i studiemedelssystemet. Hur kan den försvaras i samma andetag som det livslånga lärandet prisas? Vi vill också se över rekryteringsbidraget så att det blir möjligt att söka på olika tidsintervaller och även för äldre arbetskraft.

Fru talman! Studiestödet ska uppmuntra de studerande. Inte minst på gymnasienivå är det viktigt med en signal om att ett aktivt deltagande i studierna är angeläget. För gymnasiestuderande föreslår vi därför en ökning av studiebidraget till 1 050 kr i månaden.

Därmed vill jag passa på att yrka bifall till reservation 1 även om jag givetvis står bakom Kristdemokraternas samtliga reservationer i betänkandet.

I betänkandet föreslår vänsterkartellen också en utdelning av pengar till LO, TCO och några till. Det finns ingen anledning att låta pengar på studiemedelsområdet gå någon annan väg än via CSN. Därav följer att vi kristdemokrater föreslår en överföring av bidrag till vissa organisationer till rekryteringsbidraget.

Makten, fru talman, är trött. Sverige behöver en nytändning. Kunskapssamhället behöver bli möjligt. Studiemedelsområdet behöver en nytändning för att kunskapssamhället ska bli möjligt så att alla i Sverige får sina drömmar förverkligade.

Anf. 69 HÅKAN LARSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 5.

Målsättningen måste vara att en människa inte ska behöva avstå från högre studier av ekonomiska och sociala skäl. Att samhället kan erbjuda någorlunda goda sociala och ekonomiska villkor är också viktiga förutsättningar för att studenterna ska kunna tillgodogöra sig studierna på bästa sätt varhelst de bor i vårt avlånga land. Så långt har vi tyvärr ännu inte nått.

Högre utbildning bör vara en god investering för den enskilde studenten liksom den är för samhället. Dagens studiemedelssystem klarar inte

denna målsättning särskilt väl, vilket inte minst det faktum att vi fortfarande har en allvarlig social snedrekrytering till högre studier visar.

Det är i och för sig positivt att det kommer att bli möjligt även för äldre studerande att få studiemedel och att ett barn­­tillägg för studerande införs, men dessa reformer dröjer ytterligare något år. Axel Darviks tidigare exempel, som gällde ensamstående studerande inom KY, visar att detta är ett akut problem. Vi måste ge även studenter med försörjnings­­ansvar möjlighet att genomföra sina studiedrömmar i det här landet. Det är oerhört viktigt att så sker.

Från Centerpartiets sida menar vi att studiefinansieringssystemet be­höver ses över och utvecklas för att underlätta för fler att studera vidare. Vi anser att inriktningen bör vara att så snart som möjligt införa ett studi­estödssystem där bidrag och lån utgör 50 % vardera. Vi är övertygade om att en sådan utformning av studiemedlen skulle uppmuntra och stimulera fler att ta steget och satsa på högre studier.

I dag är den ekonomiska situationen för många studenter väldigt kärv, vilket vi hört tidigare. Antalet studerande som inte klarar av att betala sina skulder har de senaste åren ökat med 43 % hos kronofogdemyndig­heten. Vi tror från Centerpartiets sida att den studiesociala utredning som genomfördes inte var tillräcklig. Vi behöver en bred parlamentarisk ut­redning med studentinflytande som ser över hela trygghetssystemet. Hur ska studerande få del av de trygghetssystem som löntagarna har i det här landet? Det behöver utredas nu, inte skjutas på framtiden.

Liksom tidigare anser vi från Centerpartiets sida att rekryteringsbi­draget är ett viktigt redskap som bör användas till att motivera fler med kort utbildning till studier och därmed på ett bra sätt motverka att fler människor slås ut från arbetsmarknaden. Därför vill vi öka satsningen på rekryteringsbidrag. Genom att satsa på studier kan även de som är lite äldre, och som efter grundskolan inte fått möjligheter att studera, få en ny chans och komma igen på arbetsmarknaden.

I en tid då alla talar vackert om livslångt lärande och att vi måste vara beredda att arbeta längre innan vi går i pension är det viktigt att möjlig­göra för fler att studera. Det är ett av skälen till att vi från Centerpartiets sida anser att den övre gränsen för rekryteringsbidraget bör tas bort. Det finns många människor mellan 50 och 60 år som inte har gymnasiekom­petens och som, om de får chansen att vidareutbilda sig, med glädje vill göra en insats på arbetsmarknaden under ytterligare ett antal år. Om vi inte är beredda att satsa på dem, vad menar vi då med livslångt lärande?

Anf. 70 JAN BJÖRKMAN (s):

Fru talman! Kraven på kunskap och kompetens ökar i alla delar av vårt samhälle. Det gäller för oss som enskilda individer, det gäller i ar­betslivet, och det gäller i samhället i stort. Vi vet inte alltid vad som väntar bakom hörnet, men vi vet att det ställs annorlunda och större krav, och vi vet att vi måste rusta oss för detta nya.

Det är också skälet till att alla områden inom utbildningsväsendet för­ändrats under 1990-talet och under regeringar av olika färg. Ett tydligt in­slag har varit att göra det livslånga lärandet till en realitet och inte bygga återvändsgränder utan i stället se till att människor i en föränderlig värld kan känna trygghet i den förändringen och våga satsa på nytt.

En viktig del i detta arbete är ett rejält studiestödssystem. Studiestödssystemet genomgår ständiga förändringar för att möta de nya utmaningarna och de nya kompetenskraven. På 1990-talet handlade det till exempel om Kunskapslyftet och de särskilda utbildningsbidragen. Det handlade också om en kraftig utbyggnad av högskolan.

Dessa satsningar, liksom andra, fick naturligtvis återverkningar på studiemedelssystemet som helhet. 2001 förändrades studiemedlen bland annat genom en höjd bidragsdel, ett höjt fribelopp och pensionsrätt. Det var en reform för flera miljarder kronor. Det område som vi nu debatterar omfattar ca 21 miljarder och gäller bland annat studiehjälpen för gymnasieelever, studiemedel för högskolestudenter, studenter i eftergymnasial utbildning och yrkesutbildning samt i kommunal vuxenutbildning och folkhögskola.

Ett särskilt rekryteringsbidrag finns sedan 2003. Det riktar sig till personer som är 25 år och äldre, har kort tidigare utbildning, är eller riskerar att bli arbetslösa eller på grund av funktionshinder behöver tid för att uppnå studiemålen. Därutöver finns bland annat ett korttidsstudiestöd för bidrag vid studier under kortare tid. Det är inte som Torsten Lindström sade ett stöd till facken, utan ett stöd till enskilda individer.

Alla de stöden är en del av satsningarna för att bidra till att uppnå de utbildningspolitiska målen. Till de nyare inslagen i studiemedelssystemet hör utöver rekryteringsbidraget också en särskild satsning på den så kallade kombinationsutbildningen som genomförs under 2004 och 2005.

Från och med 2006 beräknas ett barntillägg för studerande att införas. För detta ändamål har beräknats 450 miljoner kronor för att stärka barnfamiljernas ekonomiska situation.

Vidare aviseras ytterligare 100 miljoner kronor 2006 och totalt 250 miljoner kronor 2007 för att ge fler äldre möjlighet att finansiera sin utbildning med studiemedel. Också detta är ett viktigt led i att stärka det livslånga lärandet.

Självklart finns det också önskemål om ytterligare förbättringar på olika områden. Det är lätt att konstatera att berättigade krav på förbättringar vid varje enskilt tillfälle begränsas av de ekonomiska resurser som står till buds.

Jag sade tidigare att det handlar om 21 miljarder. Det stämmer för samarbetspartierna Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet. Dessutom har Centern och Kristdemokraterna budgetförslag på områden som är lite men obetydligt mindre än regeringens. Folkpartiet och Moderaterna är däremot betydligt brutalare på området. Deras budgetförslag är ca 2 miljarder lägre än de övriga fem partiernas. Allra brutalast är Folkpartiets budgetförslag, som vanligt höll jag på att säga.

När man lyssnar på debatten här får man lätt intrycket att representanterna som har stått i talarstolen för partierna har en stor packe miljarder utöver dem i regeringens förslag. Önskemålen är uppradade i långa rader. Men när man tittar i budgetpropositionen finns det inga spår i den budget vi nu antar. Det är kanske viktigt att säga det.

Vad är det som skiljer? I huvudsak handlar det om att Folkpartiet och Moderaterna vill avveckla stora delar av den utbildning som riktar sig till vuxna. Det handlar om att avveckla rekryteringsbidraget, som går till den grupp som kanske har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden. Det handlar om att avveckla korttidsstudiestödet, som riktar sig till dem som

har låg grundutbildning och svag studiemotivation och som får sin utbildning nära arbetsplatsen. Det handlar om att kraftigt begränsa möjligheterna till vuxenutbildning i övrigt.

Det är naturligtvis utomordentligt allvarligt. Skulle människors möjligheter att skaffa sig inte bara en bra grundutbildning utan också en kompletterande utbildning under sitt yrkesverksamma liv begränsas enligt förslagen från Folkpartiet och Moderaterna får detta utomordentligt allvarliga konsekvenser för den enskildes möjligheter på arbetsmarknaden.

På Moderaterna ställs kanske inte så stora krav när det gäller att föra en kompensatorisk utbildningspolitik. Men nog borde man från det hållet kunna fundera en smula över hur man ska klara kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden.

Folkpartiet följer i Moderaternas spår på det här området trots sin tidigare mer progressiva hållning både i vuxenutbildningsfrågor i synnerhet och i utbildningsfrågor i allmänhet. När man nu vill sortera hårdare och tidigare i grundskolan, sänka kraven i gymnasieskolan och förkorta utbildningstiden skulle man kunna tänka sig att man från Folkpartiets sida ville öka vuxenutbildningen för att ge dem som inte fick chansen i Folkpartiets gymnasieskola den chansen, men inte.

Trots att den politiken skapar större behov av eftergymnasial utbildning minskar chansen till vuxenutbildning med Folkpartiets politik både till volym och till nivå. Folkpartiet vill sänka bidragsnivån för vuxenstudierande från dagens 82 % till 60 % i något slags rättviseperspektiv. Detta skulle drabba ungefär 30 000 vuxenstudierande på gymnasienivå årligen. Det skulle för de grupperna innebära en väsentligt försämrad ekonomisk situation.

Skulle den politik som Folkpartiet och Moderaterna föreslår genomföras får det allvarliga konsekvenser för Sverige både som välfärdssamhälle och som tillväxtland.

Centern och Kristdemokraterna lägger i stort sett fram samma budgetförslag som regeringen. De frågor som man tar upp hamnar i huvudsak utanför budgeten för 2005. Den stora förändringen för Centerns del är närmast i förhållande till i fjol en rejäl minskning av rekryteringsbidraget.

Vilken politik som en samlad borgerlighet skulle föra på området står skrivet i stjärnorna. Här finns inga gemensamma förslag. Här finns inte en enda gemensam reservation över huvud taget.

Fru talman! Den politik samarbetspartierna vill föra finns gemensamt redovisad i betänkandet. Jag ber att få yrka bifall till förslagen och avslag på samtliga reservationer som finns i betänkandet.

Anf. 71 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Vi vet inte alltid vad som göms bakom hörnet, sade Jan Björkman i sitt anförande. Nej, det uttalandet kan man instämma i. Han sade också att det är viktigt med det livslånga lärande. Hur rimmar det med de problem på doktorandsidan som jag lyfte fram tidigare i mitt anförande och som jag inte uppfattade att utbildningsutskottets ordförande tog upp med ett enda ord i sitt anförande?

Vad ska vi göra åt den problematik som uppstår för dem som har tillbringat lång tid på akademin och har valt att åka utomlands och skaffa

sig postdoktorstjänster, eftersom det inte finns så många att tillgå här i Sverige, och som hamnar utanför socialförsäkringssystemet? Vad är alternativet från vänsterkartellen, Socialdemokraterna och regeringen? Är inte Jan Björkmans vackra tal om hur viktigt det är att satsa på det livslånga lärandet och ge möjligheter ganska så motsägelsefullt när det ställs i relation till hur verkligheten ser ut för den här gruppen, som regeringen dessutom säger sig vilja vidga?

Det ställdes en fråga om vår uppfattning om antalet vuxna som ska gå i vuxenutbildning. Det är riktigt att vi antar att det kommer att ske en minskning på området. Det beror på att vi skissar på en arbetsmarknad som ser annorlunda ut, som fungerar bättre och där det finns fler arbetstillfällen. Men vi håller också inne rekryteringsbidraget därför att vi tycker att det är viktigare att satsa på sådan verksamhet som fungerar, till exempel kvalificerad yrkesutbildning. Där föreslår vi väsentligt många fler platser än vad regeringen har, och vi klarar också finansieringen. Det nämnde inte Jan Björkman. Men det är viktigt att nämna i debatten.

Vi säger inte alls nej till vuxenutbildning. Men däremot tycker vi att det ska ställas väldigt höga kvalitativa krav. Det gäller inte minst att sådan utbildning ska leda fram till bättre förutsättningar att ta ett arbete. Det kan man inte säga när det gäller väldigt många av de åtgärder som regeringen har ägnat sig åt under 90-talet.

Anf. 72 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Fru talman! Jag instämmer gärna i den del som gäller KY. Det är en viktig utbildningsform som ger väldigt bra resultat. Men det känns inte bra om man ställer den i motsats till människors möjligheter att kvalificera sig för att delta i en eftergymnasial yrkesutbildning. Det är mycket vad det handlar om när Moderaterna lägger fram sina förslag.

Ni tar väck rekryteringsbidraget. Det rör i dagsläget 21 000 personer. Ni tar väck korttidsstudiestödet, som gäller 11 000 personer. Ni tar väck kombinationsutbildningarna, som ger 6 000 personer möjlighet att skaffa sig en tillkommande utbildning. Jag har inte lyckats räkna fram hur många tiotusentals det är som försvinner i den kommunala vuxenutbildningen med det studiestödsförslag som ni har lagt fram. Men jag kan se att i ert budgetförslag är resurserna 2 miljarder mindre.

Då kanske man inte ska brösta sig alltför mycket om förutsättningarna för att bedriva så hiskligt mycket utbildning och studiestödsberättigad verksamhet utöver det som samarbetspartierna har lyckats finansiera. Snarare är det väl Tobias Billströms skyldighet att svara på frågan: Vad gör Moderaterna med de människor som behöver skaffa sig tillkommande utbildning för att kvalificera sig för till exempel kvalificerad yrkesutbildning eller högskola? Vilket besked har ni till dem när ni i praktiken har plockat väck de möjligheter som finns att bedriva vuxenutbildning?

Anf. 73 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det är som jag sade tidigare inte så att vi vill plocka bort allt vad vuxenutbildning heter. Det skulle man kunna förledas att tro när man lyssnar på Jan Björkman för mycket. Däremot vill vi se en omstrukturering.

Vi tycker till exempel att det är fel att man akademiserar utbildningar som inte behöver akademiseras som till exempel KY. Det är fel att ställa kravet att högskolepoängen och högskolekompetensen ska vara styrande i detta avseende. Det har varit ledstjärnan under större delen av 90-talet för Socialdemokraterna. Det styrde Kunskapslyftet, och det styr också rekryteringsbidraget.

Det är därför vi motsätter oss reformen. Det gjorde vi när den presenterades inför kammaren förra gången. Vi kommer att fortsätta att motsätta oss den, eftersom vi vill se en annan inriktning.

Svaret på frågan när det gäller dem som antingen befinner sig i systemen eller som Socialdemokraterna vill slussa in är naturligtvis att vi erbjuder ett alternativ. Vi erbjuder en arbetsmarknad som fungerar bättre, där man öppnar andra möjligheter och till exempel erbjuder människor som är praktiskt snarare än teoretiskt lagda att få arbete, utbildning och praktik efter eget skön. Det tycker jag är en tilltalande verklighet.

När jag är ute och pratar med människor som är sysselsatta i KY märker jag att det är den utbildningsform som vi i Sverige borde ha så otroligt mycket mer av än vad vi har. Det är också därför som vi ökar antalet platser.

Jag delar utskottets ordförandes bedömning; det är rimligt att man öppet redovisar varför man gör vissa politiska ställningstaganden. Det gör vi i våra texter och i våra motioner eftersom vi har ett annat alternativ. Men alla reservationer på det här området är inte sammanlänkade – jag kan ta fribeloppet som ett bra exempel – på grund av små marginella skillnader som vi säkert kommer att kunna övervinna vid våra respektive samtal när det blir så dags. Det finns inte några djupa skillnader mellan de borgerliga partierna på området. Det ska inte utbildningsutskottets ordförande försöka måla upp som en bild av verkligheten, för det stämmer inte.

Anf. 74 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Fru talman! För att börja med det sista är det inte jag som målar upp. Jag läser budgetbilagan till utskottets betänkande, och där ser man att det finns tydliga skillnader. Två partier gör jättelika besparingar på studiestödet, det vill säga Tobias Billströms eget parti och Folkpartiet. Kristdemokraterna och Centerpartiet har samma volym på studiestöd i sitt budgetförslag. När det gäller fribeloppet vill jag minnas att det i fjol fanns en gemensam trepartireservation. Nu finns det tre separata reservationer. Det tyder inte på att samsynen har ökat, utan snarare minskat i omfattning.

Frågan är hur Moderaterna ser på kompetenskraven framöver och vilken arbetsmarknad vi ska ha. Vi tror inte att vi har kommit till vägs ände i dag. Ingenting mer kommer att hända nu när det gäller ökade krav på utveckling på olika områden av arbetsmarknaden. Vi tror fortfarande att människor behöver ha möjlighet att ställa om och möjlighet att skaffa sig kompletterande kunskap och att de behöver stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Då är naturligtvis möjligheterna till vuxenutbildning jätteviktiga.

Kunskapslyftet var ni emot, och rekryteringsbidraget är ni emot. Jag har svårt att förstå hur ni ser på människors förutsättningar att skaffa sig den möjlighet som det innebär att behålla eller stärka sin plats på arbets-

marknaden. Skulle ni tro att kompetenskraven minskar i framtiden? Tror ni att utvecklingen blir sådan? Då verkar er politik på området mer logisk. Men eftersom ni säger ett och gör ett annat tycker jag fortfarande att det känns otydligt när det gäller vad ni tror om kompetensbehoven på arbetsmarknaden framöver.

Anf. 75 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Jag berättade i mitt anförande om ett antal studenter som i Sverige i dag tvingas lämna sina utbildningar därför att den ekonomiska verkligheten är så pass krass. Det beror alltså inte på vikande studieresultat eller något annat, utan på den svåra ekonomiska situationen.

Jag vill ha ett rättvist system som ger alla individer möjligheter till utbildning oavsett vilken bakgrund de har. Vi ser att regeringen under de senaste åren smygvägen har sänkt studiemedlen. Vi i Folkpartiet vill göra någonting åt detta, och vi höjer i vårt budgetförslag studiemedlen med 400 kr per månad för alla studenter. Därefter räknar vi upp studiemedlen i takt med priserna i samhället i övrigt.

Vi vill också att de studenter som har barn ska ha möjlighet att få ett barn tillägg och ett tilläggs lån på 3 000 kr i månaden. Vi vill att flit ska löna sig och att man ska ha ett tryggare och rättvisare system.

Jag undrar vad Jan Björkman anser att konsekvenserna för det här landet blir av de krossade framtidsdrömmar som vi i dag ser bland studenter. Får inte det mycket allvarliga konsekvenser för det här landets möjligheter och framtid som en kunskapsnation?

Anf. 76 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Fru talman! Jag kan ärligt säga att jag blir mer oroad när jag läser Folkpartiets budgetförslag på området än när jag läser Kristdemokraternas, Centerns, Socialdemokraternas, Vänsterns och Miljöpartiets. Och varför det? Jo, för att i det budgetförslag som ni lägger fram finns det 2 045 miljoner mindre till stu diestöd än vad det finns i regeringens förslag för 2005, som majoriteten i riksdagen står bakom.

När Axel Darvik pratar med folk ute i verksamheten är det alldeles utmärkt. Tyvärr åtföljs inte resonemanget av resurser i Folkpartiets budgetförslag. Jag kan inte hitta något annat än de 400 kronorna. Dessa 400 kr, som är så avgörande för att minska stressen och öka förutsättningarna, betalar ni genom att låta dem som läser på gymnasial nivå i vuxenutbildningen få mer än 1 500 kr i minskning. Det är den rättvisa som Axel Darvik pratar om när han säger att man vill ha ett rättvist system.

Jag undrar varför det blir så mycket rättvisare när de som läser på gymnasienivå på vuxenutbildningen blir av med 1 500–1 700 kr i månaden i förhållande till andra grupper. Jag tycker inte att det känns bra att man på det sättet ställer dem som har lägre utbildningsnivå emot dem som läser på de högre nivåerna och att man inte orkar göra en nyprioritering på området. Det skulle man i så fall fått större uppskattning för.

När det gäller barnfamiljerna sade jag redan i fjol att man kan överväga det system som Folkpartiet har redovisat. Det är inte odiskutabelt. Det finns också andra system som man kan överväga. Nu har regeringen sagt att man dels avsätter pengar för ett barn tillägg till de studerande,

dels återkommer med regelverk för detta. Jag antar att vi på den punkten får anledning att återkomma med en diskussion framöver.

Prot. 2004/05:49
13 december

Studiestöd

Anf. 77 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis positivt att höra att man till sist nu kommer med någonting för barnfamiljerna.

En av grundprinciperna för vårt system är just att det ska vara rättvist. Vi ser inte att man ska utmärka vissa grupper av studenter och säga: Ni får er utbildning helt betald, utan att behöva låna en enda krona! Andra studenter tvingas ju låna stora belopp för sin utbildning. Jag tycker inte att det är rättvist. Jag vill ha ett system som är lika för alla, där man inte ska skapa några drivkrafter för att vänta med sin utbildning till senare i livet och då få en gräddfil med extra bra förutsättningar.

Jag vill ha ett system som också ger möjlighet för studenter att klara av sina studier. Om Jan Björkman vänder sig om och träffar studenter så hör han att många av dem redan i dag säger att den ekonomiska situationen inte gör det möjligt för dem att fullfölja sina studier.

Det är klart att man kan stå här och nästan lite föraktfullt säga att de 400 kronorna inte är så mycket. Det är lätt att säga i den här salen, med idel höginkomsttagare. Ute bland studenter kan jag säga dig att 400 kr extra i månaden är ett ganska så betydande belopp eftersom de har så pass små marginaler att röra sig med.

Detta är inte det enda, utan vi har också tillägsslånen och de slopade fribeloppen som förslag från Folkpartiet för att förbättra studenters ekonomiska situation.

Jag vill att alla ska kunna ha samma möjligheter från start. Oavsett bakgrund ska man ha möjlighet att studera vidare. Det ska inte vara som vi ser att det är nu, när vi ser tendenser att beroende på vilken bakgrund och vilka föräldrar man har – och om de kan ställa upp när det krisar – så har man olika möjligheter att studera. Det är ett samhälle som jag inte vill se.

Anf. 78 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Fru talman! Jag vill inte heller se ett mer tudelat samhälle. Men de förslag som jag kritiserar från Folkpartiet har ju den omvända fördelningpolitiken som grund.

Jag ser det inte som ett fel att Folkpartiet föreslår 400 kr i ökning till studenterna på högskolan. Den fråga jag ställde handlade om varför det är lättare för dem att klara sig än för dem som man tar mer än 1 500 kr i månaden av. Det gäller de studenter som läser på gymnasial nivå för att skaffa sig en utbildning och ta sig in på högskolan eller för att behålla sitt jobb och så vidare.

Axel Darvik nämner dem som har utbildningen betald. Det är den allra svagaste gruppen på arbetsmarknaden. Det är de som har rekryteringsbidrag, som är arbetslösa, som riskerar att bli arbetslösa eller som är funktionshindrade. Axel Darvik säger till dem: Ta väck bidraget! Avskaffa det! Ni använder den utsatta gruppens bidrag till studenterna på högskolan.

Hade man orkat göra en ordentlig prioritering här hade man naturligtvis inte betalat dessa 400 kr för högskolestudenterna – och det kan ju i och för sig vara angeläget att göra det – genom att försämra förutsätt-

ningarna för dem som läser inom vuxenutbildningen. Jag tycker att Folkpartiet förtjänar kritik på det området också.

I dag kan jag inte underlåta att säga att det känns som om Folkpartiets utbildningspolitik är mer moderat än den moderata, och det är inte menat som ett beröm.

Anf. 79 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! När det gäller bidrag till vissa organisationer vill jag först säga till Jan Björkman att vi kristdemokrater vill överföra medel till rekryteringsbidraget så att pengarna går ut via CSN och inte via de fackliga centralorganisationerna.

Den 19 januari 2003 lades den studiesociala utredningen äntligen på regeringens bord. Sedan dess har inte mycket hänt. Det är fortfarande ett vakuum i de studiesociala frågorna. Därför vill jag ta tillfället i akt och ställa ett antal frågor till utbildningsutskottets ordförande.

När kan vi räkna med att de fätaliga förslag som ändå fanns i den här utredningen kommer upp till behandling här i riksdagen? När kan vi förvänta oss, om ens någonsin, ett nytt grepp i de studiesociala frågorna från vänsterkartellens sida?

Låt mig fortsätta frågandet genom att ställa en mycket konkret fråga som gäller deltidssjukskrivning. I dag är det inte möjligt när man studerar. Tycker Jan Björkman att det är rimligt att det är så? Hur är det med karensen på 30 dagar som jag tog upp i mitt anförande? Tycker Jan Björkman att det är rimligt att studenter ska vara den enda grupp som har en karenstid på 30 dagar? Är det över huvud taget rimligt att ha ett så här stelbent system som vi har i dag på studiemedelsområdet? Där ses alla på ett och samma sätt, och det tas inte hänsyn till att studenter ser väldigt olika ut och borde ha samma rättigheter och samma möjligheter som alla andra samhällsmedborgare att få ta del av socialförsäkringssystemen?

Anf. 80 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att påminna om att de krav som Torsten Lindström ställer på ökade insatser på det studiesociala området eller på studiestödsområdet kan vara berättigade. Det sade jag också i mitt huvudanförande. För vår del begränsas detta i prioriteringsordning och tidsordning av tillgång till ekonomiska resurser. Jag antar att det är samma sak för Torsten Lindström och Kristdemokraterna.

En del av de förändringar som Torsten Lindström föreslog när vi stod här i december förra året och som skulle genomföras 2005 har nu Torsten Lindström och Kristdemokraterna flyttat fram till 2006. När vi stod här året dessförinnan var det precis samma sak. Kristdemokraterna skjuter finansieringen av den politik som man vill genomföra till ett budgetår som man inte behöver ta ansvar för just nu. Jag tycker att det minskar trovärdigheten i Torsten Lindströms argumentation att ni inte har med dessa pengar i er budget för det budgetår vi beslutar om, utan att det alltid ligger på ett annat år. Jag tror att trovärdigheten hade ökat om det hade varit tvärtom.

Jag utgår ifrån att regeringen kommer med en studiestödsproposition under nästa år. Även där och även då kommer det säkert att göras ekonomiska avvägningar av vad som är ekonomiskt möjligt och rimligt att göra. Inför det kan man väl, mot bakgrund av det man kan se i den bud-

getproposition vi nu har framför oss och de budgetalternativ som finns från de borgerligas sida, fundera över vad som skulle vara den borgerliga sidans gemensamma krav där. Kommer stödet till vuxenutbildningen att finnas kvar? Eller får Torsten Lindström ge sig för Folkpartiet och Moderaterna, för att ta en aktuell och angelägen fråga?

Prot. 2004/05:49

13 december

Studiestöd

Anf. 81 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Det är värt att notera att Jan Björkman inte besvarade en enda av frågorna. Det var möjligen ett svar att det eventuellt, någon gång, kanske nästa år ska komma en proposition. Det är ju så det brukar heta från vänsterkartellens sida. Det är så det brukar heta i budgetdebatt efter budgetdebatt. Det ska eventuellt komma en proposition någon gång framöver när allting är färdigtänkt och färdigdiskuterat, och så händer egentligen ingenting förrän efter mycket lång tid, om ens då. Det har vi sett i till exempel frågan om barntillägg för studerande med barn.

Herr talman! Jag ber därför att få återkomma till mina konkreta frågor. Jag kan sammanfatta dem i en enda fråga, och jag ber verkligen Jan Björkman att svara på den. Anser Jan Björkman att det är rimligt att högskolestudenter inte har samma tillgång till socialförsäkringssystemen som alla andra som bor i Sverige? Är det rimligt? Ett ja eller nej som svar på den frågan skulle betyda mycket för den fortsatta diskussionen.

Kommer det ett ja som svar på den frågan finns det underlag att fortsätta diskussionen. Kommer det ett nej som svar på den frågan visar det än en gång vilken skillnad det är mellan Jan Björkman och oss kristdemokrater. Vi kommer med förslagen och framlägger dem på riksdagens bord. Vi gömmer dem inte, utan vi framlägger dem här i riksdagen i motion efter motion så att Jan Björkman, om han svarar ja på min fråga, har alla möjligheter att bifalla dem när de kommer upp till behandling här i riksdagen i vår. Snälla Jan Björkman, svara på frågan: Är studenter lika mycket värda som alla andra i vårt samhälle?

Anf. 82 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Det är intressant att lyssna på Torsten Lindström. När man läser Torsten Lindströms motioner som handlar om studiestödet både detta året, förra året och förrförra året, som jag har repetitionsläst inför den här debatten, ser man att diskussionen är densamma. Men de lösningar som Torsten Lindström vill ha lyser med sin frånvaro i de förslag som ni lägger fram. Kristdemokraterna anslår inte en krona till de förslag som Torsten Lindström pratar om. Ni har 43 miljoner mindre än regeringssidan. Man kunde tro att ni hade 5 eller 10 miljarder mer när man hör talet om allt som ska åstadkommas i Kristdemokraternas värld, men det finns alltså inte en krona.

Torsten Lindström kallar Socialdemokraterna och samarbetspartierna för vänsterkartellen. Jag får väl kvittera med att säga att Torsten Lindström ingår i maktalliansen. Resultatet av den har vi ännu inte sett, men jag antar att vi så småningom inte kan undanhållas resultatet. Så småningom kommer det väl också något slags utfall av den.

Torsten Lindström säger att det inte händer någonting. Låt mig då säga att vi år 2003 har genomfört ett rekryteringsstöd på 1,8 miljarder. Vi har genomfört en kombinationsutbildning som gäller kompetensutveckling för folk i kommuner och landsting som handlar om ett antal hundra

miljoner. Vi kommer med ett barn tillägg som gäller 450 miljoner. I den budget som vi ska anta har vi föreslagit att studiestödsgränsen för de äldre ska ökas. Det är några exempel.

Problemet för Torsten Lindström blir väl närmast hur han ska övertyga Moderaterna och Folkpartiet om att få behålla dessa pengar om det skulle vara så illa att maktalliansen skulle få regeringsmakten. De stora partier som Torsten Lindström vill samarbeta med är ju inte intresserade av vuxenutbildning och människors möjligheter att kvalificera sig för högre utbildning över huvud taget.

Anf. 83 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Herr talman! Under den förra mandatperioden blev det plötsligt enighet i utbildningsutskottet om att man skulle tillsätta en studiesocial utredning på Centerpartiets förslag. Det var väldigt positivt. Sedan visade det sig att det blev en enmansutredning med väldigt begränsade utredningsdirektiv. Man fick inte den totala översynen av studenternas studiesociala situation och hur de skulle få ta del av trygghetssystemen och socialförsäkringssystemen. Därför blev resultatet ganska klen. Det är bra att barn tillägget kommer nästa år. Det är väldigt positivt.

Men jag vill fråga Jan Björkman: Är det inte dags att gå ett steg längre och ta ett totalgrepp här och tillsätta en bred utredning som verkligen får analysera studenternas studiesociala situation så att studenterna får del av det välfärdssystem som medborgarna i övrigt har?

Anf. 84 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Det är en intressant infallsvinkel – att göra en total översyn av studiemedlen och studiestödssystemet igen.

Jag tror Håkan Larsson om de bästa ambitioner, inte minst med tanke på att de budgetförslag som läggs fram här i riksdagen ändå är rimliga. Samtidigt kan jag inte låta bli att fundera på vilket ansvar Centern kommer att ta om vi skulle göra en sådan översyn.

Förra gången vi gjorde en reformering av studiestödet var 1999. Jag har med mig protokollet från den debatten, med tanke på innehållet. Centerns representant i debatten om UbU7 sade då att fribeloppet endast bör höjas till två basbelopp, att rätten till studiemedel utan annan prövning än den som gäller studieresultatet bör begränsas till åtta terminer samt att för ytterligare studietid bör en generös prövning göras upp till tio terminer och därefter en något mer restriktiv prövning.

Har Centern nu helt omvärderat sin hållning så att man kan tro att det skulle bli en mer generös hållning om det blev en total översyn än vad fallet var förra gången? Då var ju kritiken mot regeringen att man var för generös i det förslag som man lade fram.

För övrigt är det som jag sade tidigare: För vår del handlar det inte om att vi är negativt inställda till att förbättra de studerandes villkor på vilken nivå vi än håller oss. Det handlar mer om att göra den vanliga prioriteringen och avvägningen mellan olika områden när vi tar de steg jag här har redovisat efterhand som de är ekonomiskt möjliga.

Anf. 85 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Herr talman! Vad gäller studiestödssystemet är vi nog ganska mycket mer generösa i synen på det än vi var 1999. Men det jag frågade om var

inte detta utan en studiesocial utredning, en bred parlamentarisk utredning som skulle gå igenom studenternas situation och möjligheter att få del av socialförsäkringssystemen och hitta bra lösningar på detta. Jag tror att det skulle vara väldigt bra om vi hade en sådan bred utredning, där både partierna och studenterna var väl representerade, för att försöka hitta bra lösningar som passar studentkollektivet.

Anf. 86 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Först kan jag förstå att ni i Centern inte uppskattar att bli påmind om hur det var förra gången.

Om vi dock bortser från det just nu antar jag att mycket av det resonemang som Håkan Larsson vill se i en ny studiesocial utredning handlar om kopplingen till de andra sociala systemen. Det nuvarande systemet är ju ganska enkelt. I och för sig blir jag inte riktigt klok när jag läser Centerns motion om studiestödet. Där står att studiestödet ska vara lika för alla. Sedan pratar man om 50–50, och det innebär väl, om jag förstått saken rätt, att Centern vill minska bidragsdelen även för grundskole- och gymnasienivån till 50–50-nivån. I övrigt är ju systemet likformigt i dag. Jag antar dock att det är kopplingen till de andra sociala systemen som Centern i första hand är ute efter.

Här tror jag att det beslut som fattades här i förra veckan om en stor parlamentarisk översyn av socialförsäkringarna också kommer att tangera det här området. Sedan kan jag anta att den utredningen tar längre tid än vad en snabbare utredning med ett mer begränsat uppdrag hade gjort. Det är alltså möjligt att det tillkännagivande som gjordes i förra veckan om en total översyn av socialförsäkringarna med en parlamentarisk behandling kommer att fördröja en del av det som både Håkan Larsson och jag skulle kunna tänka oss en snabbare hantering av.

Anf. 87 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Det är faktiskt närmare en miljon människor som årligen finansierar sina studier med någon form av studiestöd. Det berör alltså väldigt många. Det är också riktigt, som någon nämnde här, att vi i internationell jämförelse har ett mycket generöst studiestödssystem som minskar betydelsen av ekonomiska, geografiska och sociala hinder för studier på samtliga utbildningsnivåer i systemet.

Nu har Jan Björkman sagt väldigt mycket klokt om det här betänkan- det, och jag ska börja med att yrka bifall till dess förslag.

Sedan ska jag ägna mig åt att ta fram två saker som vi gläds väldigt mycket åt.

Det ena är det som står i 121-punktsprogrammet och som samarbets- partierna nu har beslutat om, nämligen att från 2006 införa ett barntillägg för studerande. Att det kan bli så tycker vi är oerhört roligt. Man ska dock veta – någon sade att det här går för långsamt och så vidare – att det inte är helt lätt att se hur ett sådant här barntillägg ska kunna utformas, och det finns all anledning att nu titta över det ordentligt. Det är stor skillnad mellan om man knyter det till den studerande eller om man knyter det till barnet. Man måste också fundera på sådana saker som hur man ska hantera det om båda föräldrarna studerar, om de har gemensam vård- nad och så vidare. Helt lätt är det alltså inte, men det ska nog ordna sig. Under 2006 ska det här vara möjligt.

Det är roligt att höra omsorgen, som jag delar, om alla studenter som också är föräldrar till barn. Man måste dock komma ihåg att är det några som står som segrare med det här budgetförslaget så är det faktiskt barnfamiljerna med höjt barnbidrag, höjt tak i föräldraförsäkringen och så vidare. Ett starkt stöd till barnfamiljerna finns faktiskt i budgetpropositionen.

Jag tycker också att det är jätteroligt att fler äldre nu får möjlighet att läsa med studiemedel. Det kommer att ha stor betydelse speciellt för kvinnorna, för det är de som deltar i vuxenutbildningen.

Sedan måste jag ytterligare en gång kommentera Moderaternas och Folkpartiets förslag. Ni vill minska anslagsramarna, Moderaterna med 130 miljoner och Folkpartiet med 200 miljoner. Samtidigt pratar ni om att ni helt vill avskaffa fribeloppet, och det tillskjuter ni inga medel för. Det är ju självklart att om man avskaffar fribeloppet kommer man också att öka kostnaderna för studiemedel.

Sammanlagt måste det här betyda att ni förväntar er en ganska kraftfull sänkning av antalet studerande med studiemedel. Då är det helt klart och tydligt, med åberopande av det som Tobias Billström och jag diskuterade i den förra debatten, att det är de vuxenstuderande det handlar om. Det är eleverna på folkhögskola, 25 %, och den nästan totala avlövningsen av komvux. För Folkpartiets del är det 900 miljoner när det gäller det statliga stödet till utbildning av vuxna.

Man kan bara konstatera att Moderaterna och Folkpartiet inte tycks dela övriga partiets ambition att ge både ungdomar och vuxna möjligheter till studier. De tycks inte heller dela uppfattningen att en hög generell kompetens är en förutsättning för ett lands tillväxt och därmed också en förutsättning för välfärd, en välfärd som inte bara ska omfatta ett fåtal utan solidariskt inbegripa alla medborgare.

Jag ska också göra någon kommentar till det niopunktsprogram som Moderaterna har kring studiestöd.

Man pratar om att det ska vara ekonomiskt hållbart och överblickbart. Ja, det stod också i den proposition som en gång lades fram, i samarbete mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, om det nya studiestödssystem som infördes 2001.

Att minska studenternas skuldsättning pratar man också om. Hur? Jo, genom att ta bort fribeloppet utan att minska studiemedlen. Studiemedel inbegriper både lån och en bidragsdel. Moderaterna och Folkpartiet menar att en student oavsett inkomst av arbete, näringsverksamhet eller kapital ska kunna få ett statligt bidrag på 593 kr per vecka, 11 860 kr per termin eller 23 760 kr per år. Är det rättvisa? Ni vill på något sätt göra bidragsdelen i studiemedlen till en del av det generella välfärdssystemet – ett slags förlängt och väldigt generöst barnbidrag, skulle jag vilja säga.

Moderaterna pratar också om att motverka den sociala snedrekryteringen. Det låter ju bra, men vad gömmer sig bakom orden? Återigen: För att motverka den sociala snedrekryteringen har satsningarna på vuxenutbildningen varit av fundamental betydelse, och det är precis det ni nu helt och hållet vill radera ut.

Ni pratar också om att skulderna ska betalas tillbaka. Ja, det är självklart att de ska. Därför skärptes också återbetalningskraven 2001. Vi ska aldrig vältra över skulder på nästa generation; det gäller såväl studiemedlen och studiestödet som kostnaderna för miljöförstöringen.

Sedan pratade ni om att systemet ska skilja på sådant som är relaterat till studier och sådant som hör ihop med boende. Men så är det ju. Vi har ett bostadsbidrag som man kan söka. Det lyder under samma regler som för alla andra, alltså en 29-årsgräns om man inte har barn. Det gäller för andra medborgare i samhället också. Det kan man tycka att man skulle vilja ändra på i den bästa av världar. Men det kostar oerhört mycket pengar. Jag skulle gärna vilja ändra på det, men det kostar mycket pengar.

Men jag skulle inte enbart vilja ändra det för gruppen studenter. Vi måste komma ihåg att väldigt många människor i vårt samhälle, föräldrar till små barn också, lever under mycket knappa ekonomiska villkor.

Axel Darvik tog upp stressen, den stress som studiemedelssystemet orsakar. Ja, det är säkert stressande. Men blir det mindre stressande av de förslag som Folkpartiet lägger fram om ett slags peng-poäng-system eller en examensbonus. Det om något måste väl ändå vara stressframkallande.

Tobias Billström tog också upp KY:s akademisering. KY är inga akademiska utbildningar och ska inte så vara. De är ett komplement till högskoleutbildning. En KY-poäng är inte en akademisk poäng och ska inte så vara.

Nu vill Moderaterna utöka antalet KY-platser med drygt 14 500. Det är riktigt att KY-myndigheten har gott om ansökningar, men faktiskt numera inte så helt lätt att rekrytera studerande. De sakerna måste faktiskt höras ihop. Visserligen har resultatet varit gott när det gäller att komma ut i arbete efter avslutade utbildningar, men förra året gick faktiskt 29 % ut i arbetslöshet. Det är inte så strålande resultat.

Vi får försöka ha en nyanserad bild av samtliga delar i utbildningssystemet, tycker jag.

En sak till skulle jag vilja säga, och det är att problemet med CSN kvarstår. Servicenivån sjönk, och det är *mycket* beklagligt. Handläggningen av ärenden måste bli effektivare, handläggningstiderna kortare och tillgängligheten måste öka. Regeringen måste gå till botten med problemen en gång för alla och se till att bristerna åtgärdas, oberoende om det handlar om kompetensbrist, resursproblem eller att myndigheten inte har fått tillräckliga och tydliga riktlinjer om vad som är dess ansvar. Ställ hårdare krav på uppföljning av de beslut som riksdagen har fattat, öka kraven på återrapportering och skärp kontrollen av CSN!

Anf. 88 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Britt-Marie Danestig efterlyste nyansering. Jag vet inte riktigt om jag efter dagens debatt skulle para ihop det uttrycket med Britt-Marie Danestigs anförande. Men jag ska försöka vara nyanserad i mina repliker i alla fall.

Först och främst är det helt riktigt att konstatera att vi antar att det kommer att ske en reduktion av antalet studenter. Det gör vi på två grundvalar.

Den första är att vi tror på en annan typ av arbetsmarknad, mer väl-fungerande än den som vänsterkartellen har drivit fram och upprätthåller. Den andra anledningen till att vi vill se en reduktion är naturligtvis att vi tror att det finns andra utbildningsvarianter som är bättre än till exempel

Kunskapslyftet, rekryteringsbidraget och komvux, som Britt-Marie Danestig prisar.

Men omläggningarna måste åtföljas av vissa typer av kvalitetskrav. Det är riktigt att man ser vissa skillnader i resultaten av KY jämfört med vad man har gjort tidigare. Det tror vi däremot att KY-myndigheten, som verkligen förtjänar kritik för att vara slö när det gäller att godkänna utbildningarna, bör ta på sig en hel del av skulden för. Vi tror att man bör göra aktiva insatser i det avseendet.

Sedan var det fråga om fribeloppet och minskningen av CSN:s ram. Först och främst vill vi se ett helt annat sätt att hantera studiemedel. Det trodde jag att Britt-Marie Danestig var medveten om efter det att vi har diskuterat det här i kammaren vid åtminstone två tillfällen. Men om så inte är fallet ska jag passa på att upplysa Britt-Marie Danestig om att vi inte tycker att det är en bra modell att ha CSN i nuvarande form över huvud taget. Vi tror att det går att göra det här billigare, effektivare och bättre för studenterna än vad som har skett tidigare.

Vi tror också att det kommer att ske en ökning av skatteintäkterna ifall man satsar på att ta bort fribeloppet. Det kommer att ske därför att fler studenter kommer att gå in för att arbeta. I dag lyfter 20 % av studenterna bara bidragsdelen och tar inte ut lånedelen. Det vore bra om den andelen kunde öka. Det tror vi att Britt-Marie Danestig håller med om.

Anf. 89 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Tobias Billström vet vilka grupper rekryteringsbidraget riktar sig till. Det är de som har väldigt svårt att komma ut på arbetsmarknaden. Många av dem är arbetslösa eller hotas av arbetslöshet. Och det är de som har någon typ av funktionshinder, som också försvarar för dem.

Många som deltar i vuxenutbildningen har behov av att få en andra chans i det livslånga lärandet. De har alltså inte den kompetensen att de kan påbörja exempelvis en kvalificerad eftergymnasial yrkesutbildning eller en högskoleutbildning. Om de inte kan få möjlighet till studier är de ofta hänvisade till andra åtgärder eller långtidsarbetslöshet. Jag vet inte om det är det som Tobias Billström verkligen tycker är samhällsekonomiskt riktigt och humant för de personer det gäller.

Jag vet att ni har tänkt att ni ska ha ett annat system. Ni förklarar inte särskilt mycket hur det går till. Ni pratar om en punkt som ni har, rätt till privatekonomisk rådgivning. Alla banker skulle jag vilja säga ge den möjligheten, så det är väl ingenting nytt. Information om kvaliteten på olika utbildningar bör man ju kunna få genom utbildningsanordnarna men också, när man går i gymnasieskolan, genom studie- och yrkesvägledarna.

Ni pratar också om studielån via bank. Jag har aldrig förstått hur ni har tänkt er det. Bankerna är affärsdrivande företag. Det ska de vara. De ska göra strikta ekonomiska bedömningar. Tror Tobias Billström att de studerande som inte har säkerhet för lånen och där man kan förvänta sig att inkomsten kanske inte blir så hög, exempelvis i konstnärliga yrken, är speciellt intressanta bankkunder?

Dessutom pratar ni om funktionellt sparande. Ni säger att det ska finnas samma möjlighet att spara till utbildning som till körkort och bostad. Vilka hinder finns för det?

Anf. 90 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag måste säga att för att vara vice ordförande i utbildningsutskottet tycker jag att Britt-Marie Danestig är sällsynt dåligt påläst. Det system som vi pratar om för att ordna studiemedelsutbetalningarna och studiemedelskonstruktionen finns redan i dag i Finland. Det går utmärkt att åka över och besöka Finland och studera deras system. Det fungerar alldeles utmärkt. Banker och finansinstitut svarar för utbetalningarna, och staten står för garantin.

Anledningen till att du inte tycker att det är bra, Britt-Marie, är att du och jag har två helt olika ideologiska uppfattningar. Du vill kunna ratta, styra och ställa med CSN, införa rekryteringsbidrag när det passar och över huvud taget köra den vanliga socialistiska modellen. Det vill inte vi. Därför tycker vi att det är bättre att skapa ett system som tryggar studenternas välfärd och studenternas rättigheter men som kanske ger politiker-
na lite mindre att säga till om.

Sedan är det också så att vi skapar bättre förutsättningar i vår budget genom att införa tre stycken barnbidrag för de studenter som är i behov av detta, dels ett för dem som är ensamstående, dels för dem som har barn och dels för dem som är studerande. Det innebär att vi på det hela taget har en mycket bättre ekonomisk bas än vänsterkartellen kan ställa upp med. Men jag förmodar att det också har gått Britt-Marie Danestigs näsa förbi.

Avslutningsvis när det gäller frågan om rekryteringsbidraget och de krav man kan ställa på utbildningens utformning vill jag säga att vi tycker att den är alldeles för akademiserad. Det tycker vi. Jag delar inte uppfattningen, som Britt-Marie Danestig ger uttryck för, att det enda alternativet till att gå in i en akademiserad utbildning för någon som har funktionshinder skulle vara arbetslöshet. Det är helt enkelt inte sant. Det finns alldeles utmärkta terapeutiska åtgärder som man kan sätta in, alldeles utmärkta utbildningar som hade kunnat utformas. Men det är klart att då hade man inte kunnat stå där och säga: Nu har vi lyckats öka kvantiteten av dem som har godkänd kompetens för att gå igenom högskoleutbildning. Det är ju det som skiljer oss åt i den här frågan liksom på så många andra ställen.

Anf. 91 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! När det gäller Moderaternas förslag till studiestödssystem går det ju bra att hänvisa till Finland, men det kan ju också vara så att det dunkelt tänkta blir det snårigt uttryckta. Jag skulle vilja säga att det är så i det här fallet.

Jag skulle vilja säga en sak till när det gäller detta. Jag fick inte något svar. Tobias Billström undvek att svara. Jag tolkar detta så – eftersom Tobias Billström inte tog upp det – att ni faktiskt tycker att det är rättvist att en person med höga inkomster av kapital eller arbete ska ha möjlighet att av staten få ett generellt bidrag på 593 kr i veckan. Det är ganska förvånande med tanke på Moderaternas andra politik när det gäller bidrag. Ni skär ju gärna ned för dem som är sjuka och arbetslösa. Det gör ni på ett skrämmande sätt för stora grupper människor i den här budgeten. Men när det gäller studenterna är ni generösa. Det är fråga om nästan 24 000 kr om året, 2 000 kr i månaden, i ett generellt bidrag.

Men så är det. Vi har olika sätt att se på människor. Vi värnar faktiskt dem som har det svårast i det här samhället. Moderaterna har en elitistisk syn på samhället, på människan och på kunskapen.

Anf. 92 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Min utgångspunkt är att jag vill ha ett rättvist studie-stödssystem.

Jag träffade för någon vecka sedan en student som berättade att han i somras hade tre arbeten, framför allt jobbade han på ett boende för psykiskt sjuka. Men han hade även andra arbeten.

Han jobbade och slet hela sommaren just därför att han inte ville hamna i den situationen och den knipa det innebär att man måste få stora studieskulder för sin utbildning. Han ville inte ha situationen där han var satt i skuld.

Denna student vill Britt-Marie straffa för att han jobbade och slet under sommaren för att bekosta sina studier och för att inte behöva ta lån. Jag tycker att det var sunt att han jobbade. Att klara av att jobba hela sommaren för att inte behöva ta lån är positivt.

Jag vet att situationen är svår för många studenter. I Folkpartiet vill vi höja totalbeloppet med 400 kr per månad, som i alla fall gör situationen något bättre.

Britt-Marie företräder ett parti som vill att vissa grupper ska privilegieras. Genom ett rekryteringsbidrag ska man ta sådana som i dag har arbete, ge dem en typ av arbetsmarknadsåtgärd och i stället ska de leva på bidrag. Jag tror att vi här har en av de viktigaste valfrågorna i nästa val. Vill man att arbetslinjen ska råda eller vill man att bidragslinjen ska råda? Jag tycker att ju fler som arbetar i landet desto bättre. Arbeta är det som skapar välfärd i samhället. Det är konstigt att Vänsterpartiet har denna uppfattning. Vänstern säger ju sig stå på arbetarnas sida och borde definitivt värna arbetslinjen. Jag hoppas att man kommer till en mer klarsynt inställning.

Anf. 93 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Det här förstår jag faktiskt inte riktigt. Det är väl ingen som har förbjudit en student att förena studier med förvärvsarbete? Tvärtom. Klarar man av att arbeta är väl det alldeles utmärkt. Förvärvsarbete ger nyttiga erfarenheter som man också kan koppla till studierna. Det är väl ingen som har förbjudit det?

Problemet är när man säger att fribeloppet ska tas bort helt. Det är då det blir orimligt. Jag tycker också att det är fritt upp till var och en att avgöra om de inte vill ta ut lånen. Det må väl vara.

Men i ert förslag säger ni att ni vill ta bort fribeloppet. Det är då problemen uppstår att det går att ta ut 593 kr i veckan i rent bidrag trots höga inkomster eller höga inkomster av kapital. Det tycker ni är rättvist, och det sätter jag ett stort frågetecken för.

Unga människor utan barn har kanske möjligheter att jobba. Men Axel Darvik har också ömmat mycket för dem som är föräldrar till barn och ska försöka kombinera föräldraskap med studier. Då blir det betydligt krångligare.

För att få rekryteringsbidrag är man antingen arbetslös eller också hotas man av arbetslöshet – det är förutsättningarna – och man ska ha en

sådan bakgrund eller kompetensprofil att man vet att man kommer att få svårigheter att platsa på arbetsmarknaden. Rekryteringsbidraget ska fungera på det sättet att det går snabbt att åtgärda detta genom att erbjuda någonting. Efter samtal ska den berörda snart komma in i någon typ av verksamhet som kan leda till jobb.

Prot. 2004/05:49
13 december

Stu­diestöd

Anf. 94 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Det är Britt-Marie Danestig som har problem. Jag ska förklara för vice ordföranden i utbildningsutskottet hur fribellopsgränsen fungerar.

Studenten med de tre jobben i somras gick nu och var djupt orolig i dessa jule­tider. När årsskiftet kommer faller domen. Har han jobbat för mycket, har han kämpat för mycket i somras? Då blir han tvungen att betala tillbaka till CSN delar av de 11 900 kr som han har fått under terminen. 11 900 kr är inte mycket att leva på, det vill säga bidragen. Det är inget räkmackeliv. Det är en tuff situation. För att inte tvingas hamna i en otrygg situation med stora lån valde han att arbeta på sommaren. Det är det jag vill göra någonting åt. Det är därför jag säger att jag vill avskaffa fribeloppet, men Britt-Marie tycker att det är bra att det ska vara så, att man ska tvingas till stora skulder även om man kämpar under sommaren för att jobba ihop sparkapital under terminerna.

För studerande med barn vill vi ge ett tilläggs­lån: 3 000 kr. Jag hoppas att Vänstern också kan gå med på detta. Det skulle absolut vara välkommet. Det är en kärv situation för barnfamiljerna.

Sedan var det frågan om rekryteringsbidraget. Britt-Marie Danestig erkänner att man rekryterar människor som har jobb för att de ska leva på bidrag. Jag kan tänka mig att ha arbetsmarknadsutbildningar för sådana som blir arbetslösa, där staten ställer upp med en utbildning, men när det gäller vilken typ av utbildning som helst finns det ett rättvist system med studiemedel som ger alla chansen att skaffa sig en utbildning. Det finns också kompetenskonton som en modell.

Anf. 95 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Fri­beloppet i år före skatt är 49 125 kr för heltidsstudier under 20 veckor. Det vet både Axel Darvik och jag. Som student måste man faktiskt hålla reda på sina inkomster, precis som vi andra får göra. Sedan får bedömningar göras. Jag tror att studenterna i regel är kapabla att göra det.

Det är nästan lite rörande att Axel Darvik nu tar upp arbetsmarknadsutbildningarna som en lösning på problemet. Är det något parti som har varit kritiskt mot arbetsmarknadsutbildningar är det faktiskt Folkpartiet. Ni får bestämma er för hur ni ska ha det, vilken fot ni ska stå på.

Anf. 96 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Ett nytt barn­­till­­lägg i studiemedelssystemet föreslås i budgetpropositionen och är mycket efter­­längtat. Detaljerna för hur tillägget ska utformas är inte klart i dagsläget, och det får vi anledning att återkomma till.

Studenttillvaron är långt­­ifrån anpassad efter ett liv med barn i dag. Jag har som tidigare student på en lång utbildning kombinerad med en

daglig tillvaro som förälder till tre barn känt av svårigheterna för att få dessa världar att gå ihop. Det är inte bara att man inte lever samma studentliv som många andra utan i stället skyndar sig hem efter föreläsningar och seminarier för att hämta barn på dagis, laga mat, tvätta och läsa läxor och att lärosätenas planering och beredskap att ge scheman är mer anpassade efter en student utan familj än en som måste lämna tidiga besked till förskolan om vilka hämtningstider som gäller. Nej, det handlar om att få tillvaron att gå ihop rent ekonomiskt, att inte behöva gå i väg varje kväll och helg för att arbeta extra och därmed få ännu svårare att få ihop vardagen.

I dag är många äldre, över 30, när de studerar och har redan eller får barn under utbildningstiden. Det här är en jämställdhetsfråga. Det är ofta kvinnor som blir drabbade av bristerna, och vi vill väl att alla ska ha samma möjligheter att studera.

Ett viktigt steg på vägen är att införa ett barntillägg. Personligen sympatiserar jag med Kristdemokraternas motion om att det bör fördelas per barn i stället för student. Jag hoppas att det kan utformas på just det sättet när vi ska diskutera detaljerna.

Miljöpartiet har en långsiktig vision om att kraftigt höja bidragsdelen. Det skulle avsevärt förbättra den ekonomiska situationen för de studerande, men det behövs omfattande åtgärder redan i dag för att förbättra situationen för studenter vad det gäller anpassning till socialförsäkringsystemen.

Vi i Miljöpartiet anser att den svenska välfärden ska omfatta alla i vårt land. Studenter är tyvärr i dagens läge en i mångt och mycket oskyddad grupp. Man tar en risk när man studerar i dag, och man får stora skulder. Vi anser att det finns gränser för hur stor risk man ska ta. Ett land med bra utbildningar och många som vill gå de här utbildningarna är ett rikt land. Vi kan inte begära att människor ska behöva leva på en väldigt knapp nivå på grund av att de är studenter eller att vissa grupper, såsom föräldrar, inte ska kunna studera på grund av sin privatekonomi.

Vi måste se till att visionen om livslångt lärande stämmer med våra trygghetssystem. I det sammanhanget är det ett problem att studera när man inte betraktas som fullvärdig medborgare liksom de förvärvsarbetande när det gäller trygghetssystemen. Arbetslinjen fungerar i dag inte fullt ut och är ett omodernt system. Det här behöver ses över ytterligare. Jag håller med Jan Björkman om att det begränsas av ekonomiska realiteter, men det är viktigt att peka på de här problemen och vilja arbeta för en förändring och påbörja det arbetet. Vi har från Miljöpartiet förslag på hur det här ska ske, och det återkommer vi till när vi behandlar motionsyrkanden senare under riksdagsåret.

Vi har också förslag på ett helt reformerat studiemedelssystem i motioner från i år som vi kan återkomma till, men jag skulle kortfattat vilja säga att vårt förslag handlar om ett nytt studiemedelssystem för att skapa ett mer flexibelt system utan alla begränsningar som finns i dag. Vi anser att det ska finnas många olika möjligheter till lärande. Som individer har vi olika förutsättningar, intressen och viljor. Därför måste det finnas ett brett utbud av alternativ så att varje människa kan hitta en plattform för utveckling som passar just honom eller henne.

Dagens studiemedelssystem är för stelt. Så gott som varje detalj är reglerad. Det handlar om hur många terminer och veckor man kan få

bidrag och lån, hur gammal man får vara, hur stor inkomst man får ha av arbete vid sidan om, hur många månader per år man kan få studiemedel, hur mycket man maximalt kan få ut i månaden och så vidare.

Miljöpartiet efterlyser ett mer flexibelt system som ger individen ökat inflytande över sin egen situation. Vi vill att man i stället fastställer ett totalbelopp för lån och bidrag som finns tillgängligt för varje student. Detta totalbelopp kan studenten sedan själv friare förfoga över, och man kan då välja hur fort eller långsamt man vill spendera de pengarna.

Ett system av det här slaget kan ge människor ökade möjligheter till inflytande och styrning över sitt eget liv. En student med tre barn lever under helt andra förutsättningar än en 19-åring som bor hemma hos sina föräldrar, men båda ska kunna leva drägligt under studietiden. Det skulle vara intressant om övriga partier är beredda att diskutera ett sådant helt nytt system som går att göra med samma totalbelopp som i dag.

Till dess att vi har ett i grunden reformerat studiesystem, i enlighet med vad jag har sagt, har vi sett behov av en rad reformer som vi nu i budgeten har fått gehör för hos regeringen och Vänsterpartiet.

Tillgängligheten till utbildning behöver förbättras genom att man underlättar för äldre att studera. Det kan handla om att maxåldern för studiemedel höjs. I dag är det möjligt att få studiemedel längst till det år man fyller 50. Det kan också handla om att avskaffa den så kallade ålders-trappan som innebär att rätten till studielån successivt begränsas från och med det år man fyller 41.

Utrymme för reformer för att underlätta för äldre att studera ges nu i budgetpropositionen för 2005, men det är faktiskt inte bara reformer för äldre som det ges utrymme för. Jag vill peka på ett ytterligare väldigt viktigt förslag som ingen tidigare har nämnt.

Vi anser att det är orimligt att man inte ska ha möjlighet att avsluta en längre utbildning som man har påbörjat när man kanske bara har en eller två terminer kvar.

Herr talman! I dag är rätten till studiemedel begränsad till maximalt tolv terminer. För att få dispens från den här regeln krävs synnerliga skäl. Det är en mycket hård begränsning, och det är väldigt sällsynt att dispens ges. Det finns nu förslag i budgetpropositionen om att skrivningen ska ändras, så att dispens i stället ges om särskilda skäl finns. Det är ett mycket mildare krav som ger betydligt bättre förutsättningar för studenter att få studiemedel under hela sin utbildningstid.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

7 § Kvalitet i förskolan, m.m.

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2004/05:UbU3

Anf. 97 MARGARETA PÅLSSON (m):

Herr talman! Tänk om jag hade fått skriva en proposition om kvalitet i förskolan. Då skulle jag ha skrivit om barnen i Sveriges alla segregerade bostadsområden och om våra möjligheter att förändra deras situat-

*Kvalitet i förskolan,
m.m.*

ion. Jag skulle ha beskrivit hur små barns förmåga till inläring bättre skulle tas till vara. Jag skulle ha visat på medicinsk vetenskap som bevisar att det är lättast att tillägna sig kunskap i de tidigaste åren, och jag skulle ha exemplifierat pedagogiska vägar för att dämpa ljudnivån på förskolorna.

Men nu fick jag inte skriva propositionen, utan det fick Lena Hallengren göra, och hon missade det mesta. Lyckligtvis fick Socialdemokraterna inte majoritet för att tvinga på kommunerna ”nattis”. Sedan blev det nästan ingenting kvar av propositionen. Förskolan kommer inte att förbättras med den ändring av skollagen som föreslås eller med förslaget till fördelning av statsbidraget.

Herr talman! Vi moderater tycker att all utbildning och barnomsorg är viktig, och inte minst viktig är förskolan. Här grundläggs mycket i barnens liv, och det är ett gyllene tillfälle att förbereda barnen för skolan och bygga på med de bitar som saknas i barnens språkutveckling samt genom leken locka fram lust för matematik och problemlösning. Barn är så olika och har så olika förutsättningar att tillgodogöra sig skolans undervisning, men med en genomtänkt pedagogik kan man under förskoletiden förbereda barnen inför skolan och också kompensera för vad en del barn inte får med sig hemifrån.

Alltfler elever lämnar grundskolan utan tillräckliga kunskaper i läsning, skrivning och räkning. Därför är det viktigare än någonsin att vi tränar dessa färdigheter. Skolan ska hinna med så mycket mer, och tyvärr är lärare lite som vi politiker. De har svårt att prioritera bort det gamla när riksdag, kommun eller skolledning inför nytt. Därför ägnas numera mindre tid åt grundläggande färdigheter än det gjordes tidigare.

Vi moderater, herr talman, vill införa en frivillig, pedagogisk barnskola för 3–6-åringar där de under lekfulla former får lära sig grunderna i att läsa, skriva och räkna. Barnskolan ska vara kostnadsfri och frivillig för barnen under 15 timmar i veckan men obligatorisk för kommunerna. För att vara framgångsrik ska man alltid starta tidigt, sade Lena Hallengren den 12 november. Det är just därför vi moderater vill införa en barnskola. Kunskapsinhämtning måste starta tidigt om människorna ska bli framgångsrika.

Många undersökningar bekräftar att det är språket som är nyckeln till integrationen i Sverige. Därför måste särskild hänsyn tas till de barn som inte har svenska som modersmål, och stödundervisning ska sättas in redan under förskoletiden. Det är idiotiskt att göra som en del kommuner gör, nämligen att skjuta på det problemet tills barnet kommer till skolan. Många kommuner hänvisar till resursbrist, och så tar de bort talpedagoger och speciallärare från förskolan. Men dels kostar det mer att åtgärda bristerna längre fram, dels utsätter man tidigt barnens självförtroende för det oerhörda som handlar om att känna att man inte duger och att man inte hänger med sina kamrater. Till denna barnskola riktar vi hela personalförstärkningen, de 6 000 nya tjänsterna, som är budgeterade under de kommande tre åren.

Social, motorisk och intellektuell mognad är individuell. Barn utvecklas inte i samma takt. Ett år är en mycket lång tid i en sex- eller sjuårings liv. Skillnaden i mognad mellan ett barn som är fött i januari och ett barn som är fött i december kan vara mycket stor. Därför är flexibel skolstart något som gynnar barnen, både dem som mognar sent och dem som

mognar tidigt. Skälen som Lena Hallengren anger för att säga nej till försöket är mycket märkliga.

Tror Socialdemokraterna verkligen att flexibel skolstart skulle innebära ett problem för eleverna när de börjar på gymnasiet? Tror ni verkligen att det tar exakt lika lång tid för alla elever att tillgodogöra sig skolans mål? Då skulle ju dagens situation inte finnas. Varför har vi i så fall 25 % som inte klarar grundskolan? De har ju alla gått där i minst nio år.

Barn är olika, och familjer är olika. Det som passar en familj passar inte en annan. Men många reformer, inte minst maxtaxan, försöker tvinga in alla barn och familjer i samma modell. Vi vill öka alternativen och mångfalden. Därför inför vi ett vårdnadsbidrag som utgår med 3 000 kr skattefritt per månad för de barn som är mellan ett och tre år och som inte utnyttjar kommunalt finansierad barnomsorg.

Kommunerna borde åläggas att informera sina kommuninvånare om vilka alternativ som finns inom barnomsorg, förskola, förskoleklass, den kommande barnskolan och skolan. Om man surfar runt på de svenska kommunernas hemsidor kan man se stora skillnader i dag. En del har utmärkt information, medan andra inte har någon alls. Ofta hittar man förklaringen till skillnaderna i det utbud som finns i kommunen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1, men står även bakom våra andra reservationer.

Anf. 98 CHRISTER NYLANDER (fp):

Herr talman! Den proposition som behandlas här beskrivs kortsiktigt med några rader: Fatima leker med lego. Man kan nästan se henne framför sig. Hon har blå klänning och röda strumpbyxor. Med båda händerna gräver hon i en legolåda. Håret hänger ned över henne. Så tittar hon upp och säger besviket: Här finns ju bara gubbar. Här finns bara legogubbar, inga tjejer att leka med. Så tittar hon sig runtomkring och ser att där är inga gubbar alls. Det är bara kvinnor och tjejer som jobbar i förskolan.

Jag är bekymrad över jämställdhetssituationen i förskolan. Jag tycker att det är en brist som mycket väl skulle kunna ha tagit en ganska stor portion av en proposition som handlar om kvalitet i förskolan. Men jag tror också att det finns anledning att vara ödmjuk. Det finns inga enkla snabba lösningar på det här problemet. Men några tankar kan man väl bjuda på.

Jag tror att vi måste uppvärdera förskolan. Jag tror att det är det första och viktiga steget, att se att förskolan är väldigt viktig. Vi måste uppvärdera förskollärarna så att mer än 2 % av dem som jobbar i förskolan kan vara män. Jag tror nämligen att det tyvärr finns ett ganska tydligt samband mellan värderingen av ett yrke och hur många män som finns där. Det handlar också om att lyfta fram de goda exempel som finns runtom i vårt land och i andra länder. Kanske handlar det ännu mer om att förstå att förskolan är en spegel av samhället i övrigt, att vi män och pappor måste ta större ansvar och större utrymme i barnens liv.

Detta borde vara centralt i en proposition om kvalitet i förskolan, men det är det tyvärr inte. På s. 59 står att regeringen avser att följa hur jämställdheten utvecklas. Man anser att det borde vara en central aspekt i kommunernas förskoleuppdrag. Man anser att det är angeläget att kommunerna uppmärksammar behovet av insatser, och man inväntar en jämställdhetsdelegations delbetänkande december 2004.

Prot. 2004/05:49
13 december

*Kvalitet i förskolan,
m.m.*

Nu har det delbetänkandet kommit. Jag ska med stort intresse lyssna på statsrådets anförande, där jag förväntar mig en del konkreta förslag på hur man ska stärka jämställdheten i förskolan. Jag vet att förskoleministern förbereder en konferens i morgon om jämställdheten i förskolan. Så det ska bli väldigt intressant att få höra vilka konkreta förslag som kommer.

Kanske är de stora grupperna en anledning till den bristande jämställdheten. Kanske hinner man helt enkelt inte med att lägga de aspekterna på förskolan. Jag tror att de stora grupperna i förskolan är ett huvudproblem. Det har med jämställdheten att göra.

Vi fick skrämmande siffror om bullernivån i förskolan bara för någon vecka sedan. I Skåne hade 7 förskolor av 190, tror jag, en bullernivå som på en annan arbetsplats skulle ha krävt att man hade hörselskydd. På en förskola!

De stora grupperna gör att fler och fler barn är i behov av särskilt stöd. Det innebär naturligtvis också att man har svårt att hinna med de pedagogiska ambitionerna.

Allting här sammantaget innebär att barnen som börjar i förskolan är sämre förberedda än de annars skulle behöva vara. Vilka drabbas värst? Det är självklart de som har störst behov av en bra pedagogisk verksamhet tidigt i livet.

Propositionen om kvalitet i förskolan beskriver läget i verkligheten ganska bra. Det handlar om, står det, att 3 % av grupperna har 26 barn eller flera. Hela 15 % av grupperna har 21 barn eller flera. När man sedan tittar vidare ser man inga konkreta beslut som lovar att vi nästa år inte ska ha barngrupper med 26 barn eller flera.

Vi läste i DN, i dag tror jag, om en stadsdel i Stockholm där man inte använt de pengar som kommit från staten till att minska barngrupperna. Det finns flera kommuner runt om i landet som ser det på det sättet.

Folkpartiet tror att det är nödvändigt med maxgrupper och tydliga nationella regler för ökad personaltäthet. Det skulle inte behövas om vi levde i den bästa av världar. Men vi vet att det inte är pedagogiska eller sociala behov som styr hur stora grupper man har i förskolan. Det är snöda ekonomiska förutsättningar.

Detta leder oss också in på att se vilka stora skillnader vi har mellan olika kommuner. Det är otroligt stora skillnader när det gäller allt från vilka gruppstorlekar man har till att se hur många barn det är per personal. Det är skillnader som gör att vi inte kan prata om en likvärdig förskola i dag. Den kommun som satsar mest på förskolan satsar mer än dubbelt så mycket per barn jämfört med den kommun som satsar minst.

Herr talman! De senaste åren har man flyttat fram de pedagogiska positionerna i förskolan. Den har fått en egen läroplan, och det tycker jag är jättebra. Nu är det viktigt att lägga mycket kraft på att fullt ut genomföra de ambitionerna och ta till vara barns fantastiska inlärningsförmåga tidigt i livet. Folkpartiet tycker att vi ska ha en väldigt hög pedagogisk ambition. Kanske vi inte ska ta några jättekliv de närmaste åren, men varje litet steg kan leda ganska långt.

Vi skulle gärna se att man satte upp ett nytt mål med sikte på att två tredjedelar av dem som jobbar i förskolan ska vara förskollärare och att förskollärarna ges ett än tydligare pedagogiskt ansvar. Det handlar om att satsa mer på språkträning. Det behövs för de barn som har särskilt stort

behov av att få lära sig det svenska språket. Det handlar om att sätta upp tydligare mål för förskolan och kanske också införa mål att uppnå så att vi kan se att den enskilda individen lär sig mer. Det finns förskolor runtom i Sverige som infört mål att uppnå. Regeringen gör allt, tillsammans med Skolverket, för att stoppa dem. Jag tycker att det är fel väg att gå. Låt eleverna blomma!

Kvalitetssatsning är att se att det också behövs mer av valfrihet. Vi behöver mer möjligheter för föräldrar och barn att välja den verksamhet som passar dem själva.

Det fanns stora förhoppningar på den proposition som skulle läggas fram om kvalitet i förskolan. Men, som Margareta Pålsson var inne på tidigare, blev det inte så mycket av det.

När Fatima tittar upp och besviket säger att det bara fanns legogubbar och inga legotjejer i kartongen, hur möts hon då? Möts hon av förskollärare som har tid att förklara varför det ser ut som det gör och att det faktiskt ser ut så i samhället också? Möts hon av en förskollärare som ritar lite grann på gubben så att det blir lite mer likt en tjej? Möts hon av en förskollärare som har en liten kassa så man kan köpa nya legobitar? Eller har hon oturen att gå i en förskola där bullernivån är så hög att ingen hör det hon säger, eller där ingen har tid att hjälpa henne?

Jag tror att det är i de här små mötena som kvalitet i förskolan avgörs. Det är så otroligt viktigt att man tar krafttag för att minska grupperna och ser till att alla barngrupper blir mindre. Man ska inte acceptera att barn som är två tre år gamla ska gå i grupper med 26 barn. Det är också viktigt att man höjer förskollärarnas status.

Herr talman! Folkpartiet har flera reservationer i detta ärende. De skulle alla göra sig alldeles utmärkt som regeringspolitik, men jag nöjer mig så länge med att yrka bifall till reservationerna 16 och 35.

Anf. 99 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! Debatten i dag handlar om våra barn och hur de ska tas om hand när de är mellan ett och sex år. Det vore inte så långsökt att tänka sig att diskussionen då skulle kretsa omkring vilka behov som är viktigast att tillfredsställa i de olika åldrarna mellan ett och sex år och vilken roll föräldrarna har i det sammanhanget. Men nu är vi i den svenska riksdagen, och då är barnomsorg lika med förskola.

Är det i första hand strukturerat lärande som en ettåring behöver? Vill föräldrarna att deras ettåringar ska börja skolan? Nej, de flesta föräldrar efterfrågar och anser att vad ettåringarna behöver är trygghet, närhet, kontinuitet och få vuxna omkring sig. Trots det är majoriteten i riksdagen nu på väg att omvandla dagis till skola fullt ut. De hade till och med tänkt sig att ettåringarna skulle kallas för elever, men det blev för absurt till och med för Socialdemokraterna. Eller var det opinionen emot som blev för stark?

Skolverket har redan varnat för att förskolan håller på att bli för mycket av vanlig skola och att det inte är bra för barnen. Men regeringen och tydligen också Folkpartiet, hörde vi nyss, är beredda att gå på i ullstrumporna som om ingenting hänt. En omsorgsform för alla barn från ett års ålder är det tydliga målet. Opinionsyttringar från småbarnsföräldrar i form av namninsamlingar och kommunala folkomröstningar för

större valfrihet viftas lättvindigt bort. Familjepolitik i ordets rätta bemärkelse håller på att mönstras ut helt.

Att få känna sig unik och ovillkorligt älskad är ett av människans djupaste behov, och det behovet måste tillfredsställas under de allra första åren. Det kan ingen politiker i världen ändra på.

Enligt FN:s barnkonvention är det föräldrarna som har huvudansvaret för att tillfredsställa barnens behov, men det är statens uppgift att ge dem praktiska och ekonomiska möjligheter att göra det. Så här står det i FN:s barnkonvention: Konventionsstaterna är övertygade om att familjen, såsom den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för alla dess medlemmars och särskilt barnens utveckling och välfärd, bör ges nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället.

Kristdemokraterna anser att Sverige inte lever upp till barnkonventionen på den här punkten. Anledningen är att här är det staten och inte föräldrarna själva som bestämmer hur barnen ska tas om hand. Styrningen sker inte med juridiskt tvång utan med ekonomiska styrmedel, och de kan vara minst lika starka.

Sedan ett par år tillbaka finns det trots allt en majoritet här i riksdagen som vill ge föräldrarna större frihet att välja barnomsorg för sina barn. Det är alltså en beställning från riksdagen till regeringen att utforma ett system som ger föräldrarna större handlingsfrihet och möjlighet att på ett bättre sätt än i dag kombinera omsorgen om de egna barnen med studier eller förvärvsarbete.

Lena Hallengren har vid flera tillfällen lovat att svaret på riksdagens begäran ska komma i förskolepropositionen. Den har ju skjutits framåt, och så kom den till slut. Då visade det sig att det var ett tomt löfte. Det fanns inga förslag i propositionen som skulle underlätta för föräldrar som vill förlänga ledigheten några månader eller något år. Det fanns inga förslag om förbättrade förutsättningar för familjedaghemmen, som är en så efterfrågad barnomsorgsform, i stället regler som snävar in deras överlevnadsmöjligheter.

Samma sak är det med de öppna förskolorna som också hotas av sotdöd. Deras betydelse är erkänd och omvitnad, särskilt av ensamstående föräldrar. Eftersom föräldrar och barn möts tillsammans där, ger det möjlighet att bygga upp nätverk med andra föräldrar samtidigt som barnen får lek och stimulans tillsammans med andra barn och vuxna under några timmar.

Det fanns inget förslag om fri etableringsrätt för den som uppfyller kraven och vill starta och driva en förskola.

På punkt efter punkt leder regeringens politik till minskade möjligheter för föräldrarna att ordna omsorgen om sina barn på det sätt som passar dem bäst.

Det vore intressant att få ett enda exempel på hur Lena Hallengren själv anser att hon och regeringen svarat upp mot riksdagsmajoritetens krav på större valfrihet. Jag har inte hittat något i den här propositionen.

Också när det gäller kvaliteten i förskolan är propositionen en besvikelse. För att barnen ska trivas och må bra måste varenda förskola ha hög kvalitet. Med det menar Kristdemokraterna i första hand små barngrupper och hög personaltäthet. Det går inte att hävda att något slags genomsnitt är tillräckligt bra, att någonstans här och där finns det en grupp som

är lagom stor till exempel, därför att barnen mår dåligt i för stora grupper. Då fungerar varken omsorg eller lärande som det är tänkt, hur duktig personalen än är, och det går ut över barnen. Det fanns inga konkreta förslag i propositionen om hur stora barngrupperna ska vara. Kristdemokraterna anser att det ska få vara max 12 barn i smågruppsgrupperna och max 15 i åldersgruppen tre till fem år.

Med vår politik, som skulle ge extra barndagar till föräldrarna efter föräldraförsäkringens slut och ett kommunalt vårdnadsbidrag, skulle det vara möjligt, därför att då skulle trycket på framför allt småbarnsgrupperna minska. Med regeringens politik är det dessvärre en utopi, och detta går ut över barnen.

Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 34 och 35.

Anf. 100 SOFIA LARSEN (c):

Herr talman! Att vara förälder och få ihop vardagspusslet är inte alltid så lätt. Tiden är en knapp resurs för många småbarnsföräldrar. Att kunna kombinera arbete och familjeliv är ofta rätt så bökigt.

I Centerpartiet arbetar vi med en politik där vi försöker att göra det lättare för familjerna att få ihop vardagspusslet och vardagen, lättare att få ihop och kombinera familjelivet, vardagslivet och arbetslivet. Vi vill ha ett ökat självbestämmande och en ökad valfrihet i familjepolitiken så att man ska kunna få mer tid tillsammans med sina barn.

Vår politik är raka motsatsen till Socialdemokraternas och Vänsterns politik som är mycket mer kollektivt utformad vad gäller familjepolitiken, den tänkta kvoterade föräldraförsäkringen, som vi fått höra talas om, och en förskolepolitik som motsätter sig mångfald. Vänsterns lösningar gör att det blir en större intolerans mot individuella lösningar, något som vi behöver mer av, absolut inte mindre.

Vi i Centerpartiet vill också att alla familjer ska ha en valfrihet och ett självbestämmande, och det förutsätter en mångfald av barnomsorgsformer. Barnomsorgen ska ge utrymme för nytänkande och olika former av tjänster som är anpassade till efterfrågan så att de passar varje enskild familjs unika behov. Då ska det finnas förskolor i kommunal regi, familjedaghem, kooperativ och andra typer av lösningar. Det är också viktigt att det erbjuds öppna förskolor runt om i kommunerna. De olika omsorgsformerna ska vara kostnadsneutrala för den enskilda familjen, annars blir det ingen riktig valfrihet. Makten över barnomsorgen ska också flyttas från staten och kommunpolitikerna till föräldrarna – de som vet bäst och känner till sin situation bäst.

För att underlätta familjernas vardagspusslande och öka valfriheten vill vi förbättra mångfalden och kvaliteten i förskolan. Ett sätt att göra det är att införa det som kallas för etableringsfrihet. Det innebär att de förskolor som uppfyller kraven som finns enligt lag ska ges tillstånd att bedriva förskoleverksamhet. Så fungerar det ju för de fristående skolorna. Också förskolorna ska kunna få de resurser som behövs för att bedriva verksamheten. Kommunerna blir helt enkelt skyldiga att ge bidrag till fristående förskolor, precis som vad gäller friskolorna.

Men det vill inte Socialdemokraterna. Det enda som står i propositionen om ökad valfrihet och mångfald är att det är viktigt. Det står inte så mycket mer. Den innehåller inga riktiga texter och inga riktiga förslag.

Hur kommer det sig egentligen att valfriheten får råda inom skolan medan det inte ska få vara någon etableringsfrihet och valfrihet inom barnomsorgen? Är det så att det här är första steget och att man sedan vill gå vidare och också förbjuda friskolorna runtom i landet?

Herr talman! Regeringens proposition är ganska torftig på innehåll, som vi har fått höra här tidigare. Den kommer inte med många nya konkreta förslag om hur kvaliteten i förskolan ska förbättras. Det är ganska lustigt eftersom propositionen heter just *Kvalitet i förskolan*. Jag undrar vad regeringen och Socialdemokraterna egentligen menar med det, för den största delen av innehållet i propositionen är hänvisningar till vad man har tänkt ska komma någon gång i framtiden, inte vad man har för förslag just nu.

Egentligen är det ju ganska konstigt att man lägger fram en proposition över huvud taget utan direkt innehåll. Det står ju ingenting om hur man vill förbättra och utveckla jämställdheten. Det står ingenting om hur man vill få fler manliga förebilder i förskolan. Det står ingenting om den mångkulturella förskolan med till exempel modersmålsundervisning under förskoletiden. Det står ingenting om den ökade flexibiliteten, om en bättre trygghet för barnen och en bättre miljö för både barn och vuxna. Detta är väldigt konstigt eftersom förskolan behöver mer stöd och mer hjälp. Den omfattar ju fler och fler barn. Enligt Kommunförbundet vet vi också att trycket på förskolorna kommer att öka i och med den baby-boom som är och har varit.

Det är viktigt att vi har en förskola som håller hög kvalitet, att alla barn får den tid och det utrymme de behöver i utvecklingen och att leken också sätts i centrum för barnen. Hittills har ju regeringen inte givit kommunerna tillräckliga förutsättningar för att kunna genomföra en högkvalitativ förskola. Reform efter reform har sjösatts från socialisternas sida utan att man har kunnat skicka med tillräckligt med pengar och resurser. Det har lett till sämre möjligheter för kommunen att utveckla sina verksamheter. Ekonomi och utveckling har halkat efter mer för varje år.

Vi vet också att barngrupperna många gånger är långt större än vad som är bra för barnen. Vi vet att bristen på förskollärare är mycket stor och att det är svårt för kommunerna att få tag på utbildad personal. Av den personal som finns på förskolorna är knappt hälften utbildade pedagoger. Många förskollärare känner också att de är pressade. Personalen sliter för att det ska fungera, för att vardagen på förskolorna ska gå ihop. Många föräldrar är oroliga för att deras barn inte får den omsorg och den utveckling som de ska ha.

Att regeringen försöker komma i kapp med lärarbristen är ju bra. Men den lösning man har tänkt sig är ganska svår att genomföra. Dels vet vi att riktade bidrag av den här typen ofta slår ganska snett. Vi vet också att det inte finns utbildad personal att få tag på. Knappt 1 000 förskollärare per år tror man att det kommer att komma ut från lärarhögskolorna. Min fråga till förskoleministern är: Hur har man tänkt sig med de här 6 000 nya förskollärarna? Vilka är det som ska göra detta eftersom det inte riktigt finns några utbildade pedagoger? Vilka andra typer av lärare vill man ha?

Herr talman! Det är viktigt att det är ett bra samspel mellan förskola och skola och att det finns en flexibel övergång de två emellan. Centerpartiet har föreslagit en flexibel skolstart. Det handlar om att eleven ska

börja skolan när den är mogen kunskapsmässigt och erfarenhetsmässigt, och inte efter den ålder man har. Vi vill ha en mer elevantpassad skola, och vi ser att det här är en del av vägen dit. Den flexibla skolan öppnar också upp för den enskilda elevens unika förutsättningar och möjligheter och ingenting annat.

Det finns ju ett par kommuner som har testat det här med flexibel skolstart. Det fungerar mycket bra. Kommunförbundet är också positiva. Alla inblandade parter ser det här som en naturlig utveckling av den nya skolan. De enda som inte verkar se den utvecklingen är ju Socialdemokraterna och Vänstern. Lena Hallengren säger till och med att hon tänker stoppa den försöksverksamhet som finns. Ingen ska ens få försöka och se om det här är bra för eleverna och deras utveckling. Det är inte bra med mer flexibilitet. Det är inte bra med mer individuella lösningar. Jag börjar fundera: Hur långt får man gå egentligen i totalstyre i Sverige?

Herr talman! Med fakta i ryggen om kommunernas ekonomi, bristen på utbildad personal och en önskan om mångfald i barnomsorgen, en flexibel sådan, ser man att det krävs en hel del förändringar. Vi vill stärka kommunernas ekonomi så att de klarar av behovet av barnomsorg framöver. Det behövs också en hel del mer personal inom förskolan för att den ska fungera. Vi behöver se över utbildningen framöver så att fler känner sig lockade att bli förskollärare. Vi vill stärka mångfalden i förskolan, och vi ska tillåta en ökad flexibilitet.

Inte ingenting av detta är något direkt genomgripande i den lagda propositionen. Det finns inget nytänkande inom de områdena och inga förslag som stärker kommunerna, förskolorna eller familjernas möjligheter. Socialdemokraternas politik har varit och är tyvärr rätt så tom på det här området.

Centerpartiet har lagt fram många bra förslag, men just nu i kammaren väljer jag att yrka bifall till reservation 4 under punkt 2 och reservation 35 under punkt 23.

Anf. 101 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Herr talman! Med risk för att bli lite tjugig, eftersom det är tredje gången jag är med i en debatt i dag, tänkte jag prata lite om förskolan.

Det som händer tidigt i ett barns liv är avgörande för hela livet. Det är därför de första åren i livet är så viktiga. Ett samhälle där ett barn från sin första dag känner sig välkommet och omhändertaget har vunnit mycket i strävan mot hållbarhet.

I en grön familjepolitik sätts barnen i centrum. Det kan låta sig sägas av flertalet, men att sätta barnen i centrum innebär att verkligen vara beredd att ge barn tid. Därför är det för oss i Miljöpartiet viktigt att vi skapar förutsättningar för föräldrar att tillgodose barns individuella behov att utvecklas i egen takt.

Vi ska i dag ta ställning till en ny förskoleproposition som arbetats fram i samarbete mellan regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Den innehåller flera viktiga förändringar även om flertalet av de skarpa förslagen återkommer i skollagsförslaget.

Att stärka kvaliteten i förskolan med kvalitetsredovisningar och att utveckla arbetet med föräldrars inflytande över verksamheten är för oss väldigt viktiga komponenter. Men vi behöver också, utöver detta, framöver utveckla alternativen och föräldrarnas möjligheter att välja att vara

hemma de första åren. Vi kommer att återkomma till förslag om det här i helt andra betänkanden här i kammaren under motionsbehandlingen senare, i vår.

Det måste vara möjligt både med fullt utbyggd barnomsorg tillgänglig för alla och ekonomiskt stöd till föräldrar som väljer andra alternativ. Föräldrars val mellan att ha barnen hemma medan de är små eller att ha barnen i förskola, familjedaghem eller öppen förskola ska kunna göras utifrån vad som är bäst för barnen med stöd från samhället oberoende av vilken form föräldrarna väljer. Därför är det av vikt att regeringen verkställer riksdagens tidigare fattade beslut om valfrihet i barnomsorgen.

Vi tror att en mångfald av olika barnomsorgsformer berikar och leder till en bättre verksamhet. Det gäller såväl den kommunala verksamheten som enskilda förskolor, kooperativ, familjedaghem med mera. Förskolan passar inte för alla barn och föräldrar. Därför måste alternativa former uppmuntras.

Familjedaghemmen är viktiga och bör stödjas för att de ska finnas kvar som alternativ. Siffror från Skolverket visar att andelen barn som är hos dagmamma har minskat under hela 90-talet och fortsätter att minska. Man bör stärka kommunernas uppdrag att erbjuda familjedaghem då föräldrarna önskar det. Det finns dock en del problem med att göra det helt obligatoriskt, som Kristdemokraterna har med i en motion, även om jag känner stor sympati för det. Det är svårt att ålägga någon att bli dagmamma. Verksamheten sker i privata hem, vilket ytterligare komplicerar för en skrivning om en absolut rätt.

Herr talman! Det är en viktig åtgärd att öka vuxennärvaron och skapa mindre barngrupper i förskolan. Satsningar på att ge våra barn en bra start i livet är en investering som är den viktigaste och mest lönsamma ett samhälle kan göra. Antalet barn per vuxen i förskolan har ökat väsentligt de senaste decennierna. Det är till stor del barnen som har drabbats av nedskärningspolitiken på 90-talet. 1980 gick 14 % av barnen i grupper med 16 eller fler barn. Nu går nästan vart femte barn i grupper om 21 barn eller fler. Antalet barn per helårsanställd ökade med 35 % under 90-talet. Nu tillförs därför nya resurser till kommunerna för att de ska anställa 6 000 fler i personalen i förskolan.

Miljöpartiets grundläggande inställning är att resurstillskott liknande de här bäst hanteras av kommunerna och bör finnas i det generella statsbidraget. Men i det här fallet har man av olika skäl funnit det nödvändigt med ett riktat bidrag. Därför har det varit viktigt för oss att regelverket nu är utformat för att skapa största möjliga flexibilitet inom det riktade bidraget och för att undvika flera av de problem som kommunerna har upplevt med Wärnerssonbidraget. Det gäller till exempel att basåret nu blir ett snitt av två år för att inte ett enskilt år ska få för stort genomslag och att det finns möjlighet för en kommun att under 2005/06 använda en del av bidraget för att motverka en *minskning* av personaltätheten. Det viktiga är då att målet om personaltäthetsökningen nås 2007. Detta sker genom en fördelning av den så kallade barnomsorgsmodellen, som ger en smidigare övergång när pengarna sedan ska gå in i den så kallade påsen.

Det fastslås nu också tydligare i den här propositionen att bidraget ska ges både till enskilda och kommunala förskolor och att det inte får göras skillnad mellan dessa. Att nu stärka samarbetet med föräldrarna och föräldrarnas inflytande i förskolan är ett viktigt steg i utvecklingen.

Föräldrarna är oerhört viktiga, och dialogen med förskolans personal måste stärkas ytterligare. Att lämna sina barn till förskolan innebär oftast något positivt för barnet och dess utveckling, men det är också ett stort steg för både barn och föräldrar.

Nu föreslås utvecklingssamtal varje halvår samt att det alltid ska finnas något forum för inflytande. Ofta tror jag att detta redan i dag fungerar bra och att det dagliga samtalet vid lämning och hämtning kanske har den största betydelsen. Det är emellertid viktigt att också ha tillgång till ett mer formellt och samlat forum för diskussion och inflytande.

Förskolan ska bli egen skolform. Det är en utveckling mot en mer pedagogisk verksamhet som skett i flera steg med till exempel egen läroplan. Vi vill dock från Miljöpartiet peka på att man bör följa den utvecklingen noga och vara uppmärksam ifall det finns tendenser till så kallad skolifiering. Vi känner en viss oro för det.

Det är oerhört viktigt att betona förskolans dubbla uppdrag med omsorg och pedagogik som viktiga hörnstenar. Omsorgen är det kanske allra viktigaste under barnets första år, och förskolan måste därför behålla sin särart. Utvecklingen måste följas och vi ser alltså med oro på den utveckling som i dag finns där förskoleklasserna alltmer skolifieras. Därför är det bra att propositionen betonar att förskolan ska ha sin särart kvar och utveckla den egna pedagogiken och lekens betydelse. Det är bra att propositionen slår fast att man är barn i förskolan, inte elev. Vi från Miljöpartiet anser att det i den kommande skollagen på liknande sätt slås fast att förskolan inte ska syssla med undervisning.

Det är också viktigt att betona att både förskollärare och barnskötare behövs även i framtiden. Båda gruppernas kompetens behövs i förskolans verksamhet, och de bidrar gemensamt till barns omsorg, utveckling och lärande.

Mellan de borgerliga partierna verkar det finnas stora skillnader i synen på barnomsorg och förskola – från Moderaternas allt större betoning på tidig skola till Kristdemokraternas betoning på omsorg, trygghet och föräldrars valfrihet, som jag i detta fall känner större sympati för.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 35. I övrigt yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 102 LOUISE MALMSTRÖM (s):

Herr talman! För några veckor sedan blev jag intervjuad av en doktorand vid Columbia University i New York. Hon hade tidigare varit projektledare för en OECD-studie som jämförde olika länders förskole-, familje- och barnomsorgspolitik. Det hade väckt hennes intresse för och nyfikenhet på våra lösningar i Sverige, och nu forskar hon själv kring *education and care – educare* – som hon uttryckte det, det vill säga lärande och omsorg om små barn i Sverige, USA och Tyskland.

När intervjun var klar frågade jag henne vad hennes studier hade gett för intryck av vår förskola i jämförelse med övriga länders. Hon svarade ungefär så här: Jag är så imponerad, speciellt av tillgängligheten, likvärdigheten och kombinationen av lärande och omsorg. Vi har några av världen bästa förskolor i USA, men vi har definitivt också några av de sämsta, och det är till dem många är hänvisade.

Jag tycker att hon i sitt svar satte fingret på det som vi kan vara mest stolta över med vår svenska förskola, nämligen balansen mellan lärande

och omsorg, tillgängligheten och likvärdigheten i mångfalden samt det faktum att vi har en förskola med hög kvalitet som omfattar det stora flertalet och därmed också minskar segregationen.

När man frågar svenska föräldrar vad de tycker om förskolan får den mycket bra betyg. De flesta av de drygt 82 % som har sina barn inskrivna i förskolan tycker att det är en fantastisk verksamhet som bedrivs där och att de kan känna sig trygga när de lämnar sina barn och går till arbetet eller studierna, eller för den delen till jobbsökaraktiviteterna. De vet att barnen får både god omsorg och pedagogisk stimulans, vilket förbereder dem väl för ett fortsatt lärande i mer strukturerad form senare i livet.

Nu ska ni inte tro att jag inbillar mig att det bara är regeringens förskolepolitik som gör att förskolan får så höga betyg. Våldigt stor betydelse har naturligtvis personalen och ledningen i förskolan, de som varje dag går till jobbet och lägger ned sin själ i arbetet utan att kanske alltid inse vilken avgörande betydelse de har för en del barn, till exempel för de barn som får sin enda normala vuxenkontakt i förskolan, eller vilken roll de spelar när det gäller att fostra nya generationer och förbereda dem för ett fortsatt livslångt lärande.

Hursomhelst har förskolans förträfflighet en mycket större betydelse än det finns utrymme att redogöra för i den här debatten. Jag tänker på förskolan som en självklar del i ett modernt generellt välfärdssamhälle, dess betydelse för alla mammors och pappors arbetslivsutveckling, självförverkligande, jämställdhetssträvan, hälsa och så vidare.

Men låt oss lämna det därhän just nu, även om det naturligtvis är högst betydelsefullt eftersom förskolan aldrig kan ses som en isolerad del i samhället utan måste sättas in i rätt perspektiv, som en del av samhällslivet och det livslånga lärandet.

Samtidigt finns det naturligtvis orosmoln. Det som förskoledebattörer vanligtvis målar upp handlar nästan uteslutande om närvarotider och antalet barn per grupp i förskolan. Jag har stor förståelse för det. När man samlar alltför många barn i en grupp sker det oundvikligen på bekostnad av kvaliteten och den tid varje vuxen har att ägna åt varje barn. Att säga exakt hur många barn som ska ingå i varje grupp eller hur många barn per vuxen som är det ultimata antalet tror jag däremot är omöjligt. Det beror på hur gruppen ser ut.

Låt oss nöja oss med att konstatera att en barngrupp i förskolan inte ska vara större än att varje barn blir sett och får sin del av de vuxnas uppmärksamhet. Så är det inte överallt i dag. Därför är det viktigt att de miljarder som de närmaste tre åren tillskjuts förskolan används till att öka personaltätheten och glesa ut grupper där det är för trångt. Om det tror jag att vi i huvudsak är överens.

Jag skulle också vilja vidga debatten en smula. Om vi ska fortsätta att vara det flaggskepp i världen som jag tror att svensk förskola faktiskt är handlar det inte bara om gruppstorlekar. Det handlar också om innehållet i den verksamhet som bedrivs.

För någon vecka sedan lämnade Delegationen för jämställdhet i förskolan, som utsetts av regeringen, ett delbetänkande. I samband med det poängterade delegationens ordförande Anna Ekström att genusperspektivet måste få ett tydligare genomslag i den svenska förskolan. Här lever förskolan verkligen inte upp till de mål om aktivt arbete med jämställdhet som skrivits in i både skollagen och i förskolans läroplan. Tvärtom tyder

studier på att förskolan ofta förstärker traditionella könsroller och könsmönster i stället för att motverka dem. Att komma till rätta med detta är en viktig kvalitetshöjande aspekt för förskolan. Oron för jämställdheten delar jag med Christer Nylander.

Andra kvalitetsaspekter är kraven på ledning och personal, deras systematiska kvalitetsarbete, förmågan att anpassa förskolor mångkulturellt och att öka barns och föräldrars inflytande i förskolan. Alla dessa aspekter tas upp i regeringens förskoleproposition. Härmed yrkar jag bifall till utbildningsutskottets förslag i betänkandet *Kvalitet i förskolan, m.m.* och avslag på samtliga motioner.

Herr talman! När jag träffar föräldrar som har barn i förskolan och förskolepersonal talar vi förstås om förskolans förtjänster och brister. Ibland lyfts gruppstorleken och oförmågan att se varje barn upp. Ganska ofta lyfts bristen på tid att planera den pedagogiska verksamheten upp, det som förskolans läroplan betonar vikten av. Ibland talar vi om förskolepersonalens behov av fortbildning.

Någon enstaka gång har jag också hört en förälder säga att hon skulle vilja vara hemma med barnen och slippa jobba under småbarnsåren och att hon tycker att det behöver utgå ekonomiskt stöd för detta. Jag antar att det är det som reservationen apropå tillkännagivandet från förra riksmötet går ut på, alltså det tillkännagivande om mångfald och valfrihet inom barnomsorgen som gjordes av alla partier utom Socialdemokraterna och Vänstern. Att jag tror det beror på att resten av tillkännagivandet närmast beskriver verkligheten i dag.

Det skulle därför vara intressant att höra vilket system alla dessa partier tillsammans syftar på för att fler föräldrar ska kunna vara hemma längre. Är det en förlängd föräldraförsäkring vi talar om? I så fall tycker jag att det är intressant att diskutera frågan. Jag misstänker dock att det är något som alla partierna inte är riktigt överens om.

Aldrig har jag i alla fall hört en förälder eller en anställd klaga på själva idén eller upplägget med svensk förskola. Aldrig har jag hört någon efterfråga en barnskola med mer strukturerad pedagogisk verksamhet i stället för dagens förskola. Inte heller har jag hört någon klaga på att barnen lär sig för mycket i förskolan och att verksamheten borde vara striktare inriktad på omsorg.

Jag tror faktiskt att vår svenska förskola med dess unika kombination av lärande och omsorg är väldigt ändamålsenlig och populär, och jag förstår att en amerikansk doktorand finner stort intresse av att studera den.

Anf. 103 SOFIA LARSEN (c) replik:

Herr talman! Riksdagen har ju beslutat om en ökad valfrihet i barnomsorgen. Jag skulle vilja fråga Louise Malmström vad hon tycker är det viktigaste för regeringen att genomföra för att vi ska få den ökade valfriheten.

Anf. 104 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att det finns någon annan verksamhet på utbildningsområdet som präglas av sådan mångfald och valfrihet som barnomsorgen.

*Kvalitet i förskolan,
m.m.*

Jag tror dessutom, om jag inte minns fel, att mångfalden har ökat. Det har tillkommit fler alternativ de senaste åren när det gäller att kunna välja barnomsorg.

Anf. 105 SOFIA LARSEN (c) replik:

Herr talman! Det var ett intressant svar. Riksdagen har med majoritet beslutat just att vi ska säkerställa och öka mångfalden inom barnomsorgen.

Ett sätt att kunna säkra mångfalden är att införa en etableringsfrihet. Om till exempel en fristående förskola vill starta i en kommun ska den ha rättighet att göra det. Kommunen ska inte kunna gå in och säga nej. Det är precis som vi har det för fristående skolor i dag.

I min hemkommun Örebro – det har jag tagit upp tidigare som ett exempel – säger Socialdemokraterna med stolthet i rösten: Vi säger nej till allting som har med fristående att göra. Det ska vara kommunalt. Det som finns som kooperativ får finnas kvar. Men man ska inte utveckla det. Det gör att de fristående alternativ som finns är överfulla, och det är flera år i väntetid på dem.

Det kallar inte jag för mångfald. Det kallar inte jag en valfrihet. Den möjlighet som ska finnas är att varje familj utifrån sina egna behov och förutsättningar ska kunna välja den barnomsorg som passar just dem bäst. Då är till exempel etableringsfriheten oerhört viktig. Vad tycker Louise Malmström att det är för skillnad mellan etableringsfriheten för förskolorna jämfört med skolan? Vad är det som gör att just fristående förskolor inte ska kunna finnas på samma sätt?

Anf. 106 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Kommunal och enskild förskoleverksamhet har ett gemensamt uppdrag och ska inte arbeta i konkurrens. De ska samverka med varandra. Jag kan inte uttala mig om ett enskilt exempel som du nämner i Örebro. Mina erfarenheter i min hemkommun är att det verkligen inte är något problem. Det har inte varit någon som sagt emot. Där har man kunnat starta och komma överens tillsammans om var det behövs fler barnomsorgsplatser eller förskoleplatser.

Anf. 107 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga om personalen. Förskolan är mycket dess personal. Vi har talat om de 6 000 nya tjänsterna som ska fram under tre år. För att få fram dem kommer det att krävas speciella åtgärder. Vilka insatser tänker regeringen göra? Eftersom jag är för valfrihet även i utbildningen undrar jag: Kommer regeringen att ålägga våra lärarhögskolor att ta bort den öppna ingången som finns på vissa ställen?

Anf. 108 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Regeringen har gett ett uppdrag till Myndigheten för skolutveckling att intensifiera informations- och utvecklingsarbetet om förskolan för att stimulera rekryteringen av personal. Lärarutbildningarna har också fått i uppdrag att attrahera fler förskollärostudenterna.

Anf. 109 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Med all respekt, Louise Malmström: Jag fick inte svar på frågan. Tänker man ta bort den öppna ingången?

Anf. 110 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att man ska fokusera på det. Det bästa sättet att rekrytera personal till förskolan är att visa att det finns en bra arbetsmiljö inom förskolan.

Det gör man till exempel genom att tillskjuta resurser och visa att det är en framåtsyftande pedagogisk diskussion som pågår. Det gäller att visa att personalen som arbetar i förskolan får möjlighet till fortbildning och så vidare.

Anf. 111 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Först undrar jag över den långa uppräknings av förskolans fördelar. De är många, vill jag säga. Men vart tog barnen vägen? Det var en lång uppräknings om varför förskolan var så bra för vuxna på olika sätt, men barnen försvann där.

Louise säger att hon är nöjd med balansen mellan strukturerat lärande och lek. Hon är till och med stolt för det. Jag har läst *Förskola i brytningstid* från Skolverket. Beteckningen är ganska bra: förskola i brytningstid. Det håller på att hända någonting i förskolan som är lite skrämmande.

Där säger man att risken är stor att de individuella utvecklingsplanerna med skolan som förebild fokuserar på barnens brister och blir ett instrument för normalisering av vad barnen ska kunna.

I betänkandet säger majoriteten, där Louise ingår, att utskottet delar den uppfattningen. På vilket sätt framkommer det i betänkandet? Vad gör ni åt att balansen håller på att väga över till individuella utvecklingsplaner och att barn inte får vara barn längre?

Anf. 112 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tror att man ska titta på vad det väger över mot. Om det väger över mot lärande i sig tror jag inte att det är farligt. Däremot delar jag den oro som du ger uttryck för och som också ges uttryck för i propositionen när man använder skolan som mall och ska mäta barn som man mäter elever och följa upp noggrant vad varje individ klarar och kan i förskolan. Det finns sådana oroande exempel i våra förskolor. Vi får hjälpa till att stötta upp och visa vad som är förskolans särart, att ha utvecklingssamtal och så vidare, och vad som är särskilt med förskolan så att man inte behöver kopiera skolan.

Anf. 113 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Det är klart att vi kan hjälpa till att stötta upp. Men det vore bra om vi också gav några riktlinjer. I stället är det dubbla budskap. Jag förstår verkligen personalen på förskolan och hur frustrerade de som arbetar där måste känna sig.

På ena sidan får de signaler om att det ska vara skola. Förskolan ska ingå i skollagen. Det ska vara utbildning och rektor. På andra sidan får de

Skolverkets rapport som säger: Nu har ni redan gått för långt när det gäller skolifieringen. Nu måste ni hejda er här.

Här måste regeringen tala om för förskollärare och barnskötare vad man förväntar sig. Det gör man inte i den här propositionen. Det är allvarligt.

Anf. 114 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att det faktum att förskolan blir en egen skolform behöver betyda att det måste vara mer likt skolan. Det handlar mer om gemensam lagreglering vad gäller mål, inflytande, kompetensutveckling och sådant.

Personligen tror jag att man i de allmänna råden kan utnyttja möjligheten att tala om mer för förskolan just som stöd för att man inte ska behöva kopiera skolan och därmed undvika skolifiering.

Anf. 115 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Herr talman! Först och främst vill jag säga att det kändes ödmjukt när Louise Malmström tillstod att det inte bara var regeringens förskolepolitik som gjorde att det ser bra ut i många förskolor. Det kändes bra att få höra det.

Louise sade också att stora grupper är ett allvarligt kvalitetsproblem. Jag har gått in och tittat på er hemsida. I valrörelsen lovade Socialdemokraterna att man skulle införa maximalt 15 barn per grupp. Nu backar man från det. Nu är man nöjd om det åtminstone inte blir värre. Jag vill fråga Louise Malmström om hon kan garantera att vi om två år inte har några grupper där barn går tillsammans med 25–26 andra kompisar.

Sofia Larsen ställde tidigare en fråga om etableringsfriheten och valfriheten som jag vill följa upp. Jag tyckte inte att hon fick ett riktigt tydligt svar. Om man inte vill kommentera en enskild kommuns agerande kan man åtminstone tala i mer generella termer. Vad är det för fel på etableringsfrihet också när det gäller förskolor?

Anf. 116 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Först tror jag inte att riksdagen kan gå in och bestämma hur varje enskild barngrupp ska se ut och hur många det ska vara i den. Pengarna ger förutsättningar för att skapa mycket mindre grupper. Meningen är att man ska lägga pengarna där behoven är som störst. Om jag vore kommun skulle jag resonera som så: Oj, här har vi en förskolegrupp där det är 24 barn. Sedan skulle jag använda pengarna till den gruppen. Men det tror jag inte att vi ska bestämma från riksdagen.

Om jag hade uppfattat detta med etableringsfrihet som ett stort problem hade jag kanske lyssnat mer till kritiken. Men jag har inte uppfattat att det har varit något stort problem. Förskolan och barnomsorgen präglas av stor mångfald. Det finns många olika alternativ. Jag kan inte riktigt se den konkurrens som målas upp mellan enskild och kommunal verksamhet. I de exempel jag har sett har det fungerat ganska bra i samverkan. Man har tagit ett gemensamt ansvar och kompletterat varandra.

Anf. 117 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Herr talman! Det här är inget stort problem. Men det finns en del områden där det inte är särskilt stora problem och där riksdagen ändå har blandat sig i. Så varför inte just detta? Om man inte har några problem med att ge lika förutsättningar och om man inte ser något problem med konkurrens mellan det offentliga och det privata, vad är det då som finns kvar när det gäller att säga stopp för etableringsfriheten? Om man inte tycker att det är något bekymmer att det finns fristående förskolor och om man inte tycker att det är något problem att de fristående konkurrerar med de offentliga, varför är det då ett stopp för etableringsfrihet?

Vi såg här hur ett vallöfte förvandlades till ett hopp. Jag hoppas att kommunerna kommer att använda pengarna till att minska barngrupperna i de grupper som är allra värst. Det finns ju barngrupper som är väldigt stora. De har 26–27 barn. Det finns ingenting i det förslag som läggs fram i dag som gör att barn ska slippa gå i så stora grupper. Man kan använda pengarna till att undvika försämringar eller till att bibehålla status quo. Men det finns ingenting som tvingar fram en situation där barn slipper gå i så stora grupper.

Om jag och Louise Malmström är överens om att de stora barngrupperna är det största bekymret i förskolan i dag, om det innebär att fler barn har särskilda behov, om det innebär att fler barn får dålig hörsel och så vidare, varför har man då inte beredskap för ännu tuffare krav så att man ser till att barn slipper gå i så stora grupper?

Anf. 118 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Menar du då, Christer Nylander, att vi i riksdagen ska styra hur stora grupper man ska ha på en enskild förskola i en enskild kommun?

Vi ger förutsättningarna för att minska grupperna. Jag ställer gärna tuffa krav, men att ställa fast några absoluta tal tror jag vore olyckligt av flera skäl. Jag tror att det tenderar att bli det som man följer efter; säger man att det ska vara max 15 barn i en grupp så resonerar många kommuner så att man sparar pengar och har precis 15 barn i en grupp trots att det finns grupper som kanske skulle behöva bara ha 10 barn och andra skulle fungera ganska bra med 18 barn. Och vad ska man göra i en liten kommun där man bara har en förskola? Ska man skicka en unge till kommunen bredvid för att det råkar bli en mer än de 15 som man har fastslagit?

Jag tror att man måste vara mer flexibel än så, och jag hoppas att kommunerna och de enskilda förskolorna kan göra den bedömningen. Jag kan inte som riksdagsledamot åka ut till varje kommun och bedöma exakt hur stor en grupp ska vara.

Anf. 119 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Låt oss först vara överens om att när vi diskuterar förskolan så har alla barnens bästa framför sig. Sedan uttrycker vi oss på olika sätt ibland.

Jag ska inleda med att utifrån Vänsterpartiets två särskilda yttranden kommentera det betänkande som vi har framför oss. Vi ska komma ihåg att förskolan på relativt kort tid har utvecklats mycket. Det var så sent som 1998 som förskolan fick sin egen läroplan, och nu är arbetet i full

gång med att tydliggöra förskolan som en egen skolform i och med det skollagsarbete som pågår.

De samlade förskolereformerna har ökat tillgängligheten och på olika sätt närmat sig den vision som Vänsterpartiet nämner i sitt särskilda yttrande. Den återfanns också i utbildningsutskottets betänkande från riksdagsåret 2001/02. Vi talar om en vision som innebär att förskolan ska omfattas av samma princip som knappast någon har ifrågasatt för skolan, nämligen att verksamheten ska vara avgiftsfri och tillgänglig för alla. I politiskt arbete är det viktigt att våga lyfta fram visioner, och det är intressant att höra om vi alla delar synen på den här visionen.

I samband med arbetet med den förskoleproposition som här har nämnts fanns länge förslag om att förtydliga kommunernas skyldigheter att tillhandahålla omsorg under kvällar, nätter och helger. Av olika skäl blev det inget förslag i frågan. Jag tror nu att det är viktigt att vi tydliggör kommunernas ansvar samtidigt som vi jobbar med den nya skollagen.

Herr talman! Ett av de viktigaste förslagen i betänkandet är förslaget om hur vi ska fördela den riktade satsningen på mer personal inom förskolan. I och med det förslaget prickar vi av en av punkterna i det så kallade 121-punktsprogrammet som ligger till grund för samarbetet mellan Vänstern, Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Som alltid när man konstruerar och riktar insatser kan det ifrågasättas om man gör rätt. Vi har på olika sätt seriöst stött och blött frågan. Min bedömning är att vi bland annat har försökt ta till oss lärdomar från de riktade skolpengarna, de så kallade Wärnerssonpengarna, och forma ett regelverk som ska vara både hanterligt och träffsäkert.

Herr talman! Var finns de politiska konflikterna på förskolans område? Genom att se på reservationerna kan man få en ganska bra bild. Jag ska bara ta några axplock ur de andra partiernas reservationer och försöka visa på skillnaderna. Jag ska också försöka redovisa Vänsterpartiets synpunkter. Till slut har jag även en del ödmjuka funderingar.

Det finns skillnader vad gäller synen på målsättningen i förskolan. Där vill Folkpartiet, och kanske också Moderaterna, som jag ser det "skolifiera" förskolan. De vill exempelvis införa mål att uppnå, och det kan jag inte tolka som någonting annat. Jag och Vänsterpartiet menar att vi genom att göra förskolan till en egen skolform kan tydliggöra det speciella som finns inom förskolan. Där är naturligtvis leken i dess olika former en oerhört viktig del. När jag säger att vi gör förskolan till en egen skolform ger det oss också chansen att säkerställa det specifika med förskolan.

Ett annat exempel är Kristdemokraterna, som menar att läroplanen för förskolan ska få samma skrivningar som läroplanen för grundskolan beträffande beskrivningen av samhällets värdegrund. Det handlar bland annat om att hänvisa till den etik som förvaltas av kristen tradition. Jag kan konstatera att i det här fallet verkar inget annat parti stödja Kristdemokraterna. Jag och Vänsterpartiet menar att det kanske borde vara grundskolans läroplan som skulle anpassas till förskolans.

I sammanhanget är det viktigt att påpeka att värdegrundsarbetet naturligtvis är otroligt viktigt. Det ska på alla sätt prioriteras i förskolans arbete.

I något slags valfrihetens heliga namn vill de borgerliga partierna införa en fri etableringsrätt för förskoleverksamhet. Kopplat till den rätten

följer en skyldighet för kommunerna att lämna bidrag till de enskilda verksamheter som uppfyller de kvalitetskrav som ställts. Jag och Vänsterpartiet menar att en sådan fri etableringsrätt kopplad till vad man kan kalla för en fri dragningsrätt på kommunala skattepengar riskerar att avsevärt försvåra kommunernas möjlighet att planera och finansiera sin förskoleverksamhet.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag peka på ett antal utmaningar som vi står inför. Det förslag som vi här och nu diskuterar och på onsdag ska besluta om innebär inte att vi löser alla problem eller att vi på alla områden har den perfekta lösningen. Jag tycker att det har varit intressant i debatten att några av talarna från den borgerliga sidan har vågat problematisera och vågat se saker å ena sidan och å andra sidan. De har inte alltför kategoriskt målat upp en bild av svart och vitt.

Några av de frågeställningar som jag funderar över är de riktade statsbidragen. Om vi nu ska ha sådana, hur ska vi då utforma dem? Jag tror att det är en viktig sak att diskutera. Hur utformar vi statsbidragen så att de verkligen träffar de målgrupper som vi vill nå?

En annan sak som har diskuterats flitigt här är barngruppernas storlek och personaltätheten. Vilken typ av styrning ska vi ha för att säkerställa att barngruppernas storlek minskar och att personaltätheten ökar?

Det finns också en annan fråga som har diskuterats här. Jag tror att vi måste vara så pass ärliga mot oss själva att vi kan säga att vi inte alltid har färdiga lösningar. Hur klarar vi att få fram tillräckligt med välutbildad personal? Hur attraherar vi den personal som är utbildad och som inte finns inom förskolan? Hur gör vi förskolan så attraktiv att vi kan locka tillbaka den?

En annan oerhört viktig fråga är hur vi agerar för att det ska bli fler män i förskolan. På vilka sätt kan vi arbeta för att det ska bli fler män?

Jag är tämligen trött på de enkla lösningarnas pedagogik där man säger: Gör bara som vi tycker i vårt partiprogram så blir det bra! Det funkar inte så.

Inger Davidson nämnde *Förskola i brytningstid*. Den är intressant och mycket läsvärd. Vi bör tänka på hur vi arbetar för att förskolans läroplan ska få ett större genomslag.

Jag var tidigare inne på detta med särarter. Hur bevarar och utvecklar vi särarten och motverkar det som vi kan se som skolifiering? Personligen är jag övertygad om att skolan behöver en förskolifiering, men det är en annan sak.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att förskolan har blivit en självklar del av den generella välfärden. Reformen som har ökat tillgängligheten har genomförts. Sänkta avgifter har gjort förskolan tillgänglig för nya grupper av barn. Förskolan står ständigt inför nya utmaningar. Min och Vänsterpartiets förhoppning är att förskolan ska fortsätta att vara en högprioriterad fråga.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 120 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att tacka för de ödmjuka fria funderingar som Lennart Gustavsson hade i sin avslutning. Jag och Lennart Gustavsson tillhör partier som länge och intensivt drivit jämställdhetsfrå-

gor. Vi är också de enda männen i den här debatten lade jag märke till när jag läste talarlistan. Jag funderar lite grann på vad det kan bero på.

Jag vet inte hur herr talman hade agerat eller funderat om han hade lagt märke till att endast 2 % av riksdagsledamöterna var män, det vill säga 7 riksdagsledamöter av 349. Så är läget i förskolan. Det är bara 2 % av förskolans personal som är män. Jag tycker att det är bekymmersamt, och även att jämställdheten inte får ett tillräckligt tydligt genomslag i verksamheten.

Lennart Gustavsson sade någon mening om jämställdhet i sitt anförande. Jag skulle gärna vilja att han lite grann utvecklar vänstermajoritetens reaktion på det delbetänkande från Jämställdhetsdelegationen som lämnades förra veckan.

Anf. 121 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag ska börja med att vara ärlig. Jag har inte läst delegationens betänkande. Jag tror att det är lika bra att säga det i stället för att försöka mörka här och se ut som om man är klok.

Vi har inga lätta lösningar. Jag är övertygad om att det behövs fler män i förskolan som kan vara förebilder. Vi har ju en utveckling som snarare har gått åt andra hållet. Jag tror att antalet män har minskat. En sak som är avgörande har nämnts här tidigare, nämligen lönenivån inom yrket. Den påverkar naturligtvis den här situationen.

För att verkligen försöka föra ett samtal här vill jag säga att en sak som jag tror har försvårat detta är att vi har haft en pedofildebatt. Jag har mötts av en oro hos manlig personal inom förskolan. De undrar vad de kan göra och vad de tors göra utan att riskera någonting.

En sak som jag tror är viktig är det faktum att jag och du står här. Jag tror att det är viktigt att vi blir fler män som ger oss in i debatten och tar de här diskussionerna. Den här frågan är alldeles för viktig för att överlåtas till bara kvinnor att diskutera.

Anf. 122 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Fru talman! Jag har inte heller läst hela betänkandet men åtminstone delar av det. En intressant aspekt i detta är att när män kommer in i förskolan blir de ansvariga för slöjdverksamheten eller andra typiskt manliga verksamheter som finns. Jag delar Lennart Gustavssons syn att lönenivån är helt avgörande. Jag tror att statusen hos förskolläraryrket måste öka för att också fler män ska söka sig dit. Tyvärr fungerar samhället så.

Men även om Lennart Gustavsson inte har läst betänkandet har han åtminstone läst propositionen. Låt mig precisera frågan lite mer och fråga: Vad finns det i den här propositionen som gör att fler män söker sig till förskolan som förskollärare? Vad är det i den här propositionen som gör att vi får en mer jämställd förskola?

Anf. 123 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har en tilltro till Jämställdhetsdelegationen som har lämnat ett delbetänkande som jag ska läsa in mig på. Jag har också en tilltro till att man, med den sammansättning som finns i delegationen, ska kunna komma fram med en del konkreta förslag.

Vi har också lyft fram den utbildning av genuspedagoger som vi har. Dessa ska förhoppningsvis komma ut i kommunerna.

Vi måste på olika sätt stimulera män ute på lärarutbildningarna att våga se detta att arbeta med små barn som någonting väldigt intressant och spännande.

Det finns en annan sak också, om jag nu ska problematisera. Man brukar säga att män är som korkar. De flyter upp. Männerna i förskolan hamnar ofta i ledande positioner. Det är samma problem. Jag tror tyvärr inte att vi löser den bristande jämställdheten bara inom förskolans ram. Vi måste arbeta på alla fronter.

När jag är ute på lärarutbildningar och diskuterar uppmanar jag män att våga inse att det är bra och fint att jobba med små barn.

*Kvalitet i förskolan,
m.m.*

Anf. 124 Statsrådet LENA HALLENGREN (s):

Fru talman! Som förskoleminister får jag, liksom säkert många av kammarens ledamöter, brev och mejl från föräldrar. De skriver inte sällan om sin oro över stora barngrupper och över att personalen inte alltid har den tid som de önskar att de hade med deras barn. Jag vet också, genom att jag har besökt ett otal förskolor, att personalen ibland kan känna sig stressad och inte tycker att de får utrymme att använda sin kompetens.

Det är bekymmersamt om föräldrarna menar att de inte kan koncentrera sig på jobbet därför att de är oroliga för sina barn och deras vardag. Det är oroväckande om arbetsmiljön på förskolan inte är tillräckligt god. Det är naturligtvis väldigt allvarligt om barn på förskolan inte blir sedda.

Regeringen tar den här oron på mycket stort allvar. En av de viktigaste faktorerna för förskolans kvalitet är att det finns kompetent personal.

Därför tycker jag att det är glädjande att vi i den här propositionen kan satsa på en ökning av antalet anställda i förskolan på 10 %. Det innebär 6 000 fler förskollärare, barnskötare och annan personal. Det kan vara dramapedagoger och kulturstödjare, och jag har hört andra kategorier nämnas här i kammaren. Det handlar inte om att vi i kammaren ska tala om vilken personal och vilka procentandelar som ska anställas i vilken kommun och på vilken avdelning. Kommunerna har naturligtvis förutsättningar och möjligheter att bäst se verksamheten.

Men en ökad personaltäthet ger möjlighet till minskade barngrupper. Mer personal ger bättre arbetsmiljö för personalen. Det ger möjlighet att minska föräldrarnas oro, och framför allt ger det en höjd kvalitet för dem som är den allra viktigaste gruppen i förskolan, nämligen barnen. Speciellt för de yngsta barnen och för de barn som har särskilda behov är det ännu viktigare med en högre personaltäthet. Med den här satsningen kan vi bocka av ännu ett vallöfte tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Förskolan är det första organiserade steget i det livslånga lärandet. På förskolan ska barn känna trygghet. De ska ha roligt, och det ska självfallet vara lärorikt att tillbringa sina dagar i förskolan. Inga barn ska hindras från att gå i förskolan på grund av att föräldrarna har en ekonomisk situation som inte medger höga avgifter. Därför ska maxtaxan finnas kvar.

Från förskolan ska barnen sedan komma med en tillit till sin egen förmåga och med en stor lust att lära. I förskolan ska flickor och pojkar ges möjlighet att utvecklas till fria människor utan att begränsas av de traditionella könsroller som finns i samhället. Jämställdhet är en del av

värdegrunden för förskolan. Det är ingen frivillig del, utan en del som alla förskolor ska arbeta med.

Förskolan ska bli en egen skolform och ha samma övergripande mål som andra skolformer om grundläggande demokratiska värderingar. Syftet är att betona förskolans första steg i det livslånga lärandet men med den särart som förskolan har i dag, där pedagogik, omsorg och fostran bildar en helhet utifrån barnets behov. Den här särarten ska vara kvar. Det framgår mycket tydligt av propositionens skrivningar.

Föräldrar som vill ha en förskola till sina barn ska inte kunna nekas det när förskolan blir en del av skolväsendet. Lärarna i förskolan ska också få det övergripande pedagogiska ansvaret. Vi betonar i propositionen också att barnskötarna är en viktig grupp i förskolan, och deras ställning stärks.

Antalet öppna förskolor som läggs ned runtom i landet är stort. Delvis beror det på att alltför många barn deltar i den vanliga förskolan, men det beror också på att många kommuner har en pressad ekonomisk situation. Öppna förskolor är en viktig kompletterande verksamhet, och för att stödja den ger regeringen möjlighet för kommunerna att använda de kvalitetssäkerhetsmedel som fördelades över maxtaxan. Den halva miljarden får användas för kompetensutveckling och personal i förskola, förskoleklass, fritidshem och nu också för öppna förskolor. Vi hoppas att det är en insats som gör att de ekonomiska incitamenten för att utveckla öppna förskolor blir allt mindre för våra kommuner, för det är viktigt att det finns både alternativ och valfrihet i förskoleverksamheten.

Vi har också familjedaghemmen, som kompletterar förskolans verksamhet, och regeringen stärker också rätten för de föräldrar som vill ha familjedaghem. Kommunen ska sträva efter att erbjuda familjedaghem. Precis som Mikaela Valtersson tidigare sade kan vi inte skriva hårdare än så. Vi kan inte tvinga fram familjedaghem, då det är en verksamhet som bedrivs i privat regi.

Föräldrarna och deras roll har en mycket stor vikt i förskolan, och föräldrarnas inflytande ska öka. Personalen och föräldrarna träffas naturligtvis varenda dag kan man tycka, vid både hämtning och lämning, och visst får de med sig några ord om vad barnen har gjort under dagen. Men föräldrarna får också en mer samlad information om barnets utveckling och lärande vid utvecklingssamtal. De får också information om förskolans verksamhet och har möjlighet att framföra sina egna synpunkter. Det ska finnas en form av inflytanderåd på alla förskolor.

Jag är glad över att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har kommit överens om att ge förutsättningar för en ännu bättre förskoleverksamhet. Jag tror att den kommer att uppskattas av barn, föräldrar och personal.

Vi har också med stort intresse följt borgerlighetens motion, betänkande och budget på förskolans område. Ni har skapat ett borgerligt samarbete med namnet Allians för Sverige. Det har nämnts så många gånger i den här kammaren att de knappt kan räknas, men om man läser det dokument som alliansen grundar sig på hittar man bara en enda mening som syftar på mindre barn, nämligen: Vi vill ge föräldrar möjlighet att tillbringa mer tid med sina barn. Vad betyder det? Det går inte ens att gissa om man kanske har samlat sig för ett vårdnadsbidrag eller om förskolan ska bort.

Moderaterna yrkar avslag på propositionen i dess helhet. De säger nej till mer pengar till förskolan, de säger nej till ökad personaltäthet och de säger nej till förutsättningar för mindre barngrupper. I stället vill de ersätta dagens förskolor med en barnskola från tre års ålder. Ska inte barn få vara just barn, som vi också hört talare i kammaren säga? Ska inte barn just få vara barn och utvecklas med hjälp av leken? För att föräldrarna ska kunna vara hemma tills barnen kommer till tre års ålder föreslås en form av vårdnadsbidrag om 3 000 kr. I vilken värld lever Moderaterna? Vilken vuxen person klarar att leva ett självständigt liv på 3 000 kr i månaden?

Samtidigt skriver Moderaterna i sin budgetmotion att de vill höja avgifterna inom barnomsorgen. Jag tror att det är ganska många föräldrar som undrar hur mycket pengar de då ska betala. Regeringen står fast vid maxtaxan, men att Moderaterna vill höja avgifterna för barnfamiljerna tycker jag kräver en förklaring. Hur mycket ska man som förälder betala för att barnet ska ha möjlighet att delta i förskolans pedagogiska verksamhet? Kan jag kanske få ett svar på detta i ett replikskifte?

Med de här förslagen raserar ju Moderaterna hela den förskola som i dag finns. Det är svårt att hitta ens ett litet uns av enighet inom borgerligheten i förskolepolitiken. Folkpartiet säger ju ja till kvalitetssatsningar, vilket jag med glädje noterar, men Moderaterna säger nej. Folkpartiet vill ha mer av ”skolifiering”, men Centerpartiet vill ha mindre. Kristdemokraterna vill inte ens ha en förskola med läroplan. Centerpartiet vill avskaffa maxtaxan, och Folkpartiet vill avskaffa den avgiftsfria allmänna förskolan.

Det enda som enar Folkpartiet, Centern och Kristdemokraterna är att de är positiva till att förskolan får mer resurser, och ingen säger ja till Moderaternas barnskola. Det ska bli intressant att notera – och då tänker jag inte på några ynka minuter i denna kammare utan på de år som återstår av den här mandatperioden – hur alliansen ska få ihop sin förskolepolitik. Det kommer att kräva ett hårt arbete.

Anf. 125 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga Lena Hallengren vad det är som gör förskolan så speciell att valfriheten och mångfalden inte får gälla där på samma villkor som i skolan.

Anf. 126 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag noterar att Sofia Larsen ställer en mycket kort fråga och inte lägger ut orden så väldigt mycket om sin syn på förskola och på någon enighet inom den borgerliga alliansen. När det handlar om valfrihet och mångfald är det riktigt att det finns ett tillkännagivande, men det säger i sig ingenting om etableringsregler utan gäller just mångfald och valfrihet.

Jag passar gärna på att ge en liten bakgrund till detta här i kammaren. 17 % av all den verksamhet som i dag bedrivs vid våra förskolor sker just i enskild regi. Det finns kooperativa, enskilda och kommunala förskolor, och de har olika pedagogiker. Vi försöker i propositionen öppna upp för möjligheterna att bibehålla de öppna förskolorna, som jag menar bedriver en väldigt viktig verksamhet.

Vi stärker rätten till familjedaghem, och vi stärker också föräldrarnas rätt till förskola. När det gäller frågan om etableringsfrihet har jag inte med mig skollagen, och jag har inte för avsikt att avgöra den frågan här, även om jag naturligtvis skulle kunna ägna en lång debatt åt den. Jag har inte för avsikt att göra det eftersom vi inte behandlar den frågan just nu.

Anf. 127 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Det är synd att förskoleministern inte kan svara på den frågan, för det är ganska intressant att Socialdemokraterna gör en så oerhört stor skillnad mellan förskolan och skolan och anser att det inte på samma sätt ska finnas någon valfrihet inom förskolan. Jag tycker att det är ett ganska stort mysterium, men det kan väl vara spännande att komma tillbaka till det.

Även om man kan säga att det i dag finns möjlighet till ett slags valfrihet är det faktiskt inte så. Någon sådan finns inte i alla kommuner, och då måste man på något sätt ge möjligheter för det, till exempel genom en etableringsfrihet, vilket jag tycker skulle vara oerhört viktigt.

En annan fråga som jag skulle vilja ställa handlar om den flexibla skolstarten. Jag ser den som en viktig del i den nya, mer individualiserade skolan och förskolan. Vi har under ganska många år fört fram detta som ett förslag. Ett par kommuner och skolor har testat det här och tycker att det har fungerat väldigt bra. Dessutom tycker Kommunförbundet att det är en kanonidé att börja med en flexibel skolstart, men regeringen och förskoleministern säger blankt nej till och med till en försöksverksamhet. Man ska inte ens få prova om det fungerar bra för barnen och för skolorna.

Jag vill fråga Lena Hallengren vad förskoleministern egentligen är så rädd för när det gäller individualisering och flexibilitet. Vad är det som i grunden skapar denna rädsla, så att det inte ens ska få finnas en försöksverksamhet med en flexibel skolstart?

Anf. 128 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att man behöver vara så rädd. Det är inte vare sig rädsla eller oro som gör att jag inte tycker att vi ska ha en generation elever, barn och ungdomar som försökskaniner i en skolform vars utseende vi ännu inte känner till. Vad händer när man lämnar grundskolan och börjar i gymnasieskolan? Vilka alternativ ställs man inför i februari, mars eller oktober månad? Det kräver naturligtvis en ordentlig översyn av hela systemet. Vi vet ju också att det finns möjligheter till stor flexibilitet inom rådande system. Jag tycker inte att vi ska blunda för det.

Vi har dessutom en skolform som heter förskoleklass, som jag utan att överdriva tror att inte någon kommun i det här landet använder sig av. Möjligheten finns att lämna förskolan vid olika tider på året och vid olika åldrar. Den möjligheten använder man inte, och jag tycker att vi ska börja med att utnyttja den flexibilitet som det här faktiskt finns utrymme för innan vi börjar experimentera med en hel generation av ungdomar.

Sedan tycker jag att det är intressant hur man kan träffa så fel. Det finns många frågor som handlar om kvalitet i förskolan som jag tror att föräldrar, barn och personal skulle vara väldigt intresserade av att vi diskuterar i kammaren. Jag må ha väldigt fel, men jag har inte träffat

någon förälder som sagt att flexibel skolstart känns så väldigt viktig att han eller hon själv vill ta ställning till exakt när det egna barnet ska börja i skolan för att det ska kännas rätt.

Jag tror att det är väldigt skönt för föräldrar att känna att personalen är så professionell att den kan möta barnen där de befinner sig. Man slussas sakta in genom förskoleklassen in i grundskolan. Både etableringsfrihet och flexibel skolstart är frågor som för en politiker är väldigt viktiga, men som jag inte tror att föräldrar alltid tycker är så betydelsefulla. Att få anställa 6 000 fler förskolelärare, barnskötare och annan personal tror jag är ett betydligt mer behövligt incitament för att se till att få en bättre kvalitet i förskolan.

Anf. 129 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tänkte prata lite moral och etik. Det pratas det mycket om i förskolan, och det är viktiga inslag inte bara i förskolan utan även i vuxna människors liv. Små barn måste lära sig att respektera sanning och ta avstånd från lögnen.

Min fråga handlar om en insändare av Lena Hallengren som var införd i Aftonbladet den 7 november. I den står att Moderaterna är emot de 6 000 fler anställda och att vi är emot maxtaxan. Jag blev rätt chockerad när jag läste det.

Jag undrar nu om statsrådet uttalar sig om Moderaternas politik utan att bemöda sig om att läsa den. Tidigare hörde jag här att statsrådet har följt den med stort intresse. Eller är det helt enkelt så att statsrådet är okunnig om att det i denna proposition och i UbU3 inte handlar om pengar? Pengarna finns i UbU1, och där yrkar vi bifall till dem.

Men, som sagt, hur är det med vår politik? Har statsrådet bemödat sig om att läsa den, eller är det faktiskt så att Lena Hallengren ljuger?

Anf. 130 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Det är intressant att Margareta Pålsson börjar diskutera moral och etik här i kammaren. Det var nämligen också min tanke när jag satt och lyssnade på Margareta Pålssons inlägg i den tidigare debatten där hon sade: Vi stöder de 6 000, vi vill ge mer pengar till förskolan men vi avstyrker propositionen i dess helhet.

Går vi in i budgeten på utgiftsområde 16 kan vi se att Moderaterna har minus 1 miljard för 2005, minus 2 miljarder 2006 och minus 2 miljarder 2007. Sedan skjuter man till pengar och säger att vi ska ha en avgiftsfri barnskola för 3–6-åringar. Jag antar att det kostar pengar att införa en barnskola. Men att ärligt i denna kammare säga att detta är riktade pengar som kommer att gå till personalförstärkningar, Margareta Pålsson, kan du inte göra.

Anf. 131 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag undrar vad 5 miljarder skulle vara till om det inte skulle vara till personal. Det är väl alldeles självklart att det är till personal i denna barnskola, förskollärare i barnskolan och förskollärare i förskolan. Jag vet inte om vi skulle bygga nya hus eller vad statsrådet tänker sig att vi skulle göra. Självklart är det personal! Pengarna till personal finns i UbU1, och där tillstyrker vi dem.

Och hur var det med maxtaxan? Var står det att vi är emot den?

Prot. 2004/05:49
13 december

*Kvalitet i förskolan,
m.m.*

Anf. 132 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att det inte är några riktade pengar som Moderaterna ger till förskolan. Jag kan också konstatera att en avgiftsfri barnskola för 3–6-åringar naturligtvis innebär att man får kompensera kommunerna för de avgifter man i dag får ta ut för treåringarna i förskolan. Det är inga småpengar kommunerna har där; det vet vi sedan vi kompenserade för maxtaxan.

Jag tycker att Margareta Pålsson kan gå hem och läsa på hur budgeten faktiskt ser ut. Att man satsar på barnskola är en sak, men man riktar inga pengar till mer personal i förskolan. Kommunerna är fria att använda pengarna till en barnskola, vilket är ett helt unikt och nytt förslag.

Anf. 133 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag noterade att Lena Hallengren oroar sig för att vi i alliansen ska få ett hårt arbete med att stämma ihop vårt program. Jag förstår att det bygger på egen erfarenhet av att få ihop den här propositionen. När man lyssnade på Mikaela Valtersson låg hon ju närmare Kristdemokraterna än Socialdemokraterna. Jag undrar vad ni tog till för medel för att få med miljöpartisterna på den här propositionen.

Lena Hallengren var också jättenöjd med att kunna bocka av ett valöfte om 6 000 nya förskollärare. Jag undrar om de föräldrar som röstade på Socialdemokraterna i valet 2002 och vars barn redan passerat förskolan när detta valöfte börjar infrias är lika nöjda. De är ganska många. För dem som då hade till exempel en treåring har detta redan hunnit passera. De trodde naturligtvis att de skulle få det här valöftet uppfyllt direkt. Jag tycker alltså inte att statsrådet ska känna så stor stolthet.

Louise Malmström sade i sitt inlägg att hon träffat enstaka föräldrar som skulle velat vara hemma längre med sina barn. Då kan jag passa på att rekommendera att gå in på namninsamling.com. Där finns ett öppet brev, ett svar på ett uttalande av statsrådets kollega Berit Andnor, som hundratals föräldrar har undertecknat på bara några dagar. Det går också bra att ta del av de namninsamlingar som görs i ett antal kommuner, uppemot 40 vid det här laget. Det har genomförts folkomröstningar i kommunerna som kommer till detta resultat: Fler vill ha möjlighet att vara hemma med sina barn.

Trycket ökar. På vilket sätt tänker Lena Hallengren möta det?

Anf. 134 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att vi just nu diskuterar förskoleverksamhet och en proposition om kvalitet i förskolan.

Jag tycker att det är intressant att diskutera villkoren för att vara hemma. Jag tycker att vi har en väldigt bra och väl utbyggd föräldraförsäkring. För den som önskar sprida ut den över tiden räcker den väldigt länge med de nivåer som både Kristdemokraterna och Moderaterna åtminstone tidigare brukade ange som skälig inkomst att leva på varje månad.

Jag tror säkert att många önskar vara hemma med sina barn. Men jag tror också att väldigt många känner att kvaliteten i förskolan när barnen är där medan man arbetar måste vara god, just för att man ska känna trygghet i att lämna sina barn där på dagarna. Det är just detta den här debatten handlar om.

Det är därför vi säger att vi måste anställa mer personal i förskolan, det är därför vi säger att vi ska ha kvalitetsredovisningar och det är därför vi säger att vi måste ha utvecklingsamtal och föräldrainsflytande på olika sätt – för att föräldrarna ska känna trygghet och tillfredsställelse med den tid som barnen tillbringar i förskolan.

Prot. 2004/05:49
13 december

*Kvalitet i förskolan,
m.m.*

Anf. 135 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Det kanske är det som är felet. Vi diskuterar inte bara förskolan; vi diskuterar hur våra barn ska tas om hand. För Socialdemokraterna är detta lika med förskolan, och det är det vi vänder oss emot.

Förutom allt det tryck utanför riksdagen som jag räknade upp har nu också riksdagens majoritet begärt att regeringen ska komma tillbaka med ett förslag som ökar möjligheterna för föräldrar att vara hemma längre med sina barn. Det struntar ni blankt i! Det är en maktens arrogans som är fullständigt ofattbar.

Jag kräver faktiskt att få ett besked: Finns det ett arbete på gång, eller är det som är sagt i den här förskolepropositionen det ni har att säga i det ärendet?

Anf. 136 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Det är precis tvärtom. Jag menar att möjligheten att vara hemma med sina barn inte handlar om förskoleverksamhet utan om det som föräldraförsäkringen är till för: just möjligheten att vara hemma med sina barn. Just nu är det 13 månader och tre månader med garantidagar, och då har man möjlighet att sprida ut de dagarna över längre tid.

En fortsatt utbyggnad av föräldraförsäkringen, höjda tak med mera är ingenting som jag på något sätt är tveksam till. Jag tror att detta är väldigt bra reformer successivt, när vi har möjlighet att göra dem. Man kan inte säga att det är samma sak som förskola eller barnomsorg. Det är klart att det är två olika verksamheter. Det ena är en verksamhet som kommunen ska ansvara för, betala för och se till att barnen som är där har en bra verksamhet på dagarna.

När det gäller tillkännagivandet vill jag återigen säga att ni talar om mångfald och valfrihet men inte om på vilket sätt man ska ha möjlighet att vara hemma mer. Vi arbetar vidare med att utveckla föräldraförsäkringen, som jag menar är ett mycket bra sätt att ge möjlighet till alla föräldrar att vara hemma på rimliga villkor – inte 3 000, 4 000 eller 5 000 kr i månaden, för det ger inte reella möjligheter.

Anf. 137 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Fru talman! Lena Hallengren sade att hon längtar efter att få se hur den borgerliga förskolepolitiken blir efter en valseger 2006. Jag kan avslöja att det gör jag också. Vi får hålla oss till dess.

Jag har bara en väldigt kort och enkel fråga till statsrådet. Folkpartiet föreslår i en reservation att ett nytt långsiktigt mål i förskolepolitiken för att stärka kvaliteten i förskolan skulle vara att två tredjedelar av personalen i förskolan ska vara förskollärare. Jag tänkte bara höra hur statsrådet rekommenderar socialdemokraterna i riksdagen att rösta i den frågan.

Anf. 138 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag menar att det är varje kommun som bestämmer hur många av vilken yrkeskategori som anställs på vilken avdelning och i vilka grupper. I dag har vi ungefär fifty-fifty av barnskötare respektive förskollärare eller lärare med förskoleutbildning. Det är som sagt ett mål som är ett genomsnitt. Ibland är det mer; ibland är det mindre. Det handlar om tillgången, om ambitionen och om hur barngrupperna ser ut.

Jag har inte som ambition att uttala mig om hur de exakta förhållandena ska vara, och jag kommer inte att rekommendera mina partikamrater att rösta på något särskilt sätt i den frågan. Jag tror att vi är relativt överens om att det är en viktig fråga att de som står nära verksamheten, nämligen kommunpolitiker och kommunala företrädare tillsammans med personal, har ett avgörande inflytande på den här frågan.

Anf. 139 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Fru talman! Jag noterar att det finns en mängd frågor i politiken där regering och riksdag lägger sig i detaljer i hur kommuner ska bedriva sin verksamhet, men när det gäller kvaliteten i förskolan och att stärka de pedagogiska ambitionerna backar man helt plötsligt. Vad är det för fel med att ha som långsiktigt mål – inget tvång – att två tredjedelar av de anställda i förskolan ska vara förskollärare?

Anf. 140 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag hade laddat för genusdebatt här, men Christer Nylander byter tema så här i slutet på måndagen.

Återigen: Det finns ingenting som säger att man inte får ha två tredjedelar, tre fjärdedelar, 100 % eller 10 %. Men det handlar om förutsättningarna. Hur kan man rekrytera? Hur ser barngrupperna ut? Vilken ålder är det på barnen? Jag tycker att varje kommun har rätt att påtala detta.

Däremot har vi betonat tydligt i förskolepropositionen att man naturligtvis inte kan bedriva en förskoleverksamhet utan förskollärare. Vi betonar på olika sätt förskollärarnas roll. Det är de som har det övergripande ansvaret för den pedagogiska verksamheten. Vi inför i skollagen behörighetsregler för förskollärare till exempel. Nog betonar vi att förskollärarna är viktiga, tillsammans med barnskötarna.

Jag tycker att det är viktigt att vi kan lyfta fram två grupper parallellt och se att de som har byggt upp den svenska förskolan till vad den är i dag faktiskt kan fortsätta att göra det tillsammans. De kan fortsätta att ha lärande på lekens grund som en utgångspunkt för att forma en fin verksamhet också kommande år.

Anf. 141 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag blev lite inspirerad av den tidigare debatten, mest utifrån konstaterandet att 75 % av alla ett- till femåringar är inskrivna i förskolan, och 2–3 % av förskolans personal är sådana som jag, det vill säga män.

Vi har en delegation för jämställdhet i förskolan som förhoppningsvis jobbar bra, men jag skulle ändå vilja bjuda dig på några minuter att fundera över hur du ska få sådana som jag och en del andra, förhoppningsvis

yngre, att med liv och lust utbilda sig till förskollärare och ge sig in och jobba i förskolan.

Prot. 2004/05:49
13 december

Anf. 142 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag trodde först att Lennart Gustavsson skulle säga att 2–3 % är vänsterpartister, men det har vi väl ingen statistik på än.

När det gäller Jämställdhetsdelegationen vill jag säga att det är just syftet med den. Jag tror inte att det finns en enkel lösning på hur vi ska få färre kvinnor att arbeta i vården eller fler män i förskolan, helt enkelt hur vi ska få en mindre könssegregerad arbetsmarknad. Det ligger naturligtvis mycket i traditioner som grundläggs tidigt, och det är just därför som delegationen för jämställdhet arbetar med förskolan och inte har tagit sig an hela utbildningsområdet.

Vi menar att vi måste börja tidigt. Det handlar om fler män i förskolan, men det handlar också om hur man arbetar med jämställdhet för att se till att flickor och pojkar i förskolan har förutsättningar att göra otraditionella val senare, att de inte fostras in i de traditionella könsmonster som vi ser i samhället och även i förskolan om vi inte är uppmärksamma. Det har förskolor, inte minst Tittmyran i Gävle med flera, upptäckt. De har videofilmat sig själva för att övertyga sig om att de kanske inte arbetar så jämställt som de trodde.

Återigen vill jag säga att det absolut inte finns någon enkel lösning på detta. Det är därför delegationen har gott om tid på sig. Jag tror inte heller att delegationen kommer att komma med en universallösning som gör att vi helt plötsligt har fifty-fifty. Men jag hoppas och tror på mer resurser till förskolan, en proposition för förskolan och ett arbete från Myn-digheten för skolutveckling som handlar om hur man ska kunna rekrytera mer till förskolan och hur det ska bli en attraktiv arbetsplats. Allt det är viktigt för både män och kvinnor när de gör sina yrkesval. Jag hoppas att ännu fler män ska göra valet, att fler män engagerar sig i förskoledebatt och att fler pappor kanske är föräldralediga just för att också synas i barnens tidiga år.

Anf. 143 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Procentsatserna för Vänsterpartiet får vi väl se i nästa Temo.

Men – för att vara allvarlig – det är klart att detta rör sig om grundläggande maktstrukturer som avspeglas i hur det ser ut inom förskolan. Jag är fullt medveten om att vi inte har några som helst enkla vägar eller enkla val. Det är klart att vi i alla stycken måste välja att lyfta fram de här frågorna, även om de ibland kan vara obekväma, eftersom de just påverkar makt och maktfördelning i samhället mellan män och kvinnor.

Jag tror att Delegationen för jämställdhet i förskolan kommer att göra ett bra jobb. Och jag ser fram mot att löpande få följa det arbete de lägger fram. Men jag tror också att vi har ett ansvar, både du som minister och jag som riksdagsledamot, att ständigt och ofta lyfta fram dessa frågor, inte bara när vi diskuterar enskilda frågor, inte bara under beteckningen jämställdhet. Låt oss i stället tillsammans vara överens om att just dessa jämställdhetsfrågor genomsyrar alla politikområden. Därför måste de ständigt vara närvarande.

*Kvalitet i förskolan,
m.m.*

Anf. 144 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag delar absolut uppfattningen att jämställdhet är en oerhört viktig fråga som löper genom alla politikområden.

Jag vill bara säga att Jämställdhetsdelegationen har haft ungefär 2 miljoner kronor att dela ut, och de har gjort det till 18–20 projekt. De hade kunnat dela ut det tiodubbla till runt hundra projekt. Det tycker jag säger någonting om hur medvetenheten runtom i våra kommuner, på våra förskolor, på enskilda avdelningar har vuxit. Man har börjat fundera över hur man ska bli mer aktiv i värdegrundsfrågan jämställdhet. Hur ska vi på olika sätt bli mer medvetna om hur vi arbetar gentemot barnen för att uppfylla det som inte är ett frivilligt mål i läroplanen utan någonting som alla faktiskt ska göra?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

8 § Allmän miljö- och naturvård m.m.

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2004/05: MJU1
Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård m.m. (prop. 2004/05:1
delvis och skr. 2003/04:141).

Anf. 145 LARS LINDBLAD (m):

Fru talman! När riksdagen behandlar statsbudgeten handlar det vanligtvis om vem som kan sprätta mest pengar. Svensk politik är mycket av en kvantifieringspolitik. Mest pengar, hårdaste regler, högsta eller lägsta skatter – den som tar i mest är mest trovärdig i mediernas värld. Det är samma sak på miljöområdet. Den som lägger mest pengar, kräver de hårdaste reglerna eller de värsta miljöskatterna är det miljövänligaste alternativet enligt många.

Denna budget är inget undantag. Här slåss vi om att ge mest pengar till att socialisera mark i anslaget Biologisk mångfald, vem som kan ta över mest ansvar från privata intressen för att sanera och återställa förorenad mark, vem som kan dela ut mest pengar till kommunerna för att de ska konstruera klimatåtgärder med mera.

Jag tänkte vända på resonemanget, för vår debatt borde snarare handla om vad som händer med det civila samhället när politikerna tar över. Vad händer med det civila samhällets teknikutveckling när investeringsförmågan försvinner?

Mitt resonemang vilar på tre grunder.

Det är min fasta övertygelse att marknadsekonomi är vida överlägsen alla andra system när det gäller en miljövänligt hållbar utveckling.

Det är min övertygelse att ekonomisk tillväxt ger möjlighet till en miljövänlig teknikutveckling och att människor i välstånd har råd att prioritera miljövänlig utveckling.

Dessutom är jag helt övertygad om att det hos de allra flesta människor finns en vilja att ta ansvar för sin del av miljön, om de bara får utrymme för det.

Med dessa resonemang som grund bör vi som sitter i politiskt beslutande församlingar fundera på vad som är alternativet till att vi ska ta in pengar och sedan fördela ut dem. Vad händer om vi i stället skulle dra ned på våra budgetambitioner och vår regleringsiver och ge denna ökade frihet till enskilda människor?

År 2003 genomförde statliga Nutek, Verket för näringsutveckling, en studie om små företags motiv för sitt miljöarbete. Det var inte de ekonomiska vinsterna eller lagstiftningen som var den starkaste drivkraften. På första plats kom det egna engagemanget för miljön. På andra plats kom ett minskat resursanvändande, på tredje att möta konsumentkraven, på fjärde konkurrensskäl och först på femte plats en tvingande miljölagstiftning. En framtida tvingande miljölagstiftning kom först på sjunde plats.

Det visar att för många företagare är miljöpolitiken bara en extra pålaga, medan andra hänsyn är starkare drivkrafter för att uppnå en hållbar miljöutveckling. Där är det egna engagemanget att göra rätt för sig det starkaste argumentet.

Men dessa extra pålagor och detta krångel är inte utan betydelse. Vi bortser från miljöskatterna, som vi förvisso skulle kunna ha en lång diskussion om. De har i alla fall ett styrande syfte. Vi fokuserar i stället på miljöbalken, vars huvudsyfte inte är att vara ett ekonomisk-politiskt styrmedel i första hand. Denna lagstiftning har dock visat sig få en stor ekonomisk betydelse. Svenskt Näringsliv har studerat företag som klasas som så kallade miljöfarliga verksamheter, det vill säga en mycket stor del av det svenska näringslivet, och deras kostnader för miljöbalken.

Den största kostnaden för miljöbalken är personal- och konsultkostnader. Miljöbalken anses av företagarna vara så svår att arbeta med att i många fall måste konsulter hyras in eller personal avdelas särskilt för att arbeta med detta – en kritik som för övrigt också delas av många av de miljöinspektörer som arbetar i kommunerna. En annan kostnadsdrivande faktor är de mycket långa handläggningstiderna när företag bestämt sig för att etablera eller bygga ut sin verksamhet. Den statliga utredningen, Miljöbalkskommittén, har kommit fram till att det kan ta mellan ett och ett halvt och två och ett halvt år att få igenom ett så kallat A-ärende genom tillståndprocessen.

Svenskt Näringslivs uppskattning av kostnaderna är att de motsvarar 1,11 % av de berörda företagens totala omsättning. 1,11 % kan verka, för många, som en rätt liten andel, men den motsvarar ungefär 53 miljarder kronor. En viss del av detta arbete är givetvis nödvändigt, men det är mycket pengar. Om nu den egna drivkraften är den viktigaste drivkraften för en företagares miljöarbete är detta ett svårt hinder mot den drivkraften.

Långa handläggningstider och krångel vid nyinvesteringar hindrar också ny teknik att växa fram. Nyinvesteringar som följer dagens miljölagstiftning stoppas av byråkrati när den i stället skulle kunna ersätta gamla produktionsmetoder.

Miljöbalkskommittén har föreslagit en rad förbättringar av miljöbalken, som skulle kunna vara några steg på vägen till en effektivare och därmed mera tillväxtvänlig miljöbalk. Kortare handläggningstider och tydligare regler finns med bland förslagen. Det är viktigt att de problem som i huvudsak är administrativa problem med miljöbalken åtgärdas snarast. Det är i allmänhet den ökande administrativa bördan för företa-

gen som företagen klagat på, inte miljökraven i sig. Detta är ett exempel på hur vi kan frigöra resurser för att satsa på rätt saker – mer på miljövänlig teknik än på pärm efter pärm från miljökonserter med höga arvoden.

Moderaterna och de övriga i den borgerliga alliansen är överens med Socialdemokraterna i Miljöbalkskommittén om dessa viktiga åtgärder. Men Socialdemokraternas stödpartier har flera gånger motsatt sig förslagen på effektiviseringar. Min fråga till företrädare för regeringspartiet är: Vågar ni trotsa era samarbetspartier och lägga fram en proposition som är någorlunda identisk med Miljöbalkskommitténs förslag? Om ni gör det kommer det med största sannolikhet att finnas en majoritet för dessa nödvändiga förslag här i kammaren. Förslagen är nödvändiga för att återupprätta ett förtroende för miljölagstiftningen.

Kära riksdagsmajoritet! Det är min förhoppning att detta skulle kunna vara vägledande för ert arbete under våren med de kommande miljömålen med en så efterlängtat proposition om effektiviseringar av miljöbalken och med arbetet med att modernisera statsbudgeten. Men tyvärr är jag pessimistisk på den punkten. Jag tror att det behövs en ny, borgerlig regering för att få en stark tilltro till ekonomisk tillväxt och för att enskilda människor faktiskt ska ha möjlighet att fixa det här utan pålagor och pekpinnar. Men det vore spännande om ni kunde bevisa motsatsen.

Fru talman! Moderaterna har ett alternativt budgetförslag i betänkandet som bygger på de resonemang jag just fört här. Det bygger alltså inte på att delta i sprättandet av mest skattepengar utan vilar på en annan grund, nämligen att frigöra mer resurser till det civila samhället. Vi har inte någon reservation till betänkandet eftersom våra budgetramar inte vunnit majoritet i kammaren, men väl ett särskilt yttrande som beskriver våra budgetresonemang. Jag får därför nöja mig med att hänvisa till detta särskilda yttrande.

Anf. 146 SVERKER THORÉN (fp):

Fru talman! Regeringen har ombildats, och vi har fått ett nytt samhällsbyggnadsdepartement. Folkpartiet liberalerna anser att det viktigaste för Sverige inte är vilket departement som skapas utan behovet av en regering som levererar och vågar utvärdera och ompröva effektiva och uthålliga förslag på miljöområdet. En avdammad ”Grönt Folkhems-etikett” lurar ingen och ger inte miljöarbetet det lyft, den nystart och den trovärdighet hos befolkningen det skulle behöva.

I förra årets MJU-debatt citerade jag tidskriften Från Riksdag & Departements granskning av läget för arbetet med hållbar utveckling. Slutatsen blev att ”miljöarbetet trampar vatten”! Rapporteringen visade att politiskt mod saknades för nödvändiga beslut och att miljörevision som kontrollerade att myndigheter uppfyllde sin del av miljömålen saknades. Lika allvarligt var att regeringen brast i tydlighet och långsiktighet, vilket gjorde det svårt för hushåll och industri att veta vad som gällde för framtiden och våga satsa på miljövänligare alternativ.

Tidskriften Från Riksdag & Departement läggs nu ned. Oberoende rapportering och klarspråk inifrån parlamentet uppskattas tydligen inte.

Årets citat kommer från Miljömålsrådets utvärdering av Sveriges 15 miljömål. Redan i den inledande sammanfattningen finns ytterligare stöd för vad som rapporterades i Från Riksdag & Departement. Dessutom

skriver Miljömålsrådet: ”Vi behöver mer noggrant belysa hur mål inom de olika sektorerna och mål inom andra politikområden förhåller sig till miljömålen och vilka synergieffekter och konflikter som kan finnas. Vi behöver också i högre grad utvärdera det åtgärdsarbete som har genomförts av samhällets olika aktörer och inom de olika sektorerna.”

Fru talman! Detta är en snudd på ordagrann beskrivning av delar av uppdraget för den hållbarhetskommission Folkpartiet drivit på för att få till stånd. Hållbar utveckling måste bli mer än ord! Vi vill att en expertkommission tillkallas för att analysera hur hindren för en hållbar samhällsutveckling kan undanröjas och hur konflikterna mellan miljömål och andra samhällsmål kan lösas på ett bättre sätt än i dag. Sedan vi först presenterade förslaget har vi gång på gång fått bekräftat av myndigheter, företag och enskilda att detta behövs. Havsmiljökommissionen sade det, liksom Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat och nu också Miljömålsrådet i sin utvärdering.

Problemet är att arbetet redan borde vara i gång eller påbörjas omgående, men alla tecken tyder på att regeringen fortsätter att lappa och laga i nuvarande system och strukturer. Inte vare sig den förda miljöpolitiken eller det så kallade sektorsansvaret har på allvar utvärderats hittills. Ett trovärdigt sådant arbete måste naturligtvis inledningsvis lyftas upp till en expertgrupp utanför politikerns och Miljömålsrådets generaldirektörens påverkan före politisk behandling. Medborgare och företag förväntar sig nu att vi politiker ska leverera: inte ord, högtidstal och oförutsägbara förutsättningar för företagande och tillväxt utan möjligheter att välja och agera på ett långsiktigt uthålligt sätt. Det är dags att finna de systemfel som motverkar hållbar utveckling.

Fru talman! ”Havsmiljöfrågorna måste bli de närmaste årens viktigaste område när det gäller miljön i vår närhet. Min ambition är att Havsmiljökommissionen ska lägga grund för det lyft för havsmiljöfrågorna som är nödvändigt.” Det sade miljöminister Kjell Larsson för ett par år sedan.

”Om det skulle visa sig att det finns anledning att lägga fram skarpa förslag även i det sammanhanget, havsmiljön, får vi återkomma och överväga om det blir en proposition.” Det sade miljöminister Lena Somestad i den allmänpolitiska debatten här i kammaren för någon månad sedan. ”Om det skulle visa sig att det finns anledning ...” – som om de senaste årens incidenter och olyckor i vår känsliga Östersjö gått regeringen spårlöst förbi; som om den enorma ökningen av oljetransporter i undermåliga fartyg inte bekom socialdemokratin; som om regeringen saknade kännedom om att det i dag saknas resurser att hantera ens en olycka med en av de många oljetanker som trafikerar Östersjön.

Många av Havsmiljökommissionens åtgärder borde ha kunnat sättas i verket. Redare och miljöorganisationer samverkar och trycker på för att få regeringen att agera. OECD kritiserar Sverige skarpt i sin granskning just för att en marin strategi saknas. En sådan strategi i form av en proposition med konkreta förslag till beslut, mål och tidsplaner är vad som behövs. Det enda miljöministern talar om är en nationell havsmiljöstrategi i form av en skrivelse och några förändringar i miljömålen nästa år. Utskottsmajoriteten talar om en nationell havsmiljöstrategi under mandatperioden. Vilket gäller, och vad avser utskottsmajoriteten att ytterli-

gare göra för att bryta passiviteten på havsmiljöområdet? Varken Östersjön eller Västerhavet kan vänta längre.

Fru talman! Att få Östersjön klassad som ett PSSA-område, försett med effektiva skyddsåtgärder för att förhindra att katastrofala oljeutsläpp sker vid en olycka i den täta trafiken, är för Folkpartiet liberalerna en prioriterad fråga. Det senaste året har vi försökt få besked från regeringen, som säger att man inte tänker lägga ribban lågt när skyddsåtgärder ska bestämmas. Vi har fått undvikande svar om att detta är upp till myndigheter att ta fram. Frågan om Östersjön, världens kanske mest utsatta havsområde, och hur vi ska avvärja hoten mot den är av sådan vikt att ett tydligt politiskt ledarskap är avgörande. För den framtida utvecklingen av lagstiftningen på havsmiljöområdet är det också mycket viktigt att få klara besked från majoriteten vilka ytterligare effektiva åtgärder man vill se.

I andra berörda Östersjöländer har frågan om vilka skyddsåtgärder som ska ingå i PSSA-klassningen beretts med stor öppenhet och i dialog för att få fram bra förslag. I Sverige har ansvaret lagts på departement och verk. Först när utskottet genom Folkpartiet begärde att få höra berörda miljöorganisationer om deras deltagande uppdagades att de inte fått någon information eller fått ta del i det viktiga arbetet. På torsdag är kallat till ett informationsmöte ”med tillfälle att lämna synpunkter på arbetet”, och om någon månad ska arbetet vara klart.

Fru talman! Det räcker inte längre med att lappa och laga i nuvarande system för miljöpolitiken. Speciellt tydligt ser vi detta i det splittrade och ineffektiva havsmiljöarbetet. Den hållbarhetskommission Folkpartiet föreslagit bör omedelbart tillsättas. Kommissionens första uppdrag bör vara att ge förslag på hur splittringen i dagens nationella havsmiljöarbete kan överbryggas och därefter studera hindren för en hållbar utveckling i kommunikationssektorn.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 147 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Fru talman! Jag vill tacka Sverker för ett mycket bra och engagerat anförande – som vanligt när det gäller havsmiljöfrågorna. Jag vill annars inledningsvis yrka bifall till reservation nr 1.

Varje dag, året om, nås vi bland annat via medierna av rapporter om situationen på miljöområdet. Visst finns det en rad positiva signaler. Enskilda människor som gör och gjort stora insatser lyfts fram. Senast var det Bianca Jagger som fått Right Livelihood-priset. Kväveläckaget ut i havet från jordbruket minskar – det har vi läst. Satsningar på rent dricksvatten i Kina förekommer. Utvecklingen av alternativa bränslen och motorer för att möta klimathoten går vidare, även om det går för sakta.

Men rapporteringen, fru talman, domineras dock av mer bekymmersamma tongångar. Fler än man tidigare trott dör i Stockholm till följd av markozonet. I år har bara en enda berguvsunge fötts i Gävleborgs län och östra Härjedalen. Bestånden av torsk i Östersjön och röding i Vättern är allvarligt hotade. I Brasilien erkänner man att skövlingen av Amazonas skogar gör landet till en av jordens värsta miljöförstörare. Avskogningen av delar av Filippinerna leder till naturkatastrofer. Värsta oljekatastrofen sedan Exxon Valdez har inträffat utanför Alaska, och på Gotlands strän-

der landar tonvis med olja från fartyget Polo M som gått på grund öster om Slite. Detta är bara några små klipp från den allra senaste tidens publiceringar. Till detta kan läggas allt det som skrivs om de accelererande klimatförändringarna och deras konsekvenser.

Vi människor påverkar miljön lokalt, nationellt, regionalt och globalt. Den utveckling och den levnadsstandard som vi i väst tillägnat oss har fått ödesdigra konsekvenser runtom på jorden. Med full kraft träder nu nya länder fram med en enorm utvecklingspotential. Indien och Kina nämns ofta som exempel. Tillväxten i Kina sägs redan starkt ha påverkat såväl olje- som stålpriset. Om, eller kanske när, dessa och andra länder utnyttjar miljöutrymmet på samma sätt som vi i väst har gjort är den totala katastrofen ett faktum. Även om de dramatiska beskrivningarna kan vara överdrivna av vad som händer när alla kineser börjar köra bil eller om alla använder vatten eller kylskåp på samma sätt som vi så pekar de beskrivningarna ändå på grundläggande frågor som vi har att ta ansvar för att ta itu med.

Av den här utvecklingen kan man naturligtvis dra många slutsatser, bland annat att det är nödvändigt att söka lösningar på problemen där problemen finns. Det handlar om gemensamma överenskommelser och åtaganden på global nivå men naturligtvis också om konkret agerande på hemmaplan. Det handlar om att västvärlden, vi som har tagit för oss av naturresurser och miljöutrymme, går före när det gäller åtaganden och teknikutveckling. En hel del görs naturligtvis genom FN, genom EU och nationellt, men totalt sett, fru talman, görs alldeles för lite. Vi fortsätter i ganska stor utsträckning som om ingenting har hänt. Jag är rädd för, eller nästan säker på, att olika variationer på dagens budgettema inte har en alltför avgörande betydelse för de nödvändiga miljöförbättringar som behövs om vi inte tillsammans förmår mobilisera de allra flesta medborgarna i vårt land, i Europa och globalt till en större medvetenhet. Det behövs en hetare vilja att förändra de konsumtions- och produktionsmönster som enligt de flesta bedömare fortsätter att utarma jordens resurser.

Fru talman! Kristdemokraternas förslag till inriktning av den ekonomiska politiken och förslag till budgetramar har inte vunnit riksdagsmajoritetens bifall – den här gången. Våra förslag till förändrade anslag inom miljöpolitiken kommer därför inte upp till behandling. I det särskilda yttrande som bifogas betänkandet framgår att vi vill avsätta större resurser än regeringen när det gäller sanering och återställande av förorenade områden, mer pengar till miljöforskning och ett mer omfattande stöd till klimatinvesteringar och skogsmarkskalkning. Vi vill ha en ändrad inriktning när det gäller inköp av skog för bevarande av den biologiska mångfalden och har därför en lägre ökningstakt än majoriteten på detta område.

Jag skulle önska att riksdagen dramatiskt kunde öka anslagen till sanering och återställande av förorenade områden. Det gäller framför allt områden där statlig verksamhet svarar för förödelse av mark och vattendrag. Skifferoljeaktiebolagets ödeläggelse i Kvarmtorps industriområde i min hemtrakt har jag nämnt i tidigare anföranden. Vid ett besök i Norrbotten nyligen läste jag i därvarande blad att man upptäckt hur SJ:s verksamhet i Luleå, Notviken, nu kräver stora saneringsinsatser. På det här

området räcker inte regeringens ambitioner till för att man tillräckligt snabbt ska kunna komma till rätta med problemen.

Samma sak är det när det gäller programmet för klimatinvesteringar. Utvärderingar visar att de så kallade LIP- och Klimppengarna är effektiva när det gäller att reducera utsläppen av växthusgaser. Här finns ansökningar för flera miljarder kronor, men anslagen är otillräckliga.

Fru talman! ”Hållbar utveckling”, som är ett centralt begrepp också i miljöarbetet, återspeglar väl en av de principer som är grundläggande för Kristdemokraternas förhållningssätt – förvaltarens principen. Den ger oss människor ett speciellt uppdrag och ansvar. Vi ska agera med en långsiktig helhetssyn med respekt för vår samtida omgivning och kommande generationer. Detta, fru talman, gör oss kristdemokrater även fortsättningsvis starkt motiverade till ett aktivt arbete med miljöfrågorna.

Anf. 148 CLAES VÄSTERTEG (c):

Fru talman! Till att börja med ska jag yrka bifall till reservation 1. Vi står givetvis bakom vår andra reservation, men vi nöjer oss med denna den här gången.

Behovet av en god miljö är något som vi alla är överens om. En god miljö berör oss alla. Det handlar om att få dricka rent vatten, äta fisken vi fångar och få uppleva naturens fantastiska mångfald. En god miljö är en överlevnadsfråga och en fråga om livskvalitet.

För att vi ska kunna dricka det här rena vattnet och kunna andas ren luft måste miljöpolitiken utgå från människors engagemang. På just denna punkt skiljer sig Centerpartiets politik tämligen markant från majoritetens. Framför allt kan man säga att linjen är att vi i Centerpartiet sätter betydligt större tilltro till både det civila samhällets och marknadens förmåga och vilja att bidra till miljö- och naturvård.

Ett tydligt underifrånperspektiv som stimulerar engagemang och tillväxt är en av nycklarna i omställningen till ett hållbart samhälle, och vi har i vårt budgetalternativ lagt ut kursen för hur vi vill se vägen in i ett kretsloppssamhälle. Den globala tillväxten, energiförsörjningen och miljöproblematiken väcker stora frågor, och den långsiktiga lösningen för ett samhälle som bygger på en hållbar utveckling är ett samhälle där vi använder förnybara resurser.

Miljöpolitikens område har stor vikt både på kort och på lång sikt. På kort sikt handlar det om vilken livsmiljö vi som lever i dag ska ha tillgång till. På lång sikt handlar det om i vilket skick vi vill lämna över jordklotet till våra barn och barnbarn och kommande generationer. Det finns ett antal jobbspunkter för att vi med gott samvete ska kunna lämna över vårt jordklot till kommande generationer. Den helt klart tuffaste och mest överskuggande frågan är klimatfrågan. Den är avgörande för allt liv på jorden.

Vi kommer i Sverige att drabbas av klimatiförändringar. Regnigare somrar och mildare vintrar är bara några av effekterna. Det finns ingen anledning att sitta och vänta på olika varianter av skräckscenarier. De miljöeffekter som vi redan har sett av de fossila bränslena är skäl nog att agera.

En viktig del för att minska utsläppen av de fossila bränslena är att ställa om vårt transportsystem. Då krävs det tydliga signaler. Det är säkert ingen nyhet för kammaren, men jag väljer att återupprepa det. Från

Centerpartiet skickar vi en sådan signal. Vi vill att det sätts en bortre parentes för nytillverkade fordon som drivs på fossila bränslen. Den parentesen ska sättas till år 2015. Genom att visa en sådan vilja skickar vi en signal till marknaden att det är dags att ställa om och dags att ställa in sig på att den här signalen kommer att komma.

En bortre parentes skulle främja teknikutvecklingen. Den skulle också leda till större investeringar för producenter av biodrivmedel. Det kan också konstateras att det finns en stor outnyttjad kapacitet på svenska åkrar och i svenska skogar. Det finns förutsättningar för att öka produktionen av bränsle och drivmedel. Det finns också en ny växande produktionsarena för de gröna näringarna.

Vi i Centerpartiet har tydliga visioner om ett hållbart samhälle och en hållbar tillväxt. Utan ett hållbart samhälle försämrar vi möjligheterna för tillväxt och ett sunt nyttjande av naturresurser och människor. En långsiktig hållbar tillväxt kräver nytänkande. Där är nya fordonsbränslen en viktig del.

Fru talman! En omställning till ett hållbart samhälle är grunden för fortsatt tillväxt. En hållbar tillväxt kommer att främja hela landet. Om vi brukar våra naturresurser på ett klokt och ansvarsfullt sätt kan det skapas nya och goda förutsättningar, framför allt på landsbygden. Ett bra exempel är just det som jag nämnde tidigare vad gäller omställningen av transportsystem.

För att det här ska bli verklighet krävs det både rätt styrmedel, rätt signaler och bättre villkor för företagande. Det krävs signaler att det ska gå att tjäna pengar på att vara företagare men också signaler om att det ska vara möjligt att tjäna pengar på att vara miljövänlig.

Men låt oss inte förledas till att i den här kammaren peta i detaljer och försöka styra teknikutvecklingen. Däremot ska vi formulera styrmedel som drar åt rätt håll. Då handlar det inte om skattehöjningar och fel utformade skatteväxlingar, som tyvärr verkar vara den enda lösningen från den nuvarande majoriteten.

Centerpartiet har i år lagt en motion och avsatt budgetmedel för hur vi vill öka användandet av förnyelsebara bränslen. Vår strategi är en skattesänkingsstrategi i motsats till den skattehöjningsstrategi som majoriteten har slagit in på. Det är självklart för oss att bilen behövs och att alla ska ha möjlighet att göra ett medvetet miljöval. Man ska inte ha dåligt samvete bara för att man är tvungen att köra bil.

Tekniken för de alternativa fordonsbränslena ligger bara i startgropparna. För att hänga med i utvecklingen och också visa vägen i omställningen till ett grönt transportsystem krävs det att vi satsar på forskning och utveckling. Det är viktigt att satsningarna inte ger förtur åt något särskilt bränsle eller någon särskild teknik. Det är slutresultatet, effektiva och förnyelsebara fordonsbränslen, som vi efterfrågar.

Våra förslag ger utan överdrift en tio gånger så stor miljönytta som den så kallade gröna skatteväxling som regeringen föreslår. Regeringens politik, där man straffar bilägarna i stället för att gynna dem som vill göra ett medvetet miljöval, leder till ökade kostnader. Vi kan se nu senast i ett antal undersökningar att det leder till ökade kostnader för dem som verkligen behöver bilen och inte kan välja ett annat drivmedel eller fortkaffningsmedel.

De satsningar som vi gör skulle inte bara skapa en miljönytta. De skulle också skapa tillväxt i Sverige. Om vi kan nå till att de företrädesvis produceras i landet kommer fler arbetstillfällen att genereras och stora möjligheter till miljöteknik öppna sig.

Fru talman! Oavsett hur mycket pengar vi från olika partier här i kammaren lägger på miljöpolitiken och oavsett hur mycket satsningar vi gör kommer det tyvärr inte att räcka till att få en värld där vi andas ren luft och dricker rent vatten. Det krävs, precis som Sven Gunnar också var inne på, att vi samarbetar internationellt för att lösa miljöproblemen. Vi gläds alla åt att Kyotoprotokollet nu äntligen kan träda i kraft.

Men det räcker tyvärr inte. I miljöpolitiken har EU en väldigt viktig roll att spela. Från Centerpartiets sida vill vi se att EU ägnar sig åt de stora frågorna och låter bli de små. Förhoppningsvis kan vi inom EU och hela Europa ta sig an miljön som nästa stora utmaning.

För att det här ska kunna bli verklighet krävs det att EU blir en starkare kraft och att man får medel för att bli den starka kraften på miljöområdet. Vi vill se en möjlighet att öppna upp för gemensamma miljöskatter. Tyvärr är regeringen och majoriteten fortfarande ovilliga att låta EU få ett tydligt redskap i kampen för en bättre miljö. Att införa miniminivåer för miljöskatter i EU och att besluta dessa nivåer genom majoritetsbeslut vore inte bra bara för miljön. Det skulle även vara ett bra sätt att skapa likvärdiga konkurrensvillkor inom EU.

Det här är i grund och botten en miljöfråga, inte en skattefråga. Att införa gemensamma miljöskatter betyder inte att EU ska ha harmoniserade skatter på alla områden. Men miljön är en överstatlig fråga som kräver överstatliga beslut.

Anf. 149 ÅSA DOMEIJ (mp):

Fru talman! Ledamöter! I Miljöpartiet tycker vi att en av politikens allra viktigaste uppgifter är att se till att den mänskliga aktiviteten anpassas efter de ekologiska ramar som finns. Med naturen kan man inte förhandla. Vi förhandlar ofta i politiken om olika saker. Om vi vill ta hänsyn inte bara till oss själva utan även till resten av världen och framtida generationer behövs det politik.

Jag tycker att Lars Lindblad har skilt ut sig väldigt mycket från alla övriga talare här. Om man lyssnar på alla talare är det i grunden en rätt stor enighet om att miljöpolitik är något väldigt viktigt och någonting som inte kan överlämnas till den enskilde även om den enskildes engagemang är viktigt. Men Moderaterna verkar ha slagit in på en annan väg.

Visst är det så att miljöpolitiken inte bara handlar om anslag, Lars Lindblad. Där kan jag verkligen hålla med. Och tur är väl det. Det är ju en så otroligt liten del av budgeten som är miljöanslag egentligen. Men de är nog så viktiga.

Det finns så mycket annat, till exempel skatter och ekonomiska incitament. Claes Västerteg talade en del om det och tyckte att det skulle vara jättebra om EU hade minimiskatter på miljöområdet. Det tycker jag också, men det verkar som om Centerpartiet i så fall är för skattehöjarvägen på EU-området men emot nationellt, där man vill ha en skattesänkarstrategi.

Den majoritet som samarbetar om budgeten har både en skattesänkar- och en skattehöjarstrategi. I den gröna skatteväxlingen ingår ju miljö-

styrande skatter men också skattesänkningar på arbete. I den här budgeten sänktes skatterna på arbete ungefär dubbelt så mycket som miljöskatterna höjdes. Dessutom finns det en skattesänkarstrategi. Vi har tagit bort både energiskatten och koldioxidskatten på biodrivmedel. Men det räcker inte för att göra till exempel etanol, som Centerpartiet värnar om, tillräckligt slagkraftigt ekonomiskt. Den gröna skatteväxlingen behövs också.

Vi har förmånsbilsprogrammet. Om man väljer en tjänstebil som är en miljöbil får man lägre skatt. Det är en typisk skattesänkarstrategi. Ett annat positivt ekonomiskt styrmedel är att från den 1 januari blir 25 % av alla bilar som köps in miljöbilar. Det är jättebra för alla som inte har råd att köpa ny bil. Om ett par år är de ute på begagnatmarknaden. Det är också en sak som sänker kostnaden. Det behövs alltså både skattehöjningar och skattesänkningar. Lagstiftning är givetvis någonting jätteviktigt också som vi inte kommer att debattera här så mycket men som är viktigt i en sammanhållen miljöpolitik som handlar om både skatter, lagstiftning och anslag.

Miljö borde debatteras mer på en massa olika politikområden här i kammaren, till exempel i konsumentpolitiken och trafikpolitiken, och även i jordbrukspolitiken, men jag tycker att vi brukar vara rätt så duktiga i miljö- och jordbruksutskottet. Vi diskuterar ofta miljöfrågorna.

Forskningen är ett annat viktigt politikområde där miljöfrågorna borde komma in mycket mer. Just nu pågår förhandlingar om forskningspropositionen.

Något annat som kommer att bli väldigt viktigt är ramarna för energiforskning, som vi menar måste ökas. I budgeten kom vi bara överens om preliminära ramar för energiforskningen. Jag förutsätter att vi i vår kommer att kunna göra förbättringar där.

För att vi sedan ska kunna fatta alla de bra beslut som behövs krävs det opinionsbildning. En liten sak som finns med i budgeten, men som inte har uppmärksammats så mycket, är att miljöorganisationerna får möjligheter att söka medel från flera statliga myndigheter till olika projekt och till opinionsbildning.

Jag skulle vilja ställa några frågor till Moderaterna, eftersom Moderaterna hade en lite egen profil i den här debatten. Pengar till marksanering anser ni är viktiga, men inte just nu utan kanske någon gång senare. Blir det lättare senare? Om fem eller tio år kanske vi har det mer pressat ekonomiskt av bland annat demografiska skäl, och just nu är ju inte den ekonomiska situationen så där väldigt tokig.

Jag funderar också på anslagen till biologisk mångfald. Trots att vi i Miljöpartiet har fått upp anslagen så mycket kommer det att dröja ända till 2018 innan målet nås. Moderaterna är ju det parti som vill skära ned mest på biologisk mångfald, även om det finns andra partier som också vill skära ned. Man hänvisar då till andra skyddsformer och till att markägaren kan fortsätta att äga marken. Men även om markägaren ska fortsätta att äga marken blir det ett produktionsbortfall som ska ersättas. Det kommer ändå att kosta pengar även om det givetvis är positivt om man till exempel kan bilda reservat med samma krav på skydd av den mark som markägaren fortsättningsvis äger. Kanske kan markägarna göra det lite billigare därför att det känns bra att få fortsätta äga marken. Men det

kommer ändå att kosta pengar, och det är så oerhört långt kvar om vi ska nå de miljömål som riksdagen har beslutat om.

När det gäller Moderaterna och Klimp säger ni att investeringar ska ske på marknadsmissiga grunder. Men om man vill ha de investeringar som är bra för miljön gäller det väl att man har en sådan marknad som efterfrågar den typen av investeringar. Det tycker jag att Claes Västerteg från Centern var väldigt tydlig med. Måste man då inte jobba med olika typer av ekonomiska incitament politiskt?

På 90-talet jobbade jag med en utredning, *Konsumenterna och miljön*. En slutsats som vi drog där var faktiskt att det inte går att lita enbart på den enskilda människan, därför att det är inte säkert att attityden leder till ett ändrat beteende på miljöområdet. Det kan vara så att man först ändrar sitt beteende och att det leder det till en bättre attityd på miljöområdet. När det gäller enkla handlingar kan man kanske komma ganska långt, till exempel handla miljömärkt när det finns en tydlig miljömärkning. Men när det gäller livstidsfrågor har det visat sig i stort sett omöjligt att lita på allas vårt enskilda engagemang, för där finns den så kallade *free rider*-principen, att när man måste ändra på någonting – och det kan vara obehagligt att ändra på saker – tänker man: Men om bara jag gör det här lilla och alla andra fortsätter som vanligt så spelar det ingen roll. Jag tror inte att det finns stöd någonstans bland beteendeforskare för att man kan lägga över hela ansvaret på den enskilde.

Till sist är det anslagen. Jag tycker att de tre partier som har samarbetat ett tag nu, för andra mandatperioden, om budgeten kan vara ganska stolta på miljösidan. Anslagen har ju ökat från ungefär 1,2 miljarder 1998 till att nu ligga på 4 miljarder. Det är en liten del av statsbudgeten, men det betyder oerhört mycket för miljön.

Sedan är jag glad över det stora engagemang som finns i kammaren, förutom hos Moderaterna. Men lite sorgsen kan jag bli när jag läser det borgerliga samarbetsprogrammet där miljön inte har kommit med. Jag får väl gratulera Moderaterna till en bra förhandling och till att det inte blev någon arbetsgrupp om miljöpolitiken.

Anf. 150 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är lite fräckt att påstå att Moderaterna är ett parti som inte har någon form av miljöintresse. Vi kan möjligen ha lite olika syn på hur vi ska forma samhället och vilka verktyg som är effektivast, men att säga att vi är det parti som över huvud taget inte bryr oss om miljön är djupt felaktigt.

Jag ska försöka svara på Åsa Domeijs frågor där hon menar att vi skiljer ut oss från andra partier. Ja, vi har en grundläggande skillnad i åsikter. Vi har inte en politik som innebär att hela ansvaret – och nu tror jag att jag citerar Åsa Domeij – ska föras över till enskilda människor. Jag tror fortfarande att lagstiftningen har en mening. Jag tror också att ekonomiska verktyg har en poäng i miljöarbetet.

Däremot är jag bekymrad över hur staten på olika sätt och i för stor utsträckning under de senaste åren har flyttat ansvaret från enskilda människor till den politiska sfären. Till exempel nämnde Åsa Domeij kontot biologisk mångfald. Vi har valt att inte ta bort det kontot, som jag tyckte att det lät på Åsa Domeij, utan vi halverar det. Det handlar om att vi är emot att man socialiserar mark på det vis man har gjort i Sverige.

Många av de miljövärden som man nu vill bevara har kommit fram genom enskilda initiativ, till exempel enskilda människors sätt att bruka skogen. Det är det som vi tycker att man missar när man nu går in och tvångssocialiserar mark i så här stor utsträckning. Det handlar snarare om att rikta de pengar som vi satsar på detta till skötsel av den mark som har tagits om hand av staten och inte, som i dag, att satsa så mycket tid, energi och pengar på att förvärva mark att man helt enkelt glömmer förvaltandet i alltför stor utsträckning.

Jag får återkomma i nästa replik.

Anf. 151 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Jag sade inte att Moderaterna inte har intresse för miljöfrågor. Det tror jag att många moderater har, och jag har mött många sådana lokalt. Men jag uppfattade absolut ditt anförande som att det framför allt handlade om den enskildes ansvar och att politiken inte var så viktig. All erfarenhet tyder på att politiken är väldigt viktig. De förbättringar som har skett på miljöområdet har ofta skett tack vare politiken. På de områden där vi inte ser tillräckligt stora förbättringar anser de flesta som är lite insatta att det beror på brist på politik.

Beträffande biologisk mångfald är det klart att det enskilda ansvaret är oerhört viktigt och att man också som markägare gärna ska göra lite extra själv. Moderaterna kanske skulle införa också markägarnas ansvar i grundlagen och inte bara markägarnas rättigheter. Den möjligheten finns i andra länder. Moderaterna menar väl ändå att markägarna genom olika typer av avtal ska kunna få ersättning för de hävdåtgärder som Lars Lindblad menar är så viktiga. Moderaterna har ju tillsammans med andra partier för länge sedan, i mitten av 80-talet, stärkt markägarnas ersättning. Folkpartiet, som inte ville göra den förändringen i planlagstiftningen på den tiden, är ju det parti som förutom de partier som samarbetar om budgeten har ställt upp bäst för biologisk mångfald. Man kan ju undra lite grann hur det är med logiken där.

Anf. 152 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag vänder mig mycket kraftfullt mot att Åsa Domeij säger att det är politiken som har gjort att en hel del miljöförbättringar har skett de senaste årtiondena. Min fasta övertygelse är att det beror på de enskilda människornas förändrade beteende, enskilda företagens övertygelse om att man ska ha en mer miljövänlig produktion. Det började någon gång på 50-talet och har sedan genomförts på 60-talet, 70-talet och framåt. Det tror jag har haft en betydligt mycket större effekt på den miljösituation som vi har i dag jämfört med politiken.

Jag tror också att många av de problem som dök upp då, försurningen och en hel del andra problem, har lett till en betydligt bättre situation i dag än för 30–40 år sedan. Det är många enskilda människors och framför allt företagens sätt att arbeta med detta som har lett till det.

När det återigen gäller biologisk mångfald har vi förutom de förslag om halverat konto 1 miljard i en fond för biologisk mångfald. Vi vill alltså ha en något bättre kontinuitet i det här arbetet.

När det gäller pengar till marksanering tycker vi att staten tar en för stor andel av dessa investeringar. Vår mening är att om det finns en efterfrågan på att bebygga mark ska inte staten gå in och ta över dessa åta-

ganden från den privata marknaden. Däremot har vi pengar kvar på kontot så att den mark där det inte finns något kommersiellt intresse faktiskt ska hanteras.

Slutligen har jag en helt annan uppfattning när det gäller Klimpengar. LIP-pengarna, de lokala investeringsprogrammen, har utvärderats många gånger, och resultaten är mycket tveksamma i fråga om det har lett till några egentliga miljöförbättringar. Jag tror inte att Klimpengar är en bättre lösning på problemen när det gäller klimatfrågorna.

Anf. 153 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Jag tänkte nämna två årtal då vi fick ny miljölagstiftning och analysera lite grann vad som har hänt efter det. 1969 fick vi miljöskyddslagen. Sedan 40-talet hade vi haft i stort sett samma typer av kravregler på samma nivå för stora punktkällor. Titta på siffrorna efter 1969, när miljöskyddslagen kom! Då börjar utsläppen sjunka väldigt drastiskt från industrin. Däremot fungerade den inte på andra typer av punktkällor, till exempel bilar. Där har vi alltså inte sett samma utveckling.

Låt mig då ta ett annat årtal, 1989. Då fick vi krav på skärpta avgasbestämmelser, vilket i praktiken gjorde katalysatorn obligatorisk. Och titta på hur det har gått med utsläppen av kvävedioxider från enskilda bilar! Sedan har ju trafiken ökat. Det är ett problem i sig.

Jag tror att de flesta som håller på lite med miljöhistoria har sett politikens starka inverkan och att det enskilda engagemanget handlar om att det inte minst behövs ett medborgerligt engagemang vid sidan av de saker som man kan göra i sin vardag.

Beträffande marksanering är det faktiskt så att där det finns en marknad är det exploatörerna som betalar marksanering. Så är det till exempel i Stockholmstrakten, där marken är väldigt värdefull. De statliga pengar som finns, där det finns ett jättebehov, gäller dels sådant som hänt före 1969, då företagen inte är ansvariga eftersom vi inte hade den här typen av miljölagstiftning, dels mark där det inte finns exploateringsintressen.

Egentligen borde Moderaterna vara ganska nöjda med anslagen till marksanering eftersom de är uppdelade efter var det finns behov av statliga insatser och var det inte finns det – förutom då kanske att vi gemensamt borde jobba för att få ännu högre anslag.

Anf. 154 SINIKKA BOHLIN (s):

Fru talman! Miljön har ett pris. Jag tror att till och med marknadsliberalen Lars Lindblad håller med mig. Alla är eniga om det. Vad vi ytterst bör diskutera är vem eller vilka som ska betala priset. Hur ska det betalas och när ska det betalas? Är det kanske snart dags för förorenaren att börja betala, alltså PPP-principen fullt ut? Eller ska vi fortsätta att dela på kostnaderna i framtiden?

Jag som socialdemokrat har aldrig accepterat tanken att jag måste välja mellan tillväxt och god miljö. Inte heller vill jag välja mellan tillväxt och rättvisa. Ledstjärnan för mig har varit, är och kommer att vara: Rätt politik för resurshållning och en god miljö främjar också solidaritet och ekonomisk utveckling.

Det som har kännetecknat de senaste åren är en snabb förändringstakt, en teknikrevolution, internationalisering och avreglering av kapital och handel samt migration och urbanisering både nationellt och globalt.

Med dessa förändringar i bagaget kan man bara konstatera att arbetet med hållbar utveckling är komplext. Det handlar om att integrera de skilda dimensionerna i hållbarhetstänkandet i flera politikområden, inte bara miljöpolitiken. Det handlar om att utveckla samspelet mellan olika aktörer.

Vi har i den här riksdagen beslutat, för inte alls länge sedan, att vi inom en generation, 20–25 år, ska kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Så nog är det vi som ska betala, vi som smutsar ned just nu. Men jag vet att många onekligen tycker att det är enklare att överlåta räkningen till dem som kommer efter, våra barn, barnbarnsbarn och resten av generationerna. Att räkningen kommer kan vi dock vara eniga om.

För bara några veckor sedan kom en ny vetenskaplig rapport om de snabba klimatförändringarna i Arktis. Uppvärmningen av området går nu mycket snabbt, och ännu större förändringar är att vänta. Konsekvenserna påverkar hela världen genom stigande havsnivåer, översvämningar, kusterosion och förhöjda nivåer av den cancerframkallande UV-strålningen. Att detta är en effekt av utsläppen av våra växthusgaser kan väl knappast någon längre tvivla på.

Fru talman! Från socialdemokratisk sida tar vi miljöhoten på allvar och arbetar hårt för omställningen till ett hållbart samhälle. Till skillnad från alliansen, med sin icke-politik på miljöområdet, menar vi att miljöfrågorna kräver ett ständigt aktivt engagemang här i riksdagen men, som många andra har sagt, också i EU-parlamentet och internationellt.

Jag tycker att vi i Sverige har funnit styrmedel som passar för oss. Vi har miljöbalken. Vi har miljö kvalitetsmålen med etappmål. Vi har ekonomiska styrmedel och administrativa styrmedel. Det här är ett system som många tycker är så bra att de skulle vilja överföra det till sina länder. Till och med våra grannländer och politiker från alla sittande partier tycker att vi har hittat ett system som är bra.

Denna miljöpolitik väcker också intresse världen över. Vi har ju tidigare, i höstas, fått OECD:s rapport presenterad för oss. Vi har fått mycket kritik. Det finns naturligtvis fortfarande saker som vi inte är bäst på här i världen, som Folkpartiet nämnde, till exempel havsmiljön. Vi lever inte i den bästa av världar än, men jag tycker ändå att vi är på väg dit.

Vi fick till exempel beröm för våra ekonomiska instrument. Vi vet att de har haft effekt. Vi kan bara titta på svavelskatten som ett exempel. Den har inneburit en minskning av utsläppen på hela 45 % under åren 1990–2002. Så det har effekt.

En ytterligare sak: Granskningen ger inga belägg för den åsikt som ibland framförs även i detta forum, och i det gäng som sitter här i kammaren, nämligen att miljöpolitiken skulle hämma tillväxten. Det är ett argument som inte håller. Man tittade på detta i rapporten och konstaterade att vår framgång i att frikoppla miljöpåfrestningarna från den ekonomiska tillväxten av OECD ses som anmärkningsvärd. Mellan åren 1989 och 2002 växte vår bruttonationalprodukt med 25 % medan ökningen av energitillförseln låg under 10 % samtidigt som vi någotsånär lyckades stabilisera utsläppen av växthusgaser.

Fru talman! Regeringens förslag till anslag på knappt 4 miljarder kronor är inte så mycket i det stora hela. Det är knappt hälften av vad vi lägger på till exempel det som nästa debatt handlar om, jordbruksstödet.

Men vi har en tydlig politisk vilja att nå de miljömål som är grunden för den nationella miljöpolitiken. I den miljömålsproposition som nu är på gång i Miljödepartementet utvärderas arbetet med miljömålen. Vilka ytterligare åtgärder behöver sättas in? Hur ska medlen fördelas?

Vi har ju hört Miljörådets tredje årliga rapport och läst om att effekterna av försurning och övergödning minskar och att elva av de femton miljö kvalitetsmålen kan nås i tid. Tyvärr finns det också samma negativa bedömningar som förra året, att fyra miljö kvalitetsmål blir svåra att uppnå: begränsad klimatpåverkan, giftfri miljö, ingen övergödning och levande skogar. Det är naturligtvis med spänning och förväntan jag ser fram emot att se hur till exempel Folkpartiet med sitt enorma engagemang i miljöpolitiken kommer att lösa de här problemen nationellt. Det ska bli väldigt spännande att se förslagen.

De globala utsläppen av växthusgaser borde vid det här laget minska. Ändå fortsätter de att öka. Till och med i Sverige har de förra året tyvärr ökat fastän vi vidtagit ganska mycket åtgärder för att få ned dem. Ökningen är störst i storstäderna Stockholm och Göteborg.

Fru talman! Det tog jorden många miljoner år att bli beboelig för människan. Den fråga vi i dag bör ställa oss är: I hur många år till kommer den att vara beboelig, och för vilka? Att i miljöns namn i dag försöka sätta stopp för tillväxten vore att kräva det orimliga av våra barn och barnbarn. De är inte betjänta av ett stagnerat samhälle i avsaknad av tillgångar, utan möjlighet till rättvis fördelning och med brist på de resurser som en hållbar utveckling kräver. Ett bättre samhälle lönar sig, för att citera en av den finländske författaren Henrik Tikkanens cyniska figurer.

I stället för att enbart se svårigheterna i den globala förändringen vill jag se möjligheterna. För att vi ska kunna fatta de rätta besluten behövs framför allt många enskilda människors engagemang, många företags engagemang och många politikernas engagemang.

Det är denna samarbetsvilja som jag lite grann saknar i alliansens budgetförslag. När jag läser slutsummorna för hela miljöpolitiken förstår jag varför alliansens arbetsgrupper noggrant undviker att ge sig in på miljöpolitikens område. Splittringen skulle bli alltför tydlig. Det finns ingen gemensam miljöpolitik.

Moderaterna vill minska anslagen med drygt 1 miljard. Folkpartiet vill öka dem med 50 miljoner. Kristdemokraterna tycker att ½ miljard är en lämplig sänkning, främst på den biologiska mångfalden. Centern skiljer sig från sina allianskompisar genom en ökning på 200 miljoner. Kanske kan vi i denna debatt få en förklaring från allianspartierna, eftersom allians enligt *Svensk ordbok* betyder avtal av organiserat samarbete. Jag tycker att det mer handlar om oorganiserat kaos.

Till sist, fru talman, vill jag tacka Vänsterpartiet och Miljöpartiet för samarbetet i dessa frågor samt yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 155 CLAES VÄSTERTEG (c) replik:

Fru talman! Jag kan i vissa delar instämma i Sinikkas analys att det behövs ett större engagemang både från företag och från olika individer i samhället, men också att det behövs ett internationellt samarbete.

Sinikka Bohlin sade i sitt anförande att vi ska dela på kostnaderna och betala av på dem framöver. Om vi tittar på det som man från majoritetens sida väldigt ofta vurmar för, en typ av skatteväxling, och ser hur den slagit visar ett antal utredningar, opinionsundersökningar och annat att den slår allra hårdast mot landsbygden och glesbygden. Jag tycker inte att det är att dela på kostnaden, och därför är min fundering:

Kommer regeringens skattehöjningar eller regeringens fortsatta skatteväxling att fortsätta att drabba dem på landsbygden? Kommer det att drabba dem som inte har möjlighet att välja ett annat trafiksätt, som kollektivtrafiken, och kanske inte heller möjlighet att välja ett alternativt drivmedel?

Anf. 156 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! De frågor jag ställde i början var: Vem eller vilka ska betala? Vad är priset? Hur ska det betalas? När ska det betalas?

I dag betalar vi med gemensamma pengar väldigt mycket av miljöskulden, men också av det förebyggande arbetet. Där tycker jag naturligtvis att de som förorenar skulle vara med och betala mycket mer av notan. Det är en utmaning för framtiden att se om vi kan hålla PPP-principen levande. Vem ska betala? Ska det betalas i dag eller ska vi lämna det till morgondagens barn?

Anf. 157 CLAES VÄSTERTEG (c) replik:

Fru talman! Jag kan inte säga att det egentligen var ett svar på min fråga. Det är klart att vi ska betala. Vi betalar redan i dag via skatter på till exempel bensin och diesel, via skatter på energi.

Min fråga är tydlig: Varför har vi ett system med en skatteväxling som drabbar landsbygden hårdast? Är det rätt fördelning av kostnaderna? Enligt min uppfattning är det inte det, men det kanske är den politik som majoriteten vill föra.

Anf. 158 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Vi har i denna budget fortsatt att införa den gröna skatteväxlingen som vi började med för några år sedan. Också inför nästa budget och vårproposition är det viktigt att titta på var vi får de största miljöeffekterna. Det är naturligt att se på de alternativa bränslena, och därför tycker jag att en del av de förslag som ni har i ert budgetalternativ om just alternativa bränslen är en bit framåt på rätt väg.

Vi ska komma ihåg att vi redan i dag haft Gröna bilen-projektet tillsammans med bilindustrin och också inom EU jobbat tillsammans med bilindustrin för att få med företagen på den tanken. På bränslesidan tror jag att det är mycket viktigt att även titta på den totala miljökostnaden. Ska vi till exempel ha hemmagjord etanol eller ska vi köpa den utifrån? Mycket av den kommer i dag från Brasilien. Där kommer den totala miljökostnaden in, vilket för mig är en väldigt viktig fråga i framtiden.

Anf. 159 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Sinikka Bohlin är bekymrad över alliansens politik på miljöområdet. Jag vill bara påminna Sinikka Bohlin om att det före valet inte fanns någon gemensam politik mellan de partier i vänsterkartellen

som Sinikka Bohlin företräder. 121-punktsprogrammet har ju kommit till efter valet. Det fanns inte någonting. Det enda syftet med den maktkartellen var att hålla kvar Socialdemokraterna vid makten.

Var så säker på att de som i valet 2006 röstar på alliansen kommer att veta vad de röstar på. Frågan är om det finns någon gemensam politik för de i kartellen ingående partierna.

Sinikka Bohlin talar mycket om PPP, att förearen ska betala, och jag håller med om mycket av det hon säger. Hon har ju arbetat mycket med återvinnings- och kretsloppsfrågorna och då vill jag ställa en fråga om något som vi resonerat kring en gång tidigare, nämligen returglasen. Om man ska följa PPP kan det inte vara rimligt att den svenska glasåtervinningen ska betala det som andra förearen. Det gäller alltså privatimporten på glasfronten.

Hur går det med det arbetet? Kommer det snart ett förslag på hur man ska lösa problemet för Svensk Glasåtervinning och den fina verksamhet de har i Hammar? Svara också på frågan hur man kan stärka skyddet inför en oljekatastrof i Östersjön. Det är ju minimalt i dag. Där lever ni inte upp till de höga bekännelserna.

Anf. 160 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Låt oss börja med frågan om maktkartellen. Jag gick till val 2002 med de mål som jag precis har redovisat i kammaren, nämligen miljöbalken med generationsmålen, miljömålen och etappmålen. Jag tycker alltså att det hos mig finns en stark styrning mot en bra miljö, så där behöver jag inte skämmas.

Jag tror också att de människor från Vänsterpartiet och Miljöpartiet som jag jobbat med hade samma mål. Mer intressant blir det att se alliansen med tanke på hur det spretar i dag. Men livet ska ju vara lite spännande också.

Vad gäller returglas har jag också besökt Hammar, och det är bekymmersamt att vi får så mycket glas i återvinningen som inte har ett värde på samma sätt som till exempel aluminiumburkar. Det jag kan säga i dag är att Naturvårdsverket lämnat två olika förslag till regeringen, vilka nu bereds. Man försöker hitta resurser för att kunna lösa problemet.

Det som jag är rädd för, och som också sägs i betänkandet, är att om vi märker att systemet inte fungerar för oss konsumenter finns det i framtiden heller inget förtroende för hela det återvinningssystem som vi skapat i Sverige och som faktiskt är ganska unikt. Jag hoppas därför att problemet ska kunna lösas.

I princip tror jag dock att systemet med återanvändning och återvinning är en väg framåt. I framtiden kräver det dock att industrin hittar förpackningar som är mer återvinningsbara och eventuellt behövs också ett EU-system.

Anf. 161 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Problemet är att det tar en sådan evinnerlig tid. Svensk Glasåtervinning hinner komma på obestånd innan regeringen har kravlat sig fram ur tomglasen. Det måste till snabba beslut och förslag på området.

Hur är det med beredskapen för oljekatastroferna? Det vore bra att få en liten utläggning om hur Sinikka Bohlin ser på det utifrån det som har hänt ganska nyligen i Östersjön och på Gotland.

Det är lite signifikativt för Socialdemokraternas syn på politiken. Huruvida några partier kan hålla ihop eller inte eller regera eller inte beror på några miljoner upp eller ned i en budget och om man kan klara av att förhandla sig samman under mörka nätter i Rosenbad. Det är inte vad det handlar om.

Var övertygad om att allianspartierna kommer att tillsammans ha en gemensam inriktning som är bra för Sverige. Vi kan ha lite olika uppfattningar om hur vi ska komma framåt och nå målen. Men när det gäller klimatområdet, kemikalier, gifter och de stora miljöfrågorna kommer vi att ha ett tydligt och radikalt program. Det gäller inte minst Östersjön och havet, viskar Sverker Thorén.

(Applåder)

Anf. 162 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Vi kan avsluta diskussionen om glasåtervinning. Inget av partierna som är representerade här i kammaren hade i budgeten några pengar till det. Vi får överleva med den skrivning som finns i betänkandet.

Det talas om karteller och allianser. Jag har arbetat ganska länge tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet från början av 90-talet utan att tillhöra någon kartell. Jag har tidigare arbetat väldigt bra med många andra partier som på något sätt har svikit mig på vägen och bytt sida hela tiden.

Jag tycker att vi har haft en rak väg. Men jag måste alltid hitta vänner någonstans. Ibland hittar jag dem, och ibland är de långt borta. Klimatfrågan är en av de svåraste frågorna. Det måste jag säga, för att det inte ska blir för roligt i talarstolen.

Det bekymrar mig lite grann när man talar om det i alliansen. Jag är ändå glad att jag har Kristdemokraterna med mig i diskussionen. Sven Gunnar Persson vill till och med ha mer pengar till åtgärdsprogrammet Klimp än jag. Men det finns två partier som vill plocka bort alla klimatpengar.

Folkpartiet talar till exempel väldigt gärna om miljöengagemanget. Moderaterna förstår jag lite mer om de plockar bort pengar. Men jag har väldigt svårt att förstå Folkpartiets agerande i den här frågan.

Det som verkligen värmer mitt gamla hjärta är det som Sven Gunnar Persson sade i sitt anförande om att Sverige ska gå före. Det är bra. Det är väldigt sällan man från de borgerliga partierna får höra att Sverige ska gå före. Oftast för man resonemanget: Vi ska gå i takt med de andra. Vi ska inte försämra konkurrenskraften inom EU.

Anf. 163 SVERKER THORÉN (fp) replik:

Fru talman! Vi tar miljöpolitiken på allvar, säger Sinikka Bohlin. Det finns ingen i denna kammare eller i Riksdagshuset som tvivlar på att Sinikka tar miljöpolitiken på allvar och lägger ned ett stort engagerat arbete på det. Där ska inget tvivel råda.

Men hon säger sedan: Vi har funnit vårt system. Det är som att en socialdemokratisk ton börjar klinga som jag inte är så van att höra från Sinikka Bohlin: Vi har funnit vårt system, och ingenting kan bli bättre.

Jag citerade förut flera olika utredningar, bland annat Miljömålsrådets senaste utvärdering av miljömålen. Varför vågar inte s den oberoende utvärdering av miljöpolitiken som Folkpartiet har föreslagit?

Anf. 164 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag är väldigt stolt över det system vi har, men allting kan bli bättre. Vi ska vara stolta att vi har hittat den styrmodell vi har för att gå vidare. Miljömålsrådet märker att vi inte har nått alla mål. Det är också deras uppgift.

Jag tillhör den kategori människor som tror på demokratin. Jag tror också på politiken. Jag tror att politikerna ska vara med och styra. Jag tillhör inte riktigt den moderata sfären där man säger att politiken ska hålla sig utanför, myndigheterna ska hålla sig utanför och att det är någon annan som ska göra arbetet.

Jag är vald som förtroendevald för att hitta de styrmedel som finns och som behövs i framtiden. Jag tror på den modell som vi har skapat. Jag vet inte om man behöver ha några extra människor någonstans på sidan av för att granska.

Anf. 165 SVERKER THORÉN (fp) replik:

Fru talman! Att regeringen ska granska och föreslå förändringar och att Miljömålsrådets generaldirektörer skulle föreslå de drastiska förändringar i strukturer och system som skulle behövas ställer jag mig lite tvivlande till. Det som behövs nu är att kasta ut frågorna utanför det politiska systemet för att sedan ta tillbaka dem och behandla dem precis på det demokratiska sätt som Sinikka Bohlin beskriver.

Hon talade tidigare om OECD som gav oss höga poäng bland annat på grund av våra sociala system och riklig tillgång på vattenkraft och annat. Men det gav oss också skarp svidande kritik vad gäller de marina frågorna. Jag ställde några frågor i mitt anförande som gällde om Kjell Larssons ord gäller eller Lena Sommestads ord här i debatten tidigare. Får vi en havsmiljöproposition, som även Havsmiljökommissionens tidigare ledamöter väntar på?

Hur blir det med PSSA-riktlinjerna? Blir det något mer än ruttdragning?

Anf. 166 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med frågan om vad förra miljöministern och nuvarande miljöministern har sagt. Det finns ingen motsättning i den frågan. Frågan är var man lägger de åtgärder som vi vill ha. Ska vi ha dem i miljömålen? Många av målen inriktar sig på havsmiljön på olika sätt. Eller ska man inte göra någonting där utan ha en specialproposition om havsmiljön? Jag vill se vad som händer.

För mig är ändå miljömålen det som jag kan styra med, eller egentligen etappmålen. Vad gör jag i de olika miljömålen som påverkar havet? Vi har också fått ett annat styrmedel. Det är vattendirektiven. Det handlar om när vi kan börja styra avrinningsområden. Det tror jag kommer att vara ett väldigt viktigt styrmedel.

Det ställdes en fråga om vad som händer inom PSSA. Jag var i Norge förra veckan inom Nordiska rådet. Vi fick för första gången en presentation av vad som händer inom PSSA. Där är det fortfarande problem. Det är som Sverker Thorén vet åtta länder som ska vara överens.

Några svävar lite grann i några frågor. I några frågor går vi väldigt bra framåt. Ryssland är inte med men är ändå med som observatör i frågorna. Det är lite med på båten. Jag som har jobbat många år med Östersjön är glad åt varje litet steg.

Nu får vi redovisningen. Vi får väl se vad vi tycker om den. Den möjligheten har vi den här veckan. Det är svårt för åtta länder att komma överens i den här frågan.

Anf. 167 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag studsade lite grann vid diskussionen om en allians eller inte som Sinikka Bohlin provocerade fyra partier med. Hon fick också den respons som hon efterfrågade.

Sinikka Bohlin menar att den *spread* som finns mellan de fyra borgerliga allianspartierna på lite drygt 1,4 miljarder är beviset för att det kanske egentligen inte finns några allianser eller liknande.

Man ska ställa de 1,4 miljarderna vi talar om i skillnad mellan de borgerliga partierna på miljöområdet mot en statsbudget som omfattar ungefär 1 000 miljarder kronor.

Vi har lite olika profil. Lyssnar man på oss tror jag att synen på samhället förenar oss i ganska stor utsträckning. Det tyckte i varje fall jag när jag lyssnade på mina tre vänner i de andra borgerliga partierna.

Vi har många gemensamma synpunkter när det gäller till exempel miljöbalkens utveckling och havsmiljön. Det är frågor som vi har drivit tillsammans mot regeringen. Det finns också en hel del andra frågor.

Jag tror dessutom att det är bra om partier har lite olika profil. Jag tvekar inte alls inför att vi ska kunna sitta i samma regering. Vi vill sitta i samma regering. Hur ser det ut på er sida? Ni vill inte ens sitta i samma regering.

Ett parti är för ekonomisk tillväxt, vilket Sinikka talade sig varm för i talarstolen. Hon pratade om kombinationen tillväxt och miljö. Men de andra två är emot tillväxt. Ni är inte ens överens om vilket ekonomiskt eller politiskt system ni vill ha. Ett parti är kommunistiskt. Visst lyckas ni skriva ihop er ibland, men att följa era förhandlingar i TV är lite grann som att titta på en av de dokusåpor som man kanske följer lite då och då. Det är ganska spännande.

Jag har en mer konkret fråga till Sinikka Bohlin. Den gäller hennes syn på miljölagstiftningen. Är inte miljöbalken som den ser ut i dag ett hot mot tillväxten?

(Applåder)

Anf. 168 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag ska inte kommentera andra partiers inre arbete. Jag tycker att det är lite för mycket begärt i den här kammaren.

Men jag kan kommentera den budget som vi debatterar på miljösidan. Lars Lindblad var inne på att det här bara är en del av det stora miljöarbete som pågår. Vi har trafiksidan, vi har hela näringslivet, vi har tillväxten och vi har energifrågorna. Där ser jag att inom de fyra partierna så

finns det två partier på energisidan – Moderaterna och tyvärr även Folkpartiet – som föreslår och säger nej till det som jag tycker är viktigt på klimatområdet. De vill alltså ha mindre pengar till att effektivisera, men de vill också avstå mindre pengar för att introducera vindkraft. Om man nu ändå tror på kärnkraft, som ni gör, så måste man samtidigt tro att det finns alternativ på sidan om. De finns ju redan!

Vi har jobbat med miljöbalken sedan vi fattade beslutet i riksdagen. Då fattade vi samtidigt ett beslut om att vi ska följa upp Miljöbalkskommittén. Jag tycker ändå att den kommittén med sina delbetänkanden har kommit med bra förslag. Det sista förslaget som Lars Lindblad nu funderar på är ute på beredning. Det är aviserat som en proposition. Jag tror fortfarande att det blir en bra proposition, men jag har inte sett texterna så jag kan inte säga mer. Men min tro kan jag leva med i varje fall.

Anf. 169 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Så här i juletid ska man vara lite vänlig mot varandra. Jag kan avsluta med att säga att jag tycker att det som gäller miljöbalken låter bra. Den andra diskussionen kommer vi ju att komma tillbaka till många gånger.

När det gäller miljöbalken och de förslag som Miljöbalkskommittén har lagt fram så var jag lite bekymrad när Sinikka Bohlin sade att miljölagstiftningen inte hindrar tillväxt. Men då är vi nog överens om att de direktiv håller som regeringen gav till Miljöbalkskommittén om att se över, effektivisera och göra den mer tillväxtvänlig. Representanter från Socialdemokraterna har tillsammans med den borgerliga alliansen i kommittén skrivit på förslag som innebär tydliga effektiviseringar utan att för den delen minska miljökraven. Det är det som jag tror att vi har en gemensam grund i, och det är extremt viktigt.

I så fall nöjer jag mig med detta och säger att jag ser att Socialdemokraterna även i kammaren har en positiv hållning till Miljöbalkskommitténs förslag. Sedan får vi väl hoppas att regeringen äntligen kommer med förslagen till våren, för de är nödvändiga för Sveriges framtida ekonomiska tillväxt.

Anf. 170 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag skulle i slutändan vilja ha en kommentar till det här med LIP-åtgärder och sådant. Om man tittar på de LIP-program – lokala investeringsprogram – som vi har haft kan man räkna att de åtgärderna sammanlagt har minskat energianvändningen med 2,3 terawattimmar per år. Det är mer än hälften av energiproduktionen i kärnkraftsreaktorn Barsebäck 2. Det har alltså haft effekt.

Nu har man för första gången också delat ut så kallade Klimppengar. Det gjordes i november, och det var 363 miljoner kronor. Man räknar med att de svenska utsläppen av växthusgaser då minskar med 170 000 ton per år. Det är 16 län och många kommuner men också Volvokoncernen som har sökt och fått pengar. Det är viktigt att vi får med företagen i diskussionen. Vi har som sagt haft Gröna bilen-projekt, och där vill Volvo vara med och minska utsläppen.

Jag tycker alltså inte att man ska vara för negativ när det gäller Klimppengarna. Staten ger en del, men det är stimulanspengar. Ni har ju många gånger begärt att staten ska stimulera för att få kommunerna och företagen med i arbetet.

Anf. 171 KJELL-ERIK KARLSSON (v):

Fru talman! Betänkandet om allmän miljö- och naturvård, utgiftsområde 20, omspänner nästan 4 miljarder kronor i anslag.

Det talas ibland om en viss samsyn på miljöfrågorna. Men det finns inom den borgerliga så kallade alliansen en spridning inom miljöbudgetarna på ca 1,4 eller 1,5 miljarder kronor.

Jag känner en viss oro för framtiden, för miljön och för miljömålen när jag som vänsterpartist ser att det finns en önskan från två borgerliga partier om att minska den totala satsningen på miljöområdet, visserligen med så pass stor spridning partierna emellan att de inte kan enas. Den största minskningen är på nästan 32 % av utgiftsområdet, eller ca 1,3 miljarder. Den största ökningen är på 5 % eller 200 miljoner.

Fru talman! Vår miljöpolitik ska leda till att vi närmar oss våra 15 stora nationella miljömål. Jag säger ”närmar oss”, för som vi har sett i miljörådsredovisningen och i detta betänkande har vi stora problem med att i tid nå minst fyra av målen. De är Begränsad klimatpåverkan, Giffri miljö, Ingen övergödning samt Levande skogar.

Den så kallade borgerligheten har tydligen olika syn på klimatfrågan och därmed på behovet av satsningar på åtgärdsprogrammet Klimp, eller det så kallade Klimatinvesteringsprogrammet. Här spretar det med 100 miljoner inom de borgerliga budgetförslagen.

Men jag är också beredd att ge en eloge till Kristdemokraterna i denna del. De har insett vikten av Klimpsatsningen. Klimp är enligt oss vänsterpartister en mycket viktig faktor för att nå resultat i klimatarbetet. Det är kostnadseffektivt och ger bra och lärorika resultat. Klimp skapar engagemang lokalt och regionalt samt har en mycket viktig lärande roll i sitt processarbete. Det ger snabbt resultat för den lokala miljön på olika sätt.

Nu behövs satsningar med omfattande och långsiktiga omställningsarbeten inom transportsektorn för att minska utsläppen från framför allt den tunga godstrafiken.

Sanering och efterbehandling är ett nödvändigt arbete efter all den okunskap eller det slarv som har skett tidigare med våra kemikalier inom industrin och samhället i övrigt. Ska vi nå målet Giffri miljö måste vi ha en stark svensk kemikaliepolitik med skärpa, som ligger i fronten som pådrivare inom EU. Jag ser med viss oro på hur REACH, det EU-förslag på kemikalieområdet som lades fram av EU-kommissionärerna, nu tyvärr håller på att vattnas ur.

Jag ser det även som viktigt att Sverige tar krafttag när det gäller bromerade flamskyddsmedel. Det är kemikalier som i många fall är helt onödiga och som kan och ska fasas ut.

När det gäller sanering av förorenade områden ser jag med ilska och förskräckelse hur en del kommuner gömmer undan eller försöker glida undan saneringsarbeten som behövs på kommunal mark.

Det behövs kraftfulla åtgärder om vi ska nå målet Ingen övergödning till 2020. Om ingen förändring sker kan vi bli tvungna att radikalt för-

ändra vår jordbrukspolitik i de områden som befinner sig nära våra kuster.

När det gäller målet Levande skogar och svårigheten att nå delmålet Biologisk mångfald beror detta framför allt på att många av de biologiska processer som har påverkats negativt av skogsbruket kräver lång tid för att återhämta sig. Här är det särskilt viktigt att staten som skogsägare verkligen framstår och agerar som ett föredöme. Om det verkligen görs kan ibland ifrågasättas när man ser Fastighetsverkets och andra statliga ägares agerande på området. Här hoppas jag att ägardirektiven används och skärps betydligt.

Utöver dessa fyra av mig nu nämnda miljömål är det mycket som behöver åtgärdas även inom de övriga elva målen.

Av dem kan jag inte undvika att nämna Hav i balans, levande kust och skärgård. Det är ett miljö kvalitetsmål som det har kohandlats friskt med i EU-familjen. Här struntar man i de vetenskapliga rekommendationerna när det gäller uttag av havets resurser såsom fisk. Bifångsterna av hotade arter i blandfisket, arter som sedan dumpas döda i havet, skapar en katastrofsituationen för framtiden.

När man på ett område för i land ca 700 000–800 000 torskar och samtidigt dumpar 2 miljoner torskar överbord men endast registrerar de 700 000–800 000 som fångst, undrar i varje fall jag vad fiskepolitik är för något. Är den över huvud taget kopplad till biologisk balans och miljösituationen eller enbart till den just rådande socioekonomin?

Här kan man verkligen snacka om bottenapp eller fiasko när det gäller EU:s fiskepolitik. Är det hushållning med knappa resurser när 70–75 % av fångsten kastas död överbord?

I betänkandet framgår det även att det går alldeles för sakta med inrättandet av reservat och fiskefria områden i marin miljö. Jag och Vänsterpartiet skulle vilja uttrycka det så att det går alldeles för fort att inrätta fiskefria områden i vår marina miljö.

Nu gäller det att berörda myndigheter snabbar på processen och ökar insatserna för att följa direktiven och nå uppsatta mål.

Fru talman! Slutligen vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet MJU1.

Anf. 172 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill tacka Kjell-Erik Karlsson för de fina orden om vår miljöpolitik, fläckvis i alla fall.

Jag får väl säga samma sak till Kjell-Erik som jag har sagt till Sinikka, nämligen att ni får ge er till tåls och finna er i att miljöpolitiken är ett av många politikområden där det inte har tillsatts några arbetsgrupper. Det är ett arbete som kommer att pågå på annat sätt. Inför valet 2006 kommer det att presenteras på det sätt vi då finner lämpligt. Så är det, och ni behöver inte bekymra er så förfärligt mycket om det.

Förklara i stället er egen politik inom vänsterkartellen! Varför går inte Sverige före med ett förbud mot alla bromerade flamskyddsmedel och HA-oljor i däck? Varför finns det alldeles otillräckliga resurser för oljesanering om det händer någonting i Östersjön? Varför tar inte staten snabbt sitt ansvar för de förorenade områden som man själv har varit verksam i, till exempel i Kvarntorp och utanför Luleå där SJ har haft fyr för sig? Varför har inte Sverige fått igenom och arbetat kraftfullare för att

snabbt förändra reglerna när det gäller låginblandning av biobränslen så att vi kan få ned utsläppen av växthusgaser?

Det är den typen av frågor som jag tycker att ni i vänsterkartellen ska ägna kraft åt i stället för att fundera så väldigt mycket på vad vi pysslar med.

Anf. 173 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik:

Fru talman! Det blir intressant att se vad alliansen presenterar inför valet. Men nu behandlar vi faktiskt de budgetförslag ni har lagt fram. Jag ser fram emot att se vad ni kan enas om. Ni kommer säkert också att få se vilka frågor vi vill driva.

Det pågår ett arbete när det gäller flamskyddsmedel, sanering och biodrivmedel. Kemi har tagit fram ett förslag om hur vi ska gå vidare med flamskyddsmedlen. Det är någonting som samarbetspartierna har arbetat med under ganska lång tid. Det kommer att läggas fram förslag om flamskyddsmedlen så småningom.

Jag kan hålla med om att saneringen av statens egna områden har gått för sakta. Men som du vet är det så när man samarbetar att man inte alltid får igenom allting. Det tror jag att ni kommer att märka också, om det nu skulle bli ett samarbete.

Det finns en utredning om biodrivmedlen som pågår. Här är det också frågan om att verkligen få fram de alternativa drivmedlen. Här pågår det också arbete och, som Sven Gunnar Persson kanske också har hört, vissa typer av förhandlingar med branschen för att skapa ställen där man kan tanka sin bil med biodrivmedel.

Anf. 174 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag nöjer mig med att konstatera att Kjell-Erik Karlsson ställer väldiga krav på en allians som ska ställa upp i valet 2006, medan han själv sitter i en kartell som har makten men som inte har mycket annat än utredningar och kommande förslag att rycka fram ur rockärmen. Det handlar om viktiga områden som har enorm betydelse för hälsan och miljön.

Anf. 175 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik:

Fru talman! Det handlar inte bara om att rycka fram saker ur rockärmen. Om det verkligen ska fungera och ge resultat gäller det att det man lägger fram är väl underarbetat så att det också är genomförbart. Ni har kanske något att kasta fram snabbt. Jag tar gärna emot tips.

Anf. 176 BIRGITTA GIDBLOM (s):

Fru talman! Jag vill kommentera avsnittet i betänkandet som gäller storslagen fjällmiljö.

Vi som lever och verkar i fjällområdet instämmer i att verksamheten i områdena ska bedrivas med hänsyn till fjällvärldens unika värden. Men vi vänder oss emot ytterligare begränsningar när det gäller terrängfordonskörning och flyg. Det område jag nu främst talar om, och som jag själv kommer ifrån, ligger i Norrbotten. Det är kommunerna Kiruna, Gällivare, Jokkmokk, Arjeplog och Arvidsjaur. Deras yta är lika stor som området i södra Sverige från Skåne upp till Närke. Då förstår ni alla vilka

vidder det rör sig om. De som verkligen vill ha tystnad finner den i fjällvärlden utan nya förbud.

De föreslagna begränsningarna i flygtrafiken som nu bereds i Regeringskansliet innebär ett hot inte bara mot samtliga flygföretag som är verksamma i Norrbotten utan mot besöksnäringen som helhet och mot det rörliga friluftslivet.

Fru talman! Inskränkningar i skotertrafiken innebär också en begränsad rörlighet. Som det nu är kan man till exempel inte åka från Hukejaurstugan förbi Alesjaurstugan och upp till Abisko utan att utsätta sig för stor fara i ett brant område. Det innebär att ingen kan åka den vägen. När det här förbudsområdet fastställdes var alla intressenter i Norrbotten eniga om en annan sträckning av skoterleden, men centrala myndigheter hade en annan åsikt.

Med det här vill jag understryka att man ska lyssna på oss som lever och verkar i Norrbotten. Vi är också rädda om vår natur och vår miljö, men vi vill ha ett större lokalt inflytande över de lokala miljöfrågorna.

Anf. 177 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Jag kunde inte låta bli att replikera eftersom jag själv känner starkt för Norrbotten. Jag har bott i Kiruna och trivdes utmärkt där. Jag flyttade därifrån eftersom jag fick för många tjänsteresor och för sällan fick vara i Kiruna. Det är ett underbart friluftsliv där.

Jag tänker inte i detaljer gå in på hur skoterförbudsområden ska vara. Men jag ser ett problem när de läggs ut, och det gäller Norrbotten och Kiruna kommun. Ofta läggs skoterförbudsområdena väldigt långt bort. Normala människor som kanske inte vill ge sig ut på väldigt långa vinterturer utan vill ägna sig åt det vardagliga friluftslivet på skidor och få lite lugn och ro från buller har svårt att ta sig dit. Skoterområdena är däremot ofta väldigt lättillgängliga.

Problemet med bullret är ju att det väldigt lätt uppfyller en hel fjälldal. Även om man som skidåkare väljer att inte vara i dalarna utan väldigt mycket på topparna blir det alltså mycket störningar.

En annan sak som är väldigt störande är de här som roar sig med att köra uppför och nedför fjällsluttningarna fram och tillbaka. I Miljövårdsberedningen fanns en gång ett förslag om att förbjuda icke målinriktad skotertrafik, men det blev inte av. Vad säger du om den idén? Vore inte det väldigt bra för att få bort den rena okynneskörningen? Det stör ju inte dem som vill ta sig fram för att fiska i en trevlig sjö eller någonting annat. Det behövs väl ändå regleringar.

Sedan är ju den lokala debatten ofta väldigt tuff. De som vill ha regleringar mot skotern blir väldigt lätt nedsablade. Jag känner väldigt många människor, även i Norrlands inland, som vill ha skoterregleringar.

Anf. 178 BIRGITTA GIDBLOM (s) replik:

Fru talman! Som jag sade anser jag att man ska kunna ta upp detta lokalt. Alla intressenter är ju medvetna om miljön och bullret. Vad vi egentligen vänder oss emot är att allting ska beslutas centralt när det gäller vår fjällvärld.

Men visst, sådan buskörning som du beskriver är inte önskvärd.

Anf. 179 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! En fråga till Birgitta Gidblom blir då: Är du beredd att driva lokalt att det läggs skoterförbud också i områden dit det är enkelt för vanligt folk att ta sig utan att vara en stor äventyrare, alltså i närheten av bebyggda områden och vägar? Vill du driva det?

Anf. 180 BIRGITTA GIDBLOM (s) replik:

Fru talman! Det kan jag inte svara på i dag. Det vill jag inte göra.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

9 § Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar

Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar

Föredrogs

miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2004/05: MJU2

Utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar
(prop. 2004/05:1 delvis).

Anf. 181 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m):

Fru talman! Vi moderater har i höst lämnat en partimotion som heter *En politik för arbete*. Jag nämner det inledningsvis, därför att den också lägger grunden för vårt tänkande om människors möjlighet att skapa förutsättningar för sin trygghet. Det är en politik för arbete och oberoende. Det handlar om att bryta Subventions- och Bidrags-Sverige.

Men det räcker inte bara med det. Det handlar också om att minska stöden inom EU och i nästa steg också inom WTO.

Genom att stärka egenkraften hos människor ökar man också konkurrenskraften. Och en sak är alldeles klar: Det stärker vägen till framgång och trygghet både för den enskilde och för samhället i stort.

Vi har mottot: Låt tusen blommor blomma på midsommarängen, i stället för att ha en politikerskött äng. Då blir det nämligen mycket nedvissnade blommor; tro mig!

Problemet för det svenska jordbruket, och för övrigt andra företagare, är att den socialdemokratiska regeringen egentligen inte vill ha företagare. Man vill bara ha företag. Det är mycket smidigare. Företagare tänker ju själva, och det är besvärligt.

Regeringens politik utmärker sig genom bristen på helhetssyn och präglas utomordentligt mycket av snuttifieringspussel. Det är en pusselbit hit och en pusselbit dit, och så rycker man i alla tåtar hit och dit. Svårigheten är att överskådligheten för den enskilde som är satt att följa detta är ungefär som när man har ett 5 000-bitarspussel som ligger utslängt på golvet – ni vet själva. Ungefär så upplever man det som småföretagare inom jord- och skogsbruk, eller för all del något annat företagande.

Detta är speciellt svårt för jordbruket eftersom jordbruket är så otroligt mångfasetterat. Jag brukar säga att det är få yrken där du ena minuten svetsar, nästa minut agerar barnmorska, förlösningsmorska eller vad man nu ska kalla det för ett djur och efter ytterligare en minut är bokförare eller ekonomiansvarig. Tänk er in i den situationen! Det är den mångfa-

setterade vardag som råder för många jordbrukare. Och så ska man dessutom ha ett regelsystem omkring sig som är fullständigt ogenomträngligt!

Den företagsfientlighet som socialisterna, Socialdemokraterna och majoriteten faktiskt står för är ett hot mot det svenska jordbruket.

Låt mig ge några axplock för att i någon mån befästa vad jag nu säger. Ett exempel är att vägbidragen är så starkt undertryckta. Det bevisades tydligt när nu Saab i Trollhättan började hotas. Genast gör man en brandkårsutryckning och rycker in pengar än här och än där, vilket får till följd att de areella näringarnas oundvikliga behov av logistisk möjlighet förminskas ytterligare. Att över huvud taget tänka på en alternativ finansiering som skulle kunna ge en tillväxt är inte aktuellt. Varför har jag ännu inte lyckats få något svar på.

3:12-reglerna, som ni känner till, har man nu i tio år pratat om att rätta till. Pagrotsky har gjort sig känd för mycket prat och lite verkstad. Östros har nu som nyutnämnd näringsminister ändå lämnat ut en blå bok med 291 teser om hur detta område ska förenklas, men notera vad som står på s. 4 i den, mina vänner! Jag rekommenderar denna sida till läsning, fru talman, eftersom det klart framgår att man inte får ändra några regler som substantiellt kan ändra på innehållet i vad som ska levereras. Nä nä, det får man inte röra! Den här Östrosska tesboken är alltså ungefär som kejsarens nya kläder.

Socialdemokraterna talar alltid om storskaligheten. Man är storskalighetens fanbärare. Det gäller grupper och kollektiv. Men det lilla glömmar man – det lilla som har möjlighet att växa, det lilla fröet som faktiskt är grunden till vårt företagande.

I denna småskalighet noterar vi att den småskaliga livsmedelsproduktionen har svårigheter, trots att miljö- och jordbruksutskottet enigt har uppdragit åt regeringen att vidta åtgärder. Där ställer man i stället fram möjligheten till bidrag. Man har nämligen så krångliga regler att det inte går att komma fram utan stöd.

För ett tag sedan sade jordbruksministern: Nu har vi lyft av ryggsäcken! Det är lite generande att vi har en jordbruksminister som inte vet att ryggsäcken finns kvar. Den har bara ändrat innehåll.

Vi fick en utlovad dieselskattesänkning i fjor. Efter en vecka höjde man skatten med 10 öre. Det visar hur liten kontakt man har mellan vad munnen säger och vad hjärnan tänker i detta parti.

Nu skulle man sedan sänka skatten med 2 kr. Det blev till syvende och sist 1:70. En sänkning för att nå medelnivån i Europa hade legat på 2:50.

Vi har djurskyddsbestämmelser som straffar ut svensk produktion. Förmänskligandet av djur leder till vägs ände; tro mig! Känslomässiga regler utan forskningsbakgrund leder också till utslagning. För närvarande är det minknäringen som är föremål för detta. En uråldrig kretsloppsanpassad verksamhet är hotad.

När vi har en djurskyddsmyndighet med en amatörbiolog till generaldirektör som i tidningarna går ut och diskuterar om minken har simhud mellan tårna eller inte blir jag lite konfunderad över vad det är för myndighetsutövare vi har i det här landet, tillsatta av den socialdemokratiska regeringen som en betalning för Miljöpartiets stöd. Det är dyrt att köpa sådant stöd.

Vi har livsmedelsbestämmelser som nästan omöjliggör den småskaliga livsmedelsproduktionen. Vi har avgifter på handelsgödsel och växtskyddsmedel och så vidare.

Vi har brister i äganderättsskyddet, som urholkar företaget inom de areella näringarna speciellt.

Jag kanske låter lite kritisk. Möjligen. Men det är så här att jag möter ingen, tro mig, som har någon reell tilltro till framtiden med den ledning vi har i det här landet. Jag vill bara ställa frågan till Socialdemokraterna: Träffar ni på någon som är nöjd? I så fall skulle jag se fram emot att få träffa de personerna, för jag möter dem inte.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till reservation 4. I övrigt vill jag hänvisa till vårt ställningstagande i betänkandet när det gäller detaljerna i vår jordbrukspolitik.

Anf. 182 ANITA BRODÉN (fp):

Fru talman! Som en utgångspunkt i Folkpartiets ställningstagande i dagens betänkande finns våra grundläggande värderingar och vårt förhållningssätt.

Det handlar om vår företagsyn, där vi vill ha en mer aktiv näringspolitik. Vi vill minska byråkrati och regelverk samt underlätta för småföretagsamheten, något som till stor delagnar landsbygden, för det är där de flesta enmans- och fåmansföretagen finns.

Det handlar om vår syn på konsumentperspektivet, där Folkpartiet välkomnar att konsumenternas efterfrågan nu får större genomslag i och med EU:s nya jordbrukspolitik.

Det handlar om Folkpartiets syn på hållbar tillväxt, ett ord som börjar bli slitet förvisso men som står för förvaltarskapet och den biologiska mångfalden. Det finns en hållbar tillväxtpotential inom de areella näringarna som vi vill lyfta fram.

Det handlar om samarbete och samverkan, lokalt men också globalt. Folkpartiet anser att tredje-världen-perspektivet också ska inrymmas i de beslut vi är med och fattar här i Sveriges riksdag. Vi vill slå vakt om en rättvis handelspolitik.

Det handlar slutligen om en effektiv administration där våra gemensamma resurser avseende myndighetsutövning, forskning, kontroller och information ska ske så samordnat och kostnadseffektivt som möjligt.

Med denna utgångspunkt, fru talman, vill jag göra några nedslag och lyfta fram Folkpartiets politik rörande landsbygd, livsmedel och djuromsorg, skog och myndighetsorganisation.

Jag börjar med landsbygdspolitiken.

Folkpartiet anser att en levande landsbygd till stor del är beroende av livskraftiga basnäringar. Tillsammans med en utveckling av exempelvis sektorerna inom energi, råvaruförädling, småskalighet och turism kan detta bidra till ökad sysselsättning och tillväxt i hela landet.

Vi anser att det krävs en sammanhållen landsbygdspolitik, vilket vi presenterade i vår rapport i samband med landsbygdsriksdagen i Ystad. Vid denna landsbygdsriksdag i våras utlovade Socialdemokraternas representant i en paneldebatt att han skulle ta ansvar för att samla samtliga partier till samtal om de här frågorna. Vi väntar fortfarande på denna inbjudan.

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar*

När det gäller livsmedel och djurhållning tror jag att det räcker att nämna folkpartisten och före detta EU-parlamentarikern Marit Paulsen för att visa hur betydelsefulla Folkpartiet anser att dessa frågor är. Vi anser att hälsoaspekterna och livsmedelsfrågorna ska få en central roll. Vi ökar därför anslaget till livsmedelsforskning. Krav på säkra livsmedel är ett rättmätigt krav och måste upprätthållas genom tydliga och klara regler, genom spårbarhet och ordentliga kontroller. Krav på adekvat märkning är därför mycket viktigt, både för konsumenter och för producenter. Jag välkomnar därför förslaget till lagrådsremiss med ökad möjlighet till kommunal samverkan vad gäller tillsyn. Det är ett sunt och självklart förslag som givetvis borde kommit för länge sedan. Jag välkomnar också att målet inom politikområdet utökats till att ”spegla konsumenternas efterfrågan”.

Folkpartiet är angeläget om att djurskyddsfrågorna prioriteras så att Sveriges generellt sett goda djurskydd upprätthålls och utvecklas. Vi har i många sammanhang bland annat fört fram krav på utökade utbildningsinsatser för djurskyddsinspektörerna. Folkpartiet tillskjuter därför medel utöver regeringens förslag till ökat djurskydd. Folkpartiet anser att Djurskyddsmyndigheten ska ha ett samlat grepp om djurskyddsfrågorna. Fler uppgifter bör kunna hänföras till myndigheten för att få just ett helhetsgrepp, exempelvis ett internationellt samordningsansvar. Djurskyddsmyndigheten har endast verkat i knappt ett år och borde få en rimlig chans att visa att man klarar av att leva upp till målen.

Fru talman! Jag fortsätter med skogen – vårt gröna guld.

Vi anser att 1993 års skogspolitiska beslut med två jämställda mål ska ligga fast. Vi anser dock att skogens betydelse för Sveriges välstånd tydligare bör belysas. Vi närmar oss den beräknade hållbara avverkningkvoten på 85 miljoner kubikmeter. Det krävs nu en grundlig analys för att dels se om och hur denna kvot kan höjas, dels analysera bioenergin och förädlingens framtida potential. Det är med denna utgångspunkt vi förordar ett nationellt skogsprogram.

Folkpartiet anser att varje generation också har ett ansvar att förvalta naturresurserna på ett hållbart sätt så att den biologiska mångfalden inte utarmas. Det innebär att vissa områden behöver ett särskilt skydd. Utgångspunkten innan beslut fattas om skyddsavsättningar måste vara en vetenskaplig bedömning. Civilrättsliga avtal, naturvårdsavtal, har många gånger varit en framgångsrik väg.

Vi förordar ökad smidighet och flexibilitet och anser att medel i större omfattning skulle kunna omfördelas till naturvårdsavtal. Folkpartiet är kritiskt till att områden mellan 5 och 20 hektar avsedda för skyddsavsättningar fortfarande hamnar mellan stolarna. Ett klagörande av myndighetsansvaret mellan Skogsvårdsstyrelsen och länsstyrelsen måste därför snarast komma till stånd.

Jag vill, fru talman, dessutom nämna några ord om myndighetsorganisationen. Där har Folkpartiet dristat sig till att föreslå en radikal omorganisation av de areella näringarnas myndigheter. Syftet är att få ett tydligt fokus på utveckling av landsbygden och dess tillväxtpotentialer. Det innebär en effektivisering och specialisering. Jag är övertygad om att idén som sådan är väl värd att analysera och utreda betydligt grundligare.

Det antal myndigheter som servar de areella näringarna ska ha tydliga ansvarsområden. Därför ser vi en djurskyddsmyndighet som får ta över

ytterligare uppgifter inom sin genre. I LAN – verket för landsbygden och de areella näringarna – ska alla delar som hör till näringsdelen jord, skog, fiske och landsbygdsutveckling ingå. Det innebär de verksamheter som nu ingår i Glesbygdsverket, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen och Fiskeriverket.

Slutligen vill jag upprepa det jag envetet har tagit upp hela hösten. Jag beklagar att inte regeringen har tagit tillfället i akt att i samband med dieselskattesänkningen på jord- och skogsbrukets maskiner kräva en inblandning av förnybara drivmedel. Det skulle i ett enda svep medverka till minskad koldioxidanvändning, ökade möjligheter att leva upp till EG-direktivet om förnybara drivmedel samt leda till en tydlig markering av att vi nu tar ännu ett steg ut ur det fossila samhället.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 4 men står givetvis bakom samtliga folkpartiyrkanden.

Jag vill också passa på att tillönska alla mina vänner en riktigt god jul.

Anf. 183 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Fru talman! Jag vill inledningsvis begränsa mig till att yrka bifall till reservation 4, även om också övriga reservationer som Kristdemokraterna undertecknat är väl värda kammarens totala uppslutning. Då riksdagens majoritet av någon oförklarlig anledning avvisat Kristdemokraternas förslag till inriktning av den ekonomiska politiken och de ekonomiska ramar som följer av detta kommer inte våra förslag till ändringar på anslagsnivå att behandlas av kammaren. De beskrivs därför översiktligt i ett särskilt yttrande. Låt mig återkomma till dessa senare.

Det gångna året har, fru talman, varit turbulent och fyllt av stor osäkerhet för svenska jordbruksföretagare. Riksdagen har beslutat om hur EU:s nya jordbrukspolitik ska tillämpas från och med den 1 januari 2005, men ännu är inte alla regler på plats. Frågan om hur den beramade dieselskattesänkningen ska utformas och tillämpas är väl inte heller riktigt utklarad. Under våren fick jordbruksföretagarna besked om att de får vänta till efter årsskiftet på utbetalningar av EU-stöd för grödor och djur som de anmält i början av året. Något som blir alltmer klart är dock hur de omfördelningseffekter som EU-reformen innebär slår mot enskilda företagare. Flera av de nötköttsproducenter som lyssnat till och följt de signaler som tidigare givits och investerat i nya rationella anläggningar och utökad produktion får nu över en natt se sina kalkyler dramatiskt försämrade.

Under de samtal som fördes i utskottets kontaktgrupp med Regeringskansliet inför beslutet om tillämpningen av jordbruksreformen påpekades gång på gång från bland andra oss kristdemokrater att omfördelningseffekterna får inte drabba utökare och nyinvesterar på det sätt som nu blir fallet. Det är anmärkningsvärt att regeringen, med alla experter och myndigheter man har till förfogande, inte lyckas hitta en lösning. Man är ju rätt så fingerfärdig i andra sammanhang. Senast i torsdags hörde vi i informationen inför kommande miljöråd hur man i EU:s olika arbetsgrupper och i Regeringskansliet gör allt för att få hela EU att reservera sig vid ratificeringen av Århuskonventionen till förmån för att inte medge en oberoende prövning av regeringens beslut angående begäran om att få ta del av handlingar. Man uttryckte stora förhoppningar om att

kunna lyckas begränsa offentligheten på detta område – skickligt och bra förhandlat. Men när det gäller att fixa obalanser i det ekonomiska stödet till svenska lantbruksföretagare – icke.

Socialdemokraternas misslyckanden på detta område kommer att förstärka utvecklingen mot en allt större importandel av nötköttkonsumtionen i vårt land. Jag hoppas Sinikka Bohlin utvecklar sin syn på detta i sitt anförande. Jag hoppas också att hon ger sin syn på det faktum att vi i Sverige, enligt en rapport från Livsmedelsverket, importerar cirka två miljoner kilo salmonellasmittat kycklingkött varje år under beteckningen köttberedning. I detta sammanhang vill jag fråga Sinikka Bohlin hur hennes parti ser på förslaget från veterinärhåll om obligatorisk ursprungsmärkning i butik av all mat som innehåller kött, mjölk och ägg. Det förslaget kom väl i förra veckan – eller om det var i dag till och med.

Det skulle också, fru talman, vara intressant att få höra Socialdemokraternas och övriga vänsterkartellens syn på utvecklingen av det svenska jordbrukets lönsamhet och konkurrenskraft. Hur ser ni på att dieselskatten, efter den beramade sänkningen från den 1 januari 2005, fortfarande är ca 1 kr per liter högre i Sverige än i Finland och nästan 60 öre per liter högre än EU-genomsnittet? Att ytterligare en gång försöka få ett intellektuellt redbart svar på frågan om varför Socialdemokraterna väljer ut en grupp företagare, jordbruksföretagarna, att diskriminera genom senareläggning av utbetalningarna ska jag inte ens försöka.

Fru talman! Kristdemokraterna anser att jordbruket inte är vilken näring som helst. Det handlar om förvaltarskap, att vårda, bevara och utveckla grundläggande livsbetingelser. Det är livsbetingelser som berör oss alla varje dag. Det handlar om ”livsmedel” i dess verkliga mening.

Jordbruket förvaltar och förmedlar viktiga värden – att bruka jorden, att odla och producera mat, att hålla landskapet öppet, att ta till vara det naturen ger, att vårda miljön. Kristdemokraterna ser livskraftiga jordbruksföretag som en bas för en levande landsbygd där ett ekologiskt uthålligt brukande av jorden och produktion av högkvalitativa och fullvärdiga livsmedel är huvuduppgiften.

Denna grundsyn leder oss till slutsatser som presenteras i vår partimotion. I sju punkter sammanfattar vi vår huvudsakliga politik på jordbruksområdet.

1. Jordbruket är inte vilken näring som helst.
2. Jordbruk och öppna landskap i hela landet.
3. Rättvisa villkor.
4. Utvecklade exportmöjligheter.
5. God etik i djuromsorgen och miljövänligt åkerbruk.
6. En balanserad hållning gentemot genmodifierade livsmedel.
7. Konsumenterna kräver trygghet, ursprungsmärkning och livsmedels-säkerhet.

Fru talman! De anslagsförändringar som Kristdemokraterna förespråkar framgår av det särskilda yttrande som bifogas betänkandet. Bland annat ökar vi anslagen till naturvårdsavtal och ersättning för viltskador.

Vi vill införa ett statligt skördeskadeskydd och ett stöd till avbytartjänst. Återföring av skatten på handelsgödsel bör fortsätta, och stödet till miljöförbättrande åtgärder utökas. Låt mig få säga att ökningstakten i vissa anslag som regeringen föreslår, bland annat Djurskyddsmyndigheten och SLU, minskas, dämpas, något – vi har också några minusposter.

Sammanfattningsvis menar jag att med kristdemokratisk politik skulle svenska jordbruksföretag i hela landet ha bättre förutsättningar att utvecklas än med den politik som förs, eller inte förs, av den för tillfället regerande vänsterkartellen.

Anf. 184 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Vårt utgiftsområde omfattar 38 anslag fördelade på sju politikområden. Det är svårt för en enskild riksdagsledamot att i en debatt som denna försöka att prata om alla anslagen och områdena. Därför gäller det att välja några, och jag kommer att inrikta mig på jordbruket med MTR-reformen, livsmedelsfrågor, ekologisk produktion, djurskydd och kanske något till.

MTR-reformen är en stor förändring för jordbruket, och det är nu man väljer väg för framtiden. Det är många lantbrukare som sitter och räknar på stödrättigheter och försöker hitta svar på många av de svåra frågor som uppstår vid en omläggning. Inom vissa regioner, till exempel Mälardalen, har reformen skapat både debatt och oro. Men det nya systemet kan öppna möjligheter. Det kan innebära att jag som lantbrukare har utvecklat min livsmedelsproduktion och hittat nya produktionsformer. Samverkan, nätverksbyggande mellan lantbrukare, forum där det spånas och där tankar och idéer tas upp kommer att vara viktiga för framtiden.

Att det blev en blandmodell tror jag är bra. Det finns fördelar som att all mark kan ges ett relativt högt grundvärde som omfattar i princip all jordbruksmark. Även betesmarken ges i denna modell stöd. En annan fördel är att de förändringar i brukarstruktur som har inträffat efter referensperioden till stora delar kan beaktas. Blandmodellen innebär att stödrättigheterna kommer att fördelas till den som brukar marken vid ansökningsstiden 2005. Absolut sista dagen för att söka detta gårdsstöd vad gäller stödrättigheterna för areal är den 15 maj. Har man inte sökt då blir man utan stödrättigheter. Senare under hösten, nästa år alltså, kommer det ett slutgiltigt besked om tilldelningen av stödrättigheterna, och utbetalningen av stödet ska enligt informationen göras under perioden 1 december 2005–30 juni 2006.

I budgetpropositionen står det att regeringen eftersträvar en jordbrukspolitik som främjar konkurrenskraftig produktion vilande på långsiktigt hållbara produktionsformer. Med hållbara produktionsformer avses resursbevarande, uthålliga, miljöanpassade och etiskt godtagbara produktionsformer på såväl små som stora gårdar. Produktionen ska styras av konsumenternas efterfrågan, och jag tror att svenskt jordbruk har goda förutsättningar för produktion av högkvalitativa livsmedel. Våra svenska mervärden som skapats bland annat genom nationella regelverk för miljö och djurskydd är här av stor vikt. Men för att uppnå målet för en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar livsmedelsproduktion kan det vara motiverat att gå in med stöd för att tillfredsställa samhällets krav på och behov av kollektiva nyttigheter som marknaden inte förmår att

ordna men som jordbruket kan bidra med. Vi behöver inte bara öppna landskap. Vi behöver levande landskap.

Från år 2005 kommer miljö- och landsbygdsprogrammet att förstärkas genom modulering, det vill säga överföring av EU-medel från produktionsstöd till miljö- och landsbygdsprogrammet. Inom miljö- och landsbygdsprogrammet finns det ett flertal åtgärder som syftar till att minska växtnäring förlusterna från jordbruksmarken. Anslutningen till miljöersättning för minskat kväveläckage genom odling av fånggröda och senarelagd jordbearbetning var fyra gånger större än det uppsatta målet. Jag hoppas att denna positiva utveckling fortsätter även om det trots detta verkar vara svårt att uppnå miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning.

Nästa miljö- och landsbygdsprogram planeras att träda i kraft den 1 januari 2007 och löpa till 2013. Det är viktigt att vi får en bra inriktning på detta program. Programmets miljöåtgärder är av hög vikt för uppfyllelsen av flera miljö kvalitetsmål. Jag hoppas att det även fortsättningsvis kommer att vara ett stort fokus på miljöåtgärder inom nästa program. Men det är mycket beklagligt att EU-kommissionens förslag verkar innebära kraftiga begränsningar av miljöåtgärderna jämfört med nuläget. Det hoppas jag att vi kan ändra på. Nuvarande LBU omfattas av 3,2 miljarder kronor fördelade på runt 25 olika öronmärkta insatsområden. De stora summorna är stödet till öppet och varierat odlingslandskap med över 500 miljoner och kompensationsbidraget med ungefär 570 miljoner kronor per år.

Fru talman! Medel som avsätts till utveckling av ekologisk produktion och marknadsstödjande åtgärder tycker jag är mycket angeläget. En ökad ekologisk produktion medför mindre gifter och en ökad möjlighet att klara miljömålet Ingen övergödning. Nu visar det sig att efterfrågan på ekovaror ökar i hela världen, och många säger att det går att sälja mer, men produktionen hänger inte med. Uppskattningen är att vi konsumerar ekomat för 4 miljarder i år, vilket är 2–3 % av den totala livsmedelskonsumtionen här i landet. En tredjedel av försäljningsvärdet av ekomat kommer från mejeriprodukter, och det är den största produktgruppen. På andra plats kommer frukt, bär och grönsaker och på tredje plats kött och chark.

Utvecklingen inom livsmedelssektorn i Sverige har gått mot centralisering och storskalighet. Jag hör ganska ofta kritik från konsumenthåll mot den storskaliga livsmedelsproduktionen och önskemål om ökat inslag av lokala och regionala produkter.

Det finns många fördelar med lokal livsmedelsförsörjning. Ett viktigt argument är att konsumenten får ökade möjligheter att kommunicera direkt med producenter och representanter för småskalig livsmedelsförsörjning. Jag tror också att det går att göra miljövinster när vi ökar den lokala livsmedelsförsörjningen. Transportsträckorna blir kortare, men de största vinsterna finns säkert i matkvaliteten och i ord som ”mer varierat utbud av produkter”, ”miljövänligt”, ”den lokala identiteten stärks”, ”det är enklare att fullfölja kretsloppstänkandet”, ”säkra livsmedel”, ”lokal utveckling” och ”ökad sysselsättning på landsbygden”.

Flera faktorer har haft betydelse för framväxten av lokala livsmedels satsningar, men kanske har miljöfrågornas ökade betydelse och att vi har fått uppleva kritiska händelser i det moderna livsmedelssystemet varit

ganska avgörande. Men ett ökat intresse för landsbygdsfrågor och strukturförändringar i lantbruket är också avgörande faktorer.

Det finns många bra exempel på lyckade satsningar i Sverige, men det behövs också ett nationellt centrum för att man ska ha möjlighet att stödja företagare inom hela Sverige. För mig är Eldrimner det naturliga resurscentrumet, och jag förutsätter att Eldrimner kommer att erhålla de bidrag som Miljöpartiet och vi i Vänsterpartiet skriver om i vårt särskilda yttrande. Syftet är att skapa en mötesplats för företagare inom småskalig hantverksmässig livsmedelsförädling, ett centrum för tillämpad kunskap som hjälper i gång och stöder företagare inom denna bransch.

Åtta minuter går alltför snabbt, och jag skulle ju också nämna något om djurskydd. En god djurhållning är en viktig del i livsmedelskedjan. Djurmiljön ska anpassas till djurens behov i så hög grad som möjligt, och djuren ska ges möjligheter att bete sig naturligt. I mitt parti anser vi inte att farmade pälsdjur, som minken, har denna möjlighet. Och om inte djurskyddskraven uppfylls finns inte förutsättningen för denna näring. Minkfrågan kommer vi med all säkerhet att återkomma till nästa år.

Bättre djurskydd och djuromsorg vid djurtransporter inom EU måste även fortsättningsvis vara en mycket högt prioriterad fråga för Sverige. Tyvärr är det inte en prioriterad fråga inom EU. Jag hoppas att EU-eliten börjar lyssna på intresseorganisationerna och den stora gruppen av allmänhet som kämpar för bättre djurskydd och djurvälstånd.

Fru talman! Med ett litet tidsöverdrag vill jag yrka bifall till reservation 1, men i övrigt står jag bakom detta budgetbetänkande.

Anf. 185 ANITA BRODÉN (fp) replik:

Fru talman! Folkpartiet anser att ekologisk odling många gånger har drivit utvecklingen framåt i en mer miljövänlig riktning. Detta har tillsammans med konsumenternas krav och bonderörelsen, världens renaste jordbruk, inspirerat och drivit också de konventionella brukarna i en miljövänligare riktning. Greppa Näringen och Odling i Balans har exempelvis haft en stor kunskapsförmedlande och inspirationsrik roll.

I SLI:s årsrapport 2003, Sven-Erik Sjöstrand, konstaterar man däremot att stödet till ekoodlarna är ineffektivt och för högt. Ekoodlarna står för 20 % av landets brukare. Med anledning av detta bör man granska var de miljömässigt mest effektiva insatserna ska sättas in. Är det bland dessa 20 %? Eller ska man sätta in ett effektivt batteri bland de 80 % konventionella odlarna, så att man förmår jobba i en ännu mer miljövänlig riktning. Vad är Vänsterpartiets åsikt om detta?

Anf. 186 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Tack för frågan!

Folkpartiet vet nog att vi också tycker att ekologisk odling är något väldigt viktigt, men naturligtvis finns det fortfarande brister när det gäller den ekologiska odlingen, och visst kan man ibland se var man gör bäst miljönytta. Men jag är nog av den uppfattningen att den ekologiska odlingen ändå har bidragit med väldigt mycket bra tänkande och att vi kan pressa på och få bra kvalitet när det gäller livsmedel. Men det handlar också om det lokala tänkandet och om en ökad miljömedvetenhet.

Det tror jag är ett mervärde som vi också ska ta till oss. Att mäta djurvälstånd kan vara ganska svårt.

Prot. 2004/05:49
13 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar*

Jag tror att de ekologiska odlarna fortfarande behöver bidrag, men vi behöver också rikta mycket stora satsningar på forskning av den ekologiska produktionen. Man kan inte säga att forskningen vad gäller ekologiskt producerad mat har varit så stor. Det har inte pågått så många år, och det är väldigt mycket mindre resurser som ges till den ekologiska forskningen om man jämför med den konventionella. Så det behövs säkert ytterligare ansträngningar.

Anf. 187 ANITA BRODÉN (fp) replik:

Fru talman! Min fråga var egentligen vilken Vänsterpartiets åsikt var om vilken den bästa och mest effektiva insatsen skulle vara, om det var de 20 procenten till de ekologiska odlarna eller om man skulle få ut mycket mer om man satsade på Greppa Näringen och Odling i balans som arbetar oerhört mycket, bland annat med övergödningssproblematiken, något som Sven-Erik Sjöstrand nämnde i sitt anförande. Det är ju så att i växande gröda förmår växterna suga upp mycket av kväve exempelvis. Vore det inte rimligt att på ett bättre sätt uppmärksamma och ge de projekten de verktyg som behövs för att sprida miljötänkandet och arbetet hos samtliga konventionella odlare?

Anf. 188 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Det är riktigt att vi behöver väldigt många verktyg och att vi också behöver rikta oss till den stora gruppen. Det görs ju. Vi har själva i utskottet varit ute på Greppa Näringen-projekt i Skåne. Jag har sett att det händer väldigt mycket. LRF arbetar med det här på ett förträffligt sätt.

När det gäller miljö- och landsbygdsprogrammet förde jag fram från talarstolen att miljöperspektivet är viktigt och att det är viktigt att vi satsar ganska mycket pengar där. Där går också en hel del pengar till konventionell odling.

Jag vet att lantbrukare rent generellt är väldigt miljöintresserade. De tar till sig av den information som finns. Det tror jag är viktigt, men det är också viktigt att vi som konsumenter ser efter vad det är för vara vi får, vad det är för vara vi köper i butiken. Om vi visar att det finns en stor efterfrågan på ekologiskt producerade livsmedel bör produktionen också öka.

Anf. 189 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Som av en händelse råkade vi hamna i samma område, nämligen den ekologiska produktionen. Det som gjorde att jag gick upp var att Sven-Erik Sjöstrand sade att det här var utomordentligt angeläget, att han såg det som mycket viktigt.

Jag tror att vi är överens om en sak i alla fall, Sven-Erik Sjöstrand. Det är att om politiken säger att det här är så viktigt att det är värt ett stöd och ett bidrag så skickar man en utomordentligt tydlig signal om att det är ekologisk odling som vi ska ha. Då blir per automatik det traditionella jordbruket fel. Då kan man fundera över varför man över huvud taget tillåter det traditionella jordbruket. Det vore intressant att få ett svar av Sven-Erik Sjöstrand på den punkten. Ska det läggas ned och i så fall hur snabbt?

Sedan har jag bara en liten fundering. Vilket tycker Sven-Erik Sjöstrand är bäst, ett traditionellt svenskproducerat kött eller ett naturkött från Uruguay? Vilket skulle Sven-Erik Sjöstrand föredra för den svenska marknaden?

Anf. 190 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag svarar på den sista frågan först. När jag köper kött vill jag gärna köpa svenskt kött så att vi kan upprätthålla vårt öppna landskap och ha ett levande landskap. För mig är det viktigt. Vi importerar kött från till exempel Brasilien eller Argentina. Det är långa transporter. Jag tror att den boskaphållning som man ser i Brasilien kan leda till ganska stora globala miljökatastrofer.

När det gäller Bengt-Anders fråga om huruvida det konventionella jordbruket ska läggas ned tror jag inte han har hört mig säga något sådant. Jag tycker att den svenska lantbrukaren gör ett fantastiskt arbete. Det har också hänt väldigt mycket miljömässigt när det gäller vårt konventionella lantbruk. Så är det. Det är här vi gör det mesta. Men vi tror att en ekologisk produktion ger ett säkrare livsmedel och har ganska många berikande kvaliteter. Det är i regel mer lokalt producerat, och vi vet att man inte har så mycket bekämpningsmedel i det. Jag tror att det är ett viktigt mervärde för många konsumenter. Efterfrågan på ekologiskt producerade livsmedel är mycket högre än det som tillverkas. Här finns en nisch. Jag tror att man som ekologisk bonde kan tjäna bra med pengar här i Sverige.

Anf. 191 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Det är intressant att lyssna på Sven-Erik Sjöstrands svar. Han föredrar själv att köpa svenskt kött. Han hänvisar till att naturkött kan leda till erosion. Jag tycker att det är en ganska häpnadsväckande koppling han gör. Det innebär att när det är i andra länder kan det leda till erosion men inte någon annanstans. Därför väljer han svenskt kött. Jag noterar det.

Sven-Erik Sjöstrand konstaterar att svenskt lantbruk gör stor nytta. Vilket lantbruk är det då vi talar om? Är det det ekologiska eller det traditionella? Nu får vi försöka vara tydliga och dela upp det här. Gör det traditionella jordbruket någon nytta eller bara det ekologiska?

Sven-Erik Sjöstrand säger att han bedömer att ekologiskt jordbruk ger säkra livsmedel. Det innebär alltså att det traditionella jordbruket ger osäkra livsmedel. Så måste det naturligtvis bli, eftersom det ekologiska ger säkra. Man kan fundera på varför man över huvud taget ska tillåta traditionellt jordbruk om det ger osäkra livsmedel.

Sven-Erik Sjöstrand säger också att den ekologiskt odlade produkten ger ett mervärde för många. Men det är uppenbarligen inte tillräckligt många för att det ska kunna stå på egna ben. Sven-Erik Sjöstrand är ju villig att spendera skattebetalarnas pengar, som är mycket lättare att spendera än sina egna, till att subventionera det här ytterligare. Är det rättvist mot de traditionella jordbrukarna som faktiskt ser till att det här landet inte svälter?

Prot. 2004/05:49
13 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar*

Anf. 192 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Bengt-Anders Johansson sade att jag skulle vara tydligare. Jag tycker inte att tydlighet är något som kännetecknar Bengt-Anders här. Jag tycker att det är en lite förvirrad frågeställning, men jag ska försöka svara ändå.

När jag pratar om säkra livsmedel utgår jag ifrån det som konsument, och jag pratar med många i vår väljarkår. De upplever att när de får en ekologiskt odlad produkt, kanske Kravodlad, så vet de att det inte finns kemikalier och bekämpningsmedel i det. Det känns säkrare då. Man vet kanske var det har odlats. Det är väldigt viktigt. Man har kanske kunskap om producenten, om var den ekologiska bonden bor. Man kan ha en kontakt också som jag tror att många upplever som väldigt väsentlig. Det tror jag har ett mervärde.

Det betyder inte att vi har osäkra livsmedel från den konventionella lantbrukaren. Jag tycker att vi har en ganska bra livsmedelssäkerhet i Sverige. Vi jobbar mycket med det. Vi har mycket stor kunskap på Livsmedelsverket till exempel. Vi har också en bra djurvälstånd, eftersom vi har haft en av världens bästa djurskyddslagstiftningar. Det är sådant som jag hoppas att vi kan fortsätta att arbeta med.

Det tror jag är värdefullt, för då kan vi kanske också visa att vi är ett bra exempel för resten av världen. De signalerna är det nog viktigt att ge i en tid med många stora problem, inte minst på miljö- och djursidan.

Anf. 193 JAN ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag ska börja med att konstatera att det finns en bred samsyn i alliansen om att yrka bifall till reservation 4, vilket jag härmed gör.

När det gäller den gröna sektorn som debatteras här i dag tycker jag att det är viktigt att ge lite inblick i vad de som är aktiva i den här sektorn säger, i föreningsrörelser, i bygdegårdar och så vidare.

Jag upplever att det finns en osäkerhet bland aktiva brukare när det gäller NDR-reformen. Det är en osäkerhet som jag tror att man kan klara av utom i de fall som tidigare har refererats här. Det gäller de stora omfördelningarna som regeringen inte har lyckats fixa. I övrigt tror jag att vi kan klara av osäkerheten kring NDR.

Jag möter också frustration från företagare som kanske har investerat i ett djurstall. Det är en frustration över ständigt ändrade regler. Myndigheter ändrar regler snabbare än man lyckas bygga färdigt ett stall. Det här är inte bra, för det behövs långsiktighet.

Jag möter pessimism över hela lönsamheten i hela sektorn. Jag möter också en besvikelse över den backning som man upplever att den svenska regeringen ger de gröna näringarna i landet. Och jag möter vrede över det system som har valts för utbetalningarna av EU-stöden. Jag betraktar valet av modell, att flytta utbetalningarna över årsskiftet, som en spottloska i ansiktet på aktiva svenska lantbrukare. Jag hoppas att detta inte kommer att upprepas nästa år. Det är ju nästa års budget vi diskuterar nu.

Jag möter också en vilja att investera, men också en tveksamhet därför att man inte litar på politiken. Man är rädd för ändrade förutsättningar under betydligt kortare tid än den tid det tar att skriva av en långsiktig investering.

Sedan går jag in på lite positivare tongångar. Jag möter en nyfikenhet bland aktiva lantbrukare på energiproduktion. Det är kanske inte i första hand därför att politiken ger signaler, utan därför att man uppfattar signaler från marknaden och övrigt samhälle. 50-dollarsnivån på oljepriset, som vi har sett det senaste året, uppfattas som en mycket positiv signal för den gröna sektorns möjlighet att producera energi.

Jag möter en ökad medvetenhet och en ökad acceptans för att växthuseffekten är ett faktum, också en ökad medvetenhet bland samtliga aktörer att oljan faktiskt är en ändlig resurs. Det här ger positiva signaler för att producera energi. Jag tror att bränslebyte i våra bilar blir ett stort framtida uppdrag för den gröna sektorn.

Vi kan nog vara ganska övertygade om att vi inte kommer att få några överskottsproblem när det gäller att producera energi från jord- och skogsbruk. Det kommer att förbättra miljön genom att växthuseffekten minskas, och det kommer att minska trycket på den ändliga resursen olja.

Vad som efterfrågas är framför allt forskning, som Centerpartiet har lagt en rejäl peng på, och långsiktiga regler – en signal om att det här är något samhället långsiktigt vill satsa på.

Jag ska sedan gå in på frågan om skogen som också ligger under det här området. Det målas ofta upp motsättningar mellan natur- och produktionsintressen. Jag tror att det är ganska onödigt. Det finns bra sätt att försäkra sig om vård av betydelsefulla naturområden utan att konfiskera enskilda markägares marker. Naturvårdsavtal är ett sådant sätt som vi har propagerat för.

Jag tror också att det går att bibehålla långsiktigt höga avverkningsnivåer kombinerat med en bra naturvård. Det kan dock kräva att vi ökar intensiteten på en del av de marker som inte har de här höga naturvärdena. Då tänker jag till exempel på bättre återväxt, röjning, dikesrensning, gödsling. Här gäller det att göra avvägningen mellan hur mycket vi ska sätta av och vilka åtgärder vi kan tänka oss i skogsbruket och inte bara reagera med ryggmärgen när det gäller till exempel dikesrensning och gödsling. Det här är också åtgärder som ger arbetstillfällen såväl på marken som i industrin i ett lite senare skede.

Vad vill då Centerpartiet göra utöver det här? Som jag har sagt tidigare vill vi satsa på forskning. Vi lägger ytterligare 100 miljoner till Formas. Här kan till exempel ingå forskning på bränslebyte och energi-byten. Vi väljer att lyfta hela ryggsäcken, vilket är viktigt för konkurrenskraften. Vi väljer att positionera oss när det gäller LBU-satsningarna och har visat att Sverige är berett att fullt medfinansiera. Vi har dessutom pengar till att öka vår andel i LBU-programmet. Vi satsar på rådgivning när det gäller skogen just för att öka produktionen så att vi inte får en konflikt mellan produktion och miljöhänsyn. Vi satsar på naturvårdsavtal där vi för all del minskar på utgiftsområde 20 och sätter en peng på utgiftsområde 23 just för att kunna teckna naturvårdsavtal med aktiva brukare.

Sist men inte minst skulle vi, om vi hade haft möjligheten att styra, betala ut ersättningar i tid, det år som de ska betalas ut. Min fråga till majoriteten är: Kommer 2005 års pengar att betalas ut under år 2005?

Anf. 194 ÅSA DOMEIJ (mp):

Fru talman, ledamöter! Jordbrukspolitiken omfattar väldigt stora frågor. Ibland kanske man kan tro att de bara rör en liten grupp i samhället, men alla äter vi mat och dessutom vet vi att jordbrukspolitik och miljöpolitik hänger väldigt mycket ihop. Det finns faktiskt ännu fler hotade arter i jordbrukslandskapet än i skogslandskapet.

Det här gjorde att vi i Miljöpartiet tyckte att det var en jätte viktig fråga för samarbete mellan oss, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. I samband med förhandlingarna om vårpropositionen fick vi igenom att det också skulle vara en samarbetsfråga, så direkt efter budgetförhandlingen förra våren började vi förhandla om jordbrukspolitiken.

Anledningen till att vi tyckte att det var en viktig samarbetsfråga var att vi gärna ville göra förbättringar i de förslag som regeringen hade lagt fram i februari. Det gällde hur man kommer att klara sig i jordbruket i mindre gynnade områden, så att vi fortsättningsvis skulle kunna ha en miljöanpassad produktion i stora delar av landet. Vi var oroliga för ängs- och hagmarker och den biologiska mångfalden och oroliga för övergödningssproblematiken.

Så småningom resulterade det i en del satsningar. Det är då 400 miljoner per år i LBU-satsningar utöver regeringens förslag. I efterhand har de flesta partier ställt sig bakom det. Det handlar om en satsning på de mindre gynnade områden. Det handlar också bland annat om ängs- och hagmarkerna, ett särskilt vallstöd och en del andra saker.

Jag tycker att förhandlingarna mellan de tre partierna förbättrade regeringens förslag när det gällde många viktiga saker både när det gäller produktion i hela landet och inte minst miljöfrågorna.

Jag tänkte också nämna några mindre anslagsposter som har diskuterats. Bengt-Anders Johansson tog upp detta med småskalig livsmedelsförädling i sitt inlägg. Han sade: Ja men inte ska det väl bara vara bidrag till det här? Det handlar ju om en massa saker.

Jag håller med om det. Det handlar om en massa andra saker. Jag tror att det så kallade bidrag som Bengt-Anders Johansson vänder sig mot är de här tio miljonerna som finns för småskalig livsmedelsförädling. Nu är det inte subventioner av lantbrukare som det handlar om. Det handlar till allra största delen om utbildningsatsningar – precis som att vi har en gratis gymnasieskola och universitet och sådant. Det handlar om ett nationellt resurscentrum som vi vill ska fortsätta utvecklas, Eldrimmer i Jämtland. Det har varit väldigt lyckosamt. Ett antal bärkraftiga företag har genom utbildningshjälp både när det gäller själva förädlingen och när det gäller marknadsföringen kommit i gång. Det har man även gjort på områden där det faktiskt inte finns några jordbrukssubventioner. Det är det vi vill utveckla.

Sedan händer det en hel del annat bra också när det gäller småskalig livsmedelsförädling. Just nu håller Livsmedelsverkets regleringsbrev på att färdigställas. Det kommer att handla om både regelförenklingar och översyn av avgiftssystemet – särskilt när det gäller den småskaliga slakten, där problemen är extra stora. Så jag tror att de här 10 miljonerna till närslakt är något som också Moderaterna skulle vara positiva till om man mer kände till vad det handlade om.

SLU har diskuterats en del i yttrandena som är fogade till det här betänkandet. Bland annat har Folkpartiet tagit upp frågan. De tycker att

SLU nog behöver ha lite mer pengar. De andra borgerliga partierna har skurit ned väldigt kraftigt på SLU:s verksamhet. Det är ingen tvekan om att det finns behov där. Men i stället för att lägga mer pengar har de partier som samarbetar om budgeten enats om att utreda SLU för att först se om SLU gör rätt saker. Hur jobbar SLU med sitt sektorsansvar? Tar man vara på sin profil som ett universitet för de areella näringarna? Och inte minst: Jobbar man med att utveckla nya tjänster och produkter som de areella näringarna kan sälja?

Det är en väldigt viktig del av Miljöpartiets vision för de areella näringarna att man förutom traditionella produkter som livsmedel och fiber också kan sälja andra typer av produkter och tjänster, exempelvis energi och naturvårdstjänster. Ni som vill se mer om vad den här utredningen om SLU ska gå ut på kan läsa Miljöpartiets yttrande, för där finns överenskommelsen mellan de tre partierna ord för ord. Den finns inte med i utskottsbetänkandet.

Sedan tänkte jag nämna lite grann om djurskyddsfrågorna. Jag tror att en hög profil när det gäller miljö- och djurskydd är något som handlar om det svenska jordbrukets överlevnad. Jag tror aldrig att svenskt jordbruk kommer att kunna konkurrera med billiga bulkprodukter på marknaden. Man måste ha ett stort förtroende hos konsumenterna. Detta med hur vi betar oss mot djuren handlar alltså inte bara om etik. Det handlar inte bara om miljö och ansvar för kommande generationer utan det handlar också om jordbrukets överlevnad. Då blir jag ju bekymrad när jag hör att Moderaterna vill luckra upp djurskyddsreglerna. Jag undrar vad det är för djurskyddsregler som Moderaterna vill ta bort. Det var ju helt andra tongångar, särskilt kanske från Folkpartiet, när det gällde att trycka på att det är väldigt viktigt med en bra djurskyddslagstiftning.

När det gäller pälsdjuren vill jag säga att vi har en djurskyddslag som säger att djur har rätt till ett naturligt beteende. Inte kan väl Moderaterna tycka att pälsdjursuppfödningen, utan till exempel simmöjligheter, ger dessa djur rätt till ett naturligt beteende?

Sedan har vi den här diskussionen om förmänskligandet av djuren. Jag undrar: Vilka djurskyddsregler i dag anser Moderaterna härrör från ett förmänskligande av djuren och inte från djurens behov, eller att man i alla fall har försökt utgå från djurens behov?

Sedan tänkte jag till sist nämna någonting om det här med utbetalningarna av jordbrukets stödpengar. Jag tycker också att det är väldigt bekymmersamt när man har skjutit på utbetalningar. De här nya 400 miljonerna, där lantbrukarna gör tjänster 2005, kommer inte heller att betalas ut förrän 2006. Då blir det ju 800 miljoner. Där är vi redan överens sedan jordbruksöverenskommelsen.

Sedan gäller det ju också andra stöd till jordbruket. Där kan jag väl säga att man får vara lite självkritisk över huvud taget till att vi i budgetuppgörelsen har lagt oss på utgiftsnivåer som gör att vi behöver diskutera frågor om anslagssparande och limiter. Det är ett stort problem. Hur det blir med jordbruket är inte klart. Det pågår nu intensiva diskussioner mellan de tre partierna om hur det blir med den saken.

Anf. 195 ANITA BRODÉN (fp) replik:

Fru talman! Som jag sade i mitt anförande känner jag en stor besvikelse över att regeringen tillsammans med stödpartierna, Vänstern och

Miljöpartiet, inte har tagit tillfället i akt att i samband med dieselskattesänkningen för jord- och skogsbrukets maskiner ställa ett motkrav till bondekåren och skogsarbetarna om att använda förnybara drivmedel. Tekniken finns. LRF har öppnat upp och till och med lagt fram ett eget förslag i den riktningen. Men majoriteten väljer att vänta, och jag kan inte förstå varför.

Anf. 196 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Det hade troligen varit väldigt svårt att klara det redan till den 1 januari 2005. Men jag tycker att idén är väldigt god och att den kan diskuteras när det gäller jordbrukets dieselskatter i fortsättningen. Som du säger är också LRF positiva till det.

Det krävs också en del andra, förändrade, regler. Vi hade ju en debatt nyligen i kammaren om bränsledirektivet och vilka krav vi ska ställa på dieselbränslen. Där måste det ju till förändringar för att göra det här bränslet tillåtet över huvud taget.

Anf. 197 ANITA BRODÉN (fp) replik:

Fru talman! Som det är nu är det fullt möjligt att ha 2 % inblandning av exempelvis RME. Det är tillåtet. Det krävs förändrade kriterier om man ska ha upp till 5 % eller till och med över det. Men man skulle mycket väl ha kunnat börja med 2 %. Det är ju så att klimatfrågan är den största fråga och den största utmaning vi har tillsammans. Men jag känner att det är en positiv öppning du visar här. Jag hoppas att vi med gemensamma krafter ska kunna gå i den riktningen. Det kan också inspirera oerhört många enskilda företagare att satsa på detta så att man klarar den egna produktionen och att man kan klara att tillsammans producera drivmedel för ett kollektiv av företagare på landsbygden.

Anf. 198 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Jag har inga ytterligare kommentarer om det. Jag tycker att det är väldigt bra att i ett första steg få en låginblandning. Men sedan måste visionen för lantbruket vara det soldrivna lantbruket, där man inte är beroende av fossila bränslen över huvud taget.

Anf. 199 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Åsa Domeij sade under sitt huvudanförande att vi moderater skulle bli mer positiva om vi visste vad det gällde – mer positiva till stöd. Hon nämnde det här med Eldrimner och så vidare. Jag och Åsa Domeij var med i samma paneldebatt uppe i Östersund för någon månad sedan. Jag vet att jag ställde exakt denna fråga till dem som var där – det var nämligen företrädare för småskalig livsmedelsproduktion: Vill ni ha mer stöd och bidrag eller vill ni ha enklare och färre regler? Om jag inte var fullständigt döv vid det tillfället var det ett klockrent bifall till färre regler och bättre förutsättningar att bedriva livsmedelsproduktion i förhållande till politikerstyrda stöd. Där har vi en avgrund oss emellan. Åsa Domeij tillhör den politiska falang som tror att man kan saliggöra varje människa genom att ratta på med politiska styrmedel, med pengar. Så tycker inte de som är föremål för stöden.

Jag tog upp pälsdjuren och deras naturliga beteenden som exempel för en stund sedan. Låt mig klargöra att vi inte vill försämra några regler som finns i dag, men vi vänder oss mot att det införs hårdare regler när dessa inte vilar på vetenskaplig grund, som man nu är på väg att göra inom minknäringen genom att införa möjligheten till bad. Det finns inget som helst forskarstöd för att det skulle vara i linje med vad minkarna behöver. Det är att lura näringen att säga att de måste genomföra detta, och om det inte blir bättre får de lägga ned.

Anf. 200 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Det var ett bra klargörande från Moderaterna att de inte vill sänka kraven i djurskyddslagstiftningen. Jag tror att det finns vissa bönder som hade hoppats på det även om de flesta nog gillar en skarp djurskyddslagstiftning.

När det gäller vetenskapliga belägg och pälsdjuren håller jag inte alls med om det som sägs. Det finns studier som visar att minkarna uppvisar mer positiva beteenden när de får tillgång till badvatten. Däremot finns andra undersökningar som visar att man kan ta bort stereotypierna med andra miljöberikningar än badvatten. Vi har inte en djurskyddslag som säger att man bara ska ta bort sjukliga beteenden, sådana som är direkt sjukliga hos djuren, utan djuren ska ha rätt till ett naturligt beteende.

I förarbetena till den svenska lagstiftningen handlar det om både vetenskaplig grund och erfarenheter på området, ungefär på samma sätt som man brukar resonera inom medicinen.

När det gäller det som jag trodde att Moderaterna skulle gilla, småskalig livsmedelsförädling, handlar det ju inte om den utmärkta utbildningssatsningen med ett nationellt center – för Moderaterna brukar inte gilla att lägga pengar på någonting – utan det handlar om de regelförändringar som är på gång inom Livsmedelsverket och som Livsmedelsverket ska jobba med under det kommande året. Det gäller översynen av avgifterna, och det kostar faktiskt pengar.

När det sedan handlar om att ta emot pengar och stöd kommer nog också några moderata bönder trots allt att söka lite bidrag.

Anf. 201 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! När det gäller de fortsatta djurskyddsbestämmelserna tycker jag att det är utomordentligt viktigt att slå fast att Sverige är en del av EU. Det innebär att om vi i fortsättningen i någon mån inte ska halka efter ännu mer i fråga om konkurrensförutsättningar kan vi inte gå före på alla områden, utan den typen av frågor måste vi driva inom EU. Annars har vi missat något väsentligt. Det är där vi ska lägga kraften i stället för att de svenska företagen ska gå före.

När det sedan gäller regler, regelförenklingar och kostnadsminskningar från Livsmedelsverkets sida gentemot företagen är detta utomordentligt bra, men det bara pratas. Åsa Domeij och jag har själva varit med och gett ett uppdrag till regeringen. Har vi fått någonting? Nej, inte ännu.

När det kostar 37 000 kr att besiktiga ett småskaligt slakteri i storleksordningen sex gånger åtta meter har det tappat all sans och förnuft, och ingen gör någonting. Detta har Åsa Domeij möjlighet att påverka,

eftersom hon ju lyckas styra det stora oförliga socialdemokratiska partiet.

Jag skulle också vilja höra om Åsa Domeij är belåten med den verksamhet som Djurskyddsmyndigheten presterat under dessa ett och ett halvt år. Det började med 60 miljoner kronor per år som skattebetalarna skulle betala. För 2005 talar vi om 87 miljoner. Motsvarar *output input*?

Anf. 202 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Låt mig först ta detta med slakten. Bengt-Anders Johanssons exempel på startavgiften är ett väldigt bra exempel på när avgifterna är fullkomligt orimliga. Det är just det som det nya uppdraget till Livsmedelsverket handlar om, det vill säga avgifter och också regelförenklningar. Sedan kan det säkert vara nyttigt om Bengt-Anders Johansson ibland jagar på med lite frågor i riksdagen och dylikt. Det skadar inte. Där kan vi nog vara överens.

När det gäller djurskyddet handlar det om att jobba på två sätt. Det gäller att vara ett föredöme, och jag förstår det så att Moderaterna vill att vi fortsätter att vara ett föredöme på de områden där vi redan är det, men vi ska inte vara föredöme på något nytt område. Jag menar att vi hela tiden behöver ligga lite före de andra länderna så att de i andra länder som tycker att djurskydd är viktigt har positiva förebilder. Givetvis ska vi också med kraft förhandla inom EU-systemet så att vi kommer vidare.

Att Djurskyddsmyndigheten fått en del pengar är inte alls konstigt. De tar ju över mycket stora uppgifter från Jordbruksverket. Bland annat handlar det om att bygga upp ett rejält djurskyddsregister. Det har varit jättestor problem för den lokala tillsynen att detta djurskyddsregister inte finns. Det handlar också om hela försöksdjursanvändningen. Där är det otroligt viktigt att få fram alternativ om vi ska kunna få en handlingsplan för avvecklingen av djurförsöken.

När myndigheten varit verksam under lite längre tid kan det vara dags att gå igenom och se om den varit effektiv eller om man kan göra förbättringar.

Anf. 203 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag begärde ordet för att i någon ringa utsträckning rätta Åsa Domeij som sade att vi bland annat vill föreslå kraftiga neddragningar på SLU. Så är inte fallet. Vi hävdar att ökningen inte ska vara så stor som regeringen föreslår i budgetpropositionen. Jag vill minnas att där tillförs 45 miljoner kronor, varav 10 miljoner ska gå till att garantera utgivningen av det taxonomiska referensverket. Vi ställer oss bakom den delen av utökningen, men resterande utökning säger vi nej till. Det är alltså inte fråga om någon minskning utan en lägre ökningstakt.

Anf. 204 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Det beror lite grann på hur man räknar med tanke på kostnadsuppräknningar och sådant. Jag tycker ändå att det är bekymmersamt med den väldigt stora minskningen av Artdatabankens anslag i förhållande till regeringens förslag. Om man plockar bort så mycket som ni vill göra ryker egentligen alla medel till exempel till biologiska samlingar.

Detta är en helhet. Om man jobbar med det taxonomiska verket behöver man också kvalitetssäkra samlingarna. Man behöver även kombinera det med forskning eftersom det finns artgrupper som är dåligt kända. Och hur ska man kunna få ett taxonomiskt verk av hög kvalitet – det här är ju ett långtidsprojekt – om man inte samtidigt bedriver forskning för att kvalitetssäkra verket?

Anf. 205 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det vi säger nej till är utökningen. Det är inte så som Åsa Domeij får det att låta, nämligen att det tidigare inte skulle ha funnits någon verksamhet vid Artdatabanken, att det är en ny verksamhet eller att det skulle handla om helt ny forskning.

Forskningen utökas – ja, men Artdatabanken har ett grundanslag, och här handlar det om utökningen. Vi bejakar den utökning som gäller det taxonomiska referensverket.

Anf. 206 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Problemet är just att de anknyttande verksamheterna, som är till för att ta fram ny kunskap och säkra de biologiska samlingarna, inte kommer att räcka till. Det här är framtaget som ett sammanhållet projekt, som ska hänga ihop när det gäller anslagsnivåerna. Det blir mycket märkligt om man kraftigt skär ned vissa delar av det anslaget.

Anf. 207 SINIKKA BOHLIN (s):

Fru talman! De areella näringarna har genomgått ett stort antal förändringar de senaste tio åren. Det gäller både fisket, skogen och jordbruket. Trots detta är det en ganska spännande framtid vi går till mötes. Fiskeförhandlingarna pågår. Vad händer? Finns torsken kvar? Minskar dioxinhalterna i fisken i framtiden? På skogsområdet pågår en ganska hetsig diskussion. Räcker skogen till och vad ska vi använda den till?

Det kanske ändå är jordbrukssektorn som har haft de tuffaste betingelserna. Först kom en nationell avreglering, sedan medlemskapet i EU och nu senast omställningen av villkoren inom MTR, och det inom tio år.

Från den 1 januari ska vi ändå lägga den svenska jordbrukspolitiken i en ny riktning. Vi hade ett tungt arbete med att utforma den nationella tillämpningen i enlighet med EU:s reform. Det är ganska självklart att det finns en osäkerhet om hur reformen kommer att påverka näringen. Vi hade en mindre ram. Vi skulle inom den ramen stuva om en gammal verksamhet på nya villkor. Visst finns det osäkerhet.

Som jag ser det har vi ändå genom vårt val av en blandmodell lagt grunden för näringen så gott vi har kunnat med de förutsättningar vi hade. Nu är det upp till företagen och företagarna att satsa på den produktion som kan ha framgång på marknaden. I linje med detta inför vi nu ett nytt mål för livsmedelspolitiken. Förut var målet en ekonomiskt och socialt hållbar produktion. Nu tillför vi även att denna produktion ska spegla konsumenternas efterfrågan.

Nu blir det tydligt att vi har uppdraget att värna konsumenternas ställning på marknaden. Konsumenternas oro för maten måste tas på allvar. Konsumenten är ganska långt från producenten, som vi oftast talar om i den här kammaren, det vill säga företagaren.

Genom en aktiv konsumentpolitik ska alla kunna välja det man efterfrågar i form av säker och sund mat som har producerats på ett socialt och ekologiskt acceptabelt sätt. Allt hänger samman. Bönderna har nu alla möjligheter att förse den svenska konsumenten med det varor som alla säger sig efterfråga.

Om bönderna skulle kunna tillgodose konsumenterna och samtidigt utveckla näringen och därmed hela landsbygdens möjligheter att leva måste naturligtvis konkurrensvillkoren mot omvärlden vara så gynnsamma som möjligt. Vi gör ändå stora satsningar på jordbruk i årets budget.

Jag vill särskilt ta upp en fråga som lantbrukarna genom sina organisationer drivit under en lång tid. I varje fall så länge jag har varit med har jag mött denna del av ryggsäcken, nämligen dieselskatten som nu sänks enligt budgeten.

Det handlar ändå om 350 miljoner till i sektorn. Då lägger vi oss någonstans i mitten på skalan över EU-länderna. Man kan naturligtvis alltid jämföra sig med den sämsta eller den bästa. Man vet alltid hur den här kammaren väljer att jämföra sig.

En del kanske tycker att det har tagit lång tid. Men det är så vi socialdemokrater arbetar. Först måste vi ha samlat i ladorna innan vi kan dela ut några förmåner. Ingen tjänar på ofinansierade skattesänkningar som gör hål i statens budget. Det har vi erfarenheter av.

Inte minst många bönder har stora lån och har gjort stora investeringar. Vi hörde här att man är osäker över vad som händer i framtiden. De har säkert ett stort intresse av att statens utgifter hålls i balans så att räntorna kan hållas låga i ekonomin.

Miljö- och landsbygdsprogrammen tillförs ytterligare 400 miljoner kronor under 2005–2006 genom att vi återför skatten på handelsgödsel till näringen. Där har jag en liten fundering för de partier som helt och hållet plockar bort skatten. Har ni de 400 miljonerna någonstans som ni kan lämna till landsbygdsutvecklingsprogram som ändå är lite utjämnande i det kommande systemet? Det finns ett parti som vill öka också, och det tackar jag väldigt mycket för.

Sammantaget ger årets budget en avsevärd förstärkning av böndernas ekonomi och konkurrenskraft. Men vi måste fortsätta vårt arbete med att reformera EU:s jordbrukspolitik. På en övergripande nivå bör den totala stödnivån minska. Jag har hört i debatten att jag får medhåll i varje fall från vissa partier.

Men det kommer också att krävas insatser på en rad enskilda områden. Här kan till exempel nämnas mjölkregleringen och sockerregleringen som har betydelse för det svenska lantbruket. Det är frågor som utskottet kommer att möta under nästa år.

Sist men inte minst kommer vi i EU att möta kraven från omvärlden på att helt avskaffa exportsubventionerna. Det är det instrument som mest skadar den internationella handeln och vår trovärdighet som en nation som förespråkar frihandel.

Vi har också ett gemensamt ansvar för att u-länder kan ha en livsmedelsproduktion både för sin egen marknad men också ges möjligheter att utveckla sin export inom de områden där de är konkurrenskraftiga. Det var också en av orsakerna inför MTR och varför vi skulle genomföra reformen. Vi skulle hjälpa de riktigt fattiga länderna.

Även om mycket återstår att göra i EU har den senaste reformen som jag ser det gjort mycket tydligare vad vi som politiker ska göra inom jordbruksområdet i fortsättningen. Jag håller inte med Bengt-Anders Johansson om att politiker inte ska släppas in på ängarna. Om inte politiker skötte ängarna skulle vi inte några ängar ha. Det skulle vara en monokultur genom hela detta land.

Det nya generella arealstödet ligger som en bas och är fortfarande en garanti för böndernas inkomster. Nu ska vi ta ansvar för det som marknaden inte klarar av. Bönderna får en roll att producera och förvalta de samhälleliga önskemålen inom miljö- och landskapsvården och möjligheten för andra att uppleva naturens alla skiftande form, så kallade kollektiva nyttigheter.

Därtill vill vi alla se en levande landsbygd med möjligheter för människor att bo och försörja sig som lantbrukare eller inom andra näringar. Det medel som vi har för en sådan politik är framför allt EU:s program för miljö- och landsbygdsutveckling. Det är mot denna bakgrund vi ska se den utredning som nu blivit tillsatt för att forma ett nytt LBU-program.

Nu får vi igen tillsammans sätta oss ned och diskutera vilket utrymme som EU:s regelverk medger och de möjligheter till nationell finansiering som finns för att skapa en utveckling på landsbygden som rymmer alla våra målsättningar.

Fru talman! Som avslutning vill jag blicka framåt mot den stora ödesfrågan om vår framtida miljö. Nästa år har vi översynen av miljömålen, som vi har nämnt tidigare här i dag. Det kommer att visa sig om vi är på rätt väg eller icke. 7 av de 15 målen berör jordbruket direkt.

Vi vet redan nu att vi på flera områden inte klarar de uppsatta målen. Det kommer att krävas ytterligare ganska tuffa åtgärder. Vi socialdemokrater är beredda att gå in i arbetet med vetskap om att vi måste fatta beslut om vi ska nå målen om en hållbar utveckling inom en generation.

Fru talman! Härmed vill jag yrka bifall till förslagen i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 208 JAN ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Först till frågan om avgiften på handelsgödsel. Jag vet inte var Sinikka får de 400 miljonerna från. Jag har för mig att det är 169 miljoner som kommer från detta och som vi plockar bort. Sinikka kan också läsa på s. 100–101 i vårt budgetförslag vad vi har för finansiering av det. Vi täcker in det och mer därtill.

Jag tog i mitt anförande upp utbetalningstidspunkt för de ersättningar som lantbrukarna får till exempel för miljöåtgärder och annat. Kommer de ersättningar som härrör från 2005 att betalas ut 2005, eller kommer man att spotta lantbrukarna i ansiktet än en gång?

Anf. 209 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Att använda uttrycket att spotta lantbrukarna i ansiktet är ganska starkt i det här läget. Vi vet tillsammans med Centerpartiet hur viktigt det är att vi har en ekonomi i landet som gör att vi håller räntorna och inflationen nere. Vi har jobbat ett par år tillsammans.

Den här frågan kom upp i vårpropositionen när vi såg att vi hade svårt att följa den budgetlag som vi tillsammans har stiftat om att hålla utgiftstaket. Redan då varslades om att det skulle vara försvaret, forsk-

ningen, biståndet och jordbruket som eventuellt under hösten skulle drabbas för att vi skulle klara utgiftstaket.

Jag kan inte i dag stå här och lova något och se hur ekonomin är under nästa år. Det är naturligtvis min förhoppning att vi ska slippa den här diskussionen varje år.

Jag ger ändå en eloge till Centerpartiet och Kristdemokraterna i den här frågan, för ni var de enda partierna som följde upp den i budgetramen i ett särskild yttrande. Hedras den som hedras bör!

Anf. 210 JAN ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller ordvalet kan jag säga att de brukare som inte har pengar att betala räkningarna vid årsskiftet därför att utbetalningarna skjuts på framtiden nog tycker att det är ett ganska svagt ordval som jag använder.

Vi är helt överens om att det gäller att ha ordning på statens finanser för att inte räntor och annat ska skena. Men då kommer vi också till vems ansvar det är att hålla budgettaket. Det skulle vara jätteintressant att här i kammaren få höra vilka överväganden som låg till grund för att man väljer ut just den här gruppen på kanske 1, 2 eller 3 % av Sveriges befolkning för att ta lejonparten av neddragningen för att klara budgettaket. Kom med de förklaringarna! Vilka värderingar ligger bakom detta?

Anf. 211 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag påminner om att detta inte är det enda område som har drabbats. Jag räknade upp tre områden till.

Vi ska komma ihåg en sak. Jag vet att Centerpartiet och vissa andra partier vill fortsätta att ha stöden. I vissa andra partier tycker vi att man kanske också skulle börja betrakta näringen mer som just en näring. Jag hörde en diskussion här i kammaren där man jämförde bönderna med statsanställda. Tyvärr är det så att du här har en näring som till mellan 30 och 80 % fortfarande är beroende av statsstöd. Det är en stor summa pengar, som vi hela tiden måste hantera inom budgetramen.

Anf. 212 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag hade några frågor som jag ställde i mitt anförande och som jag ger Sinikka chans att svara på igen genom att upprepa dem. Jag skulle tro att det går att svara rätt kort.

För det första: Är Sinikka Bohlin bekymrad över de negativa omfördelningseffekter som uppstår i MTR framför allt för intensiva nötköttsproducenter? Och vad vill du i så fall göra åt det?

För det andra: Hur ser du på importens ökande andel av nötköttskonsumtionen? Är det en rimlig och bra utveckling?

För det tredje gäller det importen av kycklingkött och köttberedningar av kyckling som innebär att två miljoner kilo salmonellasmittat kött kommer in i Sverige varje år enligt Livsmedelsverket. Hur vill du och dina kamrater i regeringen möta den utvecklingen? Du talade om konsumenternas efterfrågan på säkra livsmedel. Den förra frågan hade anknytning till det, liksom nästa. Tycker du att det är ett bra förslag som veterinärerna har kommit fram med om ursprungsmärkning i butik av all mat som innehåller kött, mjölk och ägg?

Till sist – och apropå de gynnsamma konkurrensförhållandena, som du pratade om: Är det en lämplig nivå att vi ska ligga 1 kr litern högre än konkurrentlandet Finland på dieseln och 60 öre litern högre än EU-genomsnittet? Hur har ni kommit fram till den nivån i så fall? Finns det någon formel för hur man kommer fram till den eller är det något slags restpost?

Anf. 213 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag räknade till åtta eller tio frågor, men jag börjar med den första.

Vi vet att hela MTR-reformen handlar om en omfördelning från produktionsdrivande stöd till sådana produkter som konsumenterna efterfrågar. Jag tyckte att de diskussioner som vi förde angående MTR var en smärtsam process, men kanske valde vi ändå det system som var minst smärtsamt. Det finns naturligtvis omfördelningseffekter, men vi hade en mindre ram. Vi visste att med mindre pengar är det alltid någon som förlorar och någon som vinner. Jag vet inte om jag i något annat sammanhang har sett så många ekonomiska beräkningar för hur det här skulle slå. Man måste ändå försöka hitta en möjlighet för att så många som möjligt i hela landet skulle kunna driva jordbruksföretag. Så visst kan man fortfarande vara bekymrad över det här nu när vi kommer att få se hela redovisningen av vad som har hänt.

Import av kött har vi haft länge. Det har vi sett i köttdiskarna. Vi har kött från Australien, kött från Irland och kött från Argentina. Jag tycker att det är bra märkt nu för tiden i affärerna. Jag tycker också att konsumenten har ett val. Men näringen själv måste också bli bättre på att sälja de mervärden som finns i de svenska produkterna. Det gäller till exempel de miljökrav vi har haft och de krav på djurhållning som vi har haft i många år. De ger ett mervärde. Man måste sälja så att det inte alla gånger är priset som styr konsumenten i affären.

Anf. 214 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Tack för svar på de frågor som du hann svara på, Sinikka Bohlin. Du säger att bönderna ska producera det konsumenterna efterfrågar. De efterfrågar nötkött. Konsumtionen av nötkött har ökat, men min fråga gällde importandelen. Den ökar också. Kan du hinna med att svara på frågan om vad du ska göra? Jag begär ju inte att du personligen ska göra det, men vad ska regeringen och de som du kan påverka göra åt importen åt två miljoner ton salmonellasmittat kött och köttberedningar från Sydostasien på kycklingsidan och veterinärernas förslag om märkning?

Anf. 215 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag ska bara avsluta det här med import av nötkött. Vi vet att en stor del av importköttet går till storkök, storhushåll och den delen, men naturligtvis ser vi en del av det också i affärerna.

Jag tror att vi måste arbeta med konsumentensidan. Precis som vi har haft en obligatorisk märkning av nötkött tycker jag att diskussionen om att vi börjar titta också på de andra produkter som kommer är bra. Det gäller speciellt fågel och delvis fläskkött. Vi vet ju att det kan vara sal-

Prot. 2004/05:49
13 december

monellasmittat eller ha andra infektioner som vi kan få i vår föda. Jag är alltså positiv till att diskutera en märkning.

Vi har ett problem i handeln i dag. Det handlar till exempel om de egna varumärken som många butiker har. Det är lite blandat; man vet inte riktigt vad som finns. Det är nästan bättre att ha ett varumärke som man vet var det kommer någonstans ifrån. Då är det mycket lättare för mig som konsument att veta än när jag bara har ett varumärke och ingen innehållsförteckning.

Anf. 216 ANITA BRODÉN (fp) replik:

Fru talman! Jag talade i mitt anförande om en sammanhållen landsbygdspolitik där det gäller att se till helheten och ta vara på kraften och företagsamheten för en hållbar tillväxt. Det gäller i första hand som jag ser det att underlätta för just företagare genom regelförenklningar, sänkta arbetsgivaravgifter och ytterligare tillgång till krediter.

Jag har tagit del av och läst SLI:s rapport om en levande landsbygd. Jag citerar ett par rader ur den för att sedan ställa frågan om hur Sinikka Bohlin ser på detta. Det står: ”Med en generell politik som tillhandahåller goda förutsättningar för företagandet, stimulerar rörlighet och hanterar marknadsmisslyckanden bidrar staten till att alla delar i landet kan utvecklas, även landsbygden.”

Hur ser Sinikka Bohlin på en sammanhållen landsbygdspolitik och tillväxt utifrån detta?

Anf. 217 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att man i alla regioner tar på allvar de diskussioner som pågår vad gäller tillväxtavtalen. Förutsättningarna är lite olika i olika delar av landet för hur man kan utveckla landsbygdspolitiken. Men jag tycker att det är en viktig fråga, som naturligtvis också är en del av LBU-utredningen. Det handlar delvis om regionalpolitik, delvis om näringslivspolitik, om jordbruk, om skogsbruk och om turism.

Jag tror att förutsättningarna varierar väldigt mycket. Jag är positiv till tanken att man försöker hitta en lösning på detta, men kanske inte för hela landet. Jag tror inte att man kan ha en sammanhållen landsbygdspolitik från Ystad till Kiruna eller Jukkasjärvi. Man måste nog arbeta mer regionalt – det kan handla om län eller ännu större regioner – för att hitta vägar. Möjligheterna och förutsättningarna finns där. Det gäller att ta vara på det bästa och bygga vidare på det.

Anf. 218 ANITA BRODÉN (fp) replik:

Fru talman! Är Socialdemokraterna intresserade av att samla olika partiföreträdare för att samtala om de här frågorna? Jag nämnde det också i mitt anförande.

Jag blev lite nyfiken när Sinikka Bohlin nämnde turism. Sverige satsar ju otroligt lite på att marknadsföra oss som ett turistland. Vi talar nu om att marknadsföra mervärden, men dessutom borde vi marknadsföra oss som ett turistland. Vi satsar 10 kr per individ och år. Våra grannländer satsar upp till 50 kr, och Irland satsar 200 kr per person och år. Är Sinikka Bohlin villig att arbeta vidare för att vi också ska kunna marknadsföra oss som ett bra turistland?

Innan jag släpper ordet kan jag inte låta bli att ställa en fråga till Sinikka Bohlin. Det är också en sak som har med tillväxt att göra. Det handlar om att ge människor möjlighet, både unga familjer och äldre personer, att få hjälp med hushållsnära tjänster. Hur ser Sinikka Bohlin på detta med ROT? Det kan vara intressant med tanke på att Sinikka Bohlin har ett ursprung i vårt östra grannland där de är positiva till detta.

Anf. 219 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att jag kommer att ta upp den sista frågan. Inte ens miljö- och jordbruksutskottet kan behandla alla frågor. Jag tror att vi hade dessa frågor i hållbarhetsskrivelsen.

Men jag kan tänka mig att kommentera turismen som egentligen ligger i näringsutskottet. Jag var nere i Småland i lördags och träffade eventuellt blivande naturguider.

Jag tror att vi i Sverige måste lära oss att se möjligheterna, kanske inte på riksplan utan regionalt. Hur kan vi på ett bättre sätt sälja oss till turisterna? Det kan handla om att sälja det på Internet och på engelska. Jag tror att det ligger väldigt mycket hos företagen och i den regionala utvecklingen på olika håll. Vissa regioner har lyckats, och vissa kommer lite efter. Det behövs kanske något centralt, men jag tror ändå att vi är ganska dåliga på att sälja de mervärden som finns på landsbygden. Jag kan jämföra med Finland där man till och med säljer safarier uppe i norra Finland där man kan titta på vargar. Vi har väl också någon varg kvar i det här landet.

Anf. 220 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har några kommentarer till Sinikka Bohlins anförande.

Sinikka Bohlin säger att det är viktigt att konsumenterna ska kunna välja. Ja, jag stöder det till hundra procent. Det är oerhört viktigt, men jag tror att jag lägger en annan innebörd i det. Min fråga till Sinikka Bohlin är: Hur mycket valfrihet blir det om politiken ska styra vad det är som man ska kunna välja på? Det blir ganska smalt till slut om det är ett parti som ska avgöra vad det är som ska finnas på marknaden. Ett majoritetsparti kan mycket väl hamna i den positionen och bestämma exakt vad det är som ska levereras på marknaden.

Sedan säger Sinikka Bohlin att det är en stor satsning på dieseln med 350 miljoner kronor. Jag betraktar inte det som en satsning. Det är ju de facto så att dieselköparna betalar in detta. Det kan inte vara någon satsning att inte ta in skatt. Eller är det så att 100 % av skatteuttaget är normalfallet och allt under 100 % är en satsning från regeringens sida? Det måste ju vara konsekvensen.

Sinikka Bohlin säger, vilket jag tyckte var intressant och ärligt, att det tar lång tid när Socialdemokraterna arbetar. Ja, vi förstår det. Jag funderar bara på hur mycket arbete det egentligen ligger bakom detta. Jag får alltid en känsla av att det är först när Socialdemokraterna är uppträngda mot väggen och yxorna sätter sig i träet bakom som man börjar göra någonting, men inte dessförinnan. Man leder inte definitivt ingen utveckling.

Sedan har vi detta med att politikerna ska finnas på ångarna. Gud bevare oss från att ha dem på ångarna. Tänk om vi hade levt efter politikens

spelregler när det gäller skogen och skogsskötseln på 60-, 70- och 80-talen. Då hade vi inte haft någon biologisk mångfald i dag. Tro mig, jag vet.

Prot. 2004/05:49
13 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar*

Anf. 221 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Låt mig börja med skogspolitiken på 70-talet. Det var nog inte politiker som avverkade i norra Sverige så att det blev dessa stora kalhyggen som förstörde väldigt mycket av biologisk mångfald. I dessa områden tar det väldigt lång tid att över huvud taget få någon mångfald och absolut inte produktionsskog. Jag tror att den balans som finns i Sverige med den demokratiska processen där politikern är med och diskuterar med näringen är ett väldigt bra sätt. Det är väldigt nordiskt att arbeta på det sättet att politiken, näringslivet och NGO:er nära tillsammans kan försöka föra utvecklingen vidare.

Jag har funderat lite. Jag tror att det var Bengt-Anders Johansson som använde ordet förvalta, men också företrädare för andra partier har använt det. För mig är ordet förvalta lite negativt. Jag ser hela tiden samhället i en utveckling. Jag ser naturligtvis också naturen i utveckling. En biologisk mångfald är inte heller densamma nu som om 100 år, och det som är i dag var inte så för 100 år sedan. Människan påverkar ju också. Ordet förvalta innebär liksom att stanna någonstans för mig. Jag vill gärna vara med i en förändring på något sätt.

Anf. 222 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Det är spännande när Sinikka Bohlin säger att ordet förvalta är negativt. Jag måste ärligt säga att det bekymrar mig. I min begreppsvärld är förvalta att förmera och se till att det går vidare. För mig är äganderätten central här. Det du äger, det vårdar du. Det du äger ska så småningom gå vidare till efterkommande. Man ser också till att det bevarar sitt värde. Jag påstår att det är därför som man har så oändligt mycket att ta vara på i det här landet, och det ska ske utan politisk klåfingrighet. Med den politiska klåfingrigheten och med den långsamt arbetande regeeringen som uppenbarligen finns, enligt utsago här tidigare, kan det inte gå annat än fel. Detta bekymrar mig.

Anf. 223 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Det kan naturligtvis finnas olika värdering av olika ord. Det finns säkert olika värderingar ideologiskt i den här kammaren också. Det finns kanske olika värderingar eftersom jag har en annan bakgrund också språkligt. För mig är en förvaltning fortfarande att stanna lite. Jag vill hellre utveckla. Bengt-Anders Johansson och jag har olika ideologier. Moderaterna vill gärna förvalta det egna ägandet. Jag vill gärna utveckla det gemensamma ägandet tillsammans med många andra. Jag ser till exempel skogen som en nationell tillgång som det står i skogsvårdslagens portalparagraf.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 december.)

10 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande
2004/05:UFöU2 Sveriges säkerhetspolitik

Försvarsutskottets betänkanden
2004/05:FöU4 Sveriges försvarspolitik 2005–2007
2004/05:FöU1 Försvar samt beredskap mot sårbarhet – budgetåret 2005

11 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 13 december

2004/05:255 av *Björn Hamilton* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Samhällets övervakning och medborgarnas integritet

2004/05:256 av *Tobias Billström* (m) till statsrådet Ibrahim Baylan
Betygsfrågan

2004/05:257 av *Maria Larsson* (kd) till statsrådet Hans Karlsson
Sjuklöneansvaret i Gnosjöregionen

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 18 januari 2005.

12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 13 december

2004/05:585 av *Lars Ångström* (mp) till statsrådet Lena Sommestad
Klimatinformation 2005

2004/05:586 av *Michael Hagberg* (s) till statsrådet Ulrica Messing
EU:s hamndirektiv

2004/05:587 av *Hans Backman* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Biståndet till Palestina

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 18 januari 2005.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början till och med 5 §
anf. 36 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 6 § anf. 68 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med anf. 78 (delvis),
av talmannen därefter till och med 7 § anf. 121 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 8 § anf. 161 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om onsdagen den 15 och torsdagen den 16 december.....	1
3 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
4 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen	2
5 § Utbildning och universitetsforskning.....	2
Utbildningsutskottets betänkande 2004/05:UbU1	2
Anf. 1 STEN TOLGFORS (m)	2
Anf. 2 ULF NILSSON (fp)	5
Anf. 3 INGER DAVIDSON (kd)	8
Anf. 4 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	9
Anf. 5 ULF NILSSON (fp) replik	12
Anf. 6 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	12
Anf. 7 ULF NILSSON (fp) replik	13
Anf. 8 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	13
Anf. 9 SOFIA LARSEN (c)	13
Anf. 10 MIKAELA VALTERSSON (mp)	16
Anf. 11 INGER LUNDBERG (s)	18
Anf. 12 SOFIA LARSEN (c) replik	20
Anf. 13 INGER LUNDBERG (s) replik	21
Anf. 14 SOFIA LARSEN (c) replik	21
Anf. 15 INGER LUNDBERG (s) replik	22
Anf. 16 ULF NILSSON (fp) replik	22
Anf. 17 INGER LUNDBERG (s) replik	23
Anf. 18 ULF NILSSON (fp) replik	23
Anf. 19 INGER LUNDBERG (s) replik	24
Anf. 20 INGER DAVIDSON (kd) replik	24
Anf. 21 INGER LUNDBERG (s) replik	24
Anf. 22 INGER DAVIDSON (kd) replik	25
Anf. 23 INGER LUNDBERG (s) replik	25
Anf. 24 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s)	26
Anf. 25 SOFIA LARSEN (c) replik	28
Anf. 26 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik	28
Anf. 27 SOFIA LARSEN (c) replik	29
Anf. 28 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik	29
Anf. 29 INGER DAVIDSON (kd) replik	30
Anf. 30 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik	30
Anf. 31 INGER DAVIDSON (kd) replik	30
Anf. 32 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik	31
Anf. 33 ULF NILSSON (fp) replik	31
Anf. 34 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik	32
Anf. 35 ULF NILSSON (fp) replik	33
Anf. 36 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (s) replik	33
Anf. 37 TOBIAS BILLSTRÖM (m)	34

Anf. 38	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	37
Anf. 39	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	38
Anf. 40	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	38
Anf. 41	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	39
Anf. 42	ANA MARIA NARTI (fp)	39
Anf. 43	TORSTEN LINDSTRÖM (kd)	41
Anf. 44	HÅKAN LARSSON (c)	44
Anf. 45	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s)	45
Anf. 46	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	47
Anf. 47	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	47
Anf. 48	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	48
Anf. 49	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	48
Anf. 50	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	49
Anf. 51	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	49
Anf. 52	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	50
Anf. 53	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	50
Anf. 54	ANA MARIA NARTI (fp) replik	51
Anf. 55	ANDRE VICE TALMANNEN	51
Anf. 56	ANA MARIA NARTI (fp) replik	51
Anf. 57	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	51
Anf. 58	ANA MARIA NARTI (fp) replik	51
Anf. 59	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	51
Anf. 60	MARGARETA PÅLSSON (m)	52
Anf. 61	INGER LUNDBERG (s) replik	53
Anf. 62	MARGARETA PÅLSSON (m) replik	54
Anf. 63	INGER LUNDBERG (s) replik	54
Anf. 64	MARGARETA PÅLSSON (m) replik	54
Anf. 65	KRISTER HAMMARBERGH (m)	54
	(Beslut skulle fattas den 15 december.)	56
6 §	Studiestöd	56
	Utbildningsutskottets betänkande 2004/05:UbU2	56
Anf. 66	TOBIAS BILLSTRÖM (m)	56
Anf. 67	AXEL DARVIK (fp)	58
Anf. 68	TORSTEN LINDSTRÖM (kd)	60
Anf. 69	HÅKAN LARSSON (c)	62
Anf. 70	JAN BJÖRKMAN (s)	63
Anf. 71	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	65
Anf. 72	JAN BJÖRKMAN (s) replik	66
Anf. 73	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	66
Anf. 74	JAN BJÖRKMAN (s) replik	67
Anf. 75	AXEL DARVIK (fp) replik	68
Anf. 76	JAN BJÖRKMAN (s) replik	68
Anf. 77	AXEL DARVIK (fp) replik	69
Anf. 78	JAN BJÖRKMAN (s) replik	69
Anf. 79	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	70
Anf. 80	JAN BJÖRKMAN (s) replik	70
Anf. 81	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	71
Anf. 82	JAN BJÖRKMAN (s) replik	71
Anf. 83	HÅKAN LARSSON (c) replik	72

Anf. 84	JAN BJÖRKMAN (s) replik	72
Anf. 85	HÅKAN LARSSON (c) replik	72
Anf. 86	JAN BJÖRKMAN (s) replik	73
Anf. 87	BRITT-MARIE DANESTIG (v)	73
Anf. 88	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	75
Anf. 89	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	76
Anf. 90	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	77
Anf. 91	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	77
Anf. 92	AXEL DARVIK (fp) replik	78
Anf. 93	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	78
Anf. 94	AXEL DARVIK (fp) replik	79
Anf. 95	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	79
Anf. 96	MIKAELA VALTERSSON (mp)	79
	(Beslut skulle fattas den 15 december.)	81
7 §	Kvalitet i förskolan, m.m.	81
	Utbildningsutskottets betänkande 2004/05:UbU3	81
Anf. 97	MARGARETA PÅLSSON (m)	81
Anf. 98	CHRISTER NYLANDER (fp)	83
Anf. 99	INGER DAVIDSON (kd)	85
Anf. 100	SOFIA LARSEN (c)	87
Anf. 101	MIKAELA VALTERSSON (mp)	89
Anf. 102	LOUISE MALMSTRÖM (s)	91
Anf. 103	SOFIA LARSEN (c) replik	93
Anf. 104	LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	93
Anf. 105	SOFIA LARSEN (c) replik	94
Anf. 106	LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	94
Anf. 107	MARGARETA PÅLSSON (m) replik	94
Anf. 108	LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	94
Anf. 109	MARGARETA PÅLSSON (m) replik	95
Anf. 110	LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	95
Anf. 111	INGER DAVIDSON (kd) replik	95
Anf. 112	LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	95
Anf. 113	INGER DAVIDSON (kd) replik	95
Anf. 114	LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	96
Anf. 115	CHRISTER NYLANDER (fp) replik	96
Anf. 116	LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	96
Anf. 117	CHRISTER NYLANDER (fp) replik	97
Anf. 118	LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	97
Anf. 119	LENNART GUSTAVSSON (v)	97
Anf. 120	CHRISTER NYLANDER (fp) replik	99
Anf. 121	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	100
Anf. 122	CHRISTER NYLANDER (fp) replik	100
Anf. 123	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	100
Anf. 124	Statsrådet LENA HALLENGREN (s)	101
Anf. 125	SOFIA LARSEN (c) replik	103
Anf. 126	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	103
Anf. 127	SOFIA LARSEN (c) replik	104
Anf. 128	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	104
Anf. 129	MARGARETA PÅLSSON (m) replik	105

Anf. 130	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	105
Anf. 131	MARGARETA PÅLSSON (m) replik	105
Anf. 132	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	106
Anf. 133	INGER DAVIDSON (kd) replik	106
Anf. 134	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	106
Anf. 135	INGER DAVIDSON (kd) replik	107
Anf. 136	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	107
Anf. 137	CHRISTER NYLANDER (fp) replik.....	107
Anf. 138	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	108
Anf. 139	CHRISTER NYLANDER (fp) replik.....	108
Anf. 140	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	108
Anf. 141	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	108
Anf. 142	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	109
Anf. 143	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	109
Anf. 144	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	110
	(Beslut skulle fattas den 15 december.).....	110
8 §	Allmän miljö- och naturvård m.m.	110
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2004/05:MJU1	110
Anf. 145	LARS LINDBLAD (m).....	110
Anf. 146	SVERKER THORÉN (fp).....	112
Anf. 147	SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	114
Anf. 148	CLAES VÄSTERTEG (c).....	116
Anf. 149	ÅSA DOMEIJ (mp).....	118
Anf. 150	LARS LINDBLAD (m) replik	120
Anf. 151	ÅSA DOMEIJ (mp) replik	121
Anf. 152	LARS LINDBLAD (m) replik	121
Anf. 153	ÅSA DOMEIJ (mp) replik	122
Anf. 154	SINIKKA BOHLIN (s)	122
Anf. 155	CLAES VÄSTERTEG (c) replik	124
Anf. 156	SINIKKA BOHLIN (s) replik	125
Anf. 157	CLAES VÄSTERTEG (c) replik	125
Anf. 158	SINIKKA BOHLIN (s) replik	125
Anf. 159	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	125
Anf. 160	SINIKKA BOHLIN (s) replik	126
Anf. 161	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	126
Anf. 162	SINIKKA BOHLIN (s) replik	127
Anf. 163	SVERKER THORÉN (fp) replik	127
Anf. 164	SINIKKA BOHLIN (s) replik	128
Anf. 165	SVERKER THORÉN (fp) replik	128
Anf. 166	SINIKKA BOHLIN (s) replik	128
Anf. 167	LARS LINDBLAD (m) replik	129
Anf. 168	SINIKKA BOHLIN (s) replik	129
Anf. 169	LARS LINDBLAD (m) replik	130
Anf. 170	SINIKKA BOHLIN (s) replik	130
Anf. 171	KJELL-ERIK KARLSSON (v).....	131
Anf. 172	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	132
Anf. 173	KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik.....	133
Anf. 174	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	133
Anf. 175	KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik.....	133

Anf. 176	BIRGITTA GIDBLOM (s)	133
Anf. 177	ÅSA DOMEIJ (mp) replik	134
Anf. 178	BIRGITTA GIDBLOM (s) replik	134
Anf. 179	ÅSA DOMEIJ (mp) replik	135
Anf. 180	BIRGITTA GIDBLOM (s) replik	135
	(Beslut skulle fattas den 15 december.)	135
9 §	Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar	135
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2004/05: MJU2	135
Anf. 181	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m)	135
Anf. 182	ANITA BRODÉN (fp)	137
Anf. 183	SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	139
Anf. 184	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	141
Anf. 185	ANITA BRODÉN (fp) replik	143
Anf. 186	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	143
Anf. 187	ANITA BRODÉN (fp) replik	144
Anf. 188	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	144
Anf. 189	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	144
Anf. 190	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	145
Anf. 191	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	145
Anf. 192	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	146
Anf. 193	JAN ANDERSSON (c)	146
Anf. 194	ÅSA DOMEIJ (mp)	147
Anf. 195	ANITA BRODÉN (fp) replik	149
Anf. 196	ÅSA DOMEIJ (mp) replik	150
Anf. 197	ANITA BRODÉN (fp) replik	150
Anf. 198	ÅSA DOMEIJ (mp) replik	150
Anf. 199	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	150
Anf. 200	ÅSA DOMEIJ (mp) replik	151
Anf. 201	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	151
Anf. 202	ÅSA DOMEIJ (mp) replik	152
Anf. 203	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	152
Anf. 204	ÅSA DOMEIJ (mp) replik	152
Anf. 205	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	153
Anf. 206	ÅSA DOMEIJ (mp) replik	153
Anf. 207	SINIKKA BOHLIN (s)	153
Anf. 208	JAN ANDERSSON (c) replik	155
Anf. 209	SINIKKA BOHLIN (s) replik	155
Anf. 210	JAN ANDERSSON (c) replik	156
Anf. 211	SINIKKA BOHLIN (s) replik	156
Anf. 212	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	156
Anf. 213	SINIKKA BOHLIN (s) replik	157
Anf. 214	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	157
Anf. 215	SINIKKA BOHLIN (s) replik	157
Anf. 216	ANITA BRODÉN (fp) replik	158
Anf. 217	SINIKKA BOHLIN (s) replik	158
Anf. 218	ANITA BRODÉN (fp) replik	158
Anf. 219	SINIKKA BOHLIN (s) replik	159
Anf. 220	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	159
Anf. 221	SINIKKA BOHLIN (s) replik	160

Anf. 222 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	160	Prot. 2004/05:49
Anf. 223 SINIKKA BOHLIN (s) replik	160	13 december
(Beslut skulle fattas den 15 december.)	160	<hr/>
10 § Bordläggning	161	
11 § Anmälan om interpellationer	161	
12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	161	
13 § Kammaren åtskildes kl. 20.19	162	

Prot. 2004/05:49
13 december

Elanders Gotab, Stockholm 2005